

SJEZD

NÁRODNÍ KULTURY

SBÍRKA DOKUMENTŮ

KDPK

NAKLADATELSTVÍ ORBIS PRAHA

KULTURNĚ POLITICKÁ
KNIHOVNA

se chce soustředit na studium těch stránek kulturní problematiky, které vystupují vždy se zvýšenou naléhavostí v době, kdy dochází ke společenským přesunům, jako jsou dnešní, kdy s likvidací jedné sociální konstrukce odumírají její jednotlivé články ideologické a reorganizuje se kulturní práce směrem společenského vývoje. Z problémů, jež byly předmětem debat ex cathedra a zůstaly vězet v kroužcích jen odbornických, se stávají, jak je vidět nejen z proměn v naší české kulturní situaci, nýbrž i v průřezu mezinárodním — ať už v SSSR či Anglii — otázky denních zájmů, témata denní potřeby, z laboratorní duchovědné analýzy se stávají kulturně politické aktuality.

Kulturně politická knihovna si bude všimát právě tak společenských vztahů ve výchově školní a výchově dospělých jako poslání vědy a umění, studia veřejného mínění, ideových vlivů v kultuře a všech kulturních potřeb a osvětových institucí v lidové demokracii.

Bezprostředním úkolem knihovny je péče o propracování základních theoretických podmínek kulturní výstavby, opatření studijních materiálů pro organizovanou praxi, příprava a publikace methodických příruček, sbírek mezinárodních informací, zkušeností a dokumentů, domácích prací analytických z oblastí kulturní historie a kulturní sociologie, jež by sloužily jak potřebám vzdělaného občanstva, tak školení kulturních pracovníků.

1. Dr. E. Čapek: Stav školství a reforma (300 str.) Kčs 110,—
2. Dr. F. Krátký: Hodnota a skutečnost humoru (285 str.) Kčs 100,—
3. J. N. Medynskij: Lidové vzdělání v Sovětském svazu (168 str.) Kčs 50,—
4. Dr. George Gallup: Průvodce po výzkumu veřejného mínění (122 str.) Kčs 40,—
5. Dr. Oskar Kosta: Cesta k lidu (100 str.) Kčs 30,—

DALŠÍ SVAZKY:

Jiří Mahen: Knižka o čtení praktickém.

Ing. J. Příb: Svoboda veřejného mínění v kapitalismu.

Sborník sjezdu mladých spisovatelů na Dobříši 13.—18. března 1948. Soubor statí Jiřího Mahena o výchově dospělých.

KULTURNĚ POLITICKÁ KNIHOVNA

Řídí Jiří Žantovský

6

SJEZD
NÁRODNÍ KULTURY

1948

Sbirka dokumentů

1948

ORBIS · PRAHA

I. vydání v červnu 1948
Veškerá práva vyhrazena

Kupředu, zpátky ni krok!

Velké dny, v nichž se rozhoduje o osudu našeho národa i naší republiky, volají k přísné pohotovosti i odpovědnosti všechny poctivé vlastence, všechny lidi dobré vůle. V této historické chvíli se obracíme ke všem pracovníkům ducha, k celé tvořivé inteligenci národa, aby zaujala jasné místo po boku českého a slovenského lidu, jenž tak pohotově vystoupil na obranu vlasti.

Československý pracující lid, který téměř v tříletém nadšeném úsilí osvědčil své hluboké vlastenectví nešmírným pracovním vypětím, a který svou dělnou láskou pomohl uzdravit jizvy války a okupace, správně rozpoznal úkladníky, kteří ohrozili náš pokojný vývoj k nové vyšší formě národní i lidské svobody. Mohutným národním pozdvižením, připomínajícím slavné květnové dny, zmařil záškodnickou práci, zabránil zmatku a rozvratu a houfuje se v těchto dnech v novou živoucí Národní frontu, skutečnou představitelku českého a slovenského národa, ve vlastenecký tábor dělníků, zemědělců, živnostníků i pracující inteligence. Všude rostou akční výbory nové Národní fronty, v nichž se vedle politických stran a skupin spojují ke svorné spolupráci i velké celonárodní organizace, činitelé kulturní i církevní a všichni čestní lidé bez rozdílu stran. Místo každého kulturního pracovníka, jenž není lhostejný k osudu národa, je v těchto skutečných zastupitelstvech lidu.

Z jejich svorné společné vůle vzejde nová vláda obrozené Národní fronty, která naplní budovatelský program a zajistí naši československou cestu k socialismu, na kterou jsme vykročili v revolučních květnových dnech. Upevní a prohloubí se znárodnění našeho hospodářství, půda bude po právu přičena těm, kdo na ní pracují a zajišťují výživu národa, rozsáhlé národní pojištění dá pokojnou životní perspektivu všem vrstvám národa, daňová reforma odlehčí nejen zemědělcům a živnostníkům, ale také příslušníkům svobodných povolání. Pětiletým plánem budou vytvořeny konkrétní předpoklady také k velkorysé podpoře kulturního rozvoje, k opravdové demokratisaci kultury, která musí prostoupit a prosvětlit život celého národa.

Úkolem nás kulturních pracovníků je přihlásit se o svůj pracovní podíl na tomto velkém národním díle, stát se opravdovým živým svědomím národa, razit nové výhledy, formovat novou mravnost, obohatit národní život přínosem nových duchovních hodnot. Staňme se také apóstoly nového slovanství, které přináší světu konkrétní lidskost, myšlenku důstojného míru a radostné dělnosti pro národní obec. Vytvořme živou spolupráci se všemi bratrskými slovanskými národy jak ve vědách, tak v umění, vyvolejme v život mohutné proudění mezi našimi národními kulturami.

Voláme vás všechny, mistry i dělníky národní kultury, abyste v této historické chvíli nezůstali stranou živé národní obce, abyste se výrazně postavili po bok pracujícího národa. Vstupujte do akčních výborů Národní fronty, pomáhejte zneškodňovat síly temna a zpátečnictví, účastněte se činně při formování pokrokových sil národa, které zajistí naší krásné zemi šťastnou a dobrou budoucnost.

Kupředu, zpátky ni krok!

V Praze dne 25. února 1948.

Před sjezdem

JARO NÁRODNÍ KULTURY

Ve společném vědomí našeho národa věru není slovo kultura ani pojmem abstraktním, ani jalovým: tolikrát ve stopadesáti letech našeho osvobozenického boje národního i společenského stála česká kultura v první bojové linii, a tolikrát čestně udržela toto místo i ve chvílích nejtěžšího nepřátelského náporu, že ten, kdo chce v Čechách opravdu myslet i jednat politicky, nemůže se stavět ke kultuře indiferentně. Pokrokový státník, jehož politická rozhodování jsou v citlivém souzvuku se zdravými národními tužbami a potřebami, najde jak v jejich tradicích, tak v živém ústrojenství kultury současné rozhodného spojence. A naopak ti z politiků, kteří ve své koncepci tak či onak vykročili proti národu, bývají záhy odhalováni i tím, jak zřejmě se dostali do nepřátelského postavení proti kultuře národní. Byla v tom v posledních dvou letech záměrnost, když mnozí z politiků, v únoru konečně demaskovaných, se pokoušeli umenšit tuto politickou funkci kultury, když začali kulturní pracovníky odkazovat do jakéhosi vzduchoprázdna mimo věci veřejné, mimo politiku, když z nich chtěli mít jen příčinnivé dekoratéry či neškodné blouznivce a osamělce, jejichž slova pomíjivě projdou sluchem lidu jako nezávazná šumařova písnička. Není náhoda, že si s divadelníky, spisovateli a jinými kulturními pracovníky víc rozuměl a notoval Zdeněk Nejedlý a Václav Kopecný než pánové z opačného tábora, byť i k věcem kultury měli resortně blízko. Neboť i na poli kulturním to přirozeně patřilo ke zpátečnické koncepci, že kulturnímu rozvoji více překáželi než

pomáhali, ba že samotný smysl své práce viděli rovnou v tom, čemu se jim podařilo zabránit. Nač posilovat národní kulturu, když bys tím posiloval nepřítele svých nepočetných úmyslů? Nač usilovat o demokratisaci kultury, když vzestup vzdělanostní úrovně jde ruku v ruce se vzrůstem politické uvědomělosti? Boj o jednotnou školu jako dílnu opravdového humanismu, boj o pojetí divadla jako národního statku, boj o znárodněný film, o široce založenou distribuci kulturních hodnot, to všechno byly úseky téže politické bitvy, z jejichž výhledů vstával zpátečníkům na čele chladný pot: čím lepší české divadlo, čím opravdovější dílna lidskosti ve škole, čím košatější a čím více rozšířené písemnictví, tím méně nadějí pro ty, kdo kalkulují s politickou nemyslivostí a neuváživostí voličů, v kteréžto funkci oni především brali na vědomost lid.

Nač se tedy divit, že únorový očistný průvan přinesl takové rozhojnění perspektiv obecného kulturního rozvoje? Nač se divit, že dnešní vláda může za týden udělat pro kulturu víc než dříve za rok? V tom především hledá náš lidově demokratický řád své posílení a mravní zakotvení, že bude podporován celou národní obcí vlastenců uvědomělých, vzdělaných a charakterních, že se stane nejen záležitostí naší rozumové úvahy, nýbrž i naší živé citové účasti, že s ním půjdeme hlavou i srdcem. Je tedy věcí i jeho prospěchu, bude-li u nás vzdělanostní úroveň neustále stoupat, bude-li národní kultura prostupovat celým ústrojenstvím národní obce, aby je prosvítla a projasnila, bude-li košatět v celém svém složitém bohatství a oplodňovat i zkrášlovat život nejširších vrstev národa.

Jak slavný úkol na nás dnes čeká, přátelé, kdy, řečeno s Janem Nerudou, je v Čechách bílý den! Ale jak přísné a odpovědné zamýšlení nad velikostí tohoto poslání! Socialismus uvědomělou organizací a plánem uvolňuje dráhy pro obecné, širé, všude dosahující rozdělení kulturních statků, a nadto povýšením životní úrovně a rozvázáním duchovních sil v pracovním člověku vyvolává kulturní žízeň všude na konci těchto drah: náš dělný národ má uvědomělou potřebu spříznit se s národní kulturou, dát se prostoupit jejím světlem, učinit ji svou věcí, klenotem svého srdce, stát se sám jejím spolutvůrcem, oplodňovatelem a posvětitel. Ti z nás, kdo opravdu přicházejí k brigádníkům, k horníkům, do továren i na vesnici, ne jako mračnopozorní poučovatelé, ale jako svoji ke svým, mohou vydat nejpádnější i nejradostnější svědectví o tom, s jakou vroucností je přijímáno živé slovo, s jakou přísností zkoumána jeho ryze, jaká dychtivost se rozplameňuje v lidech všude tam, kde poznají, že běží i o jejich věc, kde uvěří vniterné opravdo-

vosti umělcova díla nebo slova, kde dokážete promluvit jejich řečí o jejich tužbách, snech i úzkostech.

Leč této milosti nikdo z nás, dělníků kultury, nedosáhne dřív, dokud nerozhodí své papírové hradby, dokud si nevyjde pro hluboké poučení právě k těm, k nimž má svým dílem mluvit. Měli bychom jít do školy k pracujícím národu, do školy úporné pravdivosti a konkrétnosti, do toho magnetického pole národního života, jehož silokřivky znát je prvním příkazem umělecké tvorby.

Kultura a umění ve všech svých oborech nemohou dosáhnout poslání a posvěcení vyššího, než je radostně uvědomělá, vniterně svobodná služebnost potřebám národa, z jeho tvůrčích sil vysly a jimiž se samy oplodňují. Všecka odpovědnost za naplnění tohoto poslání padá na naše hlavy. Máme být ozřejmovateli nové mravnosti, raziteli nových radostných průhledů do šťastné národní budoucnosti, bojovníky konkrétní, socialistické lidskosti, nepřestávajícími dobyvateli duchovních hodnot. Dokážeme to jen v nejužším spříznění s dělným národem, v nejjemnějším zaposlouchání do jeho žilobití, jež musí být i žilobitím našim, v naprostém ztotožnění s lidem, jímž jsme i my sami. A tehdy teprve doopravdy naplníme slovo, jímž se mnozí z nás daremně a neznale zaklínají: tehdy budeme vskutku moderní, tak jako je moderní v nejčistším smyslu slova dělník, jenž se stal hospodářem svého znárodněného podniku. A tehdy budeme i nadčasoví, neboť svědectví, jež vydáme o hrdinství své doby, slavně přejde do paměti dětí našich i dětí jejich dětí. Přátelé, v Čechách je bílý den! A ty růže kolem — za ty jsme před národem odpovědnými my!

Jan Drda

Svobodné noviny 28. III. 1948

SJEZD NÁRODNÍ KULTURY

Dotázali jsme se tří významných kulturních pracovníků - režisérů Jindřicha Honzla, Jiřího Weisse a spisovatele Václava Řezáče, co očekávají od Sjezdu národní kultury, který se bude konat příští týden v Praze. Zde jsou jejich odpovědi:

Slibuji si od sjezdu národní kultury ustavení kulturní organizace, v níž by se řešily otázky celostátního kulturního významu a k níž by se obracela výkonná státní moc s důvěrou. Měl by to být organizační sbor, v němž by byli zastoupeni představitelé všech

nejdůležitějších kulturních složek a který by měl skutečně celkový pohled na otázku kultury.

Přál bych si, aby sjezd byl počátkem toho, že organizační usilování skončí a nastane období konkrétní tvorby. Doufáme, že se vyrovnáme s dobou a také se všim tím, co naši době předcházelo. Naším úkolem bude nejen zachytit bezprostřední současnost, ale i vývoj těch sil, které způsobily, že 26. únor byl manifestačně mohutný a národní.

Spisovatelé, kteří na sebe berou tento úkol, doufají, že najdou porozumění i technické možnosti, aby mohli současné dění skutečně poznat, aby mohli strávit určitou dobu v průmyslovém podniku, na vesnici atd.

Nastal čas, kdy budeme chtít od umělců, aby konkrétně pracovali a od společnosti, aby je podpořila technicky i finančně.

Václav Řezáč

1. Předně to, že reviduje pojetí kultury samo. Marxův a Leninův důraz na fakt, že kultura je *výsledek lidské práce* a že každá práce, která prospívá společenskému celku, je kulturní aktivitou, se musí stát východiskem pro sjezdové jednání. Úzké pojetí kultury, které ji omezuje na filosofii, vědu, umění — a náboženství — vyřazuje ji určitým způsobem ze života společnosti a tvoří příkrou překladu mezi lidmi „od kultury“ a mezi ostatními pracujícími. Věda musí pronikat každý obor lidské práce a umění se musí stát potřebou a uspokojením každého pracujícího, nemá-li věda zbloudit v abstraktní spekulaci a umění v esoterismu nepřátelským lidem a životu.

2. Pojetí kulturní inteligence jako zvláštního společenského stavu se musíme snažit nahradit — jak na to kladl kdysi důraz Mukařovský — pojetím kulturní inteligence jako společenské funkce. Jen tato funkce sblízuje vědce, umělce a filosofa s každým pracujícím.

3. Přál bych si, aby ověřením těchto pravd získali všichni vědci, umělci a filosofové tvůrčí vztah k obecnosti, k pracujícímu lidu, k lidovým institucím, k lidové vládě a k našemu lidovému státu. Jsme si vědomi, že naše spojení s lidem rozhodne o našem osudu, protože lid jest — věčný.

Jindřich Honzl

Přál bych si, aby si čeští spisovatelé uvědomili svou odpovědnost k dnešní době a pokusili se psát o současných otázkách. Máme sice krásnou literaturu — belles lettres neboli beletrii — ale ta zabíhá

do nadčasových výšin a do lyrismu. Vždyť je tolik vysloveně dramatických námětů: akční výbory, pohraničí, lidské otázky při odsunu Němců, problém kolaborantství, návrat zahraničních vojáků a koncentračníků, proměna lidí, kteří se učí žít kolektivně, únor atd. atd. Já sám pracuji jako filmař a přesvědčil jsem se, jak pěkně se hovoří o socialismu při černé kávě, ale jak je těžké dělat socialismus s lidmi starého světa. A, mezi ty patříme do značné míry my všichni, a to i ti z nás, kteří máme nejlepší úmysl socialismus tvořit: a právě tento vnitřní svár by měl být jiskrou, která osvítl kus cesty dopředu.

Naši nejlepší romanopisci řeší soukromé problémy a řeší je soukromě, lyricky, doma, v teple. Stejně tak filmaři, malíři a výtvarníci. Je zapotřebí, abychom dnes obětovali své vlastní pohodlí a často i svou osobní uměleckou ctižádost. Nesmíme couvat ani před drobnou, nenáročnou prací tam, kde jde o překlenutí dosud zející průrvy mezi tvůrcem na jedné a čtenářem a divákem na druhé straně.

Chybějí nám náměty, povídky, romány, strašně nám chybí epická tvorba; hrozně rádi bychom dělali film na současné thema, snažíme se o to, ale prostě naši spisovatelé nejsou s to zplodit jednu dramatickou povídku, jeden pořádný námět ze současnosti. Na stole se mi kupí hromady námětů, kterým však vůbec chybí to základní, co žádáme: děj. Sjezd národní kultury by měl uložit spisovatelům, aby napsali buď povídku nebo scenario na námět ze současného života, každý výtvarník by měl dostat zakázku na fresky, sochy nebo obrazy v nových školách, v továrnách a veřejných budovách. Prostě dát každému jednu povinnou jízdu ročně. Na druhé straně však je třeba, aby dobří umělci, kteří zastávají různé funkce, dostali alespoň pětiměsíční dovolenou, aby mohli poznat ohniska práce a života v naší republice a aby měli alespoň trochu klidu ke své tvorbě. Ono to bez nich půjde dál a tak z nich dostaneme nějakou tvorbu. Jinak se stane, že za pět let z nich přestanou být umělci a dobří byrokraté z nich nebudou nikdy.

Tento sjezd nesmí vytvořit už žádné další těleso: máme tady polomrtvých i mrtvých těles už dost. Použijme jich, oživme je udělením úkolů spisovatelům, filmařům, malířům, hudebníkům. A nechať za rok, až se znovu sejdem, každý složí úcty z toho, co udělal.

Jiří Weiss

Tvorba 31. III. 1948

PŘED VÝZNAMNÝM SJEZDEM

Není tomu dávno, co jsme v Praze měli sjezd zástupců závodních rad a o týden později rolnických komisí. Dne 10. a 11. dubna budou v Praze rokovat představitelé české kultury.

Bude to významný sjezd a měl by se stát mezníkem v rozvoji české kultury.

Reakce se před únorovou krizí snažila odtrhnout českou kulturu od národního těla a pokoušela se odvracet pozornost kulturních pracovníků od tvůrčího a budovatelského díla národa k uměle konstruovaným problémům jiným. Nyní je čistý vzduch i v kulturním životě. Traviči studní byli odstraněni, když se jednoznačně ukázalo, že všechno, co je v české kultuře velké, živé a silné, stojí opět — jako vždycky v našich dějinách — na straně lidu.

Nebyli-li jsme dosud vždycky spokojeni s výsledky české kulturní tvorby poválečné, očekáváme, že nyní — kdy jsou dány všechny předpoklady — vydá zejména české umění závažné svědectví o historických dnech, které jsme prožili a prožíváme. Rodí se u nás nový člověk — a co může být větší ctizádostí uměleckého tvůrce, než zachytit a vysledovat tento úžasný zjev?

ODPOVĚĎ ŠTVÁČŮM

Sjezd národní kultury bude mít velký význam mezinárodní. Bude odpovědí oněm zahraničním štváčům, kteří označili vývoj v Československu za znásilnění tvůrčí svobody a za konec demokracie. Bude odpovědí těm, kteří mají plná ústa frázi o svobodě a demokracii, avšak odmítají pustit na americkou půdu význačnou francouzskou vědeckou pracovníci a nositelku Nobelovy ceny — paní Joliot-Curie, kteří obnovují středověkou inkvisici a stíhají pokrokové umělce senátními komisemi, kteří vězní Howarda Fasta a vydávají zatykače na Pabla Nerudu.

Z Prahy odpoví těmto pokrytcům a štváčům hlas svobodné české kultury, jenž bude tlumočnickem názoru všeho našeho lidu.

Tvorba 31. III. 1948

NETRADIČNÍ HERECKÉ SNĚMOVÁNÍ

Dnes bude jmenována státní divadelní rada v ministerstvu školství a divadelní propagační komise v ministerstvu informací. Přinášíme ještě vzpomínku na velikonoční sjezd herectva, jež jsme mohli dříve zaznamenat jenom stručně, a zároveň jako upozornění co do našeho stanoviska už dávno, že divadelní zákon, který vstoupil v platnost včera, musí být co nejdříve doplněn zákonem hereckým!

Konalo se v Národním divadle na Zelený čtvrtek. Bylo tentokrát zvláště slavnostní, radostné a vskutku mladé. Divadlo bylo ze tří čtvrtin naplněno. Projevů byla dlouhá řada, vesměs významných, podnětných, zavazujících. Všechny dojímalý spontánností, spoustou kladných fakt, bouřlivou odezvou.

Mnohoslibný vítací projev měl předsedající rež. J. Munclinger. Zdůraznil historickou událost, že je divadlo definitivně odloučeno od vlivu soukromníka sobecky v něm pytláčického. Vzpomínkově založil svůj projev ředitel Národního divadla národní umělec Václav Vydra, zdůrazniv, jak elementární vliv měly před takovými 50 lety herecké velikonoce na celou tvář a náladu tehdejší Prahy. Pohnutou odezvu měla výzva tohoto řečníka k uctění památky herců buditelů, kteří zemřeli v bídě.

Další projev pronesl ministr školství *Zdeněk Nejedlý*. Představil se jako kritik právem kdysi nepřijemný, ale dodal: „Divadlo jsem měl vždy rád a sledoval jsem je pilně a sleduji dodnes bezprostřední spoluúčastí na jeho různých projevech. Všemi svými počiny jsem chtěl vždy jen jeho dobro.“ I ministr Nejedlý, jako předtím národní umělec V. Vydra, vyzývá, aby byl naplněn skutečnostími *divadelní zákon* právě v platnost vešedší, učinit tak je třeba společnou prací a všestranným úsilím. A pak dodává: „*Vrcholem všeho uměleckého snažení je divadlo*. Platnost jeho skutečností nezpodobí žádné jiné umění. To je jeho přednost a *svůdnost*. Dnes znova jako v historii je jeho obrozenecká funkce jedinečná. Výchova divadlem jde rychleji a zasahuje hlouběji než kniha či politický výklad, mimo jiné již proto, že mají k sobě v divadle lidé strašlivě blízko. Přál bych si, aby všechna divadla byla brzy *národní*.“ Zmínil se o důležitosti spoluakce hlediště, uznal hereckou dřinu, kterou tak chladně přijímala ve své nadřazenosti společenská smetánka měšťáků v proslulých úsecích Národního divadla. Hovořil o vedoucím významu divadla a poklonil se buditelské činnosti loutkáře M. Ko-

peckého. Za bouřlivého potlesku oznamuje vyhlášení zákona hereckého v nejkratší době. Není náhodou, že dochází k uskutečnění zákona divadelního hned vedle zákona o národním pojištění a zákona o jednotném školství. Divadlo musí být očištěno nejenom po stránce sociální, nýbrž i mravní. V jubilejním roce přikláníme se k dramatu slovanskému. Po boku Sovětského svazu obhájíme vedoucí postavení slovanských národů ve světovém vývoji divadelní kultury.

Ministr informací Václav Kopecký ukázal kulturu ve světle únorové čistky, citoval, porovnal a vytyčil funkce svého ministerstva. Mezi úkoly ministerstva informací patří divadelní distribuce. Dále budou po dohodě s ministerstvem financí uvolněny patřičné, postačitelé prostředky pro kulturní výchovu divadlem, jež jde ruku v ruce se školou. Zvýší se počet divadelních skupin „Vesnického divadla“. Ministr průmyslu Zdeněk Fierlinger bude získán pro důslednou kulturní výchovu dělnictva divadlem. Slibené zrušení dávků ze zábav pro divadelní představení vyvolalo v řadách herectva nepopsatelný jásot. Na ministerstvu informací se zřizuje kulturně propagační odbor pro usnadnění konsumu divadelního provozu. Budou se pravidelně konat masové divadelní slavnosti, sjezdy a festivaly. Po vzoru sovětského režiséra Mojsějeva zřídíme československý státní sbor národního tance a zpěvu. Konstatovány dále kladné výsledky agendy organizace „Umění lidu“. Ministr Kopecký končí přáním rostoucí slávy a věhlasu našeho divadla.

Inž. arch. Miroslav Kouřil, osnovatel divadelního zákona, vykládal o nekompromisnosti Lomové a Trágrově, probíral zrůdnou činnost reakcionářů s jejími vlivy na kulturu. Pak přešel k odborářským funkcím, jejich významu a činnosti. Podtrhl nezbytnost důsledné čistoty i v řadách divadelníků. Očištěn musí být i repertoár. Nové legitimování je třeba uskutečnit zhodnocením odbornictví a schopnosti výkonu. Tuto reorganizaci provede nová divadelní rada do roka. Min. V. Kopecký ji označil jako státně politickou komisi časové povahy. To pomůže dokonat ověření po stránce politické i odborně pracovní.

Velmi zajímavý výklad podal o zájmech a právech divadelních zaměstnanců člen operního sboru pražského N. D. Kozák. Uměl. šéf Středočeského divadla Ant. Dvořák podal smělý, obsažný, místy přímo objevitelský výklad o podstatě a praxi divadelní decentralizace. Žádal svébytnou divadelní kulturu oblastní — ovšem bez přerušování kontaktu s centrem státu. Zastal se práce hercovy a žádal uvážení krajních mezi vypětí a únosností fyzických i duševních sil

herce, který musí absolvovat řetězy vyčerpávajících zájezdů. Projev intendanta všech slovenských divadel, Andreje Bagára, ředitele N. D. v Bratislavě, voněl láskou slovenské větve k bratrskému kmeni českému. Končilo se spontánně bratrským polibkem Bagár-Munclinger. — Závěrečná resoluce připrav slavnostního valného sjezdu byla přijata jednomyslně bouřlivou aklamací všech přítomných.

Niké Honcová

Právo lidu 2. IV. 1948

VYTVOŘÍME VELKOU NÁRODNÍ KULTURU

Život naší generace byl pln velikých dramatických událostí. Prodlělali jsme dvě veliké války, viděli jsme rozpad Rakouska, zánik carského Ruska, porážku fašistické Itálie a hitlerovské Třetí říše, před našima očima vyvstal veliký Sovětský svaz, který vyrostl v mohutnou socialistickou velmoc, zažili jsme mnichovskou zradu a nyní jsme účastníky a budovateli nového mocného přerodu společenského, jsme také svědky velikého a radostného rozmachu slovanských národů.

Před našima očima v letech dlouhých a urputných zápasů se měnil styl života. Tento proces vyvolaly veliké myšlenky socialistického ducha a vůle. Od dělníků až k velkým mistrům kultury se vytvářela v ohni tohoto zápasu jednota nového životního pocitu, nového humanismu, nového vztahu k práci. Je to nový svět, úplně jiný svět, než v jakém žili naši otcové. Hospodářské, politické a sociální proměny jsou jeho znakem. Jak by k nim neměly patřit také proměny v oblasti kulturní? Vždyť tohle všechno, na čem dnes pracujeme a na čem se podílíme, je už vlastně nová kultura. Její nové formy budou mnohonásobné, její souvislost se životem cítíme jako její největší klad. Budujeme-li nový život, víme všichni, jaký nesmírný podíl na tomto díle přísluší proto právě těm, kdož jsou bezprostředně účastni na kulturní práci. Neboť nová základna života se stala novou základnou kulturní a umělecké práce.

Ve dnech 10. a 11. dubna bude v Praze veliký sjezd, na němž právě tyto věci budou zevrubně a důkladně připomenuty. Pronikavé organizační změny našeho kulturního života, jež jsou chystány, shodně splynou s tím, co dnes cítí každý umělec: v podmínkách, jaké dává kulturní a umělecké práci tato republika, se musí

zrodit umění, jež bude již svou povahou nové, protože sám svět, z kterého toto umění bude růst, je nový od základů.

Novost tohoto umění? Nepochybujeme, že bude jiná, než novost, jak se jí rozumělo ještě do nedávna. V síle, víře a pevnosti socialistického budování se sjednotil náš národ. V tom jsme na pochodu s pokrokovou částí světa, která je v převaze. Nebude se už moci nazývat novým umění, jež bude lpět na chaotických znacích minula. — Tím bude umění, jež si stvoří nový řád a jež do sebe vsaže všechny síly, které mu nabízí naše skutečnost. *Josef Rybák*

Rudé právo 4. IV. 1948

KULTURNÍ PRACOVNÍCI V NÁRODNÍ FRONTĚ

V pátek odpoledne se konala ve Sladkovského sále Obecního domu ustavující schůze Kulturní komise akčního výboru Národní fronty, která obdobně jako komise politická i hospodářská má na svém úseku pečovat o čistotu i pokrokovou linii našeho kulturního života. Účastníky uvítal generální tajemník ústředního akčního výboru Národní fronty ministr dr. Čepička. V zahajovacím projevu zdůraznil, že obrozená Národní fronta má být všude nejvyšším představitelem celého našeho národního života. Předsedou Kulturní komise byl zvolen spisovatel Jan Drda, místopředsedou prorektor Karlovy university dr. Jan Mukařovský, dále byli do předsednictva volbou povoláni univ. prof. dr. J. Dolanský, inž. arch. Kouřil, prof. Lad. Štoll, prof. dr. Ferd. Herčík a akad. malíř Arnošt Paderlík. Členy Kulturní komise jsou: dirigent Karel Ančerl, Gustav Bareš, prof. dr. I. A. Bláha, prof. A. M. Brousil, skladatel Václav Dobiáš, prof. Alois Fišárek, prof. dr. J. L. Fischer, prof. arch. Jaroslav Fragner, dr. Jar. Charvát, spisovatel dr. Čestmír Jeřábek, malíř Frant. Kaláb, prof. dr. J. B. Kozák, dr. Vincenc Kramář, prof. arch. Jiří Kroha, národní umělec dr. Frant. Langer, inž. Lubomír Linhart, dramatik dr. Stanislav Lom, Saša Machov, dr. Miloslav Novotný, Jaroslav Průcha, Marie Pujmanová, prof. dr. J. Racek, skladatel Jan Seidel, režisér Karel Steklý, umělecký šéf Realistického divadla Jan Škoda, prof. dr. Frant. Trávníček, dr. Josef Träger, prof. dr. Ant. Trýb a prof. dr. Miloslav Valouch.

Sekretářem Kulturní komise je Leopold Válka. Zástupci celonárodních organizací budou do komise kooptováni.

Předseda Kulturní komise Jan Drda prohlásil, že komise má vytvářet předpoklady pro nový rozvoj kultury i její opravdovou demokratisaci. Jsme všichni přesvědčeni o tom, že nadále nemůže národní kulturu spoluvytvářet ten, kdo stojí k národu levým bokem nebo dokonce zády a kdo se v hodině zkoušky ukázal nepřitelem. Musíme se svědomitou přisností a uváženou citlivostí zkoumat všechny takové případy, musíme kulturním pracovníkům zaručit, aby všichni ti, kdo se podílejí na vytváření i distribuci kultury, byli lidé národu věrní. Jsme povinni střežit mravní i politickou čistotu a pokrokovou linii našeho kulturního života. Chceme, aby naše republika dávala umělcům i vědcům velkorysé úkoly, ale aby jim také zaručila dobrou materiální základnu pro plnění těchto úkolů. Musíme sebe i celý národ zbavit falešného pocitu, že jsme malí a bezvýznamní, musíme napřít všechny síly k vytváření kultury velké a živé.

O Sjezdu národní kultury, který se bude konat 10. a 11. dubna, promluvil přesvědčivým způsobem Gustav Bareš: Sjezd má do našeho kulturního života a do celé naší kultury přinést opravdový obrat. Často v minulosti byl vytvářen záměrně dojem, jako by vývoj v lidově demokratickém režimu šel proti inteligenci. Naopak, dnes chceme zdůraznit, že pracující inteligence je součástí vládnoucí vrstvy, že se může a bude podílet na vedení celého národa. Stojíme před zahájením velké kulturní ofensivy, která má povýšit a obohatit celý náš život, která má zkrášlit a obšťastnit život pracujících v městech i na venkově. Plníme dnes vůči ostatním národům husitskou úlohu, náš mravní příklad vyznačuje k pracujícímu lidu národů ovládaných reakčními režimy: úspěšně jdeme po cestě k socialismu ve státě průmyslově vyspělém a kulturně bohatém. Musíme i z kultury udělat živé ohnisko, které by ukazovalo ostatním národům cestu.

Návrh akad. malíře Kalába, aby Kulturní komise zaštitila Sjezd národní kultury, byl přijat s nadšením. V diskusi velmi podnětně promluvili zejména pracovníci prof. dr. J. B. Kozák, biolog prof. dr. Ferd. Herčík a arch. prof. Jiří Kroha o úkolech a perspektivách vědeckého a vysokoškolského života. Živá a radostná schůze, po jejímž ukončení se ještě dlouho debatovalo v kroužcích, působila na všechny účastníky radostným pocitem dobrých a šťastných perspektiv.

sn

Svobodné noviny 4. IV. 1948

NOVÉ PERSPEKTIVY HUDEBNÍCH SKLADATELŮ

Hudební skladatelé mají proti jiným tvůrčím umělcům mnohé těžkosti: požadavek klidu k práci je u nich zvlášť naléhavý. Většina našich skladatelů se však neuživí tím, že skládá hudbu — musí být a je zaměstnána v úřadech a institucích, kde často je k hudbě hodně daleko. To byla až dosud existenční nutnost, protože skladatel-člověk a jeho rodina museli z něčeho žít. A psalo se obyčejně v noci, přemáhala se únava celodenní práce. Potížím však nebyl zdaleka ještě konec: pravé potíže teprve nastaly! Kde vzít na notový papír, za co si pořídit a udržovat hudební nástroj, za co koupit hudebniny a knihy, potřebné k odbornému studiu, za co koupit lístky do divadel a na koncerty, aby bylo možno sledovat hudební dění, za co si pořídit rozhlasový přijímač a gramofon, za co desky atd. Za co dát rozepsat hotovou skladbu? Na všechny tyto výdaje je jen malá náplast: honoráře za provozování skladby v rozhlase a jinde. Od většiny soudobých skladatelů se toho tolik ročně nehraje, aby honorář za provedená díla stál za řeč. Jsou tu ještě různé ceny — těch se však prakticky používá k tomu, aby se uhradily výdaje za vydání skladby tiskem. Pomoc hudebním skladatelům byla tedy nejmýš naléhavá. Komunistická strana Československa si už loni vzala za úkol prosadit návrh Syndikátu českých skladatelů a OSA (Ochranného svazu autorského), aby byly skladatelům poskytnuty pracovní úlevy v zaměstnání. Aby skladatelé mohli skládat, t. j. věnovat se té činnosti, kterou jsou národu nejprospěšnější. Díky politickému vývoji v naší republice stává se tento požadavek naší kultury 5. dubna skutkem. OSA bude každoročně dávat 1 500 000 Kčs na to, aby 60 českých skladatelů mohlo dostat roční placenou dovolenou nebo pracovní časové úlevy ze zaměstnání, které by se hradily z této částky tak, že by skladatel dostal zaplacenou to, oč byl zkrácen při menší pracovní době. Nejde o to, aby skladatelé pracovali méně než jiní, ale aby pracovali na tom úseku, kde mohou být nejméně lidu užiteční. Nejde o „druhé povolání“ — vždyť k výkonu v úřadech a jinde jsou vlastně nuceni okolnostmi a jejich pravé poslání je psát hudbu. Pomoc skladatelům je tedy jedním z důkazů naší správné cesty k socialismu.

Mir. Barvič

Rudé právo 4. IV. 1948

RADOSTNÉ DARY SJEZDU NÁRODNÍ KULTURY

Sjezd národní kultury, kolem něhož je uskutečňována řada významných legislativních opatření převratného významu pro další rozvoj naší kultury, je již dnes radostně pozdravován kulturními pracovníky.

Jako dar tomuto sjezdu věnuje československý rozhlas koncert svého symfonického orchestru ve Smetanově síni dne 10. t. m., Národní divadlo týž den Janáčkovu „Její pastorkyni“, v neděli pak Česká filharmonie koncert ve Smetanově síni a Vinohradské divadlo Gribojedovo „Hoře z rozumu“. Na začátku každého zasedání věnují krátký pořad kulturní družiny ze závodů. Několik nakladatelství se chystá věnovat své publikace účastníkům sjezdu.

Ano, tak si to představujeme. Národní divadlo i kulturní družina závodu, ministr i člen kulturního kádru SČM, národní umělec i osvětový pracovník z továrny či vesnice — všichni ruku v ruce za široký a bohatý rozvoj naší kultury.

is

Rudé právo 4. IV. 1948

K ZALOŽENÍ ČESKOSLOVENSKÉHO SBORU NÁRODNÍCH TANCŮ

Veliký příklad sovětských tanečních souborů, oživujících a šířících s takovou slávou bohatství a krásu lidového umění musického v SSSR i za hranicemi, nemohl u nás zůstat bez odezvy. Nedosycení úchvatnou podívanou na tanečníky souboru Igora Mojsějeva, státního ukrajinského sboru Lydie Černyševé — těchto dvou především — nedosycení, ale také trochu žárliví na tak mocný prostředek národního vyjádření a uplatnění, zatoužili jsme po tom, aby i naše pomalu zapomínané lidové tance ožily v nějakém takovém dokonalém projevu. Ta myšlenka nedala spát ani tanečním odborníkům ani lidem, kteří mají v rukou kulturně politickou výchovu našeho lidu. A pak jsme se z úst ministra Václava Kopeckého do-slechli, že podobný soubor sestavíme i my v Československu.

Jaké máme možnosti a vyhlídky na zřízení takového tělesa kromě oněch důležitých hmotných, které velkoryse zaručuje naše vláda?

V některých krajích Československa — na Mor. Slovácku, na Valašsku, na Slovensku, v Čechách na Chodsku — lidové tance

dosud žijí. O ostatních se dovídáme z prací sběratelů folkloru, z nichž někteří dosud působí nebo pokračují v práci svých předchůdců. V tělovýchovných školách se v poslední době projevuje zvýšený zájem o taneční kulturu vlastního národa, nedávno ještě zcela opomíjenou. Postačily by však tyto složky a vlivy k tomu, abychom mohli vytvořit národní taneční soubor takové úrovně a působnosti jako soubory sovětské?

Jen povrchní pozorovatel by se mohl domnívat, že tance, jak jsme je viděli předvedeny oněmi slavnými soubory, zrcadlí autentický lidový projev. I sebezpřesvědčivější, sebesvěžší, sebevonnější prstonárodní podání těchto tanců bylo umělým dílem choreografa, obratně stylisujícího prvky lidového tanečního umění do působivých scénických obrazů. Rozkošná „bulba“ Mojsějevových dívek nebyla nikdy v této podobě tančena běloruským lidem — a přece v ní bylo všecko, co má onen lidový tanec svérázného a jedinečného. Prostorové rozvržení, střídání pohybových prvků, trvání pohybových frází a jejich stupňování, vybroušenost pohybového obrysu — to vše bylo pevně stanoveno a znalecky shrnuto v účinnou zkratku geniálním tanečním tvůrcem Igorem Mojsějevem.

My v Československu Igora Mojsějeva nemáme. Máme pouze několik slušných i slibných choreografů, vázaných většinou jinými úkoly. Bude tedy třeba řešit otázku choreografa státního tanečního sboru tak, jak jsme ve své lidové demokracii rozřešili už mnohé: spoluprací širšího kolektivu. Máme znalce pro různé obory tanečního tvoření. Ti nechť spojí své vědomosti a síly pro společnou věc. Náš budoucí státní taneční sbor se bude musit dobře vyškolit po mnoha stránkách. Nepostačila by vžitá amatérská znalost lidových tanečníků, poněvaž pro sbor budeme potřebovat lidi skutečně výlučně pro tanec nadané a schopné vývoje k profesionalismu. Nepostačila by rovněž vůle a snaha mnoha zapálených mladých lidí, kdyby neměli pro tanec nadprůměrné tělesné schopnosti jako tanečníci sovětsí. Domnívám se, že státní sbor národních tanců budou musit vytvořit mladí hoši a děvčata, třeba začátečníci, ale ovšem nejschopnější. Nezapomínejme, že kariéra tanečníků je mnohem kratší, než kariéra jiných umělců. U žen pak musíme po dvacátém roce vždycky pamatovat na touhu po manželství a mateřství, která nám již odvedla mnoho tanečnic se scény. Sbor, který se má ujmout tak význačné státní propagace, bude potřebovat dlouhý, úporný a výlučně k jednomu cíli zaměřený výcvik.

Bohatství, sličnost a také rozmanitost našich lidových tanců — uvažme jen celou tu motivistickou šíří od chodských koleček přes

valašské pilky a odzemky k slovenským zbojnickým — je veliká a jistě po této stránce nezůstaneme tak daleko za Sovětským svazem, jak se obávají mnozí, porovnávající nekonečnou pestrost sovětského folkloru s naším. Bude na nás, abychom v sobě odkryli zasuté lidové umění, jedno z nejtýpističtějších slovanských — k němuž nám nyní otvírá bránu založení Československého sboru národních tanců.

Věra Petříková

Svobodné noviny 4. IV. 1948

ZDROJ ZDRAVÉ KULTURY

Založení Sboru československých národních tanců a přípravování státního sboru československých národních tanců jsou prvořadě události v našem kulturním životě. Abychom si uvědomili jejich plný význam, stačí, když si řekneme, že jsme byli a prozatím, bohužel, ještě jsme jednou z nejzaostalejších zemí v tanečním oboru a zemí naprosto zaostalou v oboru tanečního bádání. Náš národní tanec byl ještě do nedávna spíše podívanou pro naše sentimentální babičky a pro vzpomínající dědečky než skutečnou živou složkou našeho kulturního života. Propast, která se vlivem poměrů prohloubila mezi městem a venkovem, působila v oboru národního tance tak, že pomalu neznáme ještě dnes až na malé výjimky člověka, který by mohl říci: „Ano, já vím, co je to národní tanec, já vím, jak se lidově říká, jak na to.“ Tu a tam jsou ovšem na venku, ať už na Domažlicku nebo na Slovácku či na Slovensku, lidé, kteří lidový tanec nejen theoreticky znají, ale dovedou ho i skvěle zatančovat. Náš folklor je věc živá a nikoliv museální. Náš folklor je dokonce tak živý, že má největší možnosti stát se jednou ze životadárných složek kulturního života Československé lidové demokratické republiky. Je jen nutno zahloubat se do všech jeho bohatých zdrojů. Stačí jen sáhnout do venkovské pokladnice, abychom se mohli chlubit před národem i před cizinou majetkem ze všeho nejdražším, kulturním majetkem našeho lidu. V tomto smyslu je akce Sboru československých národních tanců nesmírně důležitá pro další vývoj české a slovenské kultury. Obracíme se touto akcí k samému jádru naší lidové kultury. Sbor pro národní tance a všechny důsledky, vyplývající z jeho založení, jsou s to v poměrně krátkém čase vyrovnat nedostatky, které jsme v tanečním umění měli a ještě máme. I umělý tanec, tanec, který byl ještě do nedávna závislý na všech možných i nemožných světových vli-

vech, bude řádným prohloubením poznání lidového tanečního umění posílen a postaven před zcela zvláštní úkoly, které mohou naše tanečnický konečně postavit na roveň tanečnickům světovým a které mohou vedoucím našich tanečních skupin dát pevnou páteř pro umělecký program. Půjde zde totiž o dokonalé využití oněch tanečních prvků, které byly a ještě jsou typickým výrazem zdraví našeho lidu. A také v tom vidím velikou důležitost založení Sboru československých národních tanců a radostné perspektivy, které se tu rýsují.

E. F. Burian

Svobodné noviny 4. IV. 1948

NA POMOC SKLADATELŮM

Také hudební skladatelé potřebují existenčního zajištění pro klidnou a soustředěnou tvůrčí práci. Dosud většinou živilí sebe i své rodiny výdělečnou prací, která často ani s hudbou nesouvisela a své tvůrčí činnosti se mohli věnovat jen po večerech a po nocích, unavení a vyčerpaní. Nadto si museli obstarávat též prostředky na krytí nákladů, spojených se skladatelskou činností: klavír, odbornou literaturu, hudebniny, vstupenky do koncertů a operních divadel, rozhlasové a gramofonové přístroje, notový papír, pořizovat opisy a rozpisy hotových děl. To jsou značné náklady investiční i udržovací. Kde na to měli brát? Tento pokořující a svobodného umělce ve svobodné společnosti nedůstojný stav se nyní končí. Už po květnové revoluci nastaly červánky lepšího existenčního zajištění našich skladatelů, zejména když Syndikát českých skladatelů s OSA (Ochranným svazem autorů) se postaral o prostředky pro pořizování opisů a rozpisů hodnotných hudebních děl. Právěho řešení se však dočkali skladatelé až 5. dubna t. r., kdy OSA ohlásil, že bude uvolňovat každoročně 1 500 000 Kčs asi šedesáti skladatelům všech generací a uměleckých zaměření.

Z této částky budou hrazeny životní potřeby skladatelů a jejich rodin, tak aby se mohli buď plně věnovat tvůrčí práci anebo aspoň aby mohli dostat časové úlevy ze zaměstnání (jež má souviset s hudebním oborem). Přiměřeně nižší mzda za menší úvazek bude doplněna z prostředků OSA na původní výši. Za tuto výhodu se skladatelé jistě se Syndikátem dohodnou na tvůrčích úkolech, které mají především plnit (jde zvláště o hodnotnou tvorbu populární, taneční a pro mládež). Pomoc skladatelům v nejbližší době dostane

zákonný podklad. Jednání jsou zahájena a jistě brzy bude možno plně využít všech opatření, která jsou již svépomocnými akcemi Syndikátu a OSA finančně podložena.

Štěpán Lucký

Práce 6. IV. 1948

VŠEVÝTVARNICKÉ DRUŽSTVO SKUTKEM

V sobotu 3. dubna se konalo v Praze ve Svazu čs. výtvarných umělců mimořádné valné zasedání, svolané, aby postavilo náš výtvarnický život na novou hospodářskou základnu, která by zajistila našim výtvarným umělcům, odkázaným stále ještě na nahodilou zakázku a na zvyklosti obvyklé na volném trhu, klidnou, vnějšími zásahy nerušenou budoucnost. Řešení, zasedáním přijaté, se zakládá na družstevním principu, který tvoří vedle podnikání státního druhou hlavní formu socialistického hospodaření.

Myšlenka včlenění našeho výtvarnictví do této pokrokové formy, umožňující výtvarníkům, aby si své věci spravovali vlastními silami, vznikla již v dobách války, kdy několik umělců-socialistů, pozdějších zakladatelů Socialistické výtvarné fronty, promýšlelo plán, jakým způsobem odstranit trpkost a bídu, které v období liberalismu ovládaly a brzdily celý náš kulturní vývoj. K realizaci myšlenky došlo vzápětí po revolučním květnu v Socialistické výtvarné frontě, která jí dala právní základ založením družstva *Tvar*. Toto družstvo převzal v sobotu Svaz čs. výtvarných umělců pod svou správu a uložil si naplnit je na základě rozšířených a doplněných stanov živou, široce založenou obsáhlou náplní.

Cílem družstva je zaopatřovat umělcům — malířům, sochařům, architektům a výtvarníkům pracujícím v užitém umění — cenově přístupný a kvalitní materiál (některé věci z vlastních výrobních podniků) a zabezpečit je hospodářsky tím, že zřídí síť prodejen uměleckých děl a že svou obchodní činnost zaměří ke všem složkám dnešního konumu, ať jde o prameny státní, veřejné či soukromé. Centrála družstva bude v Praze v paláci u Hybernů, pobočky se budou zřizovat postupně v dalších městech. Nákup děl bude řízen dvanáctičlennou uměleckou radou, do níž dvě třetiny členů bude jmenovat Svaz čs. výtvarných umělců a jednu třetinu představenstvo Tvaru. Distribuční úkoly, pokud se týkají závodů, převezme družstvo Umění lidu, které bude podílníkem Tvaru a jedním z nejvýznačnějších jeho součinitelů.

Družstvo též zasáhne do obchodu s uměleckými předměty, do výstavnictví (zřizováním vlastních galerií) i do činnosti ediční. Řádným podchycením a zorganizováním distribuce lze hospodářsky výtvarníky zajistit a zasáhnout tím i do masové výtvarné výchovy. Legislativní opatření, která Tvar navrhuje a která by dovolovala nákup ze státních a veřejných prostředků výhradně jeho prostřednictvím, mají rázem uzavřít dveře nabídce, přicházející se zbožím, které postrádá jakýchkoliv hodnot, kazí vkus a podráždí nohy všem sebelépe zamýšleným snahám po odstranění škváru. Jaký význam bude mít, jestliže v závodech, úřadech i soukromých příbytcích budou viset díla, za něž převezme družstvo záruky, a čeho se tím dosáhne v zrakové výtvarné výchově, netřeba ani zdůrazňovat.

Je potěšitelné, že myšlenka vybudování družstevnického systému, kterou původně hájila jen hrstka několika vskutku socialisticky myslících jednotlivců, našla v poměrně krátké době u většiny výtvarníků plné pochopení. Budoucnost ostatně brzy ukáže, že cesta, kterou Svaz čs. výtvarných umělců svým sobotním rozhodnutím nastoupil, je správná, obecně prospěšná a v rámci nového hospodářského uspořádání státu jedině možná. *František Doležal*

Národní osvobození 6. IV. 1948

BUDEME MÍT STÁTNÍ TANEČNÍ SBOR

Loňský festival mládeže a už dávno předtím nevyrovnatelné taneční soubory sovětské nám ukázaly, jak dovede zapůsobit na davy i na každého jednotlivce lidové taneční umění. Jsou země, kde je toto umění dosud živé: každý druhý Jihoslovan nebo Bulhar zatančí vám bez rozmýšlení některé z nesčíslných lidových kol či chor, které jsou typickými tanci balkánských národů. Také rozmanité národy Sovětského svazu mají bohatě vyvinutou taneční kulturu a talent pro tanec je tam národní předností. Není proto divu, že právě tam vznikly taneční soubory, propagující nepřehernou krásu folkloru, že se tam našli nejúžasnější tanečníci pod sluncem a nejschopnější taneční tvůrci, kteří dovedli lidové tance nejen sbírat a napodobovat, nýbrž v lidovém duchu *tvorit*. A konečně, že právě tam pochopil stát nesmírnou moc tance, který sjednocuje lidové masy v jediném duchu, v jediném živelném vzepětí optimismu a národního sebevědomí — a že vzal organizaci těchto sou-

borů do svých rukou jako prostředek nejušlechtlejší lidové zábavy, osvěžení a posílení.

A je to jenom lidová vláda, jíž může záležet na takovém mohutném vzepětí lidového ducha, k jakému podněcují výkony těchto státních tanečních souborů. I naše vláda, vláda lidově demokratické republiky Československé, chce dát svému lidu toto nejryzejší opojení, tuto obecnou radost lidových mas, tento krásný lidový podnět. I my u nás máme bezpočtu českých, moravských a slovenských tanců, které většina z nás už zapoměla nebo se jim nikdy neučila, ale které se dosud ještě tančí v některých krajích nebo jsou zaznamenány ve sbírkách zároveň s tanečními písněmi, jak je sbírali už naši buditelé. Už Neruda téměř před 100 lety vyjmenovává na sto tanců — a to jen českých! A jak byly pestré, jak živé, složité a kolik vtipu z nich vyzařovalo! Nemusíme se opravdu bát, že bychom z nich nepořídili několik programů pro takový velký taneční sbor. Tohle všecko uvážili lidé, kteří mají u nás rádi tanec a vláda — přesněji řečeno ministerstvo informací — se chopila uskutečnění plánu uměleckého tělesa, které by nám v budoucnu dávalo takový požitek jako taneční sbory sovětské nebo na hudebním poli Česká filharmonie. Tuto neděli bylo založení sboru slavnostně vyhlášeno ministrem informací Václavem Kopecným.

Československý sbor národních tanců si budeme musit nejprve vychovat. Naučit schopné mladé lidi všemu, co budou potřebovat k tomu, aby mohli uchvacovat jako nádherní tanečníci sovětské. Školení potrvá dva roky. Učit bude kolektiv našich nejzdatnějších lidí, kteří ovládají pohybovou výchovu, choreografii, lidové tance, výtvarnictví, zpěv a hudbu. Jsou mezi nimi jména jako Jožka Šarševová, Maryna Ůlehlová a j. Sídlem školy bude nové velkoměsto našeho lidu, Zlín. Přijímat se budou žáci od 15 let, patnáct hochů a patnáct děvčat. Zkouška jejich schopností bude v červnu. Kdo je přesvědčen, že má ony mimořádné schopnosti tělesné i duševní, nechť se přihlásí ke zkoušce do Umění lidu, Praha I, Na příkopě 29, do 30. května t. r. Ke zkoušce bude potřebovat školní vysvědčení, domovský a křestní list, osvědčení o státním občanství a národní spolehlivosti. Má-li potvrzení o dosavadním odborném tanečním školení, může je přinést s sebou.

Podarí-li se nám vycvičit takový sbor, aby se jím mohl náš národ opravdu chlubit, ponese toto těleso název „státní“.

Rudé právo 6. IV. 1948

UZNÁNÍ TVŮRČÍ PRÁCE HUDEBNÍCH SKLADATELŮ

Ochranné sdružení autorů poskytne ročně 1 500 000 Kčs, které budou sloužit k životnímu zabezpečení velké řady našich hudebních skladatelů. Částky, připadající na jednotlivce, budou dohodnuty se Syndikátem českých skladatelů, který se s nimi také dohodne o skladatelských úkolech, na nichž budou pracovat ve prospěch naší hudební kultury.

Skladatelé měli odedávna těžké postavení mezi svými kolegy-umělci jiných oborů. Jejich práce — a komponování je těžká, namáhavá práce i pro ty, kterým se myšlenky třeba jen hrnou — nikdy nebyla úměrně honorována. Žít z výtěžků své tvůrčí práce, tak jak to přece jen dokáže spisovatel, to je u skladatelů případ opravdu jen výjimečný. U nás si to na př. mohl dovolit Dvořák, ve světě slavný již za svého života, nikoliv však už třeba Smetana, který se za života dočkal sotva uznání svého národa a jehož dílo vlastně až po smrti tvůrčově proniklo za hranice. Kdyby Smetana žil dnes, jistě by mu výnos z provozování i vydávání jeho díla bohatě stačil na dobrou existenci. Ale když v r. 1874 Smetana, tehdy kapelník české opery, ohluchl, musel až do dna vypít všechnu hořkost, když žádal, aby mu byla jeho gáže dále vyplácena jako *skladateli*, který divadlu dává k dispozici i k výtěžku všechny své dosavadní opery. Tehdy se zakladatel národní české hudby dočkal i ošklivé, podlé předhůzky, že je prý prvním mužem, který si z českého divadla dělá zaopatřovací ústav!

Ale konec konců při operách se skladatel přece jen dočkal jakéhosi částečného materiálního uznání v podobě tantiém z představení, ale skladatel symfonický byl odkázán jen na honorář nakladatele, bylo-li jeho dílo ovšem vůbec vydáno. Teprve v novější době se uzákonilo placení tantiém z veřejného provozování téměř všech druhů hudebních děl. Ani to ovšem při poměrně malé výši vybíraných poplatků nestačí dnešnímu skladateli ke slušné existenci — pokud není ovšem tak často provozován jako na př. stále ještě Rich. Strauss nebo nověji B. Britten. Náš B. Martinů by mohl vyprávět asi o mnohé trpké zkušenosti, neboť byl z těch mála našich skladatelů, který našel odvahu vzdát se jakékoli jiné, byť i hudební existence, aby si tak vykoupil svoji tvůrčí svobodu a nezá-

vislost. A to je autor, který dovede svá díla přímo sypat z rukávu a který je také jedním ze skladatelů dnes nejhranějších!

Jaký průlom do dosavadní zavrženíhodné tradice znamená nyní rozhodnutí OSA (Ochranného svazu autorského) a Syndikátu českých skladatelů, že bude ročně uvolňováno půl druhu milionu Kčs českým skladatelům, aby jim byla umožněna klidnější, nezávislejší tvůrčí práce! Bude této částky použito k poskytování placených dovolených skladatelům, zaměstnaným v úřadech a pod., event. k vyrovnávání výše platové v těch případech, kdy skladatelům bude snížena jejich pracovní úvazek úřední (a tím ovšem i plat), aby se mohli věnovat intenzivněji vlastní skladatelské činnosti. Je to nová sociální vymoženost, o které se dosud skladatelům ani nesnilo, vymoženost, která skoncovává se starým názorem, že skladba je luxus a skladatel je anachronismus, do jehož soukromého počínání veřejnosti nic není. Skoncovává s romantickým pojetím skladatele — idealistického snílka, bohéma, povzneseného nad všechn materialistický shon světa, pro něhož je prý spíše výhodou, žije-li v nedostatku a bídě, protože teprve z bídy a utrpení se může zrodit velké umění. Nové rozhodnutí OSA a Syndikátu uplatňuje naopak zdravý, jedině správný názor, že i skladatel je dělník, dělník ducha, který je hoden své mzdy a že společnost má k němu své závazky. Nemůže od skladatele chtít, aby jen sám osobně investoval do své práce, která vydá plody třeba až po dlouhých letech. Vzpomeňme si jen, jakou i jen ryze hospodářskou hodnotou je dnes takové dílo Smetanovo, jaký přínos znamená v naší každoroční kulturní bilanci a jak žebráckým grošem bylo za ně kdysi zapláceno jeho tvůrci! Ten půl druhu milionu, o který budou dnešní čeští skladatelé ročně bohatší, který jim usnadní životní podmínky i tvůrčí činnost, ten jistě ještě sám o sobě nezaručuje naší hudbě nové Smetany a Dvořáky. Ale dá desítkám českých skladatelů, kteří dosud ukrádali čas ke své práci, klidnější podmínky k ní, dá jim sebevědomí sociální, vědomí toho, že nejsou přezíranou nebo jen trpěnou složkou společnosti, že společnost si uvědomuje své závazky k nim a že naopak tím větší bude pak mít právo žádat od nich, aby splnili své závazky k ní. fb

Zemědělské noviny 6. IV. 1948

SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ HUDEBNÍCH SKLADATELŮ

Dnes dochází k vyhlášení rozhodnutí Ochranného svazu autorského (OSA), který v dohodě se Syndikátem českých skladatelů (SCS) učinil taková usnesení, která umožní velkému počtu hodnotných skladatelů, aby se plně věnovali své tvůrčí práci, aniž si přitom museli vydělávat na krytí svých nejnütnějších životních potřeb prací nesouvisící s hudebním oborem. Toto usnesení uskutečňuje dávné přání skladatelů a plány v tomto směru prodiskutované.

Na podkladě tohoto usnesení poskytne OSA ročně 1 500 000 Kčs, které budou sloužit k životnímu zabezpečení velké řady našich hodnotných skladatelů. Umožní se jim tak nerušená tvůrčí práce, nebudou již nadále vyčerpáváni prací jinou, nebudou nuceni komponovat v nočních hodinách, vyčerpání prací jinou, nebudou již mít obav, jak se uživit činností skladatelskou. Částky, připadající na jednotlivce, budou dohodnuty se Syndikátem českých skladatelů, který se s nimi také dohodne o skladatelských úkolech, na nichž budou pracovat ve prospěch naší hudební kultury.

Jelikož současně bylo v OSA rozhodnuto zvýšit dosavadní hodnocení výnosů autorských práv pro skladatele hudby vážné a jelikož také SCS s OSA se postaraly o prostředky, které by plynule mohly zaručit krytí nákladů na pořizování rozpisů a opisů materiálů těch hudebních děl, která z technických nebo finančních důvodů nemohou být vydána tiskem, nastává pro skladatele nová doba klidné a výsledné tvůrčí práce. Tato všechna opatření vítáme proto, že dávají konečně spravedlivé uznání práci těch, kdo byli ze všech našich uměleckých tvůrčích pracovníků dosud nejvíce opomíjeni. Vítáme je také proto, že jsou podkladem pro vývoj a rozvoj naší hudební kultury a její co největší rozšiřování k prospěchu všech pracujících.

Změny tyto spadají do dnů před Sjezdem národní kultury. Jsou významným mezníkem na cestě našeho národa k socialismu, jsou výsledkem dlouholeté práce a snah našich skladatelů, jimž se tak dostává zaslouženého uznání za dosud vykonanou práci a podpory k radostnější práci do budoucna.

Svépomocné organizace skladatelské, Ochranný svaz autorský po hospodářské stránce a Syndikát českých skladatelů po stránce ideové plní tak svoje dávné vytčené dílo. vš

Svobodné slovo 6. IV. 1948

KONEC AGENTŮ S KULTUROU

Dne 25. března 1948 přijalo Ústavodárné Národní shromáždění vládní osnovu zákona o zřízení hudebních a artistických ústředí. Je to opět jeden z důkazů, že únorové události vyčistily nejen politickou atmosféru, nýbrž přinesly též československé kultuře nové předpoklady pro její rozvoj v duchu skutečně socialistickém. Zákon o zřízení hudební a artistické ústředny v Bratislavě, který vstoupí v platnost 30. dnem po vyhlášení, bude mít ještě pronikavější účín na vývoj hudebního a artistického života než divadelní zákon na poměry v československém divadelnictví. Nesmíme zapomenout, že v divadelnictví, zejména pokud jde o provozování divadel, již květnová revoluce fakticky provedla změny, kterým se nyní dostává normativní úpravy, zaručující jejich trvání i pro budoucnost. Naproti tomu v hudebním a artistickém podnikání zůstalo, jak fakticky, tak i právně, při starém způsobu provozování se všemi jeho kapitalistickými stíny, se vším zneužíváním umění pro sobecké cíle jednotlivců, kterým vlastní hospodářský prospěch znamenal víc než kulturní povznesení lidu.

Již v srpnu 1945 projevil se z iniciativy ministra informací Václava Kopeckého snahy o dosažení nové zákonné úpravy v oblasti hudebního a artistického podnikání vydáním dekretu presidenta republiky o zřízení koncertní ústředny artistické. Avšak politická situace, která od zvolení Ústavodárného Národního shromáždění, znamenající soustředěný a stupňovaný nápor reakčních sil proti lidově demokratickému pojetí státu, učinila ze zákona rázu výlučně kulturního otázku politickou, takže teprve na podzim 1947 došlo ve vládě k přijetí návrhu osnovy zákona a k jeho předložení Ústavodárnému Národnímu shromáždění. Obtíže, na které naráželo vypracování zákona před jeho přijetím vládou, v Ústavodárném Národním shromáždění nejen nepominuly, nýbrž se ještě stupňovaly. Vládní návrh zákona soustředil proti sobě nápor všech reakčních sil stran nesocialistických, bývalé strany národně socialistické i některých členů strany sociálně demokratické, které v něm našly vhodnou příležitost k útokům proti ministru informací a jeho resortu, spatřující v nich největší překážku pro své snahy ovlivnit ve svůj prospěch veřejné mínění. Možno říci, že nebyť únorové porážky reakce, byla malá naděje, že by došlo k přijetí předloženého vládního návrhu zákona Ústavodárným Národním shromážděním. Pro ilustraci tehdejších poměrů stačí uvést, že v třípůlhodinové schůzi informačního výboru mohly být projednány z celé osnovy

jen tři paragrafy. Při tom jeden člen výboru proti zřízení ústřední vážně namítal, že by znemožňovaly soukromým agentům jejich „blahodárnou“ činnost zprostředkovatelskou a pořadatelskou.

To všechno na štěstí patří již minulosti a zákon o zřízení ústřední je přijat. Možno doufat, že po jeho podepsání prezidentem republiky a po brzkém vyhlášení bude konečně všem hudebním výkonným umělcům i artistům zaručeno vybudování organizace hudebního a artistického zprostředkování a podnikání, která umožní co největší rozvoj těchto kulturních oborů bez obav před dalším soukromokapitalistickým vykořisťováním.

Za největší klad zákona možno považovat, že hudebníci i artisté naši pochopení pro společnou práci a že společně vybudují jednotnou distribuční organizaci pro své obory. Dalším potěšitelným zjevem je, že zákonem bude dosaženo jednotné úpravy v celém státě.

Úkoly, které budou ústředny obstarávat, jsou dvojího druhu: Nahradí soukromokapitalistické agentury, zprostředkující zaměstnání výkonných hudebních umělců a artistů a jejich vystoupení; doplní kulturní péči vlastním pořádáním hudebních a artistických podniků, zejména všude tam, kde pro nedostatek hospodářských možností dosavadní pořadatelé nemohli se uplatnit, a umožní tak proniknutí hudební kultury a artistického umění i do míst, dříve pro finanční nevýnosnost opomíjených. Ústředny zjednájí pořádek v dosavadní neorganizované činnosti pořadatelské tím, že budou mít právo v dohodě s nimi upravit celkový pořadatelský plán a dohlížet na jeho plnění.

Zavedením dávek za zprostředkovací činnost a za evidenci pořádaných podniků, s výjimkou prominutí evidenčních dávek pořadatelům podniků rázu skutečně kulturního, dostává se ústřednám i pevné hospodářské základny, zaručující jí, že skutečně bude s to úkoly jí uložené plnit tak, aby to bylo na prospěch nejenom hudebníků a artistů dosud vykořisťovaných, nýbrž i všeho podnikání těchto dvou kulturních oblastí.

Zákon svěřuje odborné, umělecké i hospodářské vedení ústřední do rukou umělců samých a ukládá státním orgánům jen povinnost zasáhnout tam, kde jejich jednání by bylo v rozporu s kulturními úkoly ústřednám uloženými. Lze doufat, že takových zásahů nebude vůbec třeba a že umělci, vědomi si své odpovědnosti k lidu, z něhož vyšli a pro který jejich práce v první řadě je určena, čestně splní úkoly jim svěřené a povedou ústřednu tak, aby splnila své kulturní poslání v duchu skutečně socialistickém.

Jan Gemrich

Svobodné noviny 6. IV. 1948

PRED SJAZDOM NÁRODNEJ KULTÚRY V PRAHE

Vlastenecká povinnosť povolala vo februárových dňoch pod zástavu Republiky aj našich kultúrnych pracovníkov, ktorí, verní slávnym tradíciám našej kultúry, postavili sa do jedného radu s robotníkmi a roľníkmi. Majstri kultúry pozdravili sjazd našich roľníkov a prihlásili sa manifestačne do obnoveného Národného frontu. Teraz sa sídu v Prahe, aby rokovali, podľa slov predsedu prípravného výboru spisovateľa Jána D r d u, o aktuálnych otázkach, ktoré súvisia predovšetkým s plánovaním i v tejto oblasti ľudskej činnosti, s najširšou demokratizáciou našej kultúry a napokon s distribúciou kultúrnych statkov. Na sjazd pozvali asi 300 kultúrnych pracovníkov z Čiech, Moravy i Slovenska. Na sjazde sa zúčastní aj asi 600 osvetových pracovníkov, kultúrnych referentov zo závodov a zo samosprávy. Prehovorí na ňom predseda vlády Klement Gottwald, ministri Dr Zdeněk Nejedlý, Václav Kopecký, profesor Štoll a povereník školstva a osvety Ladislav Novomeský. Pro prejavoch bude diskúzia. Česká filharmonia a Symfonický orchester Čs. rozhlasu usporiada pre účastníkov sjazdu koncert a Národné divadlo a Mestské divadlo na Kráľovských Vinohradoch osobitné predstavenia. Niektoré nakladateľstvá venujú účastníkom sjazdu mimoriadne publikácie. Sjazd bude predchádzať kultúrna ofenzíva našej vlády, ktorá v predsjazdových dňoch, t. j. od 1. do 10. apríla vyhlási rad zákonov, ktoré zaisťujú našej kultúre nebývalý rozvoj a prispievajú k jej zľudoveniu a k zvýšeniu jej úrovne. Vymenuje divadelné rady a divadelno-propagačné komisie. Ustavia družstvá, ktoré prevezmú predaj umeleckých predmetov a obrazov, utvoria sbory národných tancov, hudobné ochranné združenie autorské, rozdelí poldruha milióna korún na podporu hudobných skladateľov, vyhlásia celoštátnu súťaž profesionálnych scén, ústredná kultúrna komisia ÚRO podporí dotáciou návštevníkov divadiel, Únia architektov vyhlási úlohy staviteľov v päťročnom pláne, s konečnou platnosťou uskutoční sa úprava nakladateľského podnikania a vymenujú národné edičné rady. Rad týchto významných počínov uzavrie sa vytvorením nového odboru propagácie umenia.

(ZAS)

Eud., 7. IV. 1948

ZÁKLADY NOVÉ DIVADELNÍ TVORBY

Je tomu teprve několik dnů od vyhlášení platnosti divadelního zákona a již se uskutečňují nové formy našeho divadelního života, které tento zákon vyvolává. Při ministerstvu školství a osvěty byla podle ustanovení divadelního zákona jmenována divadelní a dramaturgická rada. Je sestavena takto:

Členové: spisovatel St. Lom, skladatel dr. Jar. Tomášek, Nina Balcarová, člen ND v Brně, Přemysl Kočí, člen divadla v Ostravě, O. Kozák, člen ND v Praze, Jan Pacl, člen divadla v Ostravě, J. Munclinger, J. Honzl, S. Machov, Antonín Balatka (ND v Brně), O. Ornest, dr. J. Träger, ing. Miroslav Kouřil, Ant. Dvořák (Mladá Boleslav), dr. Fr. Vlasák, Josef Hudeček, Jan Martínek-Reach a dr. J. Malík. — Náhradníci: Lad. Boháč, B. Prokoš, M. Budíková, Jar. Vitek, skladatel dr. J. Svoboda (Brno) a Karel Kraus.

Zároveň s divadelní a dramaturgickou radou byla jmenována také divadelní propagační komise ministerstva informací: Jaroslav Pokorný, Jan Seidl, dr. Jan Kopecký, dr. Mirko Očadlík, K. Roubík (Ml. Boleslav), Jar. Šafařík, dr. Jiří Lorman, Jaroslav Volejník, Emanuel Janský. — Náhradníky: Julius Lébl (Olomouc), Tomáš Bok (Karlovy Vary) a Václav Rác.

Tyto dvě významné a rozhodující nyní složky našeho divadelnictví jsou vpravdě základem naší nové divadelní tvorby. Proto při jmenování těchto pracovních sborů bylo pamatováno na nejrůznější zájmy divadelní kultury a všech jejích složek, jakož i na opravdové zájmy našeho lidu. A to nejen obyvatelů měst, ale také venkova, aby se jejich mluvčí rovnoměrně a ve vzájemné spolupráci podíleli na úkolech, které vyplývají z dalšího uspořádání našeho divadelnictví, a to v duchu a podle zákona. Tak vedle zástupců skladatelů a spisovatelů jsou ve sborech i představitelé výkonných umělců, výchovných pracovníků, zejména ochotníků a loutkařů, kteří obzvláště představují široké zájmy našeho venkova. Tedy také a především na ně bude pamatováno v novém uspořádání našeho divadelnictví, jež sleduje právě ustavení obou těchto sborů, které budou vytvářet předpoklady nového rozmachu naší divadelní kultury, aby opravdu patřila všem pracujícím, městu i venkovu. *ú*

Zemědělské noviny 7. IV. 1948

PŘEHLÍDKA PRÁCE: DIVADELNÍ ŽATVA 1948

Nejen v duchu našeho divadelního zákona, nýbrž i v duchu slovenské tvořivosti vznikla podnětná myšlenka, nesoucí název, jež sám sebou připomene vám její vztah k venkovu. „Divadelní žatva“ jmenuje se soutěž všech divadel republiky, aby také tímto způsobem byla zřetelně vyjádřena vzájemná souvislost a spojitost práce a úkolu měst i venkova. Vyhovuje se tím dávnému přání, zvláště venkovských souborů, aby také v středisku naší kultury mohly osvědčit výsledky své práce přehlídkou, jež spojí všechny divadelníky v jeden proud, směřující k vyšší úrovni českého divadla a tím i k lepšímu životu nás všech.

„Divadelní žatva“, kterou vypsalo ministerstvo informací jako soutěž profesionálních divadel a divadelních pracovníků, má přinést přehled dosavadní práce na poli českého a slovenského divadla od revoluce a vytyčit nejbližší úkoly pro další jeho vývoj. Bude uspořádána v září a v říjnu letošního roku jako jedna z jeho slavnostních akcí. V jejím rámci proběhnou:

- a) soutěž všech profesionálních divadel stálých, oblastních i ambulantních a divadel pro mládež,
- b) divadelní výstava, která zachytí vývoj divadla v ČSR za poslední dobu,

c) pracovní konference československých divadelníků.

Soutěže „Divadelní žatva 1948“ se mohou zúčastnit všechna profesionální divadla československá svými činoherními soubory, které se dobrovolně přihlásí s jednou soutěžní hrou, jež měla v sezóně 1947—48 na své mateřské scéně (nebo v mateřské oblasti) premiéru. V soutěži budou odbornou porotou uděleny tři ceny v každém z těchto oborů: 1. soubory stálých divadel, 2. soubory divadel oblastních i ambulantních, 3. soubory divadel pro mládež, dále jako jednotlivci: 4. režiséři, 5. divadelní výtvarníci, 6. herci, 7. herečky. Vítězové obdrží při první ceně vavřínový věnec zlatý, při druhé ceně stříbrný, při třetí ceně bronzový. Porota nemusí některé ceny udělit. U zvláště vynikajících jednotlivců nebo souborů může porota navrhnout i titul laureáta „Divadelní žatvy 1948“. Zasloužilé soubory, které neobdržely cenu, mohou být poctěny vyslovením čestného uznání.

Laureáti „Divadelní žatvy 1948“ budou též odměněni darem peněžitým. Soutěžícím souborům se uhradí cestovné a ubytování, nemají však nárok na honorář za zkoušky a vystoupení v soutěži.

Technickou přípravu „Divadelní žatvy 1948“ provede Umění lidu a odborné svazy divadelníků. Soutěž bude slavnostně zakončena v rámci oslav 30. výročí založení Československé republiky ohlášením vítězů a udělením cen. Přihlášky všech souborů i jednotlivců do soutěže i ostatních součástí „Divadelní žatvy 1948“ (výstava, konference) přijímá divadelně-propagační oddělení ministerstva informací v Praze do 15. května t. r. V přihlášce bude uvedena i soutěžní práce. Vypisovatel „Divadelní žatvy“ oznámí pořad a program účastníků a termín vystoupení všem přihlášeným do 30. června 1948.

Zemědělské noviny 7. IV. 1948

NOVÉ MOŽNOSTI ARCHITEKTŮ

Dnes, jako jeden z úvodů k nastávajícímu Sjezdu národní kultury, budou Unii architektů ČSR vyhlášeny nové směrnice organizace architektonické práce v souvislosti s potřebami pětiletého plánu. Konečně tedy dostává se našim architektonickým tvůrcům náležitého místa v budování nového života. Český architekt dobyl si svou podnětnou práci a úroveň svých projektů velmi významného místa v evropské moderní kultuře a dostalo se mu mnohokrát uznání mezinárodního. Skutečnost doma však vyhlížela mnohem nepřívětivěji. Většina těch inteligentních, konstruktivně a výtvarně závažných projektů zůstávala na papíře a mnoho plánů, na něž bylo vyplýtváno tolik důmyslu a práce, zůstalo jenom snem. Bylo až tragikou člověka našeho věku, industrialisované epochy, že nemohl žít ani podle svých potřeb, ani podle možností, které mu dávala moderní technika. Dosavadní podnikatelský systém nejen že nezaručoval náležitou úroveň stavebnictví, ale byl dokonce hlavní překážkou dobrého bydlení. Po první světové válce houfně vyrůstaly nové domy a celé veliké čtvrti, ale jejich vzhled byl určen jenom zájmem spekulantským. V době, kdy jsme měli již dostatek vyspělých a moderně poučených architektů, osvojiších si znalost všech potřeb a konstrukčních vymožeností, vyrůstaly i v Praze čtvrti špatně plánované a zaostale stavěné a periferijní pseudoarchitektura ničila ve velkém také náš venkov. Čeští architekti se nemohli uplatnit ani zdaleka tak, jak bylo žádoucí. Obecná nekulturnost výtvarná si nevyžadovala jejich zásahu a stavitelé se přirozeně obešli bez nich, šifřice nevkus bez jakýchkoliv překážek. Je třeba připomenout, že také zastaralé stavební předpisy bránily

rozvoji ušlechtilé moderní architektury, kterou bylo třeba často uskutečňovat takřka podloudně.

Úloha architekta v moderní společnosti je nad jiné významná. Je to architekt, kdo vytváře obytný prostor vytváří i lepší podmínky našeho života, ba dokonce našeho štěstí. Protože jenom v prostoru naprosto účelném, dokonale pohodlném, umožňujícím snadný provoz, v obydlí ve všem všudy harmonickém lze nalézt to, co moderní člověk potřebuje po práci: hygienu, dokonalý klid, možnost opravdového odpočinku a tedy lidské štěstí. K dosavadnímu pojetí konstruktivistickému, k architektuře koncipované jako věda, nutně nyní přistupuje také psychologická funkčnost obydlí a města, v němž rovněž je nutno vytvářet zátoky ticha, místa osvětlení, prostory pro dětská hřiště a rekreační plochy pro sport.

Architektura zajisté musí pracovat s prvky konstruktivními a konstruktivisticky citěnými, leč nelze jich užít bez náležitého smyslu výtvarného. Také architektura, aniž čehokoli pozbude ze svých nových vymožeností, musí se stát bezpochyby také uměleckým projevem. Zajisté že přijde doba, kdy opět v novém souladu bude pracovat architekt s malířem a sochařem, dáváje svým dílem stavebním pevnou základnu nového řádu slohotvorného, vycházejícího přímo ze života, z požadavků moderního člověka a vyspělé techniky.

Aby se architektura mohla opravdu svobodně rozvíjet k prospěchu společnosti, musí být ovšem vyvážena na druhé straně přísnou nesvobodou. Musí omezit libovůli, musí zabránit uskutečňování práce ledažaké a nedostatečné, nesmí dovolit nadále zřizování suterénních nebo vůbec nehygienických bytů bez slunce a špatně větraných. Působnost moderního architekta je velmi široká a jejím základem je dokonalé plánování obcí a ovšem i krajiny.

Po revoluci jsme čekali, že se architektům dostane podstatnější příležitosti uplatnit své pojetí, že budou moci bez překážek projektovat základy nového života a že se jim při řešení otázek, které se jich týkají, dostane hlasu vskutku rozhodujícího. Nestalo se tak. Dokonce stavitelské organizace činily pokusy vyřadit ještě více architektky, žáky vysokých škol architektonického směru ze skrovných možností, které dosud měli. Nyní teprve, kdy se stavitelský obor znárodnil, dostává se jim toho, co jim patří, a stanou se inženýry-tvůrci, konstruuujícími zdravé předpoklady lepších lidských existencí, ať v útulku domova, ať na místech veřejných zábav nebo na pracovištích.

Otokar Mrkvička

Svobodné noviny 7. IV. 1948

NÁRODNÍ KNIHOVNA KLASIKŮ

Snad nikdy jsme nepocítovali potřebu znát své klasiky tak naléhavě a životně, jako to pocítojeme dnes, bezprostředně poté, co jsme vykročili rázněji kupředu ve výstavbě svého kulturního života. Je nám totiž jasné, že základnou, z níž při takové výstavbě musíme vycházet, jsou především hodnoty bezpečně a hluboce zakotvené v životě i duši národa. Toto zjištění, jakož i skutečnost, že rozvoj a růst národní kultury se o tyto hodnoty opírá a že bez nich není prostě možný, vedlo v ministerstvu informací již před časem k tomu, že se rozhodlo zpřístupnit české klasiky v oboru krásného písemnictví co nejširší čtenářské obci. V spolupráci s odborníky z řad literárních historiků, kritiků a kulturních pracovníků, byl navržen a podrobně vypracován plán na vydávání „Národní knihovny“, v níž by vyšla nejprve stěžejní díla těch spisovatelů, které označujeme za klasiky českého písemnictví. Podotýkáme však, že označení „klasik“ je myšleno jako označení hodnoty nikoli antikvární, nýbrž hodnoty živé a životodárné. Klasikem je prostě míněn každý autor, jehož dílo působí kladně a tvořivě v duchovním i kulturním životě národa, tedy stejně tak Erben, Mácha, Tyl a Němcová, jako Jirásek, Winter a Vrchlický.

Plán na vydávání Národní knihovny je v podstatě hotov. Má být po třech etapách asi 150 knih od 54 významných českých spisovatelů, počínaje K. J. Erbenem, Němcovou a Čelakovským a konče Jar. Vrchlickým a Sládkem. Prvních jedenadvacet svazků má vyjít v dohledné době a vyplnit v naší knižní produkci mezeru, kterou široká obec čtenářská pocítoje zvláště bolestně, protože už několik let marně volá po novém lidovém vydání Babičky, Kytice, básní Nerudových, Máchových, po lidovém vydání děl Jiráskových, Winterových a Raisových. Je to trochu trpké, jestliže zjišťujeme skutečnost tak zahanbující, že v lidově demokratické republice jsme až dosud postrádali levnou, každému přístupnou knižnici národních klasiků, v níž by se soustředilo všechno, co tvoří základ naší národní kultury i tradice a co je živým chlebem lidu. Národní knihovna, plánovaná na léta, má tuto zahanbující skutečnost nahradit činem závažného kulturního dosahu. Nebudiž pochyb o tom, že to bude vydavatelský čin, který splní naděje, jaké v něj klade pracující lid i inteligence. Několikamilionová podpora, již se této knižnici dostalo do vínku, díky pochopení ministra informací, umožní, aby svazky byly opravdu levné a přístupné, nemluvě ani o tom, že část nákladu bude rozdána zdarma obecním knihovnám. Také po

stránce ediční a grafické je pamatováno na to, aby svazky knižnice byly co nejdokonalejší. Odpovědnost po té stránce ponese jednak ediční rada z řad znalců, jež stanoví také zásady pro eventuální úpravy textů, jednak zkušený grafik, který dá svazkům sice jednotný, avšak důstojný vzhled.

V řadě komisí i porad byly probrány všechny podrobnosti, týkající se jak výběru autorů a jejich děl, tak otázek technických i vydavatelských. Nyní jde pouze o to, začít. Stane se tak jistě co nejdříve, jakmile bude upravena otázka nakladatelského podnikání. Nepochybujeme však, že první svazek Národní knihovny spatříme co nejdříve a že pak v rychlém tempu budou následovat další svazky, které se v mnohatisícových nákladech rozlétnou po českých městech a vsích jako poslové radostné skutečnosti a závažného rozhodnutí dát klasiky do rukou lidu.

Svobodné noviny 8. 4. 1948

ORGANISACE HUDEBNÍHO ŽIVOTA V SOCIALISTICKÉ SPOLEČNOSTI

V době, kdy náš stát a s ním i celý náš národ zdůrazňuje na každém kroku uskutečňování socialistické praxe, je přirozené, že i umělci a umělečtí pracovníci nemožou zůstat vzdáleni tohoto základního proudu, jímž jest nesen celý náš veřejný život, a že se mu hledí přizpůsobit; a tak je tímto proudem strhována i hudba, která národnímu životu našemu stála vždy nejbliže.

Přemýšlí se o tom, jak se přiblížit lidu, jak do něho proniknout s pravým uměním, jak toto umění zesocialisovat. Uznává se, že dnešní umělecké formy hudební zabředly do přílišné složitosti, z níž prostý člověk má málo nebo nic. Vidí se, že prostí lidé míjejí naše koncertní síně, jež jsou navštěvovány pouze dosti úzkou společností, jež dávno nerepresentuje celý národ. Tuší se, že tento poměr je nezdravý a že v socialistické společnosti nemůže dále trvat. A přece se zase pozoruje, že byli skladatelé, kteří lidu rozuměli a kteří neměli vyšší touhy, nežli aby byli lidem chápáni, a kteří by se mu vepsali do srdce; kteří sledovali lid ve všech jeho bojích sociálních, politických i kulturních a kteří i v těchto lidových zápasech hleděli nalézt vzněty pro svou vlastní tvorbu.

A tak se usuzuje plným právem, že i dnešní skladatel má své

povinnosti k lidu: že se má starat o to, aby dal lidu něco cenného, co by lid naplňovalo radostí při jeho práci a co by jej osvěžovalo při jeho odpočinku; co by mu vytvářelo příjemnou zábavu a co by jej sililo pro jeho životní boje. To, co se od našeho dnešního skladatele žádá, není nicútka, nýbrž naopak věc velmi vážná; a dávno to není snižování skladatelova úkolu, nýbrž naopak práce pro národ, která umělce šlechtí a která mu nabízí nejkrásnější náplň jeho uměleckého poslání. Neboť tím by byly celé nové vrstvy lidu získávány nejen pro umění, nýbrž i pro nové formy života; a umělec by tím vytvářel novou kolektivní řeč pro celý národ a ze své tvorby by si odnášel vědomí, že je užitečným tvorem lidské společnosti, jež v něm má svého mluvčího, a že proto i za ním jde, protože v něm vidí svého přítele a svého obroditele. Takový nový skladatel mohl by pro své cíle nadchnout i naše děti, když by vytvářel pro jejich školy písně, jež by ony rády zpívaly.

A že by i naše společnost vděčně uznávala takovou skladatelovu práci, o tom svědčí okolnost, že Ochranný svaz autorský se právě rozhodl uvolňovat každým rokem půl druhého milionu Kčs na krytí životních potřeb oněch umělců, kteří spolu se Syndikátem českých skladatelů budou vybráni, aby pracovali na těchto úkolech, že bylo dále usneseno touto organizací zvýšit dosavadní materiální hodnocení výnosů autorských práv pro skladatele hudby vážné, jakož i postarat se o prostředky na krytí nákladů, na pořizování rozpisů a opisů materiálu oněch hudebních děl, která z technických nebo finančních důvodů nemohou být vydána tiskem. Tím vším jest našim skladatelům socialistickou společností zajišťována doba klidné a plodné práce tvůrčí, již se v našem národě nemohli těšit v době liberalistické. A tato socialistická společnost nežádá nic jiného, než aby věnovali svou tvůrčí práci lidu, k němuž je obrácena celá její pozornost ve všech oborech lidské práce. (jb)

Právo lidu 8. IV. 1948

OFENSIVA NAŠÍ KULTURY PROPAGACE KULTURY NA NOVÝCH CESTÁCH

VIII. odbor ministerstva informací bude pečovat o kulturní život nejširších vrstev lidu všemi prostředky a bude rozčleněn v pět pracovních úseků. Oddělení divadelnímu případně péče o rozšiřování divadelních her a dramaturgii časové povahy, péče o divadla ochotnická a divadelní sjezdy, péče o divadla loutková a maňásková, o lidovou tvorbu amatérskou mezi mládeží, na závodech i v masových organizacích, péče o taneční a národopisné akce, péče o kulturní družstva, divadelní agentury a j. Oddělení hudebnímu případně povolování hudebnin, propagace gramofonové hudby, publikace o československé hudbě koncertní i artistická ústředna. Oddělení výtvarnickému případně děl výtvarných z důvodů propagačních a dozor nad rozšiřováním výtvarných děl v reprodukcích. Oddělení pro masové kulturní akce případně evidence, organizace a propagace významných kulturních podniků většího rozsahu, dohled nad distribucí kulturních děl, péče o zájezdy kulturních souborů, těsné napojení kulturní práce soudobé na potřeby obyvatelstva a hledání příslušných popularizačních metod. Oddělení pro lidovou zábavu náleží dohled nad profesionálními podniky lidové zábavy (kolotoč, cirkusy a jiné atrakce), lidovou hudbou a profesionálními sportovními produkcemi a podniky. Každé oddělení bude spolupracovat se zájmovými organizacemi a svazy a s masovými organizacemi celostátního charakteru.

Přednostou tohoto nového odboru ustanovil ministr informací spisovatele Josefa Tomana. Nový odbor, který vznikl z pracovních potřeb a na podkladě zkušeností dosavadního divadelně propagačního oddělení, zahájí svou činnost v nejbližších dnech a bude pokračovat v práci, která byla započata založením družstva Umění lidu, Československého sboru národního tance a soutěže Divadelní žatva 1948, o nichž jsme své čtenáře již informovali.

Mladá fronta 9. IV. 1948

NA PRAHU SKVĚLÉ ETAPY DIVADELNICTVÍ

Několik dní poté, co vstoupil v život divadelní zákon, proti jehož pokrokovosti byla svého času soustředěna nejprudší palba politických řemeslníků, byla neprodleně učiněna také nejdůležitější administrativní opatření pro jeho naplňování. Tak při ministerstvu školství a osvěty byla ve smyslu zákona jmenována divadelní a dramaturgická rada a při ministerstvu informací divadelní propagační komise. V obou sborech zasedají osvědčení a pokrokoví tvůrčí pracovníci ze všech odvětví divadelnictví — i zástupci provozovatelů divadel a návštěvnických organizací. Teprve tímto opatřením je z divadelního života definitivně vymeteno lecjaké obchodnickářské býlí a rozhodně zajištěna účast odborníků na správě divadelních věcí. Dříve nebylo možno nic takového uskutečnit, neboť zastánci a exponenti zpátečnictví všechno brzdili.

Dnes, kdy zkrachovala jejich hra, bylo možno položit důkladné základy k mohutné stavbě rozvoje národní kultury. Divadelnictví zde připadá vzhledem k jeho významu a jeho krásným probuzeneckým tradicím jedna z hlavních úloh. Nezůstalo se však jen na základních administrativních zajištěních obsahu zákona. Přišlo už také něco, co je praktickým důkazem nové etapy divadelního vývoje: ministerstvo informací vypsalo velkorysou soutěž pro všechna profesionální divadla a jejich členy, nazvanou Divadelní žatva 1948. Tato soutěž před kvalifikovanou odbornou porotou bude mít neobyčejný význam pro celý další vývoj práce jednotlivých scén i vývoj divadelnictví vcelku. Nepochybně vyryje hlubokou životadárnou brázdou na divadelním poli a přispěje k tomu, že divadlo se stane konečně, ale úplně tím, čím dříve — i při nejlepší snaze svých poctivých pracovníků — nemohlo pro nejrůznější překážky být: kulturním ústavem, který bude sloužit pracujícím lidu a jeho kulturnímu povznesení i uvědomění. věk

Rudé právo 9. IV. 1948

ARCHITEKTI A SJEZD NÁRODNÍ KULTURY

Architektura je zařazena v souhrnu událostí, které doprovázejí Sjezd národní kultury. Je to významná věc a je to potvrzení a dovršení desítky let trvajícího boje architektů. Vést dělicí čáru mezi projektováním spolu s plánováním a prováděním. Vést tuto

dělicí čáru však tak, aby souvislost obou fází vzniku stavebního díla byla beze zbytku zachována. To je veliká věc, ale současně veliký úkol. Vyžaduje lidí moudrých a citlivých, lidí, kteří si uvědomují velikou odpovědnost při tomto rozlišování. Architekti od dob prvé republiky bojují o toto odlišení a současně budují tuto souvislost. Dnes, kdy vláda zákonem o znárodnění stavebnictví dává podklad plánovitě práce v tomto oboru plánování, které by vycházelo a beze zbytků naplňovalo hospodářský plán republiky, přicházejí architekti s návrhem organizace projekční práce. Souběžně podle krajové organizace národního podniku stavebnictví vybudovat krajově dislokované národní architektonické ateliery, řízené architektonickou radou při hospodářské radě. V tomto jednoduchém schématu je obsaženo vše podstatné. Souvislost s prováděním (t. j. národním podnikem), záruka plánovitě práce v projektování (t. j. architektonická rada), decentralisace (t. j. ateliery rozvržené podle krajů) a svoboda tvůrčí práce architekta (t. j. ateliery jako autonomní kolektivy, v nichž je zachována osobní odpovědnost za projekt při uplatnění principu kolektivní kritiky). Budou jistě pochyby a bude se uvažovat o věci do podrobností; narýsovaná metoda práce architekta však odpovídá vývoji. Doprňuje minulý vývoj a zachovává vše zdravé a dobré, co můžeme uplatnit na cestě k socialismu, na cestě k radostné a šťastné budoucnosti člověka. Architekt tu s pýchou může shrnout svůj podíl na tomto boji, v němž vždy proti bezduché amerikanisující podnikatelské šabloně typu a ekonomie stavěl hospodárně rozvržený, ale k sebevědomí probouzející prostor. Nepůjde nám o to, abychom přivedli ad absurdum pojmy typisace a standardisace. Náš lid pro bohatství výtěžků své práce chce prostory, v nichž by se cítil volný a šťastný, nikoliv stísněný nesprávně použitou technikou. Na této cestě spolu s lidem chtějí architekti přinést svůj pracovní podíl. Budou naslouchat lidu a učit se od lidu. Učit se moudrosti hospodáře, který dovede přijímat odlišný názor, je-li dobrý, a odvrhnout vše, co se přičí svobodnému zdravému rozumu.

Na Sjezd národní kultury jsou pozváni i architekti, protože svou tvůrčí práci mezi tvůrčí pracovníky patří. Jistě pro ně bude tato účast současně slibem, že chtějí být strážci kulturního bydlení a vytváření veřejných prostorů, aby šťastná a radostná budoucnost socialismu obklopovala nás krásnými stavbami a prostory.

Lidová demokracie 10. IV. 48

Ing. arch. Miroslav Kouřil

INTELIGENCE BEZ ROZPAKŮ

Byl jsem onehdy svědkem podivuhodné příhody. Inženýr, ředitel jednoho pražského závodu, odcházel po únorových změnách na důležité místo do ministerstva a loučil se s dělníky. Několik set dělníků začalo živelně volat „Ať žije náš ředitel“, pohnutí bylo na obou stranách a nechyběly dokonce ani slzy, které se arci odrážely od strohého prostředí závodní kantiny. Ale nikdo se za ně nestyděl. Bylo cítit, že ředitel a dělníci jsou spojení pevným pracovním přátelstvím, že si vzájemně důvěřují. Při takovéto spolupráci šel závod za poslední měsíce dobře kupředu. Odcházející ředitel byl v únorových dnech velitelem dělnické milice, byl spolu s dělníky dnem i nocí v pohotovosti, jejich závodní oddíl strážil v kritických dnech pražské mosty.

Celý příběh se udál v továrně, která byla dříve známa ostrým sociálním napětím, prudkými stávkami, z nichž jedna vyvrcholila kdysi v obecnou stávku pražských kovodělníků.

Zvykli jsme si v novinách slyšet jen o záporných stránkách našeho života, takže pro drobné hořkosti všedního dne často ztrácíme vnímavost k velkým kladným proměnám. Je třeba si pozorněji všimnout událostí, jež vyznačují hluboký vnitřní přerod naší inteligence, změnu v jejím společenském postavení, určitý obrat v poměru mezi lidmi fyzické a duševní práce. Ještě před dvěma lety by něco podobného nebylo možné. Ještě v květnové revoluci 1945 se stala řada přehmatů, kdy na příklad šmahem byli posláni všichni inženýři pracovat k obráběcím strojům. Avšak to nebyla vina květnové revoluce, a to nebylo svědectví, že nový režim je namířen proti inteligenci, jak ve zlé vůli někteří vykládali. To bylo dědictví minulosti. Tehdy ležel mezi pracujícími rukou a pracujícími hlavou stín těžko překonatelné nedůvěry, hradba kastovních a myšlenkových předpokladů. Byl to přímý důsledek dřívějšího postavení inteligence, až tragicky nedůstojného. Neboť za pochybné výsady musel člověk s „bílým límečkem“ přísluhovat kapitalistickým a velkostatkářským magnátům, konat za ně nejhrubší práce a soustředovat vůči sobě nedůvěru, hněv a nenávisť pracujících vrstev. Byl bit se dvou stran, shora i zdola. A v době hospodářských krísí, hromadné nezaměstnanosti opadávalo pozlátko domnělých společenských výsad, nezaměstnaný inženýr spal pod mostem stejně jako nezaměstnaný přidavač, básníci nosili živé reklamy po ulici a v hotelu Pupp v Karlových Varech se přihlásilo devět lidí s akademickými tituly na místo vrátného.

Proto musíme dobře pochopit smysl našich společenských proměn, abychom rozuměli i změnám v postavení vzdělance. Byla u nás nastolena lidová demokracie, kde vládnoucí silou je náš spolehlivý lid — to jest svazek dělníků, rolníků, inteligence a živnostníků. Stěžejní obrat ve společenském postavení vzdělanců spočívá tedy v tom, že ze svého nedůstojného postavení byla inteligence povolána po bok lidu mezi vládnoucí síly země.

To však ještě samo o sobě nestačilo. Cesta k nové úloze inteligence není tak prostá a není bezbolestná. Především sama inteligence musela pochopit, že patří k lidu, že je k němu počítána, a že je i do jeho řad zvána. A z toho vyplynula nutnost rozejít se s dřívějšími vládnoucími skupinami, skutečně upřímně se k lidu přihlásiti, uvědomiti si, že nijak není nečestné a ponižující pracovati pro dobro prostých dělníků, rolníků, drobných lidí, pracovati skutečně pro národ a přestat pracovati pro dividendy akcionářů, pro bankovní a průmyslové piráty, pro pochybné vrtošivé „mecenáše“ umění a vědy. Samo o sobě by nemusilo být těžké dojít k tomuto pochopení a stát se skutečně lidovou inteligencí, protože naši pracovníci vědy, kultury i úřednické vrstvy pocházejí většinou „z režného pytle“, ve druhém či třetím pokolení z vesnických chalup, z dělnických čtvrtí, z malých lidí.

Cím se tedy stal tento přerod namnoze tak bolestným a proč není ještě zakončen? Protože byl učiněn vědomý pokus, zneužít předpokladů, výchovou vypěstovaného pocitu povýšenosti vůči lidovým vrstvám a vůbec starého třídního vědomí vzdělaneckých vrstev, aby inteligence v zájmu dřívějších pánů byla hnána proti lidu, proti nynějšímu režimu a proti socialismu. Dovedeme si sotva představit něco neodpovědnějšího než hnát takto duševní pracovníky pro cizí zájmy do záhuby. Mohl přece stačit výstražný příklad staré ruské inteligence, která byla svým šlechtickým a měšťáckým původem těsně spjata se starým režimem, a po Říjnové revoluci ve své většině uvěřila našeptavačům, že socialismus znamená vládu ngramotnosti, že nový systém je něco nepevného a přechodného, a odmítla pomáhat svému lidu. Víme, že budování socialismu mohlo tak být jen částečně ztiženo a nikoli zastaveno, a že naopak — stará inteligence byla tak zahrnuta pod kola společenského vývoje. Dnes je také zřejmo, že socialismus neznamená ngramotnost, nýbrž ohromný rozmach vědy, kultury, vzdělanosti. V Sovětském svazu navštěvuje nyní vysoké školy na 700 000 studentů a každý rok z nich odchází přes 100 000 absolventů. Každý chápe, že vítězství Sovětského svazu ve válce bylo nejen zásluhou sovětského

vojáka, dělníka, rolníka, ale také zásluhou vynálezce, vědce, technika, inženýra, důstojníka — prostě sovětské inteligence.

Naše vzdělané vrstvy ve své většině se nedaly zlákat na osudnou a tragickou cestu, která by je dostala proti lidu a pod kola společenského vývoje. Zásluha o to náleží nejlepší části naší inteligence — tvůrčím pracovníkům uměleckým, vědeckým, inženýrům, technické inteligenci a organisátorským kádrům znárodněného průmyslu — ti vystoupili ve své většině jako „inteligence bez rozpaků“, postavili se po bok lidu. V únorových dnech selhaly spekulace reakčních živlů na „zradu vzdělanců“. Přehlídka jmen, které tehdy podepsaly manifest, „Kupředu, zpátky ni krok!“ sama už dosvědčuje, že všechno, co je mezi našimi duševními pracovníky čestné a co má nějakou váhu, stojí za Gottwaldovou vládou, hlásí se do obrozené Národní fronty k aktivní budovatelské práci.

Proto Sjezd národní kultury, sjezd výkvětu naší národní inteligence přerůstá svou platností rámec čistě kulturní. Po sjezdu dělnickém a rolnickém manifestuje zde inteligence svou sounáležitost k vládnoucímu lidu, přihlásí se ke společné odpovědnosti a povznese se k důstojné úloze, k novému poslání. Únorové události ukázaly jasně, že ti, kteří čekali na návrat starých poměrů, ztratili půdu pod nohama. Ukázaly také, že spolupráce s reakcí vede do jedné fronty s úhlavními nepřáteli republiky, na cestu vlastizrady. Všem je nyní dána možnost promyslet a uvědomit si poučení z únorových událostí a přimknout se k lidu, pracovat pro republiku.

Nadchází doba dosud netušeného rozmachu vědy, umění, kultury a vzdělanosti v naší vlasti. Tato doba bude vyžadovati očištěné, obrozené inteligence, věrné zájmům lidu. A takováto inteligence bude mít také své postavení v národním společenství, bude skutečně milována a vážena. V r. 1939 se Stalin zabýval postavením inteligence v socialistické společnosti, polemisoval s těmi, kteří se chtějí na inteligenty dívat spatra a řekl:

„Na starou, předrevoluční inteligenci, která sloužila statkářům a kapitalistům, se plně hodila stará teorie o inteligenci, že je třeba mít k ní nedůvěru a bojovat proti ní... Nová inteligence vyžaduje nové teorie, hlásající, že je nutno míti k ní přátelský poměr, pečovat o ni, vážit si jí a spolupracovat s ní v zájmu dělnické třídy a rolnictva.“

Jest si přát, aby tato nová teorie mohla být použita na naši inteligenci, procházející hlubokým vnitřním přerodem.

Gustav Bareš

Svobodné noviny 11. IV. 1948

**SJEZD
NÁRODNÍ
KULTURY**

PRAHA

10-11. DUBNA 1948

VELKÝ SÁL „LUCERNY“

Velké pracovní nadšení, které se šíří v našem národě po dokonaném vítězství Národní fronty Čechů a Slováků, zavazuje i kulturní pracovníky k prohloubení a rozvíjení kulturní práce. Musíme přikročit k určení úkolů, jimiž pracovníci umění, vědy a techniky se postaví po bok lidu a přispějí ke zdaru národního díla. Je nutné zhodnotit naši kulturní tradici a narýsovat perspektivy pro nejbližší dobu, projednat otázku směru umělecké práce, tvůrčí úkoly vědecké, ať už v oblasti humanistické či technické, dát konkrétní náplň heslu o rozšíření a zlidovění kultury a vytyčit pracovní úkoly, opírající se o dosavadní zkušenosti. Je potřebí narýsovat zásady plánu naší kultury, která bude v hospodářském plánu podepřena rozsáhlými investicemi.

Chceme, aby vyrostla velká a silná československá kultura, opírající se o rozvíjené výsledky práce československého lidu. Chceme prohlásit zjevně své bratrství s pracujícím lidem měst i venkova, s dělníky a rolníky.

Svoláváme proto na dny 10. a 11. dubna 1948 do Prahy

SJEZD NÁRODNÍ KULTURY,

na němž mistři české kultury, umělci, vědci a technici by projednali stěžejní otázky našeho duchovního a kulturního života.

Přípravný výbor

Předsednictvo

Předseda: Jan Drda, místopředseda: Dr Jan Mukařovský,
jednatel: Dr Julius Dolanský.

Členové předsednictva: Karel Ančerl, Dr Mikuláš Bakoš, Gustav Bareš, Václav Běhounek, Alois Fišárek, Michal Chorváth, ministr informací Václav Kopecký, Ing. arch. Miroslav Kouřil, Dr Vincenc Kramář, Dr Rudolf Mrlián, ministr školství a osvěty Dr Zdeněk Nejedlý, pověřenec pro školství, osvětu a informace Laco Novomeský, Július Šefránek, Jan Škoda, Ladislav Štoll, Dr František Trávníček.

Plenum

Národní umělci: Leopolda Dostálová, Dr h. c. J. B. Förster, Dr h. c. Jaroslav Kvapil, Josef Lada, Dr František Langer, Marie Majerová, Růžena Nasková, Vítězslav Novák, Ivan Olbracht, Václav Rabas, Josef Skupa, Fráňa Šrámek, Max Švabinský, A. M. Tilschová, Václav Vydra, Ladislav Zelenka.

Oldřich Audy, Štefan Bednár, Kazimír Bezek, Dr A. I. Bláha, A. M. Brousil, Dr Bohumil Bydžovský, Václav Dobiáš, Emil Filla, Dr J. L. Fischer, arch. Jaroslav Frágner, Martin Gregor, Dr Ferdinand Herčík, Dr Jaroslav Charvát, Otakar Jeremiáš, Dr Čestmír Jeřábek, František Kaláb, Dr J. L. Kalina, Dr Arnošt Kolman, Dr J. B. Kozák, Ing. arch. Jiří Kroha, Ing. Lubomír Linhart, Stanislav Lom, Saša Machov, Dr Jan Malík, Ing. Josef Mikan, Ján Mudroch, Vítězslav Nezval, Dr Miloslav Novotný, Arnošt Paderlík, Dr A. M. Píša, Dr Albert Pražák, Jaroslav Průcha, Marie Pujmanová, Dr Jan Racek, Jan Seidel, Karel Steklý, Eugen Suchoň, Jiří Taufer, Dr Josef Träger, Dr Miloslav Valouch.

PROGRAM SJEZDU NÁRODNÍ KULTURY

Sobota 10. dubna 1948:

8.30 hod. *Velký sál Lucerny*. — Zahájení sjezdu. — Volba resoluční komise. — Projev pana předsedy čs. vlády Klementa Gottwalda. — Prof. V.S.P. Ladislav Štoll: Tvůrčí problémy naší kultury. — Diskuse. — 13—14.30 hod. *Přestávka*. — 14.30 hod. *Velký sál Lucerny*. — Ministr informací Václav Kopecký: Rozšiřování a zlidovění naší kultury. — Diskuse. — 19.00 hod. *Národní divadlo*. — Slavnostní představení: Leoš Janáček: Její pastorkyňa. Dar Národního divadla účastníkům sjezdu. — 19.30 hod. *Smetanova síň Obecního domu*. — Koncert symfonického orchestru a pěveckého sboru pražského rozhlasu. Řídí K. Ančerl. Dar Čs. rozhlasu účastníkům sjezdu.

Neděle 11. dubna 1948:

8.30 hod. *Velký sál Lucerny*. — Ministr školství a osvěty univ. prof. dr. Zd. Nejedlý: Ideový směr kultury a národní tradice. — Diskuse. — 13—14.30 hod. *Přestávka*. — 14.30 hod. *Velký sál Lucerny*. — Povereník pre školstvo, osvetu a informácie Laco Novomeský: Problémy slovenskej kultúry. — Diskuse. — 17.00 hod. Usnesení sjezdové resoluce. — Státní hymna, přednese Pěvecký sbor pražských učitelů. — 19.30 hod. *Smetanova síň Obecního domu*. — Koncert České filharmonie, řídí Rafael Kubelík. Dar České filharmonie účastníkům sjezdu. — 19.30 hod. *Městské divadlo na Král. Vinohradech*. — Slavnostní představení. Gribojedov: Hoře z rozumu. Dar města Prahy účastníkům sjezdu.

Juělka sjezdu národní kultury

10/11. IV. 1948

Pro 2 housle, 2 housle a klavír

Ritm.

f

Temp.

Miroslav Janík

10. dubna 1948 dopoledne

Stenografický zápis

(Sjezdové jednání bylo zahájeno v 9 hod. sjezdovou znělkou.)

Předseda Sjezdu národní kultury, spisovatel Jan Drda

Páni ministři, pane primátore, paní a pánové národní umělci, vážení hosté i delegáti. Vítám vás z plna srdce v tomto valném shromáždění, které nejen po jménu, ale především po duchu je shromážděním opravdových představitelů naší národní kultury v celé její košatosti a mnohotvárnosti.

Zástupci všech oborů vědeckých, umělci všech disciplin i kulturní pracovníci, kteří statky národní kultury rozšiřují a rozdělují, se scházejí dnes ve svorné obci, aby vytyčili perspektivy své práce a v novém pročištěném i rozjasněném proudu národního dění určili podíl i směr svého dělného úsilí na neustálém obohacování, povyšování a obšťastňování pospolitého života lidu, jehož potřeby a tužby dávají naší práci nejvyšší smysl. Není pochyby o tom, že očistný van února, jenž roztrhal umělé zamlžení kolem základních otázek o smyslu našeho národního a státního vývoje, bude v našich dějinách znamenat nejen šťastný začátek nového údobí politického, ale také kulturního. Politika i kultura jsou podivuhodně spojené nádoby a ten, kdo se staví proti pokroku politickému, musí se nutně stát i nepřítelem pokroku a rozvoje kulturního.

V okamžiku, kdy byli zpátečníci a zákeřníci ve zmatku odraženi na frontě politické, ucítili jsme ulehčení a rozjasnění i v úseku práce kulturní, a v nových perspektivách obecného národního rozvoje nacházíme nečekaně šťastné podmínky pro rozvoj naší práce.

Hrdě se tímto svým sjezdem hlásíme k tradici dvou historických únorových sjezdů, ke sjezdu závodních rad i ke sjezdu rolnických komisí, jakož i k ostatním únorovým událostem, které naplnily trvalé a opravdové osvobození pracujícího lidu měst i venkova, a z dělnictva i rolnictva učinily svobodné a uvědomělé hospodáře

národních statků materiálních. I my, pracující a tvořivá inteligence, jsme se stali podílníky vládnoucích, to je hospodařících sil národa a státu a s hrdostí chceme na sebe vzít úkoly, které z toho plynou. Za pronikavou demokratisaci národní kultury, jež má prosvětlit celý organismus národa, není třeba manifestovat. Dnes, kdy máme v ruce všechny prostředky a možnosti, musíme konkrétně plánovat, jak tuto pronikavou demokratisaci, tuto kulturní ofensivu v co nejkratší době provést, jak z národní kultury učinit denní živý chléb a nezbytnou součást životního provozu každého příslušníka naší národní obce. Musíme dál a s přísnou opravdovostí řešit otázku, jak novou tvorbou vydat svědectví o radostných jevech našeho národního rozvoje, jak likvidovat pocit malosti, pocit zemlených duší, tak cizí naší národní povaze, jak vštípit celému národu hrdinský pocit života.

Musíme zkoumat nejlepší kulturní tradice národa, učit se z nich, musíme rozbít izolaci a osamocenost umělce, musíme vyjít do průvanu života, okysličit se v něm, musíme se umět čestně vypořádat s tou novou velkou tematikou, kterou přineslo naše osvobození a kterou znásobuje naše cesta k socialismu, musíme se stát ve své tvorbě tak životnými, konkrétními a moderními, jako jsou noví dělníci hospodáři v znárodněných podnicích, jako je náš lid ve svých politických vítězstvích i ve svém pracovním úsilí. To jsou pracovní úkoly, jimiž se má naše dnešní a zítřejší shromáždění zabývat a které musíme řešit s přísnou odpovědností, již jsme povinni celému národu i naší celé světlé budoucnosti.

Zahajují tedy dnešní sjezd a jménem sjezdového předsednictva navrhuji, abychom poslali tento pozdravný telegram panu prezidentu republiky:

Pan Dr. Edvard Beneš, prezident republiky, Sezimovo Ústí.

Kulturní pracovníci, shromáždění na I. celostátním sjezdu, pozdravují Vás, pane presidente, co nejsrdečněji. Děkuji při této příležitosti za moudrost, s níž jste se postavil v únorových dnech na stranu lidu a uskutečnil doplnění vlády Klementa Gottwalda, od níž my, kulturní pracovníci, očekáváme splnění všech potřeb naší národní kultury. (Potlesk).

Pana ministerského předsedu, jenž se zúčastní našeho zasedání zítra, musíme pro dnešek omluvit. Zítra tedy budeme mít tu šťastnou příležitost, abychom mu svůj dík vyjádřili tváří v tvář. Presidium sjezdu dále navrhuje, aby byl odeslán pozdravný telegram

druhému významnému činiteli našeho politického života, předsedovi obrozené Národní fronty, Antonínu Zápotockému. (Potlesk.)

Pan Antonín Zápotocký, předseda obrozené Národní fronty, Praha. Pozdravujeme Vás, předsedu obrozené Národní fronty Čechů a Slováků, ze svého I. celostátního Sjezdu národní kultury. Národní fronta, kterou vyvolal v život slavný sjezd závodních rad, se stala skutečným svazkem dělníků, rolníků, pracující inteligence a živnostníků.

Přihlásili jsme se k ní již v únorových dnech svým manifestem a dnes se scházíme k diskusi o kulturní práci. Ať žije obrozená Národní fronta. (Potlesk.)

Od Ústředního akčního výboru rady kulturních pracovníků na Slovensku došel našemu zasedání tento konkrétní návrh:

Ústřední akční výbor slovenských kulturních pracovníků

Číslo: 48.

Bratislava, 2. apríla 1948.

Vec: Sjezd národnej kultúry —
požiadavky kultúrnych pracovníkov.

Prípravný výbor Sjezdu národnej kultúry
(do rúk predsedu spis. J. Drdu),

P r a h a I, Národní 9.

Slovenskí kultúrni pracovníci žiadajú:

1. Zabezpečiť profesionálne pôsobenie umelcov (vo forme štátneho príspevku), aby sa tvoriví umelci mohli plne venovať tvorivej činnosti a tak plniť svoje kultúrne a spoločenské poslanie v novej, socialistickej spoločnosti.

2. Umelcov a vedcov úplne oslobodiť od daní z príjmov, plynujúcich z umeleckej alebo vedeckej činnosti.

3. Zaviesť vyučovanie češtiny na Slovensku a vyučovanie slovenčiny v českých zemiach na II. stupni všeobecne vzdelávacích škôl (stredná škola).

4. V najvyšších ročníkoch III. stupňa všeobecne vzdelávacích škôl (gymnázii) na území celej ČSR zaviesť predmet umeleckej (estetickéj) výchovy, ktorý má za cieľ pestovaním umeleckého vkusu harmonicky a všestranne rozvinúť osobnosť žiaka a vo svojich spoločenských dôsledkoch napomáhať socializácii a demokratizácii umenia.

5. Uskutočniť reformu organizácie a štúdiá na vysokých školách, aby mohly vysoké školy slúžiť príprave vysokoškolsky kvalifikovaných odborníkov pre potreby ľudovodemokratickej, socializujúcej spoločnosti.

6. V záujme cieľavedomého a plánovitého kultúrneho rozvoja je potrebné, aby správa kultúrnych vecí bola rozdelená do dvoch rezortov: v jednom by boli výlučne veci školské, v druhom správa ostatných

kulturních věcí (ludovýchova, umenie, veda, rozhlas, kulturne styky atď.). Vyžadujú si to i zásady racionálnosti a ekonomie štátnej administratívy.

7. Je potrebné, aby kulturní pracovníci v českých zemiach tvorili svoj najvyšší autonómny orgán (ako je na Slovensku Umelecká a vedecká rada), aby prostredníctvom neho mohli povolane spoluproduovať o kulturných otázkach a hájiť ideové a odborné záujmy kulturných pracovníkov. Na riešenie kulturnopolitických otázok celoštátnej povahy utvoril by sa spoločný koordinačný orgán, v ktorom by boli zastúpené oba autonómne orgány český a slovenský.

8. Slovenskí kulturní pracovníci pokladajú za potrebné,
- a) aby sa zintenzívnila spolupráca kulturných inštitúcií českých a slovenských,
  - b) aby sa zvýšilo porozumenie ústredných úradov (ministerstiev) pre slovenské kulturne potreby,
  - c) aby sa pamätalo na primeranú účasť slovenských kulturných pracovníkov v celoštátnych kulturných akciách (zájazdy do cudziny, kulturne zastúpenie v cudzine atď.).

Slovenskí kulturní pracovníci očakávajú, že Sjazd národnej kultúry si osvojí ich návrhy a požiadavky a vynesie rozhodnutia, ktoré povedú k ich uskutočneniu.

ZA ÚSTREDNÝ AKČNÝ VÝBOR SLOVENSKÝCH KULTURNÝCH PRACOVNÍKOV:

Bratislava, Hviezdoslavovo nám. 18

Generálny tajomník:

Dr Rudolf Mrlian

Predseda:

univ. doc. Dr M. Bakoš

A nyní prosím pana ministra národní obrany, armád. generála Ludvíka Svobodu, aby se ujal slova a pronesl svůj pozdravný projev.

Gen. Ludvík Svoboda

Páni ministři, pane primátore, paní a pánové,

jménem československé branné moci pozdravuji váš první sjezd co nejsrdečněji. Svůj dnešní sjezd jste nazvali Sjezdem národní kultury. V národě, v němž nejširší vrstvy pracujícího lidu jsou nositelem veškeré politické i hospodářské moci ve státě, je to sjezd lidové kultury. Chceme, aby pracující lid měst i venkova měl co největší účast na kulturní, umělecké a vědecké činnosti a tvorbě,

aby ji v největší míře nejen konsumoval, ale aby také její růst a rozvoj silou svého genia spouštěl a spolutvořil. Doposud žádné velké literární ani umělecké dílo nevyrostlo ve vzduchoprázdném prostoru nebo v izolaci, nýbrž jedině z nejužšího a bezprostředního kontaktu se širokým proudem skutečného života pracujícího lidu. Váš dnešní sjezd je důkazem toho, že i naši kulturní pracovníci, umělci a vědci si plně uvědomují, že pracují a tvoří pro lid podle zásady: kulturu, umění a vědu lidu — a s lidem ke kultuře, k umění a k vědě ještě větší a vyšší.

Využívám zároveň této příležitosti, abych jménem československé armády vznesl na všechny české i slovenské kulturní pracovníky, umělce, vědce a techniky tuto prosbu, aby věnovali zvýšenou pozornost armádě a brannému úsilí národa vůbec. Naše nová, lidově demokratická armáda, zrozená v ohni naší druhé národní revoluce, navazující na bojové tradice husitské a legionářské, učinila za necelá tři léta veliký krok kupředu ve směru zlidovění, demokratisace, státně politické a kulturní výchovy. Naše armáda jde politicky i kulturně ruku v ruce s pracujícím lidem, z něhož vyšla a jemuž věrně slouží. Není určena pro výboj, nýbrž k obraně svobody a státní samostatnosti, tedy také na obranu svobody lidského ducha a svobodné národní kultury.

Za poslední války jsme viděli, jak surová nacistická soldateska nejen rozvrátila československý stát a potlačila lidská i politická práva národa, ale jak zároveň také potlačila a znemožnila každý svobodný projev lidského ducha a národní kultury. V nacistickém a fašistickém státě se kultura stala doslova služkou imperialistické a kapitalistické politiky, povolným nástrojem fašistického teroru, podvodu a lži.

Na druhé straně však jsme viděli, jak ve všech okupovaných zemích po boku pracujícího lidu povstali stateční literáti, umělci a vědci, aby na frontách i v podzemí aktivně a se zbraní v ruce bojovali proti nacismu a fašismu za osvobození svých národů i za osvobození lidské vzdělanosti, kultury, vědy a umění. Bez tohoto boje a obětí by nebylo našeho společného vítězství, ani svobodné národní kultury, již dnes vzdávám svůj hold.

Je tudíž mravní povinností všech mistrů kultury, umění a vědy, aby svou svobodnou prací a tvořením přispěli ke zvýšení branného úsilí národa a tak zabezpečili podmínky tvoření i plody svého ducha a práce. Proto jménem československé armády a v zájmu brannosti celého národa prosím všechny naše kulturní pracovníky, literáty, vědce a umělce, aby svou uměleckou a tvůrčí činností cílevědomě

pěstovali a posilovali branného ducha našeho lidu. Nejde jen o armádu, jde hlavně o brannou morálku celého národa, o brannou morálku nejšířších vrstev všeho pracujícího lidu. Jako kultura není už dnes jen výsadou a záležitostí úzké skupiny povolaných a vyvolených, nýbrž je záležitostí celého národa, tak i věc obrany státu není jen záležitostí armády, nýbrž všeho lidu republiky. Naším heslem musí býti: kultura i brannost všem a pro všechny.

To je holá skutečnost, na níž třeba stavěti. Je nejvyšší naléhavé, aby mistři pera, štětce, dláta, divadelní a filmoví umělci vyzvedli vysoko příkladné typy statečných a obětavých bojovníků za naši svobodu, aby zejména naši mládeži postavili za vzor muže typu Žižkova, Havlíčkova, Masarykova, Fučíkova, Jarošova, lidických žen a pod. Nikoli Švejka, nebo člověka starého světa, potácejícího se mravně i politicky sem i tam, sobce, opatrníka, kořistníka a škarohlída, nýbrž člověka charakterově uceleného, mravně i politicky pevného, statečného a obětavého, pokrokového, který se dovede za pravdu a spravedlnost; za národ a svobodu bít a rvát a za ně všechno obětovat.

Prosím je, aby do své práce a tvorby vnesli ducha odvahy a brannosti, aby pěstovali typ občana bojovného, čestného a přímého, aby zpevnili mravní i branný profil národa a přispěli tak ke zvýšení branné síly národa a republiky.

Naše armáda se podílí velmi intenzivně na kulturním, uměleckém a vědeckém životě národa. Kromě toho přispívá svým vlastním přínosem ke zvýšení kulturní, umělecké a vědecké úrovně národa. Armáda má instituci osvětových důstojníků, kteří pečují o mravně politickou a kulturní výchovu vojáků, má svůj denní a branný tisk. Armádní umělecký soubor vydává krásnou i brannou literaturu, organizuje vlastní vědecké bádání historické, technické atd. Naše dnešní armáda je už více než „pokračovací školou života“, jak tomu chtěl před lety T. G. Masaryk, je významnou národní institucí, která plánovitě organizuje a provádí vlastní výchovnou, kulturní, uměleckou a vědeckou činnost. Československý voják je voják Masarykův. Myslí politicky a žije kulturně. Armáda má živý vztah k naší národní kultuře, na jejímž bohatství se podílí a jejíž svobodný rozvoj bude bránit a chránit. Armáda na naše kulturní pracovníky, umělce a vědce spoléhá a ujišťuje je, že také oni mohou spolehnout na armádu.

Ještě jednou tento sjezd pozdravuji co nejsrdčněji a jménem celé československé branné moci i svým mu přeji ze srdce plný úspěch a zdar. *(Potlesk.)*

Předseda

Děkuji jménem vás všech panu ministru národní obrany a dovoluji si vám oznámiti radostnou novinu, že se na náš sjezd dostavil akademik Todor Pavlov, předseda akademie věd bulharské republiky. *(Potlesk.)*

Todor Pavlov

(Uvítán bouřlivým a dlouhotrvajícím potleskem.)

(Ve svém bulharském projevu podtrhl význam spolupráce českých a bulharských kulturních pracovníků. Pozdravil sjezd jménem bulharské akademie věd, odsoudil lživou ideologickou ofensivu kapitalistických států proti slovanským lidovým demokraciím. Podtrhl nutnost slovanské ideologické protiofensivy a odsoudil lživé řeči o nekulturním českém národě, při čemž poukázal na 600 let pražské university i na to, že slovanská kultura je demokratickou od svého počátku do dnešního dne, že je kulturou, vynikající humanismem. Vzpomenul velikánů Husa a Komenského. Mluvil o Georgi Dimitrovovi a dělnické komunistické straně Bulharska. Byl přerušován potleskem. Když svůj projev končí, povstává ministr Zdeněk Nejedlý, potřásá řečníkovi rukou, což shromáždění doprovází dlouhotrvajícím potleskem.)

Předseda

Děkuji velmi upřímně akademikovi Todoru Pavlovovi, který je také čestným doktorem naší Karlovy university. *(Potlesk.)* Dovolte mi, abych přivítal několik zahraničních hostů, kteří se dostavili na náš sjezd. Vítám dánského zástupce pana Stefensona. *(Potlesk.)* Švýcarského zástupce Rolanda Odeona. *(Potlesk.)* Profesora Bösidera z Basileje s chotí *(Potlesk.)* A milé jugoslávské hosty pány Žukoviče a Joganoviče *(Potlesk.)* A nyní prosím pana primátora doktora Vacka, aby se ujal slova. *(Potlesk.)*

Dr Václav Vacek

Dovolte, abych jako primátor hlavního města Prahy pozdravil Sjezd národní kultury, první sjezd kulturních pracovníků v Československu, vás, účastníky Sjezdu národní kultury na půdě hlavního

města Prahy, zejména vás, umělce, hudebníky, vědce, vás, pracovníky ze všech oborů kulturní práce, pracovníky osvětové a školské, vás, kulturní pracovníky ze závodů a továren, ze všech složek armády, SNB a zejména vás, pracovníky mládeže vysokoškolské. A nikoliv v neposlední řadě naše milé zahraniční hosty. (*Potlesk.*)

Poslední půl století přineslo řadu moderních vynálezů, které umožňují zprostředkování kultury mezi národy po celém světě. Je to nejenom rozhlas a film, telegraf, fotografie a diktafon, ale i řada dalších dorozumívacích prostředků. Tyto vynálezy jsou však jen jednou částí propagandy kultury a záleží mnoho na tom, v jakých rukou jsou. Mohou býti a skutečně také často jsou zneužívány proti kultuře. Nejvíce bývá zneužíván tisk, když je v rukou reakce. Rozhlédněme se po nedávném a dnešním stavu kultury na celém světě. Ještě před několika málo lety, před něco více než 30 lety byla kultura na velkém území světa zanedbávána pro nás nepochopitelným způsobem. Ještě před něco málo více než 3 desetiletími existovala carská říše, obrovská říše, a v ní na sta milionů analfabetů. Tři ruské revoluce, první z roku 1905, druhé dvě z roku 1917 z března a velikého října, způsobily i v kultuře nebyvalý převrat, nejen na území carské říše, ale i v mnoha sousedních státech a zemích. Z analfabetů se stali kulturní lidé, kteří už věděli, kdo je Tolstoj, Gorkij a ostatní velikáni ruského národa, především Lenin a generalissimus Stalin, náš osvoboditel. (*Potlesk.*) Zbýval však ještě celý další svět, který úpěl jednak pod otrockým feudálním nebo kapitalistickým řádem a v němž kultura byla vyhrazena slabým desítkám tisíců zámožných rodin, které stejně vykořisťovaly pracující lid, jako dříve v Rusku ho vykořisťovali a vyssávali šlechtici, kupíci se kolem carského dvora nebo sami žijící v nekultuře na ruských vesnicích. V kapitalistických státech ostatní Evropy byly školy, školy obecné, střední a vysoké, ale pracující lid mohl navštěvovat jen školy, umožňující nejnižší stupeň vzdělání. Vysoké učení a namnoze i střední bylo masám pracujícího lidu nepřístupno. Podíváme-li se dnes do jižní Afriky, najdeme tam množství analfabetů, které bílé plemeno udržuje vědomě v neznalosti čtení a psaní, aby mohli býti snáze vykořisťováni. Ani v Severní Americe nejsou v tom ohledu poměry o mnoho lepší. I tam nemají masy pracujícího lidu, stejně jako v celém světě, kde vládne kapitalistický řád, přístup ke všem zdrojům kultury a vzdělání. Evropanští a zámožní vykořisťovatelé koloniálních zemí vědomě nechávají koloniální národy v Africe, v Oceanii, na Blízkém i Dalekém Východě na úrovni co možno nejnižší, poněvadž jsou si vědomi toho,

že národ nekulturní se dá snáze vykořisťovat a nemůže zvítězit nad národem kulturním. Jedině v socialistických republikách mají masy pracujícího lidu, ať tělesně nebo duševně, stejnou možnost vzdělání jako jinde lidé zámožní. Mají přístup k rozhlasu, kinu, diktafonu, radiu, tisku, letadlu a k ostatním vymoženostem dnešní doby.

My zde v Československu po slavných únorových dnech přistupujeme k tomu, abychom masám pracujícího lidu v továrnách i na polích umožnili co nejvyšší kulturu, poněvadž víme, že vědění je moc. Naplňujeme tak program velikého našeho učitele národů Jana Amose Komenského. Zde v Praze se usnesl náš Ústřední národní výbor ihned po únorových dnech na akčním programu kultury. Usnesl se na kulturní dvouletce, na směrnicích a konkrétních opatřeních, která mají býti splněna ve dvou letech.

Po nich přijde kulturní pětiletka. V akčním programu se praví: naše politika kulturní se musí rozvíjet ve šťastném souzvuku s celkovým rozkvětem kultury národní. Chceme kulturu demokratisovat, chceme, aby ve svých duchovních plodech obšťastňovala nejširší lidové vrstvy, aby prosvětliła a prostoupila celý život pracujícího národa. Naše divadla se musí stát opravdovými lidovými scénami a na úroveň jejich repertoáru i jevištní tvorby budeme klást měřítko co nejvyšší, neboť jen to nejlepší a nejryzejší je dosti dobré pro lid.

Naše musejnictví a galerijnictví musí vytvořit ze svých síní opravdové živé vzdělávací ústavy národa. Výtvarné výzdobě měst věnujeme nejpečlivější pozornost ve shodě s nečistšími kulturními tradicemi národa. Vybudujeme pomníky nesmrtelným dělníkům naší národní kultury živými památkami našeho opravdového úsilí kulturního. Vybudujeme však také nová dětská hřiště, koupaliště, nové ostrovy a pásy zeleně, nové parky dětské kultury i radosti.

Vespolný život pražského lidu chceme a musíme obšťastnit, obohatit a povýšit na stupeň, který nám budou závidět největší města kontinentu. Praha se musí stát opravdovou klenotnicí národní kultury, jejíž mohutné magnetické pole bude vyzařovat daleko za hranice naší vlasti.

Tento kulturní program vytyčujeme jako směr pro naši další práci. Víme, že konečného cíle nedosáhneme v krátké době, ale vynaložíme veškeré úsilí, abychom se mu co nejvíce přiblížili.

Tento sjezd kulturních pracovníků, básníků, hudebníků, vědců z universit, osvětových pracovníků ze středních, vysokých i lidových škol je dokumentem toho, že lid, osvobozený lid z jařma kapi-

talistů, z jařma vykořisťování, obrací v první řadě své oči a svůj zrak nejen k hmotnému zlepšení životních podmínek, nýbrž především i ke kultuře.

Vítám vás proto ještě jednou co nejsrdečněji na půdě naší velké Prahy a jako primátor hlavního města přeji vašemu sjezdování plného zdaru. (*Potlesk.*)

Předseda

Děkuji upřímně panu primátorovi za jeho pozdrav a uvítání a prosím pana profesora Štolla, aby se ujal svého referátu.

Ladislav Štoll

Drazí přátelé,

byl jsem pověřen úkolem, abych na tomto tak významném shromáždění promluvil o tvůrčích problémech naší kultury.

Je to po první v naší historii, kdy se takto, v takovém měřítku a v takovém složení schází naše široká kulturní obec. Nedávno, v dramatických dnech únorových, sešli se v průmyslovém paláci naši dělníci. Za týden po nich se sjeli na Václavském náměstí naši rolníci. Dnes se tu scházejí představitelé našeho kulturního světa.

Souvislost je tu jasná. Běží o projev společné vůle tří základních produktivních složek společnosti, tvořících veškeré hmotné i duchovní bohatství národa.

Těžké břímě balastu starého světa spadlo národu se šíje. To, co jsme v únoru viděli, to se podobalo krásnému napřimění národního těla. Stalo se něco, o čem snili všichni velcí lidé naší kultury. Což někdy někoho z nich — a vzpomeňte na celou tu řadu drahých nám tváří, Němcovou, Nerudu, Smetanu, Mánesa, Alše, Wolkeru, Vančuru, Kratochvílu, bratry Čapky, Malířovou, St. K. Neumanna — těšilo, když viděli pracujícího člověka, jak mačká zkroušeně před chytrákem čepicí?

Všichni se těšili a věřili, že jednoho dne k tomu musí dojít a že se český lid nakonec zbaví všech těch chytráků.

My všichni cítíme, že jedna etapa vývoje skončila a začíná nová, že to, co se stalo, má nedozírný dosah, že tu neběží jen o hluboké změny v životě hospodářském, sociálním a politickém, ale že to za-

sahuje hluboce převratně i do oblasti ducha, myšlenky i citu, že to mění od kořene i situaci našeho kulturního života. Kultura nemůže jít mimo život.

Všichni cítíme to nové ovzduší, tisíce nových sil se rodí v naší zemi, vzduch oživuje ruchem jako na staveništi. Náš lid, zbavený kletby kapitalismu, klade fundament nového společenského pořádku. Přestupujeme do nových staletí. Všichni cítíme, jak se pod našima nohama geologicky posouvá půda, jak se od kořene mění celá osnova vztahů mezi člověkem a člověkem, jak se vytváří historicky nová osnova vzájemně lidských vztahů, neskonale čistších, průhlednějších a lidštějších.

A co na té podívané myslícího člověka ideově nejvíce unáší, je to, že se děje promyšleně, vědecky poučně, že se to může dít již na základě protrpěných zkušeností prvního socialistického státu. A dále, že se to všechno děje za iniciativní a nadšené účasti všech prozíravých pracujících lidí ve městech, na vesnicích, v továrnách, dílnách, kancelářích — ve všech koutech naší země.

V takové chvíli si musí položit každý občan tohoto státu otázku svého podílu na tomto velkolepém, smělém, celonárodním díle, a generálně si musí tuto otázku položit, promyslet celá obec českých a slovenských kulturních pracovníků. A to je vlastně důvod, proč jsme se tu dnes sešli.

Kolikrát jsme slyšeli nepřátele socialismu, jak pod záminkou, že chrání autonomnost kulturní oblasti před politikou, tvrdili, že prý socialismus bude chtít na básníkovi, na umělci, aby se zpronevěřil svému poslání. Že prý bude chtít, aby veršoval politické úvodníky, aby rýmoval politické these, aby skloňoval ve všech pádech slovo lid, aby psal, maloval a zhudebňoval agitky, aby dělal tendenční umění *à la these* atd., atd.; zkrátka prý něco takového, jako topit pod kotlem rozštípaným pianem.

Proto bude nejdříve nutno promluvit si na adresu těchto pánů zásadně o funkci umění, poesie ve společnosti, a zvláště v socialismu.

Používám-li slova poesie, používám ho v širokém smyslu slova a mám přitom na mysli onu požehnanou lidstvo obšťastňující, revolucionisující sílu, která k nám mluví stejně z veršů jako z prosy, stejně z hudby jako z obrazu nebo sochy, zkrátka ono živé světlo, které prozařuje veškeré kulturní a společenské dění.

Vědečtí socialisté jsou si lépe než kdokoli jiný vědomi toho, že tato obrozující síla má své veliké historické poslání, svou revoluční

funkci, bez které by lidstvo snad zvlčilo. A ostatně, což se nemůže vědecký socialismus, novodobé dělnické revoluční hnutí pochlubit tím, že vpravdě veliké umění, veliká poesie, veliká duchovnost, jsou od počátku jeho nejvěrnějšími spojenci? Stačí pohlédnout jen na galerii postav moderní české literatury.

Proto je při nejmenším komické poslouchat ty, kdo přicházejí s takovými námitkami a varováními.

Tak totiž mluví zpravidla lidé, kteří se v aristokratické póze kní-
žat poesie holedbají svou věrností ve službách čisté krásy, nepo-
skvrněné životem, lidé bez žhavého, tvořivého jádra uměleckého.
Tak také mluví zpravidla lidé od skutečného života odtržení,
kteří pro své studené mozkové spekulace, pro své rozpaky, formálně
a pracně shledávají dekoraci nezvyklých sdružení slov, barev a
tvarů, aby tak zakryli svou bezpohlavnost a neschopnost vdechnout
svému dílu silnou, původní, životem inspirovanou pravdivou ideu,
a tudíž i objevitelskou formu.

Tito lidé nejenže nejsou schopni vytvořit silné umělecké dílo, oni
nejsou schopni vytvořit ani dobré dílo příležitostné.

Velcí umělci, jako na příklad Neruda, Neumann, Majakovskij
nebo chcete-li Dante a mnozí jiní básníci horkého tvůrčího dechu,
nikdy takové skrupule neměli. Pomáhali lidu v jeho boji za svobodu
a z té účasti na společenském zápase rostlo jejich veliké umělecké
dílo, jejich nesmrtelnost. V tom je také tajemství básnického zraku,
že se konec konců pod jeho dotekem všechno mění v poesii, v tom
je síla básnického, tvořivého pohledu, že dělá poesii z věcí stále
nových, domněle apoetických. Dělat poesii z poetických rekvizit, to
je právě to, čemu se říká dělat kýč.

Vědecká socialistická estetika nikdy nechtěla, aby umělec dělal
umění à la thèse, aby kázal nebo aby moralisoval. To však nezna-
mená, že umění nemá vyjadřovat veliké ideje, veliké životní pravdy;
i umělec musí vyjadřovat veliké myšlenky, avšak umělec na rozdíl
od filosofa, který hovoří sylogismy, vyjadřuje se svými zvláštními
konkretními a smyslově obrazivými prostředky; oba musí mluvit
pravdu, objevovat nové skryté stránky života, oba musí přesvěd-
čovat. Zdeněk Nejedlý má naprosto pravdu, když o umění říká:
„Nic nemůže být krásné, co není pravdivé, co není mravně zdravé,
co není myšlenkově veliké.“

Marx kdysi po přečtení rukopisu Lassalova dramatu poslal auto-
rovovi dopis, v němž mu radil, aby více shakespeareoval než schillerov-
val. Což to také není jasné stanovisko k této otázce? A to je také
i stanovisko velkých kritiků, revolučních demokratů ruských Bělin-

ského a Černyševského, stanovisko Gorkého, to je hledisko vědecké
socialistické estetiky, která vidí v uměleckém talentu dar lidstvu,
který se teprve v socialistické společnosti bude moci plně rozvíjet,
plně společensky uplatnit.

Pohlédneme-li historicky na to, jak se tento dar ve společnosti
uplatňoval, tu vidíme, že veliké umění bylo vždycky nesené živel-
nou touhou rozbit staré konvence, otrásat skrytými ssedlinami
předsudků v člověku, rozněcovat všechny přirozené lidské vzněty,
zkrátka osvobozovat člověka. Vidíme dále, že takové umění stranilo
vždycky pokrokovým společenským silám a že bylo v pravém a
vznešeném slova smyslu lidové, že cítilo svůj úzký, příbuzenský
svazek s pracujícím lidovým člověkem, že usilovalo, že bojovalo
o jeho osvobození.

Zastavme se na chvíli u této otázky. Existují totiž zase lidé, kteří
přicházejí s odborně estetickými námitkami a tvrdí, že prý po-
žadavek lidovosti umění, zlidování umění, znamená jeho vulgari-
saci, obětování krásy utilitářským zájmům davu. Ponechme tedy
stranou politickou a historickou stránku věci a přihlédneme k tomu,
jak se dívá odborný estetik na otázku poměru poesie a lidu.

V předmluvě k „Loutkám a dělníkům božím“ čteme pozoruhodný
Šaldův postřeh. F. X. Šalda tu píše, že ze zkušenosti poznal, že
citová noblesa a porozumění básnické není u městských polovzdě-
lanců a nedovzdělanců, kteří nebývají ve věcech poesie často nikým
jiným než civilisovanými barbary, ale že naopak je v lidu, ať je to
zemědělec nebo dělník průmyslový.

Šalda se pak nad touto svou životní zkušeností zamýšlí a na-
tukává s hlediska estetiky nesmírně důležitý problém, když říká:

„Jejich (rozuměj dělníkův a rolníkův) vážný a opravdový poměr
k práci rukodělné je patrně klíč, který otvírá a zpřístupňuje tajem-
ství tvorby básnické.“

Není pochyby, že tu Šalda chytil věc za správný konec. Ano,
citová noblesa a porozumění básnické se rodí z tvořivého poměru
k světu a takový tvořivý poměr má stejně básník jako sochař,
jako truhlář či kovář, jako zemědělec. To, čemu se říká dělnická
mentalita nebo mentalita pracujícího člověka, to již dávno poutalo
a vzrušovalo skutečné básníky.

Toto tvrzení by bylo možno doložit nespočetnými citacemi a vý-
roky umělců celé světové literatury. Bylo by možno uvést krásné
a přesvědčivé doklady nejen z literatury české, zejména ovšem rus-
ké a vůbec slovanské, která z lidu vyrůstá jako ze svých nejvlast-
nějších kořenů. Bylo by možno uvést i výroky velikých básníků

literatur národů západních. Uvedu zde úmyslně jen výrok velkého amerického básníka Whitmana, který říká toto:

„Jen vzácný a vesmírný umělecký duch chápe mnohotvárně širé vlastnosti lidu, ale t. zv. elegantní třídy, které mu s despektem říká dav, jsou stále proti němu a nechápou jej.“

Tak zvaný člověk lidový, dělník, rolník, řemeslník, nám skutečně představuje zvláštní mentalitu, jiný poměr k světu, k přírodě, k lidem, naprosto jiný životní sloh, něco, co je cizí mentalitě t. zv. elegantního světa, světa buržoasního. A tu je třeba si uvědomit, odkud se bere tato mentalita, jaké je tajemství rozdílu obou těchto mentalit? Odpověď je celkem snadná. Dělník, rolník, řemeslník, zkrátka pracující člověk, odnáší si svou mentalitu, svůj životní sloh z pracovního procesu, t. zn. z onoho aktivního, tvůrčího poměru k reálnému a hmotnému světu přírody, jež denně ve svých žhavých rukou mění a přetváří k užítku všech lidí.

A co je to pracovní proces? Všimněme si, jak na tuto otázku odpovídá zakladatel vědeckého socialismu Karel Marx:

„Pracovní proces . . . jest účelná činnost k hotovení užitných hodnot, přizpůsobování toho, co je dáno přírodou lidským potřebám, všeobecná podmínka výměny látek mezi člověkem a přírodou. Věčná podmínka lidského života, a tudíž nezávislá na jakékoliv formě tohoto života, a naopak stejně společná všem jeho společenským formám.“

Z toho je zřejmé, že v pracovním procesu běží o nepomíjivou, a řekněme věčnou stránku lidské činnosti. Věčně budou lidé měnit a přizpůsobovat přírodu svým potřebám, vytvářet užitečné hodnoty a ukájet jim své potřeby jak hmotné, tak duchovní. Ovšem, a to je důležité si uvědomit, lidé nebudou věčně vyrábět pro zisk, dívat se na předměty lidských potřeb jako na předmět čachrování.

Předmětem peněžního čachru se předměty lidské spotřeby historicky staly. Staly se jimi v epoše výroby pro peníze, pro zisk, a tato epocha na dějinné cestě lidstva dochází svého vyvrcholení v období kapitalismu, kdy peněžní vztahy lidí přímo děsivě zevšeobecněly, kdy téměř každý předmět lidské potřeby, lidského užítku, kdy se dokonce sama pracovní síla lidská stala předmětem trhu, zbožím. Staly se jevem dvojstránkovitým a lidé se je naučili posuzovat se dvou hledisek: s hlediska jejich přímé smyslové konkrétní užítivosti a s hlediska jejich abstraktní, peněžní směnné hodnoty. Znáte jistě všichni na př. typ nekuřáka, který přijímá každou nabídnutou cigaretu nikoliv proto, že ukájí jeho konkrétní smyslovou potřebu,

nýbrž proto, že v ní vidí též druhou stránku věci, protože v ní vidí pětikorunu.

Peněžní fetiš přezářil všechny bohaté smyslové krásy světa, jako monotheistův abstraktní bůh přezářil všechny ty pohanské bohy homérovského starověku, to je té doby, v níž bohové byli krásnými lidskými, konkrétně smyslovými bytostmi, kdy každý z nich, jak upozorňuje Gorkij, byl nějakým mistrem, buď dovedným kovářem, lovcem, pastýřem, mořeplavcem, hudebníkem, tesařem, a kdy stejně i bohyně byly podobnými mistryněmi, buď přadlenami, vyšivačkami, lékařkami atd. atd., kdy nebylo rozporu mezi náboženstvím a uměním.

Marxova genialita byla v tom, že ukázal, jak ta první konkrétní, smyslová, užitná stránka je kategorií věčnou, a ta druhá abstraktní stránka kategorií historicky přechodnou, pomíjivou.

A nyní se vraťme opět k Šaldově otázce. V dělníkově, rolníkově, řemeslníkově vážném poměru k rukodělné práci, v jejich aktivním, tvořivém vztahu k světu, přírodě a k předmětu se uplatňuje především ona věčná stránka lidské činnosti, naproti tomu však poměr peněžního čachraře a měšťáka k světu je určen především tou druhou, historicky pomíjivou stránkou věci.

Tu první, dělníkův vztah k světu, je v podstatě smyslový, horký, výtvarný, tvořivý vztah. To druhé je studený, cynický a peněžní spekulativní vztah. Všimněme si, jak se na příklad dívá na kus měděného plechu klempíř, na kus hrnčířské hlíny hrnčíř, jak se dívá na jasanové prkno truhlář, pod jehož rukou nad hoblíkem se svíjí krásná vonná spirála třísky. To je ten vztah, v němž se hmota, abych užil slov Marxových, usmívá svým poetickým leskem na člověka.

Šalda měl pravdu. Vždyť je to vztah, který tvoří i tajemství tvorby básnické, ať jde o umění výtvarné nebo slovesné.

Ovšem docela jinak se dívá na věc peněžní člověk, spekulant, který v předmětu vidí jen tak zv. obchodní artikl, jen jeho odtazitý výraz, fetiš. Takovému člověku je celkem jedno, co prodává a kupuje, zda měděný či železný plech, zda smrkové či jasanové prkno. Bohatý, krásný, tvůrčí život, tvůrčí obrazivost v takovém člověku vyhasíná, mozek se v něm rozrůstá na účet srdce a vášně, abstraktní, spekulativní zřetel v něm ubíjí krásné lidské tvůrčí potence, nejen v poměru k světu předmětů, ale také i v poměru k lidem, k ženě, k dítěti, k přírodě, k národu i uměleckému dílu. Lidé jsou pro takové lidi reální, jen když mají peníze. Takový člověk se

nikdy neptá druhého na to, zda má hlad či žízeň, zda miluje, obdivuje se či nenávidí, nýbrž jen na to, zda má peníze.

Smyslová činnost tohoto člověka se nakonec redukuje jen na živočišně smyslové požitky. Takový člověk si zvykl nakonec všechno kupovat a prodávat, dokonce i milostnou náklonnost, přátelství, přesvědčení i lidské ctnosti.

Máme tu zkrátka co činit s historicky zvláštním, bohudík přechodným zjevem. Zjevem, jež budoucí pokolení budou asi nazývat „homo pecuniarius“, čili „člověk peněžní“, máme tu co činit se zvláštní, člověku podobnou bytostí, s cynickou maskou zdvořilosti, slušnosti a konvenční uhlazenosti na tváři.

Tuto bytost potkáváme v dějinách po celou epochu výroby pro peníze; ale tato bytost ve vrcholném období epochy vyrábějící zboží — v kapitalismu — se nám objevuje v podobě dravé, lesklé bestie, kterou na příklad tak dokonale zobrazila Lillian Hellmanová ve svých „Lištičkách“, nebo kterou tak silně umělecky, ale ideově velmi problematicky zobrazil Charlie Chaplin ve svém „Panu Verdouxovi“, uhlazené postavě, pro niž je typická rutina prstů zvyklých po celý život listovat ve svazcích dolarů, liber, marek, franků, holandských zlatých atd. atd.

Marx, když popisoval zánik primitivního středověkého hospodářství naturálního a příchod hospodářství peněžního, zánik feudálních patriarchálních vztahů mezi lidmi, takto vylíčil příchod kapitalismu:

„Nadešel posléze čas, kdy se všechno, co lidé až dosud považovali za nezczizitelné, stalo czizitelným, předmětem směny a čachru. Je to doba, kdy dokonce věci, které až dosud byly sdíleny, avšak nikoliv vyměňovány, které byly dávány, ale nikdy prodávány, které byly nabývány, ale nikdy kupovány — jako ctnost, láska, přesvědčení, vědění, svědomí atd. — doba, kdy se všechno stává předmětem obchodu. Je to doba univerzální prodejnosti, nebo, abychom užili ekonomického výrazu, doba, v níž každý předmět, každá věc, ať fyzická či morální, je přenášena na trh jako obchodní hodnota, aby tu byla volně směněna za hodnotu rovnocennou. Všechno se tu stává zbožím.“

V „Komunistickém manifestu“ mluví Marx o téže věci a říká:

„Kde se buržoasie zmocnila paství, tam zničila všechny feudální patriarchální idylické poměry. Zpřetrhla bezohledně pestré feudální svazky poutající člověka k jeho přirozenému představenému a neoponechala mezi lidmi jiný svazek než holé sobectví, než bezcenné „zaplatit hotovými“. Utopila v ledové vodě sobecké vypočítá-

vosti posvátnou hrůzu náboženského vytržení, rytířského nadšení a šosácké unylosti. Proměnila osobní důstojnost člověka ve směnnou hodnotu. A na místo nesčetných propůjčených a řádně nabytých svobod postavila jedinou, na nic se neohlížející svobodu obchodu.“

A tu se dostáváme s hlediska dějin umění i s hlediska estetiky k zajímavé otázce, která při posuzování uměleckých výtvorů je ještě pro mnoho historiků umění velkou hádankou. Ta doba kapitalistická, ta doba buržoasního panství, byla se zřením k středověkému patriarchalismu dobou nezbytného, dějinně logického pokroku.

Jak ale měl umělec přitakávat takovým nově vznikajícím peněžním vztahům mezi lidmi, takové tendenci společenského pokroku? Proto se historik umění nemůže divit, když se velicí básníci a velicí humanisté, geniální tvůrci uměleckých děl, kteří neznali logiku dějinného vývoje, stavěli tak často proti té nové společnosti, proti pokroku, a že se často s takovou nostalgií a historickým steskem obraceli do starých zlatých časů patriarchální idyly a do „přirozených“, i když brutálních nezahalených vztahů období naturálního hospodářství, kdy peníze byly zbytečné, že se stávali reakčními romantiky, nebo lépe, že kulturní historik nachází v pravdivém realistickém díle reakčně romantickou stránku.

Kapitalistické společenské zřízení bylo v podstatě od počátku prostředím umění nepřátelským. Umělci v něm prožívají neřešitelný vnitřní rozpor mezi vidinou a skutečností. Proto se stává, že jejich pronikavý, bohatý, a konkrétně realistický pohled na skutečnost je často přivádí k reakčně romantickému světovému názoru, že na př. i takový Shakespeare, který tak nádherně v „Timonu Athénském“ prokřel žlutého vraha — zlato, dovedl napsat a vložit jedné z postav svého dramatu „Jak se vám líbí“ tato slova:

„Ó dobrý starče, jak se v tobě zračí trvalá věrná služba starých dob, jež slouží z lásky, ne jen pro svůj zisk!“

A tu by bylo možno zase to ukázat na mnoha uměleckých zjevech. Tak se na příklad stalo, že veliký realistický umělec Balzac, který strhl masku s tváří pařížských měšťáků, všech těch kupců, bankérů, deštníkářů, voňavkářů, notářů, advokátů, novinářů, odhalil celou prodejnost buržoasní společnosti francouzské na počátku minulého století, že přitom politicky, reakčně romanticky straní legitimní monarchii, feudálnímu světu. Tak se mohlo stát, že na př. tak geniální umělec jako Gogol vedle svých nesmrtelných děl vydal i svou „Korespondenci s přáteli“, která dala podnět k roz-

hořčenému protestu Bělinského. A je zajímavé číst slova napsaná velkým ruským kritikem na adresu tohoto horoucně milovaného umělce:

„Hluboko znáte Rusko jenom jako umělec, a nikoliv jako myslící člověk.“

Na podobný rozpor upozornil Lenin, když psal o Tolstém. Také Romain Rolland, který Tolstého miloval, všiml si tohoto rozporu a napsal o tom:

„Když Tolstoj nechá mluvit ji (hrdinku pravdu), nikdo se mu nemůže postavit na roveň jako umělci. Stává se však slabým, když začíná sám hovořit. Je největším z umělců, je ale slabý myslitel, a tehdy, když vyslovuje své myšlenky, činí tak v rozporu se svou intuicí. Měl geniální zrak a srdce, ale rozum jej často klamal.“

Hádanka tohoto rozporu není pro vědeckou estetiku nic nového, a bylo by ji možno doložit bezpočetnými citacemi z největších děl světové literatury. Tato hádanka se objevuje v nejrůznějších podobách: buď jako otázka spontánního a uvědomělého prvku v umění, jako otázka talentu a světového názoru, nebo jako otázka básnickovy účasti či neúčasti na politickém hnutí, nebo jako otázka intuitivního a racionálního živlu v uměleckém díle *atd. atd.* Nejhorší na věci je to, že se objevují estetické, literární theoretičtí, kteří tento rozpor vykládají jako rozpor věčný, přirozený, a kteří dovolávají se tohoto rozporu, snaží se potírat ideovou stránku uměleckého díla, kteří radí umělcům, aby prý proto nemysleli, že prý to škodí umění, že prý se umělec nemá jako myslící člověk zabývat společenskými problémy, že má žít jen svou intuicí, hlubokými podvědomy, kteří se zkrátka snaží zabít, uštvat jakoukoliv pravdivou, společenskou ideu v uměleckém díle; a tyto obavné, estetické theorie koluji zejména dnes v nejrůznějších, nanejvýš duchaplných podobách nejrůznějších subjektivismů a solipsismů, jejichž posledním výběžkem je tak zvaný existencialismus a všelijaké theorie o nahém, sociálně nepodmíněném člověku. Jsou to vesměs theorie hlubokého úpadku, rozkladu subjektu peněžního člověka, theorie nanejvýš škodlivé, jejichž neblahý vliv může pozorovat každý, kdo jen trochu sleduje uměleckou produkci. Tato snaha vyhnati z uměleckého díla myšlenku byla zvláště příznačná pro vyprahlé, mechanistické neživé myšlení o bezpředmětném umění některých theoretičtů surrealismu, z jehož řad se již odštěpilo všechno pokrokové, co mělo tvůrčí vláhu, zbytek pak zabředl do reakční literátské impotence.

Vědecká estetika socialistická ví z dějin umění velmi dobře

o onom domněle neřešitelném konfliktu mezi ideovou a uměleckou stránkou umělcova duševna. Ona však také ví, že i tento konflikt je typickým produktem, typickým rozparem kapitalistické společnosti, že to není konflikt věčný, nýbrž historicky pomíjivý, že zanikne se všemi ostatními rozpory, které zmítají celým světem kapitalismu.

Vážení přátelé, myslím, že nejlépe pochopíme velikost historické chvíle únorových dní, jestliže si uvědomíme, že v těchto dnech byly podřaty kořeny moci velikého kuplíře — zlata, že byly podřaty společenské kořeny toho věkovitého rozporu.

To bylo jasné již od chvíle, kdy se na dějinné scéně objevila dělnická třída, kdy nejosvěcenější lidé v ní poznali zachránkyni lid-skosti; již od té chvíle padl v umělci *neřešitelný* rozpor mezi vidinou a skutečností. Již od té chvíle, a zvláště pak od chvíle vzniku socialistického státu, stává se básnickova vidina společností uznanou vládnoucí silou, pracuje nejen v souzvuku s tužbami širokých lidových vrstev, ale i v souzvuku s intencemi socialistického státu k vyššímu a šťastnějšímu stupni vývoje společnosti.

Rozpor mezi umělcovou vidinou a mezi realitou, který ovšem dál bude trvat v umělcově nitru jako věčný nepokoj a motor tvůrčí činnosti, bude řešen stále a stále velikou harmonickou prací celé společnosti, v níž už revoluční umělec nebude považován za nenormálního člověka, podivína, odsouzeného k partyzánskému boji, nýbrž za nezbytného spolutvůrce nového života.

Vzpomeňme v této souvislosti na slova Pisarevova, která Lenin citoval v svém slavném spise „Co dělat?“

Ruský kritik Pisarev tu říká:

„Není rozpor jako rozpor, moje vidina tu může předbíhat přirozený běh událostí; neb může také scházet na scestí, kudy přirozený běh událostí nikdy nemůže jíti. V prvním případě vidina nepůsobí žádné škody; může dokonce podporovat a posilovat energii pracujícího člověka... Tyto vidiny neobsahují nic, co by znetvořovalo nebo paralysovalo pracovní sílu. Právě zcela naopak. Kdyby člověk byl úplně zbaven schopnosti takto snít, kdyby nemohl občas pobíhat kupředu a ve své fantasii si představovat ucelený a dokončený obraz téhož výtvaru, který právě začíná teprve vznikat v jeho rukou — tu bych si rozhodně nemohl představit, jaký popud by ponoukal člověka, aby podnikal a dokončoval obšírné a unavující práce v oboru umění, vědy a praktického života... Rozpor mezi vidinou a skutečností nijak neškodí, jakmile jenom snící osoba vážně věří ve svou vidinu, pozorně si všímá života, srovnává svá

pozorování se svými vzdušnými zámky, a jakmile vůbec pracuje upřímně k uskutečnění své fantasie. Je-li nějaký styčný bod mezi vidinou a životem, vše je na dobré cestě.“

Potud Leninův citát z Pisareva. Světový socialistický názor jakožto theoretický výraz tužeb milionů pracujících lidí všech ras a národů není mechanicky z vnějška do uměleckého díla vnášen ideovou tendencí, nýbrž tvoří organickou homogenní ideovou náplň každého velkého díla umění moderní doby, protože vyrůstá ze stejných kořenů skutečného živého života, z nichž tryská i zlidšťující síla pravé poesie a pravého umění. V tom je historické novum situace naší kultury. To je základ kvalitativně nového realismu, realismu socialistického!

A tak přestupující práh nové epochy, začínáme se dívat na dobu kapitalismu očima historiků.

Viděli jsme, jak kapitalismus zpusťoval lidskou přírodu, jaké zrůdy zplodil ten starý svět penězoměnců, jak mrzačil, odlidštil, ochudil člověka nejen hmotně, ale i duchovně. A tu shledáváme, že naším předním pozitivním úkolem je, abychom tyto škody spáchané na lidskosti, toto ochuzení a vykradení člověka co nejdříve napravili. Je třeba abychom si slíbali, že všichni chceme bohatého člověka. Jde nám o nového člověka, člověka bohatého, všestranně rozvitého, při čemž hned zdůrazňujeme, že ta naše představa lidského bohatství nemá nic společného s tím, co si pod bohatstvím představoval buržoa. Bohatý člověk socialistického věku je něco docela jiného než bohatý kapitalismu. Bohatý člověk kapitalistické epochy je přece strašlivý ubožák. Kolik děl světové literatury se snažilo právě ukázat tuto chudobu kapitalistických bohatců a zbohatlíků na nejrozmanitějších typech Harpagonů, Grandetů, Čartkovů atd. Soukromokapitalistické vlastnictví člověka vnitřně tak vykradlo, tak vykleštilo, tak mrzačilo, že socialistický svět a jeho kultura budou mít ještě po dlouhá desetiletí plné ruce práce, než tyto zločiny napraví. Socialismus neosvobozuje, nezlidštuje jenom dělníka, socialismus osvobozuje a zlidštuje všechny lidi.

Buržoasie si už dávno napsala na svůj prapor, že soukromé vlastnictví je svaté: a první socialističtí humanisté již tehdy postřehli, že to soukromokapitalistické vlastnictví vede k tomu, aby člověk sám sebe vnitřně vykradl.

Vždyť pravý lidský způsob přisvojování a přivlastňování si bohatství světa je takový způsob, kdy se člověk zmocňuje světa opravdu, t. j. všemi svými smysly, konkrétně. A tady neběží jen o pět tělesných smyslů, neboť člověk na rozdíl od živočicha má

bezpočtu krásných lidských smyslů, nejen smyslu zraku, sluchu, čichu, chuti a hmatu, ale též i smysl pro hudbu, smysl pro poesii, smysl pro umění výtvarné, smysl pro vědu, smysl pro matematiku, smysl pro historii, krystalografii atd. atd. Teprve tehdy, když člověk začne ukájet potřeby těchto krásných lidských smyslů, které všechny jsou produktem dějinného vývoje, teprve tímto způsobem přivlastňování si všech krás světa stává se pravým boháčem a o takové boháče běží nám socialistům, socialistickým kulturním pracovníkům.

Kapitalismus právě tento bohatý lidský život, ten vpravdě lidský způsob přivlastňování si bohatství světa, nahradil jediným abstraktním smyslem soukromovlastnickým, t. j. jak to Marx ukázal, zvláštním historicky pomíjivým surogátem „smyslu“, který uvrhl člověka do strašlivé vnitřní chudoby odlidštěného světa. Na místo všestranného činného konkrétního osvojování si života a světa, kdy člověk říká nejenom vidím, slyším, čichám, chutnám, hmatám, ale i pracuji, studuji, miluji, obdivuji se, bojuji za šťastnější zítřek — na místo tohoto bohatství emocí postavil kapitalismus jedinou nejvyšší emoci: *mám!*

Vytyčujeme si proto vznešený cíl. Chceme ve velké harmonické spolupráci se všemi tvořivými silami národa, s dělníky a rolníky osvobodit a obohatit člověka.

A tu je třeba si uvědomit, že tato pozitivní stránka má i svůj rub.

Zdálo by se totiž, že nikdo nám nebude bránit, abychom šli za tímto cílem, že jen šílenec by mohl chtít mařit dílo kultury. Avšak to by byl omyl. Socialismus osvobozuje a obohacuje všechny lidi, ale ne všichni lidé si toto osvobození a obohacení přejí. Být pánem či otrokem je stejně bídná, stejně potupná role. Pán si ovšem v této roli libuje a otrok je v ní nespokojen, a proto otázka osvobození lidí proti jejich přání z jejich potupného, bídného postavení je otázka boje na straně zotročených.

Jsme dětmi velké převratné epochy. Vidíme umírat starou buržoasní společenskou formaci a vidíme rodit se novou vyšší společenskou formaci socialistickou. To však není spontánní, sám sebou se uskutečňující proces. To musí probíjovat lidé, zde není vyhnutí. Dělicí čára mezi oběma světy, starým a novým, probíhá nejenom jako viditelná čára na politické mapě světa, ona probíhá i nitrem národů, i nitrem člověka.

„Lidé,“ říká Gorkij, „podřizující se přitažlivosti dvou dějinných sil buržoasní minulosti a socialistické budoucnosti, zřetelně kolí-

sají. Emocionální princip je táhne k minulosti, intelektuální k budoucnosti.“

K tomuto velikému zápasu dvou dějinných sil minulosti s budoucností a kapitalismu se socialismem, k zápasu, který probíhá i v nitru člověka, nesmíme zůstat indiferentní. Nesmíme se domnívat, že se snad tím svárem můžeme vznášet jako lhostejní diváci, popisující zajímavou psychologickou realitu života; tohoto zápasu o to, obychom co nejvíce lidí zachránili pro budoucnost, musíme se aktivně zúčastnit. Starý a umírající svět se snaží strhnout s sebou do hrobu celé hekatomby svých obětí, všechno živé, co se strhnout dá. A tu jsou ohroženy především oni kolísající rozpačití. My je chceme zachránit a převést do nového života. A tady nelze nestránit, tady nelze nebojovat.

To je věc ohromné odpovědnosti. Tato zápalná jiskra bojovného reálného humanismu, tato třaskavá, výbušná směs básnického snu a reálné lidové tužby, je na rozdíl od starého popisného nezáživného realismu a naturalismu nezbytným znakem, atributem kultury *realismu socialistického*.

Umění a kultura, *tryskající z bohatého fondu* před ničím se nezastavující, *neúplatné tvořivé vášně pro pravdu*, měly vždycky posláni bojovníka, *protože bezpráví, lež, cynismus, sobectví*, nikdy v dějinách neustoupily právu, *pravdě, úctě k člověku*, nikdy jim neustoupily dobrovolně. *Pohlédme jenom na posledních právě uplynulých padesát let českých dějin.*

Když v Čechách v postavách Smetanově a Nerudově odchází typicky lidová obrozenecká éra, kdy na půdu naší vlasti vstupuje světový kapitalismus, kdy úkol národní reprezentace přejímají na celá desetiletí nové živly *mladočeské buržoasie*, kdy i u nás vítězí peněžní člověk, tu vidíme před koncem století, jak to z nejlepších veršů zaznívá steskem, *smutkem*, samotou a individualistickým vzdorem.

V tomto individualistickém nonkonformismu tehdy bylo ovšem kus tragického, ba možno říci hrdinského postoje. Příčinou tohoto smutku české kultury nebyla ovšem jen vševládoucí tendence k zevšeobecnění peněžních vztahů, *kletba universální prodejnosti*, byla tu i ta skutečnost, že ani *dělnické hnutí* stížené kletbou oportunistického vedení nebylo s to ukázat poesii hvězdu východiska, že si nevědělo rady ani s otázkou osvobození národa.

Situace naší poesie se ovšem rázem mění, když počátkem dvacátých let našeho století, jako když udeří do zvonu, světem letí

jméno Leninovo. Vzpomeňme jen, jak česká poesie uvítala toto jméno. Celý postoj české kultury se mění; starý individualistický a nonkonformistický vzdor, starý ironický poměr k životu se mění. A zkoumáme-li, co způsobilo tuto radikální změnu ve společenském postavení kultury, tu shledáváme, že to bylo historické vystoupení dělnické třídy, která tehdy, díky Leninovi, jasně proklamovala svůj program budoucnosti. (Ostatně dělnická třída již před první světovou válkou byla nejspolehlivější oporou Masarykovi v jeho bojích proti středověku.)

Tehdy po prvé světové válce staří bojovníci, představující svědomí naší kultury a strážci čistých plamenů v člověku, Zdeněk Nejedlý, St. K. Neumann, F. X. Šalda, vítají nejmladší wolkerovskou generaci. Nejen vítají, ale chrání svými znamenitými zbraněmi to mladé osení nové kultury, osení krásných nadějí proletářské, socialistické poesie, před neurvalými útoky starého světa.

Šalda tehdy v polemice s redaktorem „Tribuny“ takto vítá novou poesii:

„Básník se stává znovu funkcí společenskou. A to znamená: stává se znovu bezejmenným. Každá ta nová skutečná síla, povšimněte si toho, jest z počátku bezejmenná, neboť slouží. Jest užitečná a ne dekorační. Proto se uctívá chválou spotřeby, a ne chválou slov a kadidlem jmen. A to je tak krásné divadlo, že neznám mu krásnějšího. Básník je zase jako ve všech primitivních dobách prostě jen silou společenské lásky, společenské víry, společné touhy a služby. Jen hlupák se může domnívat, že se tím ztrácí nebo ohrožuje individuálnost básnická. Taková disciplína sebezapíravé lásky a oddanosti je právě nejlepší škola pro individualisty pravé a skutečné.“

Naši nejmyslivější, neprozíravější kritičtí duchové vidí v té sebezapíravé službě lidu předpoklad vzniku nové kultury.

Ovšem to je něco, co až k zuřivosti dráždí malé nafouklé individualisty, kteří tvoří ve sféře kultury jakýsi pendant mladočeského zbohatlíka, a kteří se v této chvíli nafukují k prasknutí. Šalda, Nejedlý, Neumann pranýřují všechny ty hasťošské lžiindividuality, *lžihumanismu, lžikultury*, kteří pak otravovali české ovzduší až do únorových dní tohoto roku. Stejně tak jako před čtvrt stoletím vítali mladou proletářskou poesii wolkerovské generace články o „devíti hnidách“, tak jako vytýkali nejčiššímu zdroji nové lidové poesie Jiřimu Wolkerovi prý špatný otrěpaný kabaretní vkus, *ošuntělou dekorativnost*, jako se pokrytecky cítili dotčeni domnělou *banalitou* Wolkerovy balady „O nenarozeném dítěti“, proto, že prý

on a ona se zamílovali u lucerny na nábřeží, právě tak se cynicky a zároveň sentimentálně snažili zašlapat po 5. květnu 1945 i rablest mladé naší lidové demokracie a právě tak si mnuli ruce, když spodina naší společnosti urážela umírajícího básníka proto, že jako statečný strážce poesie a zájmů českého lidu se svého smrtelného lůžka pohrozil kletbě zlata.

Zde vidíme příklad krásné, bojovné tradice české kultury, která spolu s českým lidem má zásluhu o to, že v únorových dnech náš národ skoncoval s érou universální prodejnosti, s dobou, v níž je možno za dolary kupovat a prodávat nejen lidskou čest, publicistický talent, umělecké a lidem uctívané poklady národa, jak jsme o tom nedávno četli ve zprávě z Itálie, ale dokonce i národní svobodu.

Česká kultura by měla přímo zajásat a co nejhlasitěji vyjádřit před celým světem radost nad tím, že byla v Čechách vrácena svému pravému poslání, že onen „homo pecuniarius“, který po celá desetiletí udával v národě tón, má za sebou svou dějinnou metaformosu a proměnil se v onen podivný opovržený zjev, jež lid nazval šmeli-nářem.

Nebylo by správné, kdybychom se domnívali, že únorovým vítězstvím tvořivých sil našeho národa pomíjí význam té krásné bojovné tradice, o níž jsme právě mluvili, která se zrodila v druhé polovině minulého století jako sourozenec novodobého dělnického hnutí, a že se nadále věci dají vyřizovat administrativní cestou.

Zde se dostáváme k otázce naší nové kritiky.

Je třeba si uvědomit významnou skutečnost, že nám v posledních letech odešli v krátké době za sebou významní kritičtí duchové dvou generací. F. X. Šalda, Otakar Fischer, Václav Tille, Jindřich Vodák, St. K. Neumann, Julius Fučík, Bedřich Václavek, Eduard Urx, Jan Krejčí, Kurt Konrád, Stanislav Brunclík — celá hekatomba vzdělaných kulturních duchů, na výsost ušlechtilých lidí, s velikými znalostmi uměnovědnými, strážců pravdy, zdraví a krásy uměleckého projevu.

Tato tragická skutečnost pomáhá vysvětlit velmi mnoho chyb nedostatků a oprávněných stížností, k nimž dochází často v našem kulturním životě. Neběží však jenom o vysvětlení, jde o to, tuto strašlivou jízvu zahojit. A to je otázka procesu, věc velkého zranění a výchovy, věc našich nových škol, promyšlené vědecké ideologické práce.

Vzpomeňme na to, co dovedla velká česká kritika. Co na př. udělal

v Čechách Nejedlý pro Smetanu, pro českou hudbu, co udělali Šalda a Neumann pro českou poesii a i pro výtvarnictví, Tille, Vodák, Fischer pro divadlo, Fučík, Václavek pro českou literaturu. Zač všechno děkuje moderní česká kultura těmto lidem, jejich vzdělanému, citlivému smyslu pro umění, jejich velkolepé myslitelské výzbroji.

Mnozí, velmi mnozí čeští umělci si dnes právem stěžují na to, že naše kritika neplní svou funkci, jak by ji měla plnit, že se zpronevěřila té slavné bojovné tradici, která se zrodila na vzestupné epoše masarykovské zároveň s dělnickým hnutím. Až na několik výjimek převládá nemalé bohatství recensí, které velmi často svou neodpovědností a nepochopením umělce jen urážejí a ochromují tvůrčí vzlet, anebo naopak, které ve smyslu Wildeova výroku o tom, že osobní známost znamená kritikovu smrt, neodpovědně chválí to, co si zaslouží odsouzení.

Vidíme často, jak se tento typ neželáného recensenta duchaplně zabývá tenkými knížkami veršů pravděpodobně proto, že se nemusí příliš namáhat četbou, přitom však řada významných děl nové prosy je tu neodpovědně odbývána. Máme několik zjevů a řadu děl nové prosy a doposud se nenašel kritik, který by novým socialistickým pohledem zhodnotil a historicky situoval tyto zjevy, který by vystopoval další tvůrčí možnosti. Zde neběží jen o nějaké formalistické hodnocení kompozičních a výrazových hodnot, nýbrž o to, aby kritika psychologickou a sociologickou analýsou učinila předmětem veřejného zamyšlení především problém pravdivého zobrazení naší epochy v konkrétních lidech, problém charakterů postav a jejich mravních konfliktů. Vzpomeňme na př., jak ruská kritika dovedla učinit z divadelních a románových postav, jako byli Gribojedovův Čackij a Molčalin, jako byla Puškinova Tat'jana a Oněgin, Gončarovova Olga a Oblomov, jako jsou u postavy Gorkého, Turgněva, Šolochova atd. předmět celonárodního zamyšlení po celá desetiletí, jak tu umění i kritika hluboce zapůsobily na celou výchovu národního charakteru.

Avšak neběží jen o zjevy nové umělecké tvorby. Jde i o české a světové klasiky. Je skutečností, že naši mladí lidé ve své velké většině české a světové klasiky neznají a mají k nim dokonce namnoze i ironický poměr. Považují stejně Kollára, Němcovou, Jirásku, Staška, jako Tolstého, Rollanda, Balzaca atd. za něco překonaného, co nemá s moderností nic společného. Mnozí z nich, pokud čtou beletrii, vyžívají se emocionálně buď v subjektivně lyrických knížkách, anebo v plytké dobrodružné literatuře. To má ovšem své

dalekosáhlé příčiny, ale jednou z nich je i to, že naše literárně kritická a theoretická publicistika nedovedla dosud učinit veliké klasiky předmětem širokého veřejného zájmu. Socialistický a všechno dnes přehodnocující pohled na celý poklad klasického, národního i světového umění, to je také jeden z velkých, theoretických úkolů naší nové kultury.

Vzpomínám si, jak právě v Sovětském svazu kulturní tvůrci a vychovatelé mládeže, jsouce pamětlivi Leninových slov o tom, že novým člověkem se může stát jen ten, kdo si osvojí to, co bylo nahromaděno lidskou kulturou i minulých epoch, dovedli vzbudit i roznítit vlasteneckou i humanistickou lásku mladých pokolení k velikým dílům klasického umění, jak dovedli nově objasnit a zpřístupnit mladým pokolením v nespočetných studiích, portrétech, výkladech, pečlivých komentářích a předmluvách ten ohromný, zušlechťující poklad národní a světové kultury. Tam se již učitelům a pedagogům, díky tomu, že přestali cepovat a nutit k biflování a že učí myslit, podařilo, že mladí lidé čtou s láskou a dojetím nikoliv jen ze školní povinnosti nejen Puškina, Tolstého, Saltykova-Ščedrina, Gorkého, Majakovského, ale i Homéra, Danta, Cervantesa, Shakespeara, Rousseaua, Rollanda, Moora, Saint-Simona, Morellyho atd. atd. A tu můžeme právě i my s hrdostí konstatovat, že sovětská mládež čte s nadšením knihu našeho Julia Fučíka jako jednu ze svých nejmladších a nejrozšířenějších knih.

Naše literárně theoretická publicistika by si měla tento zjev uvědomit, sebrat, zorganizovat síly, řešit i u nás záměrně tento veliký úkol. Nemáme na příklad dobré a pravdivé dějiny české literatury nové doby. Dějiny Novákovy u srovnání s Jakubcovými a Vlčkovými jsou úpadkovým dílem. Julius Fučík o tomto neblahém zjevu naší kultury nejednou mluvil a bolestně to cítil. Považoval za jednu ze svých povinností pracovat k nápravě tohoto stavu. Připravoval se velmi pečlivě k tomu, aby napsal aspoň literárně historický spis, jež chtěl nazvat „Umlčení a zapomenutí“; v něm chtěl rehabilitovat a osvětlit novým pohledem řadu našich klasiků, hrdých demokratických duchů, které buržoasní literární historiografie skreslila anebo umlčela.

Zde, myslím, je skutečně nutno něco organizovaně podniknout k uspořádání tohoto velkého přehodnocovacího procesu. Vlastní úkol tu případně našim mladým. K tomu ovšem bude také nutno se vypořádat především se všemi těmi existencialismy, personalismy, subjektivismy, solipsismy, které paralisují přirozené zanícení

mladých lidí, odvracejí oči naší mladé generace od tohoto velkého pozitivního společenského úkolu. V tomto boji je také i ozdravení, které má přinést naše nejmladší generace. V té pozitivní práci na mladém úkolu je to právě omlazení, mládí samo o sobě není ještě program.

Jsem přesvědčen, že jakmile tento neblahý ideologický vliv starého světa, z něhož na člověka přímo vane puch rozkládajícího se peněžního člověka, jakmile tento vliv bude zlomen, že se i naši mladí kulturní pracovníci s hrdostí chopí Fučíkova odkazu, který šíří čest a slávu našeho národa po celém světě. Na štěstí naše dělnická mládež to ví mnohem lépe než naše mládež studující.

To převážně formalistické a estetické zaměření naší kritiky skrývá v sobě veliké nebezpečí pro další rozvoj naší kulturní tvorby.

Nedávná událost básnickovy zrady je tu velikým mementem. Básník a zrada, to jsou dvě slova, která se, myslím, vzájemně naprosto vylučují. Že zrazují svůj národ prodejní publicisté, to se dá vysvětlit, ale zrazující básník, člověk, který zdálo by se, má plné smysly, má plné oči české krajiny, plné srdce českého lidu, básník, který opouští tento svůj svět a přebíhá k multimilionářům, to už je nepochopitelné. Ostatně viděli jsme již v době protektorátu básníka s vidinou staleté poroby.

Je to vůbec poesie? Je vůbec poesie bez velké, krvavě vážné víry ve svobodu a ve štěstí člověka v uskutečnitelnost takové vidiny?

Veliký ruský kritik Bělinskij dovedl napsat roku 1840 tato slova: „Závidím vnukům a pravnukům našim, kterým bude souzeno vidět Rusko roku 1940, jak stojí v čele vzdělaného lidstva, jak dává zákony vědě a umění, jak přijímá vděčnou daň úcty všeho osvíceného lidstva.“

A veliký ruský umělec Gogol napsal roku 1846:

„Ještě uplyne několik desítek let a vy uvidíte, že Evropa k nám bude přijíždět nejen za nákupem konopí a sádla, nýbrž za nákupem moudrosti, kterou už neprodávají na evropských trzích.“

Tato hluboce vážná víra v uskutečnitelnost své velké vidiny tvoří v podstatě společenský smysl každého velkého umění a každé velké kritiky.

Je zajímavé, že právě ruští kritikové pochopili nejlépe pravý smysl Cervantesova díla. Jsou lidé, kteří říkají, že slavný hrdina Cervantesova díla je pošetilec, že tento podivín, který kráčí životem se svým lidovým druhem Sanchem Panzou, za úběžníkem Dulcineiny krásy, že je to blázen, člověk nenormální, protože věří bláhově v něco

neuskutečnitelného. V tom je právě problém. Kdo je skutečně normální a kdo je nenormální? Naše hořící Helena Malířová, mluvíc o hrdinovi slavného Cervantesova díla, právem položila lidem tuto vyzývavou otázku:

„Kdo praví, že je blázen, kdo, že je k smíchu,
kdo si to troufá dopouštět se hříchu?“

A tu si všimněte na příklad, jak hlava naší domnělé nejvyšší kritické tribuny, která se nazývá „Kritický měsíčník“, jak dr. Václav Černý vykládá smysl Cervantesovy lekce duchovního rytířství. Tato lekce je prý „o to vznešenější, o méně uskutečnitelnou“.

Není potom divu, čtete-li z úst tohoto kritika v jeho knize „Osobnost, tvorba a boj“, tato slova:

„... buď blahoslaven, cynisme, veliký svou neopatrností, neschopný vrátit se a odvolat své pohoršení, svou malou nemravnost lepší než velká nespravedlnost!“

„Budiž pozdravena, zrado ironikova! Jsi největší, nejupřímnější věrností! Probouzíš nemoc, a nedáváš léku. Zasazuješ rány, a odmítáš je hojit. Vyvoláváš otázky, a nemíníš je zodpovědět. Mučíš a necháváš trpět. Neboť jsi poctivá a cudná.“

A tato kritika, která nejenom že nedovedla ochránit našeho největšího soudobého umírajícího básníka před urážkami spodiny, která ho nechala úplně bez povšimnutí odejít, tato kritika bývá ještě některými lidmi považována za dědičku oné kritiky „Bojů o zítřek“. Není tragičtějšího omylu, který je možný jen proto, že tu dnes nejsou Fučík a Václavek.

To není kritika poesie, to je zabíjení poesie.

Zamyslíme-li se takto, docházíme k přesvědčení, že je nutno připravovat předpoklady k tomu, aby nám vyrostla nová estetika, nová socialistická věda o umění, nová kritika. A tu půjde o to, abychom se jednak rozpomněli znovu na odkaz našich velkých bojovníků humanistů, a za druhé, abychom se dychtivě chopili a naši mládeži zpřístupnili u nás téměř neznámý zdroj velikých a moudrých hlubokých myšlenek klasiků ruské kritiky, Hercena, Bělinského, Černyševského, Dobroljubova, Gorkého, Majakovského.

Vždyť je to ten myšlenkový svět, který lidstvu uchoval a trvale zabezpečil největší poklad světové kultury — to je vznešenou víru v uskutečnitelnost lidskosti. Pokloňme se právě dnes těmto velkým ruským humanistům, kteří vždy bez jakéhokoliv kolísání a rozpaků,

s neuvěřitelnou vášní a důsledností v praxi hájili přesvědčení, že věc lidskosti je uskutečnitelná, nikoliv ovšem jen cestou platonického horování, nýbrž že jejím reálným uskutečňovatelem je nesmírná síla lidové revoluční tužby.

Té jejich vznešené, nezlomné víře v lidskost, která vychovala světu i Lenina i Stalina a miliony hrdinů Sovětské armády, této víře, která se stala nesmírnou světodějnou společenskou silou, děkujeme i my za to, že dnes jako svobodní lidé můžeme hrdě a směle pohledět světu do očí, že se můžeme pravdivě dívat — mluveno slovy Gorkého — s ironií na minulost, realisticky na přítomnost a romanticky na budoucnost. V tomto pohledu je skryto celé tajemství nové kultury, tajemství socialistického realismu.

Zde neběží snad o jeden z uměleckých směrů, o nějaký nový ismus, nýbrž o zákonitou tendenci nové epochy.

Ruch na staveništi nového společenského pořádku volá hlasitě: ven z klausur, čelem k realitě života! Vždyť je to směšné chtít v této chvíli opakovat individualistický a subjektivistický postoj z konce století, opíciť se po nonkonformistech, kteří právem odmítali mít cokoliv společného se světem mladočeského bohatce, který se tehdy stával hospodářem země, a který ke svým japonským paravánům a umělým palmám potřeboval i dekoraci kultury.

Už Šalda, když po první světové válce vítal wolkerovskou generaci, viděl její hlavní klad v tom, že překonává onen prokletý subjektivismus jakožto poslední výběžek reakčního romantismu a sentimentality, onen ironický vztah k přítomnosti, že spěje k realitě života, objektivismu, k vědomé službě lidu.

Dnes tato vývojová tendence, po desetiletí ještě brzděna starým světem, prorazila plnou silou.

Dnes už tu neběží o snobský vkus, o soukromé obrazárny pana dr. Preisse a jemu podobných. Dnes jde o nový vkus živých, vnímavých a pracujících lidí, o nichž už Šalda prohlásil, že u nich našel citovou noblesu a porozumění pro básnickou tvorbu.

Po celé zemi začínají jako po jarním dešti vyrůstat noví hospodáři a strážci národní kultury, lidé, kteří se nehoní za ziskem, kteří mají docela nové představy o lidském bohatství a štěstí. Po celé zemi začínají vznikat nová střediska kulturního života: v dělnických klubech, v znárodněných podnicích, všude tam, kde se shromažďuje

český pracující člověk. Vznikají a budou vznikat po tisících nová kulturní střediska, nové domy kultury v českých vesnicích.

A tu záleží právě na odpovědné aktivní účasti české a slovenské kulturní obce, jakými kulturními hodnotami bude tento nový život naplněn a prozářen. Zde neběží o kulturu jako dekoraci, jako fasádu, jako pouhou ozdobu. Zde běží o kulturu, která zlidštuje, demokratisuje. Zde běží o kulturu jakožto veliký životní stimul, jakožto osvobozující sílu, kterou naše nová společnost potřebuje stejně nezbytně, jako potřebuje sílu vodních toků, dynam a lokomotiv, bez níž je socialismus nemožný.

V duševnu českého pracujícího člověka se odehrává nesmírná, revoluční kvalitativní proměna.

Dělníci, v jejichž ústech lidské bratrství není frázi, nýbrž pravdou činu, lidé, kteří ještě před nedávnými lety hmotně i duchovně živořili, kteří se mnohým lidem jevíli jako šedá masa lidských jednotek v proletářské čepici, jako roboti RUR, lidé urážení a ponižováni, lidé, kterým chod organisace, osud závodů, továren, podniků a statků byl pochopitelně lhostejný, tito lidé, kteří se po celý den lopotili a často bouřili, aby aspoň večer ve své bídné světnici, u stolu a v posteli mohli trochu lidsky žít, tito lidé dnes začínají žít plně společensky, milovat svou vlast, své znárodněné továrny, své stroje, své závody a podniky. A setkáte-li se s nimi, budou vám s hrdostí státníků a pánů přírody vyprávět s onou nádhernou, věcnou a odbornou konkrétností tisíce podivuhodných příhod o nových mravních konfliktech, o divuplné moci strojů, o organisaci práce, o nových vynálezech, o požehnání moderních výrobních sil, které už nevedou k hladu a nadpráci, které už nejsou zřídly odříkání, nýbrž zřídly bohatství nás všech. A tu si teprve uvědomíte, co se odehrávalo v mysli českého lidu.

Ale stejně hluboko přeorává doba i realitu života naší vesnice. Ta včerejší česká vesnice se svými drahobudickými a výměnkářskými tragediemi, se svými prodávanými nevěstami a kupovanými ženichy, začíná se stávat minulostí. V tisících národních výborů vyrůstají noví a státnicky myslící lidé. I zde síla osvobozených strojů zkrátí lidskou práci, národní pojištění zbaví člověka strachu před nezajištěným stářím, a to všechno s novou architekturou, s novými kulturními domy, jednotnou školní výchovou, kinem a divadlem začíná zužovat propast mezi městem a vesnicí.

Ti noví lidé, kteří v zárodcích všude vyrůstají, dělníci a rolníci, tito zachránci lidstva na vás čekají. To už nejsou ti paupři, kteří byli kdysi předmětem jen soucitu špatných básníků. To jsou lidé

překrásného sebevědomí a hrdosti. Oni potřebují nejlepší umění, nové myšlenky, které by jim odpovídaly na tisíce živých lidských otázek. Oni však také znají tisíce živých a krásných odpovědí i na naše otázky.

Nezapomeňme, že nám v našich zvlášť velkých městech vyrůstají často ve středních vrstvách a inteligentních třídách lidé, kteří neviděli v životě kováře u kovářiny, hrnčíře u svého stolu, tesaře se širočinou, kteří neviděli, jak vzniká sklenice, z níž denně pijí, žárovka, která jim denně svítí a tisíce jiných krásných věcí, jichž denně užívají, kteří nerozeznají žitné zrna od pšeničného, a kteří dokonce jsou na to někdy i hrdí.

To jsou podle Šaldových slov ti městští polovzdělanci a nedovzdělanci, kteří ve věcech poesie nebývají než civilisovanými barbary, jejichž myšlenkový svět tvoří základ reakční mentality.

Mnozí z těchto lidí se snad domnívají, že to bohatství padá s nebes nebo z nějakého mystického prostoru přímo do výkladních skříní i s označením ceny v korunách československých.

Ta krásná, velkolepá, tvůrčí výheň pracovního procesu, plná dobrodružného života barev, vůní, zápachů a zvuků, ohlušujících ran a oslňujících blesků, ten svět lidského důmyslu a smělé technické fantasmie, svět prostého každodenního lidského hrdinství, je pro ně abstraktním pojmem; je to snad i proto, že tito slepci života byli vychováni v rodinách i ve školách v předsudcích k tomuto světu dělníků, z jejichž tváří na nás zírá člověk, protože zde se rodil socialismus, protože se tu rodila revoluce.

V duševnu takto abstraktně myslících lidí se pak nemůže zrodit živá poesie (románu, veršů, divadla, obrazu, hudby), tam se může nanejvýš zrodit z vyčtených myšlenek jen vydestilovaná destilace a spekulace, kterou pak tito lidé vydávají za čistou životem nepotřísnanou poesii, která však nemá s pravým uměním nic společného.

A všimněte si na druhé straně jen thematické stránky našeho největšího umění, třeba jen Bezruč, kolik je v něm života a lidu.

Je proto třeba uvidět ten nový rodící se tvůrčí svět a ukázat tisícům slepých a nevidoucích, kteří hypnotisováni peněžním fetišem dosud nepostřehli, kam kráčí svět. A těm je třeba ukázat tu novou krásnou, vpravdě hrdinskou tvář nových lidových osobností a celý ten svět práce, který je rodí.

Tato nová skutečnost je tak silně nová, tak progresivní, že se nebojí pravdivého umělcova zobrazení, jestliže naše nové umění, toto podivuhodné dění ve všech oblastech národního života, pochopí neskresleně, neidealizovaně, se všemi světly a stíny, se všemi

nejjemnějšími odstíny celé pravdivé složitosti dramatických konfliktů nového a starého člověka, nové a staré mravnosti, krásy a ohyzdnosti; jestliže to všechno pravdivě ukáže, tu bude nalezena nejen nová forma, ale i zdroj nové, vpravdě moderní emociálnosti socialistického realismu, který bude mít dosti síly překonat v kolísajících lidech onen princip v člověku, který, jak na to upozornil Gorkij, gravituje k minulosti.

Přestanou ony rozpaky, do nichž někteří umělci přivádějí diváka před obrazem, v hledišti divadla, čtenáře básně i románu, ony rozpaky, které bývají vyjadřovány neupřímným, trapným slovem „zajímavé“.

Jde o to, aby se někteří umělečtí tvůrci přestali stydět za svůj přirozený lidský cit, za své zanícení, aby přestali tlumit vzlet každé smělejší myšlenky.

Lidé chtějí být uměleckým dílem dojata. A chtějí to právem. Lidé se chtějí ať v divadle či v biografu, před obrazem či nad knihou, dát unést něhou nebo hněvem, chtějí, aby byli pohnuti k slzám anebo k smíchu, aby se v nich ozval skrytý lyrický či heroický cit. Chtějí být zaujati tak, aby bez dechu sledovali jiskření dramatického dialogu, napětí situace, chtějí být uneseni, okouzleni poesíí, hudbou i obrazem. Chtějí odcházet i z divadla, či vůbec chtějí být uměleckým zážitkem vzrušeni tak, aby mohli ještě dlouho svým přátelům doma, v rodině, na pracovištích vyprávět o svém zážitku a posílat je sami do divadla, do biografu, do knihovny, ke knihkupecům, do výstavních a koncertních sálů. To se podaří, jestliže ideová a umělecká výchova naší jednotné školy, jestliže naše uměnověda, theorie a kritická publicistika bude plnit svůj velký výchovný úkol. Pak se bude měnit i charakter národa. Takovým uměleckým tvůrcům, kteří lidu toto dají, aniž se pravému umění zpronevěří, může být a také zpravidla bývá dokonale jedno, co si o nich myslí recensent.

Takoví umělci, takové veliké tvůrčí individuality žijí duchem doby, žijí z reality života a nikoliv z papíru; a dovedou-li to všechno, co se chvěje v mravním ovzduší doby, vyjádřit silně, výrazně a přesvědčivě, takoví tvůrčí lidé sklizejí nejenom obdiv, ale i vděk lidu a nejsou nikdy zapomináni.

Takoví básníci, i když mluví o svých nejintimnějších citech, říkají vždy něco významného, osvobozujícího.

Ale nejen to, čím nové umění pravdivěji uchvátí náš nový život, čím více z pleti, vzruchu a vzduchu našeho života v něm bude zachyceno, tím více pozornosti bude budit i za hranicemi, neboť my

tu před světem proboujáváme nové dějinné skutečnosti, budící pozornost mezinárodního světa. Tím je dán podklad i základní předpoklad, aby se to nejčestější umění, které se s těmito skutečnostmi a zkušenostmi vyrovná, stalo mezinárodním, aby stálo výš než soudobá kultura Západu.

Ti krásní, noví lidoví diváci té podívané, kterou jim chystá umění, nechtějí při četbě románu, nebo když sedí v hledišti, přemýšlet o tvůrčích problémech autora, zde platí čím větší umělec, tím méně je ho v díle vidět a tušit. A geniální umělec mizí úplně za svým dílem, jako za ním zmizel Shakespeare, který zmizel dokonce tak dokonale, že se mohli vyskytnout historikové, kteří popírají jeho existenci.

Ano, jsou taková umělecká díla, taková dramata, filmy, obrazy, romány a básně, nejen v naší klasické, ale i v naší moderní tvorbě, že ve chvílích, kdy je vnímáme, nejsme schopni říci více než ach, a teprve dlouho po plném doznění emoce si uvědomujeme, že to byla iluze, že ten div, ten zázrak, vytvořil člověk, autor, který škrtnal, přepisoval, režisér, který se rozčiloval, který bezpočtukrát dával opakovat gesto, herec, který před zrcadlem nabíral na sebe různé masky, malíř, který skizzoval a radiroval. Jak takový zážitek dlouho v člověku doznívá, jak je lidsky hřejivý a drahý.

Čím menší umělec, tím více slyšíme jeho osobní problematiku, tím nepříjemněji vidíme, jak ústy fantomatických figur jeho díla k nám mluví autorovy rozpaky, jeho vnitřní neřešitelný rozpor.

Pravý divák nechce v hledišti a při četbě recensentsky spekulovat, chce bouřlivě tleskat. To je to, co nazval Šalda chválou spotřeby.

To také nejnázorněji vidíme na ruském tanci, divadle a filmu. A to jsme také k naší radosti viděli už u nejednoho českého filmu, u nejednoho díla našeho moderního umění.

V této souvislosti a s tohoto hlediska stává se pak jasným, že tak zv. modernismus a avantgardismus, který ještě včera v kapitalistické společnosti plnil své pokrokové poslání, v nové etapě vývoje, kdy celý národ učinil na své cestě veliký skok dopředu, zůstává pozadu. To je vývojový zákon každé formy. To, co bylo včera stimulem vývoje, stává se dnes jeho brzdou.

Proto hlavním předpokladem úspěchu a vítězství nového umění je vědomý obrat ze světa pomyslů k plnokrevné skutečnosti života.

To také znamená vzájemné osobní a intimní sblížení české kul-

tury s novým hospodářem země, s českým lidem, s novou jeho problematikou.

Pokud jde o otázku jak, o otázku formy, to už je věc umělceva subjektu. To je věc osobnosti, zde nikdo nemůže nic předpisovat. Ostatně znakem každé velké osobnosti, každé významné subjektivity umělecké je to, že žije právě mnohem silněji a výrazněji to, co prožívá doba, že proto nachází objevitelský osvobozující výraz. Takovéto otázky proto nerozřeší theoretik ani kritik, ty si vyřeší umění samo. Jisto je, že umění zůstává a zůstane i nadále revoluční silou. Že bude dále vnášet do lidských srdcí kvas a neklid, otrásat ssedlinami předsudků, budit nové vzněty, burcovat nespokojenost se starým, přežilým, konvenčně otřelým, a že bude stále usilovat o větší a hlubší svobodu.

A v této souvislosti je si třeba nakonec uvědomit nejradostnější novou situaci, které záleží v tom, že umožňuje, aby umělec zůstal revolucionářem, aniž přichází do konfliktů se státem, s jeho ministry, s jeho reprezentanty, kteří usilují prakticky o totéž, kteří společně s kulturou energicky lámou starou kletbu zlata a na místo pokrytecké charity a filantropie nastolují nová lidská práva.

Byly doby, kdy lid zastupovali a jeho zájmy hájili a tlumočili jen básníci, kdežto státníci a oficiální politikové zastupovali jen zájmy tak zv. elegantních tříd.

Dnes se tu scházejí čeští básníci, čeští umělci, čeští kulturní tvůrci, spolu s naším drahým předsedou vlády Klementem Gottwaldem, který dovedl tak energicky vyslovit to zázračné a osvobozující „kupředu, zpátky ni krok“, a s našimi lidu oddanými ministry Zdeňkem Nejedlým a Václavem Kopeckým. Čeští kulturní tvůrci přicházejí na tuto společnou poradu nikoliv jako dekorace státního zřízení, ale jako spoluvládající síla tohoto státu.

Je to v podstatě týž historicky nový zjev, který jsme viděli na osobním přátelství Gorkého, Lenina, Stalina a Romaina Rollanda.

Básníci a státníci mají společnou cestu.

Marie Majerová

Soudruhu Štolle, místo předsedy a za všechny zde přítomné tvůrčí pracovníky ti děkuji za tvoji přednášku, v níž jsi vyslovil, co jsme viděli, co jsme promýšleli, čím jsme trpěli, čím jsme se radovali za poslední dva celé věky. Posiluje nás to, a to je to hlavní na té nové cestě, kterou nastupujeme, když jsme překročili únorový práh. Děkuji ti jejich jménem. (*Dlouhotrvající potlesk.*)

Předseda

Milí přátelé, dovoluji mi, když národní umělkyně Marie Majerová jménem nás všech poděkovala prof. Ladislavu Štollovi, abych uvítal mezi námi starého přítele našeho národa a básníka bojující Francie Louise Aragona. (*Shromáždění povstává a bouřlivým potleskem zdraví L. Aragona.*) Louis Aragon pozdraví náš sjezd v odpoledním zasedání. (*Potlesk.*) Nyní prosím slovenského koreferenta doktora Dubnického, aby se ujal slova.

Dr Jaroslav Dubnický

Slávný sjezd! Panie a páni, prijmite iskrenné pozdravy od slovenských kultúrnych pracovníkov a dovoľte mi, aby som vás pri tejto vzácnej príležitosti aspoň stručne informoval o tom, ako sa na Slovensku v poslednom čase vyvíjala kultúrna a najmä umelecká problematika.

Ako známo, slávnym národným povstaním dňa 29. augusta 1944, namierenym oproti nemeckým votrelcom a domácim fašistickým zradcom, slovenský národ vstúpil rezkým krokom do nového obdobia svojich dejín, v ktorom, spoločne s bratským národom českým buduje na ľudovo-demokratickom základe našu drahú vlasť — republiku Československú. Je to obdobie prevratných zmien v sociálno-ekonomických pomeroch, obdobie prechodu od kapitalizmu k socializmu.

V súvisi s týmito radikálnymi premenami spoločensko-hospodárskej bázy mení sa aj kultúrna nadstavba.

Tieto vývinové procesy nepostupujú síce celkom rovnomerne a synchronicky, no nijako nemôže byť sporu o tom, že stimulatívne nárazy a podnety zo sociálno-ekonomickej sféry uvádzajú do prudšieho pohybu aj oblasť kultúrnu. A zasa kultúra začína spätne vyplývať na vývin spoločenskej štruktúry a významnejšie sa zúčastňovať na utváraní nového slovenského života. Slovenskí kultúrni pracovníci vo svojej drtivej väčšine pochádzajú z širokých vrstiev pracujúceho ľudu a nikdy nezabudli, že patria k národu, ktorý bol odjakživa predstavovaný len ľudovými masami. Tento svoj postoj veľká časť slovenských kultúrnych pracovníkov aj prakticky osvedčila tým, že sa stavala negatívne ku fašizmu, zúčastňovala sa ilegálnej práce, slovenského národného povstania a po oslobodení práce budovateľskej.

Tvorivá slovenská inteligencia čoskoro pochopila nevyhnutnosť

zániku kapitalistického systému a víťazstvo socializmu a usilovala sa o urýchlenie tohto vývinu svojou tvorivou aktivitou.

Slovenské umenie v čase neslobody vo svojich početných prejavoch sa dostávalo do prudkých rozporov s kultúrnopolitickým programom fašistickej reakcie. Slovenské umenie malo nielen pasívny lež aj aktívny zástoj aj v samotnom slovenskom povstaní. Tým viacej sa musely prejavovať v umení snahy rozšírení jeho vplyvu na spoločnosť potom, keď slovenské pokrokové sily zvíťazily.

Pravda, čoskoro po oslobodení museli si slovenskí umeleckí pracovníci uvedomiť, že sa doposiaľ nepodarilo prekonať rozpor medzi umením a spoločnosťou, ktorý je dôsledkom kapitalistického vývinu.

Reakcia až do nedávna mala značný vplyv aj na kultúrny vývin a tak prichádzalo k tuhým zápasom najmä o tie umenia, ktoré sú masové a usporiadené k tomu, aby vykonávaly silný ideologický vliv.

Reakcia obhajovala liberalistický princíp absolútnej slobody, najmä v divadelnej dramaturgii a vo filme. Naproti tomu divadelná i filmová kritika si na Slovensku plne uvedomovala svoju zodpovednosť a spontánne, jednomyslné a rozhodne odmietala nevhodné inscenácie cudzích dekadentných divadelných hier a premietanie rozličných zahraničných filmov, ktoré vonkoncom nezapadali do našich pomerov. K podobným bojom prišlo aj v literárnej kritike, kde sa rozvíjala polemika najmä pre nevhodné a neaktuálne preklady, no veľké diskusie sa viedly aj okolo súčasnej slovenskej prózy. Menej sa doteraz prejavovali dôsledky zmeneného chápania úloh umeleckého diela vo výtvarníctve a v hudbe.

Možno povedať, že slovenskí umelci si doteraz uvedomovali, aké nemá byť súčasné slovenské umenie, než akú má mať vlastnú tvár. Nový konzument, na ktorého doteraz umelci čakali, bol ešte príliš neurčitý a jeho požiadavky a nároky boli umelcom málo známe. Hoci v publicistike sa ozývaly rozličné hlasy, chcjúce tlmočiť sociálnu objednávku umenia, jednako v praxi masový konsum sa obmedzoval na umelecký brak, gýč.

Slovenskí kultúrni pracovníci síce viedli namáhavý zápas s brakovou literatúrou, no tento bol málo účinný, pretože producenti brakovej literatúry mali oporu v reakčných politických kruhoch. Svoj záujem o nového konzumenta prejavovali slovenskí umelci aj tým, že usporiadovali rozličné podniky priamo medzi ľudom, na jeho pracovnom pôsobisku. Tieto podujatia neboly bezvýsledné, ba zavše veľmi úspešné.

Viacero zo slovenských umelcov prejavovali už pred februárový-

mi udalosťami aj vo svojej tvorbe snahu, priblížiť sa čím viac smýšľaniu a cíteniu pracujúceho ľudu a pomáhať mu v jeho úsilí o vybudovanie novej spoločnosti. Poprední slovenskí spisovatelia prekvapili nás už čerstvými a silnými dielami tohto druhu. Význační slovenskí sochári opúšťajú komornú plastikú a zaoberajú sa riešením monumentálnych sochárskych úloh, ktoré priniesla doba. Na našich výstavách objavujú sa obrazy avantgardných maliarov, ktoré pôsobia novo a revolučne najmä tým, že hľadajú cestu k novému človeku. Pravda, všetky pokusy tohto druhu nevedú k hodnotným výsledkom.

Tohoročné februárové udalosti iste budú znamenať medzník aj pre slovenskú kultúru. Až ony umožnily odstrániť niektoré prekážky slovenského kultúrneho rozvoja. Celý rad problémov, o ktorých bolo možné ešte nedávno len teoreticky uvažovať, stojí teraz už pred svojím praktickým rozriešením. Tak v nových podmienkach podarilo sa už vrcholnej organizácii slovenských umelcov a vedcov, Umeleckej a vedeckej rade, zamedziť šírenie literárneho braku. Nepochybujeme o tom, že čoskoro príjde k ďalšiemu zlepšeniu objektívnych podmienok pre umeleckú tvorbu a pre jej sblíženie so širokými vrstvami pracujúceho ľudu.

Po februárových udalostiach vari žiaden zo slovenských umelcov nepochybuje o tom, že sa začína nová éra slovenského umenia, v ktorej hrdinom umenia sa stáva človek, pravda, nie abstraktný človek vôbec, lež pracujúci človek našej doby. Ak sa pracujúce človek stane centrom záujmu umelcov, tak nepochybne začne prejavovať väčší záujem o ich tvorbu.

Nová slovenská kultúra mnoho očakáva od intenzívnej spolupráce s kultúrou českou. Veríme, že tieto intenzívne, kultúrne styky budú slúžiť k rozvoju oboch národných kultúr a tým aj k rozvoju nášho štátu, Československej republiky. (Potlesk.)

Predseda

Děkuji kolegovi doktoru Dubnickému a dříve než udělím k diskusi slovo spisovateli Václavu Řezáčovi, prosím národního umělce Václava Rabase, který se přihlásil jménem Umělecké besedy.

Václav Rabas

My, Umělecká beseda, nejstarší slovanský spolek, sdružující spisovatele, skladatele, výkonné umělce hudební a divadelní, malíře a sochaře, architektky, dějepisce umění a theoretičky umění

vůbec spolu s přáteli umění, zdravíme tento první dělný sjezd kulturních pracovníků a přinášíme k jeho počtě tento dar:

Jako v letech šedesátých vznikla v Umělecké besedě myšlenka na vybudování Národního divadla pod heslem „Národ sobě“, rozhodla se Umělecká beseda uskutečnit sbírku na postavení Národní galerie. (Potlesk.)

Základem této akce bude čestná daň, kterou Umělecká beseda ukládá všem svým členům v částce Kčs 1000,—. Vedle toho ukládá svým složkám, aby v rámci své činnosti uspořádaly podniky, jichž výtěžek bude věnován tomuto účelu. Umělecká beseda vyzývá ke sbírkové soutěži všechny instituce umělecké a kulturní, jakož i závodní odborové organizace atd., které ke splnění tohoto díla shromáždí, aby tak jako Národní divadlo i Národní pokladnice umění Josefa Mánesa, Karla Purkyně, Mikoláše Alše, J. V. Myslbeka a ostatních, byla ve svých základech podepřena láskou všeho československého lidu.

Ve smyslu svého dějinného poslání, v němž od zakladatelských jmen Josefa Mánesa, Bedřicha Smetany přes Mikoláše Alše, Jana Neruda, Aloise Jiráska a ostatní až k Josefu Horovi, Vladislavu Vančurovi, Josefu Sukovi, Leoši Janáčkovi, Josefu Čapkovi a Cyprianu Majerníkovi — mluvíme-li o těch, kteří nás již opustili — byly umělecká kvalita a pokrok chápány jako samozřejmost, ale služba národu, lidu jako program.

Přejeme sjezdu plný zdar a jsme nesmlouvavě a bez výhrad připraveni k plnění a splnění dalších úkolů. (Potlesk.)

Předseda

Děkuji jménem Sjezdu národnímu umělci Václavu Rabasovi i Umělecké besedě za jejich veliký dar našemu sjezdu a celé národní kultuře a prosím spisovatele Václava Řezáče, aby se ujal slova.

Václav Řezáč

Vážení přátelé,

chtěl bych především poděkovat národnímu umělci Václavu Rabasovi za jeho podnět a jako úřadující místopředseda Syndikátu českých spisovatelů chci hned na tomto místě přihlásiti Syndikát

českých spisovatelů do velké národní sbírky a soutěže o postavení Národní galerie. (Potlesk.)

Po sjezdu závodních rad a po sjezdu rolnických komisí, jež oba měly rozhodující vliv na vývoj událostí v únorové krizi, sjíždějí se nyní i kulturní pracovníci, aby jako celek i jednotlivci vyslovili na prahu nové budoucnosti své rozhodné a závazné slovo. A řekněme si hned na počátku: Nikdo nemůže obvinít současnou českou kulturu a její tvůrce, že by v předúnorovém adventu stáli rozpačitě stranou, že by váhavě přešlapovali na místě a čekali, který ze soupeřících proudů se jich zmocní a kam je zanesou. Ve své naprosto převážné většině byli naopak odhodlanou a vědomou částí právě onoho proudu, který strhl a odplavil poslední, zmatené a bez plánu budované přehrady a dovedl nás k dnešku.

Dnes, kdy první etapa naší cesty v socialismu je vítězně překonána, můžeme si klidně zavzpomínat, jak prudký boj vedla reakce o naši kulturní orientaci, jak se vždy znovu a znovu pokoušela oddělit inteligenci a jmenovitě inteligenci tvůrčí od ostatních pracujících vrstev národa. Buržoasie se vyznačovala vždy hrubým materialismem právě ve sféře duchovní a protože počítala s hodnotami, jež nelze převést na koruny ani na dolary, dopouštěla se omylů, vedoucích k neodvratnému pádu. Odmítala poznat pravdu, vzpírala se vidět skutečnost, jaká je a nazírala ji raději brýlemi svých přání a zájmů. Nazývá-li se tento druh myšlení idealismem, vidíme bez dalších příkladů, že idealista musí skončit nosem ve zdi. Přesto podlá hra, do níž se pustila buržoasie, aby znovu získala ztracenou nadvládu nad národem, nebyla bez nebezpečí. Přehlédla okolnost, že svým postupem se sama vylučuje z národa, který vykročil jiným směrem a hledala mezery a slabiny v jeho jedolité řadě. Viděla proti sobě sjednocené dělnictvo, poznala, že venkov se od ní valem odvrací. Obrátila tedy svou pozornost na inteligenci, oceňujíc ji jako mezitřídní, nezakotvenou vrstvu, nejhrouběji nakaženou měšťáckými předsudky a choutkami. Pokusila se namluvit inteligenci, že s pádem buržoasie bude pohřbena i ona a odtrhnout ji takto od národního celku. Za zcela jiným účelem se pokusil o něco podobného za okupace vrah českého národa K. H. Frank. Je příznačné pro mravní hodnotu měšťanstva na sklonku jeho vlády, že jeho intelektuálně nejsilnější novinářský mluvčí použil v prvním článku, jímž se vracel k činnosti, podvodné Frankovy argumentace a zahájil tak útok na vůli národa k jednotě, vykoupenou tvrdým utrpením a zpečetěnou poznáním pravdy. Pak následovaly jedna za druhou obratně vyráběné otázky, jež měly uvést ve zmatek inte-

ligenci a s ní i celý národ. Mezi ně na prvním místě patří rafinovaně nadhozený spor o naši kulturní orientaci, za níž se ovšem skrýval požadavek orientace politické, zda Západ či Východ. Spor tím nesmyslnější, uvědomíme-li si, že se jej snažili rozdmýchat ti, kdož se marně skrývali za Masaryka, toho Masaryka, který jej rozřešil jednou provždy svou pregnantní formulací: Čech, Evropan, člověk.

Jestliže se dějiny našeho národa vyznačují především stálým úsilím o vyšší formy lidskosti a jestliže lidskost, tedy humanism, nezná a nemůže znát rozdělení světa na Západ a Východ, oč jsme se tu měli přít? Dělitko Západ či Východ je dnes válečným heslem těch, kteří usilují o světovou nadvládu. Do téže třídy marných poplachů, sloužících jen vytváření ovzduší nejistoty, patřil i vytrvale opakovaný pokřik o ohrožené svobodě projevu, tvorby a bádání, opět s příznačným zjevem, že křičeli nejhlasitěji právě ti, kteří této svobody zneužívali nad civilisovanou a lidsky slušnou míru. A přece ze všech občanských svobod, jež republika vrátila osvobozenému národu, byla popírána toliko jediná: svoboda útluaku všech několika mocensky nejsilnějšími. Svůj nástup, který se později rozvinul v rozbití jednoty mládeže, v znemožnění jednotné tělovýchovy, v náporu proti jednotě odborového hnutí, v sabotování všech kulturních zákonů, ve zneužití starého právního řádu a soudnictví proti výsledkům znárodnění, v úsilí o amnestii kolaborantům a zrádcům a nakonec v pokus o rozbití Národní fronty a zničení plodů revoluce. Tento svůj nástup zahájila reakce útokem na Syndikát českých spisovatelů.

Proč právě na spisovatele? Především proto, že znala poměr českého národa ke svým básníkům, onen vztah důvěry a jistoty, potvrzený dějinami, že český autor vždycky byl, je a vždycky zůstane nejopravdovějším a nejpravdivějším tlumočnickem citů a myšlenek svého lidu. Když reakce shledala, že nezíská spisovatele pro sebe, aby jejich prostřednictvím vnutila lidu přesvědčení, že její choutky jsou jeho pravými potřebami, že je tupý, bezradný a odsouzený k záhubě bez její nadvlády, když zjistila, že spisovatele nezastraší bubáky o nesvobodě a totalitě, snažila se ze všech sil, aby je znevažila v očích národa.

Národ se měl nadále domnívat, že spisovatelé zradili jeho zájmy, že se zaprodali jedné straně za mísy sekčního šéfovství a jiné čochovice, že se vyvalují na svém zámku a zlhosejněli ke všemu, co přímo neohrožuje jejich vlastní posíce. Na štěstí tato ofensiva nevedla k cíli, přestože se jí účastnili i Svobodné noviny, tedy list, na

jehož vydávání se podílel i Syndikát českých spisovatelů jako člen Sdružení kulturních organizací. Tak došlo ke groteskní situaci, že tyto noviny, které se příkře rozcházely s názory většiny svého členstva, se přesto vydávaly za hlas jeho mínění. Syndikát českých spisovatelů vedl úporný boj za změnu jejich linie a lze rovnou říci, že boj, vedený do prázdna, neboť se tu utkával s lišáky oddalovací taktiky, jak tomu nasvědčují protokoly sporadicky svolávaných výborových schůzí Sdružení kulturních organizací. Tento boj pronikl i na půdu Syndikátu a nabyl na sklonku minulého a na počátku tohoto roku takové vážnosti, že měl být přenesen i na valné shromáždění, kde se několik reakci poplatných jedinců chtělo pokusit o roztržku a představit potom české spisovatele národu nikoliv jako jeho nedílnou část, ale jako žoldácké smečky, bojující námezdně ve falangách různých politických stran. Tak měl být konečně dovršen původní záměr buržoasie: oddělit spisovatele od lidu a rozbit důvěru lidu ve spisovatele. Toto nebezpečí bylo definitivně odstraněno teprve vítězným závěrem únorové krise.

Můžeme s uspokojením říci, že čeští spisovatelé se ve své naprosto rozhodující většině ukázali v kritickém tříletém údobí hodnými svého národa, že nezradili svůj lid, ani jeho potřeby a tužby. A nyní na prahu dalšího vývoje si musí říci, jak chtějí splnit svou úlohu v národním společenství, jehož struktura se od základu mění, v době, která nad svůj vehod i na všechny směrovky napsala: socialismus. Není pochyby o tom, že umění, jež našlo svůj obsah i tvárné prostředky v křesťanství, feudalismu, i v historicky poměrně krátkém údobí buržoasie, najde je i v socialismu. Ani ten obsah, ani ty prostředky neleží však na ulici a nestačí je pouze zdvihnout. Cesta k socialistickému umění, jež by bylo hodné toho velkého jména, nebude snadná. Ale musí být nastoupena už proto, že ji nastoupil sám život. Umělecké dílo, jež je vždy výrazem složitých vztahů mezi tvůrcím individuem a společností, v níž tvůrce žije, je právě tak výsledkem tvůrčí nutnosti i tvůrčí vůle. O tento volný díl umělecké tvorby vedou spor právě ti, kteří se hrozí velikostí úkolů, spočívajících v zásadním odvratu od dosavadních směrnic v umění. Neboť nachází-li nový obsah a nové formy život národa, bude je současně hledat i umění, ať již se to někomu líbí nebo ne. A mezi nesmyslem a obmyslem kolísá představa umělce, který jen musí, ale nechce. To znamená, že se nám proti smyslu života i umění vnucuje představa umělce jako bytosti bez vůle jen proto, aby byla zbavena veškeré závaznosti. Právě tak budeme musít revidovat svou představu umělce jako bytosti osamělé a společen-

sky výlučné, nebo dokonce protispolečenské už tou prostou skutečností, že je to umělec. Dožívá v nás ničím neopodstatněná pověra, že právě umění vzniká jen tam, kde je umělec v opozici proti společnosti, v níž žije nebo alespoň s ní není konformní. Pověra proto, že generalisuje umělcovo postavení ve společnosti měšťácké na všechna historická období a snaží se je představit jako vždycky platný zákon. Ale my známe přece celá velká a umělecky hodnotná období, kdy umělec žil se společností v naprosté shodě, kdy vyjadřoval a v umělecká díla přetvářoval obecně uznané ideje a obecně prožívané city. Umělec se ocitá mimo společnost a začíná se stavět proti ní teprve tehdy, kdy se rozpadá universální idea, spojující svět a nejvíce tehdy, kdy hmotný zájem jedné vrstvy postaví prakticky všechny proti všem. Umělec v titanské vzpouře proti světu, životu a lidem, tof typický produkt romantismu, pěstěný potom pod buržoasní nadvládou do všech důsledků a odstínů po celé XIX. století až po naše dny. Není zajisté třeba, abychom si do podrobností opakovali, proč se umění ocitalo ve sporu se společností, proč se od ní odlučovalo, řešíc úkoly stále uzavřenější, klesajíc nezadržitelně do nitra propastné spirály nicoty a nesrozumitelnosti a živíc se jen zoufalou nadějí, že přece ještě k někomu mluví a že přece jen jednou přijde den, kdy bude obecně srozumitelné. Neboť umělec a každý, i ten nejsložitější chce být srozumitelný, chce být chápán, chce mluvit k největšímu možnému počtu vnímatelů. Jde teď jen o to, na jakých cestách bude nadále hledat svou srozumitelnost, aniž by se zpronevěřil umění.

Není pochyby o tom, že umění, nastupující cestu do příštích dnů, bude musit být odvážné, daleko odvážnější než bylo dosud, neboť bude musit zúčtovat s mnohými předsudky, v jejichž zajetí se octlo díky nerozlučitelnosti své společenské situace. Jinak mu hrozí nebezpečí, že snad i nadále zůstane uměním, ale pro nikoho, nikomu a za nic dobré a že ani v onen vzdálený den, kdy doufá ve svou srozumitelnost, nebude mít, ke komu by promluvilo, protože citění lidstva se zatím na hony vzdálí od podmínek, na nichž vyrůstalo. Domnívám se, že tato nová situace staví před české spisovatele více nadějí než obav a především jim dává možnost, aby se konečně pokusili o umění v plném slova smyslu národní, zakotvené ve světově platné myšlence socialismu, ale cele tryskající z potřeb a tužeb, práce a boje, ze snů a úsilí jejich vlastního národa. A v tomto směru leží také cesta ke skutečné světovosti. Mnohé z podružnějších idejí, jimiž se vzrušuje a dává věsti umění západních národů, ztrácí po mém soudu automaticky svou platnost v našich

podmínkách. Neboť na západě národy a umění ještě bojují s nadvládou svých buržoasních tříd, ale my jsme se jich nadobro zbavili a do budoucna budeme čelit jen zahraniční reakci. Socialismus je základna, z níž nyní budeme vycházet všichni. Jestliže celý národ se vrhl do budovatelského úsilí na jeho uskutečnění a zabezpečení, nemůžeme zejména my, spisovatelé, stát trpně stranou. Umění je věc dlouhého zrání, ale také předmět vytrvalého a neústupného usilování. Takový je náš dnešní program: naplnit své umění socialismem, naplnit socialismus pravdou svého umění, neboť obojí jsou jen dva různé pojmy pro život, radost a štěstí. Tak je také třeba, aby umělec a jmenovitě básník a spisovatel socialismus cítil a žil. Ne jako jednu z možných politických doktrin, jež jsou předmětem denního čachru a smlouvání, ale jako jediné známou myšlenkovou a mravní konstrukci života, nad níž dosud neznáme lepší, aby jej vnímal a pomáhal budovat jako chrám lidskosti, na jehož věži zpívá jitřní kohout neutuchající touhy po krásě, souladu a míru.

Budeme-li takto nazírat socialismus, poznáme, že je dosti širokou základnou pro umělce každého založení. Neboť nejde o to, aby v socialismu umění zjednostranělo, abychom pěstovali útlý bambusový proutek, ale jde o štěp široce rozkošatěný a s nejbohatší plodností. To znamená, že napříště spisovatel musí být všudypřítomný v životě svého národa, že musí naslouchat s uchem citlivě nastraženým všem proměnám, které se budou odehrávat v národním společenství, že se jich musí sám činně účastnit, že se musí naučit nazírat kulturu jako celek a ne jako osaměle rostoucí dílo. Taková musí být jeho cesta k lidu, z něhož vyšel a k němuž se bude vracet svým dílem, sám sémě budoucnosti, vržené do nejúrodnější půdy.

Jak vidno, jsme všichni postaveni před jeden společný úkol a v jeho řešení nemůže mezi námi být rozdílu, jmenovitě generačních. Všichni máme hledat odpověď na jednu otázku. Syndikát českých spisovatelů musí vzít na sebe odpovědné poslání, aby nám při této závazné práci napomohl. Ale Syndikát jsme my sami. Jako Syndikát jsme dosud stáli před řešením holestných existenčních otázek a zájmů povahy odborové. Očekáváme přirozeně od nového uspořádání věcí ve státě, že tyto otázky nás napříště přestanou vyčerpávat a že se budeme moci všichni věnovat především činnosti ideové. Bylo by na místě, aby se Syndikát přetvořil ve Svaz českých spisovatelů, organizaci převážně ideovou a plně se podílející na práci svých členů. Aby toho dosáhl, bude nucen zvýšit

požadavky na hodnotu svého členstva. V budoucnu se musí stát pro spisovatele metou a ctí, aby mohl být členem Svazu, to znamená, že všichni vespolek a jeden každý z nás budeme klást nejvyšší požadavky na svou práci, u vědomí, že touto prací se podílíme na velkém díle národa, spějícího k širší a širší svobodě. A tu jako nejbližší úkol Syndikátu přetvořeného ve Svaz vystupuje povinnost získat pro spisovatele takové životní zajištění, aby se mohl věnovat jen své práci. Spisovatel profesionál je pro nás nejbližším ideálem proto, abychom od něho mohli očekávat nejdokonalější splnění předvídaných úkolů. Jedině spisovatel, který se bude zabývat výhradně svou prací, věnuje jí všechn svůj čas, všechno své myšlení a úsilí, tak jako je všichni ostatní pracovníci v národě věnují svému dílu, může nám být zárukou, že vytvoří to nejlepší, čeho je schopen. Je to přirozený požadavek a jeho přirozenost a nutnost jeho splnění vysvitne nejlépe, srovnáme-li dosavadní spisovatelovo postavení s postavením ostatních dělníků v národě. Jsme přesvědčeni, že stát, spějící k socialismu, najde způsob, jak by jej splnil.

Jedině tím, že spisovatele existenčně zabezpečíme, můžeme dosáhnout toho, že bude žít mezi lidem a s ním, vystaven tvrdému povětří jeho podmínek tak, jako válečný dopisovatel na frontě je s vojáky vystaven všem tvrdostem boje. I tady musíme sprovodit se světa jednu pověru, totiž tu, že spisovatelovo dílo může vznikat jen tak mimochodem mezi jednou a druhou prací jiné povahy.

Očekáváme dále, že Sjezd národní kultury bude hledat a najde cestu k největšímu možnému rozšíření české knihy mezi české čtenáře. Spisovatelé sami dali v tomto směru podnět návrhem na zakládání vesnických kulturních družstev, očekávající, že jimi bude podnícena v nebyvalé míře touha po kultuře, po její spotřebě i obnovení lidové tvorby. Aby česká kniha doznala onoho rozšíření, jež jí až dosud bylo nesprávnou organizační distribuce odpráno, bude zajisté třeba zhluboka přeměnit náš dosavadní nakladatelský systém. I tu se spisovatelé hlásí k práci a očekávají, že budou přizváni, aby se podíleli na novém uspořádání knižní produkce i distribuce a že v celkovém státním plánování knižního trhu budou mít rozhodující vliv. Neboť cesta spisovatelů k lidu nevede pouze jejich dílnami, nýbrž i přes nakladatelské expedice, jež mohou právě tak mnoho pokazit, jako dovést dobré dílo.

Kultura je jedna a nedělitelná, je všechna dílem mozku a rukou. Organisueme a plánujeme na všech úsecích svého života a ne-

můžeme proto ponechat ani umění, aby kvetlo jen pro sebe, očekávajíc od náhody, že se někdo nad ním se zalíbením pozastaví. Musíme mu hledat cesty, po nichž by se co nejdříve a co nejsnadněji dostalo do nezapadlejší samoty naší vlasti. I bylo by zajisté dobře, kdyby všechna činnost umělecká našla svůj společný orgán, který by v dohodě se státní mocí a k její podpoře se napříště staral o společné věci umění, mezi nimiž jsou otázky jeho rozšíření a hodnoty na prvním místě. Doporučovali bychom proto, aby byla ustavena Státní kulturní rada, jejíž působnost by byla koordinována s působností ministerstva osvěty. Tak nejrychleji a nejspořádaněji dáme reálnou náplň heslu: tváří k lidu, jež se do budoucna stane heslem veškeré umělecké tvorby. Neboť my všichni neústupně věříme v socialismus jako v myšlenku, v níž tento národ — i my všichni s ním — nalezl sama sebe a v níž rozvine všechny své velké a dosud nevidané síly. (*Potlesk.*)

Předseda

Po spisovateli Řezáčovi má slovo pan profesor Kroha.

Ing. arch. Jiří Kroha

Páni ministři, vážení přátelé! Dovolte mi nejdříve, abych vás pozdravil jménem vysoké školy technické v Brně a za všechny vysoké školy brněnské, které jsou si vědomy, co umožnilo právě únorové dny, totiž aby i vědecké a technické dílo bylo dílem kulturním a jsou si dnes vědomy, že vždycky nebyly podmínky pro to, a samy si to také uvědomovaly dříve. Dnes víme, že dílo technické musí být dílem kulturním, a to nás právě spojuje s ostatními pracovníky. My si musíme být vědomi toho, že každé dílo jak literární, tak i technického směru musí vycházet vždycky z lidu. My musíme znát lid v jeho životě a znát lépe jeho život. Nikoliv spoluprací, nkoliv míněním, nýbrž přímo dotekem s pracujícím člověkem. Kultura je něco, co znamená dát výraz vůli lidu a nkoliv lidu efemerně přizpůsobit něco, co za kulturní považuje nebo si vymýšlí. Z toho plyne pro nás umělecké a vědecké pracovníky daleko vyšší odpovědnost. Tato odpovědnost znamená, abychom lid sledovali, abychom lid viděli, abychom lid cítili a abychom lid chápali a abychom ho chápali dostatečně. Již v Sovětském svazu svého času stavěli a v sovětském státě se zrcadlily perspektivy a skutečnosti oné výstavby. Na nás kulturních a vědeckých pracovnících je, abychom si tuto věc uvědomili. Bylo již

jednou řečeno, že jsme sjezdem pracovním; z toho plynou pro nás těžké důsledky. Pracovní sjezdy, pracovní schůze mohou dělat jen lidé, kteří skutečně pracují, nikoliv lidé, kteří se na práci dívají. (Potlesk.)

Je to pořád, jak je vidět, mezi námi, neboť jsme příliš zatíženi spekulací a fantasí. Kladivo je tu, to ví každý dělník, to je prvotní jeho vlastnost. Napíše-li spisovatel „a kladivem hodí“ a nezná jeho váhu, napíše nejružnější důsledky, proč to kladivo házel, ale většina pochopí věc nesprávně. My musíme znát a učit se znát základy a skutečné věci v každém poznání, v nichž je také skryto to, čemu máme dát výraz kulturní, to jest výraz krásna. Ovšem to znamená, aby umění šlo mezi lid. To je úkol, který jsme si ještě neuvědomili. Již tento sjezd by měl o tom něco říci. My musíme odměšťovat a odvesničovat naši kulturu. My si musíme zvláště uvědomit to, co zde řekl velmi krásně profesor Štoll, že pracující člověk vkládá konec konců i do uměleckého díla pracovní názor na život. Dělník nevidí jenom tvar, vidí námahu, sílu, čas, vidí, jak dílo vznikalo. To všechno musíme mít na zřeteli, abychom skutečně rychle provedli to, co u nás v tomto smyslu provést lze. Umění není hra. Umění je odpovědnost. A je pravda, že i největší věci vědecké lze říci nejsrozumitelnějším způsobem, i největší krásu a nejsubtilnější poesii lze dát člověku, jehož ruce jsou zmoženy prací. (Potlesk.) Zde se zamysleme nad tím, zda dnes v dobré víře často neděláme demagogii. Přátelé, promiňte mi, protože tento sjezd je pracovní, a protože jsem se přihlásil k diskusi, můj ne zcela systematický projev, já jen reaguji na některé věci, které byly řečeny. Chci říci jenom to, že ono odměštění a odvesničení znamená v podstatě demokratisaci. Tu si musíme položit otázku, v čem je to nejkrásnější dnešní nadšení. Že lid si v únorových dnech tak dobře vedl, a že to byla naše vláda, která zvítězila. My se musíme učit znát lidi v jejich vlastní práci a tam, kde tito lidé, abych tak řekl, se rozcházejí s naším názorem, musíme vědět, že je nepopíratelný fakt, že pracující člověk, když neměl všechna lidská práva, vždycky ukázal, že je svobodnější než ten, kdo měl dobovou svobodu, protože pracující člověk měl vůli svrhnout robotu.

Když konstatujeme, že náš pracující lid je svobodný, nalezneme to, co je vlastně zárodečným jádrem, nad kterým můžeme sklenout všechna umělecká i vědecká díla, jakož i národní kulturu.

Přátelé, mějme to na mysli a uvidíte, že už nebude u nás platit to, že lid žije a umělci se scházejí a debatují. Umělců v Česko-

slovensku dnes v roce 1948 máme dost, ale ještě příliš málo jsme učinili, abychom pochopili skutečně pracujícího člověka v jeho denním životě. Šít se s jeho slohem znamená také postupně vejít do jeho slohu. Končím slovy, kterými končil profesor Štoll: Ano, umělec a státník mají stejnou cestu, protože umělec i státník, jsou-li toho jména hodni, jsou lidé. To znamená pro ně závazek. Viděli jsme, jak naši státníci vystihli vůli lidu. I my, chceme-li být účastni jako kulturní pracovníci kulturní politiky, musíme vystihnout kulturní politiku jako činnost každodenní ve stálém styku s lidem. (Potlesk.)

Předseda

Děkuji panu profesoru Krohovi a prosím posledního řečníka dopoledního zasedání dramatika Stanislava Loma, aby se ujal slova.

Stanislav Lom

Vážení přátelé! Události označujeme pořadím let, ale zajímavým způsobem se označují také měsíce. Máme svůj slavný říjen, květen a únor. Je to orloj, podle něhož jdou dny našeho národa. Orloj slavnější, než orloj na Staroměstské radnici. Jsou to jména měsíců, ale v podstatě znamenají vždy naplnění dalšího vývoje a dovršení dlouhého usilování, neumdlévající práce a konečného vítězství.

Nebylo v naší historii data dražšího než byl 28. říjen. Květnová revoluce tomu dala po hrozném, krvavém potopě pendant ještě vyšší, a nyní přišel památný únor. Únor, který nebojoval na barikádách, který se ujal své vlády s pohotovostí nikdy nevidanou, protože vědomě i nevědomě očekávanou velkou většinou národa, aspoň toho národa, který žije svůj život nejnaléhavěji, protože on denně bojuje svou prací. A to je pouto krve ne prolité, ale krve oživující, krve kultury. Všechno, co v Čechách, v celé Československé republice zůstalo ještě 28. října netečné, všechno, co prospalo i květen 1945, se postavilo nebo bylo postaveno do nového proudu živé vody, který nese ty, kdo se mu dali a který strhne bezpodmínečně ty, kdo se mu chtějí bránit starými výhradami.

Naše divadlo nebylo ani chvíli na pochybách, že je to jeho proud, který je přivedl na vyšší úroveň v dobách probuzeneckých. Naše divadlo dokonce politicky únor, dovolte mi to říci, předstihlo. Bylo to více než před rokem, kdy jednosvornou vůlí všech skutečných divadelníků byla smetena úřední konstrukce, která

měla být divadelnictvu vnucena jako bleďý nátěr na jeho staré prýskavce.

S našim únorem kulturní pracovníci předešli i nový divadelní zákon, naplněný duchem času, pokroku, znovuzrození. Je to velký dar a velký závazek pro všechny, i pro ta divadla, která jsou ve svém díle ustálena, i pro ta, která o svůj nový výraz zápasí a jak se ukázalo, zápasí se zdarem. Je to závazek i dar pro všechny divadelníky, účastníky toho zpřítomněného vzruchu, jenž měl mnohé úkoly. Ale především měl a má úkol, který vyjadřoval životní rozlet národa. Drama se vykládá jako svár a zápasy lidského dění. Je to jistě do značné míry pravda, ale to je především technika dramatu. Ve své podstatě je drama směr a ten směr nikdy nejde zpět, i když k sobě stahuje i doby nejvzdálenější, to je směr, jenž nemůže být než přítomným a pokrokovým. Je to směr, který ve své výslednici nezná rozcestí. Ve svých mnohotvárných úkolech však nemá většího smyslu a úkolu než ukázat všem, i těm, kteří se dnes tváří rozespale a nerozhodně, že pro nás, Čechy a Slováky, není rozcestí, že je jen jedna cesta národního zdanu a blaha, a to je cesta, kterou jsme již nyní naplno nastoupili.

Tato cesta přivede k rozkvětu i k úrodě všechno, co dosud u nás nemohlo vzklíčit anebo bylo omezováno ve svých kulturních možnostech. Jsme toho denně svědky, ale ani za sebe, ani za divadlo nechceme a nesmíme být svědky, nýbrž plnokrevnými, plnotvárnými účastníky. Za celé naše divadelnictví si slibme, že budeme horoucími účastníky srdcem, prací, celým svým životním dílem. Nesmíme zklamat živý proud, který divadlu otevřel novou dobu možností. Před dvěma roky jsem žádal na schůzi „Přátel Městského divadla“ — tehdy ovšem marně — aby krásný zakladatelský úkol Národního divadla byl rozšířen na všechno naše divadelnictví. Nyní se to stalo. Nad celým našim divadelnictvím byl vztyčen hrdý nadpis: „Národ sobě“. Jediná naše odpověď může být dána ve slohu hesla našeho kulturního sjezdu: Divadlo všemu našemu národu. (*Potlesk.*)

Předseda

Děkuji Stanislavu Lomovi. Na závěr dopoledního zasedání nám zazpívá dětský sbor Československého rozhlasu, řízený profesorem Kolínským, jako dar sjezdu Smetanovu Píseň svobody.

(*Sbor zpívá*)

Bedřich Smetana:

PÍSEŇ SVOBODY

*Sláva, sláva, prapor věje!
Vzhůru, Češi, Bůh nám přeje,
stůjte pevně při svém právu,
chraňte vlast a Čechů slávu,
chraňte vlast a Čechů slávu.
Taký jest po vlasti hluk,
Táboritů zpěv a zvuk.*

*Národ pánem, národ králem,
v právu stojí neobsáhlém,
nad svým zdarem, nad svým blahem,
od cizinců nemá darem,
o cizinců nemá darem.
Českou slávu, českou čest,
v Čechách Čech jen pánem jest!*

*Svornost, svornost, prapor věje,
vzhůru, Češi, Bůh nám přeje,
stůjte pevně při svém právu,
chraňte vlast a Čechů slávu,
chraňte vlast a Čechů slávu.
Nepřátelům na odpor,
svornost, svornost, český sbor!*

Předseda

Přátelé, děkuji jménem vás všech dětským zpěvákům a uzavírám dopolední zasedání. Odpoledne přesně ve 14.30 hod.

(*Dopolední zasedání se skončilo ve 12.55 hod.*)

JAN DRDA

MARIE MAJEROVÁ

10. dubna 1948 odpoledne

Stenografický záznam

(Odpolední zasedání bylo zahájeno v 15.00 h. sjezdovou znělkou.)

Zástupce pražské vojenské posádky

Byl mně svěřen čestný úkol, abych jménem nejmladších kulturních pracovníků pozdravil tento sjezd českých dělníků ducha. My, vojáci, si vážíme toho, že s naší spoluprací v oblasti kulturního snažení vážně počítáte a jsem rád, že mohu konstatovat, že v naší armádě kultura není už dávno popelkou. Vždyť právě na kulturu a na osvětu se při výchově vojáka klade dnes největší důraz, neboť jedině voják uvědomělý, voják s širokým rozhledem a znalý svých povinností vůči národnímu celku může být státu spolehlivou oporou. A takovou oporou chceme být my všichni. Při této příležitosti zdravím tento sjezd a přeji mu jménem všech vojáků, kteří hájí i teď, v době míru, zájmy našich spoluobčanů, kteří jsou v civilu, plného zdaru. *(Potlesk.)*

Předseda

Paní a pánové, vážení hosté.

Zahajuji odpolední zasedání Sjezdu národní kultury. Dovolte, abych přivítal našeho milého hosta, spisovatelku Elsu Trioletovou. *(Shromáždění povstává, bouřlivý potlesk.)* Dále vítám básníka Tristana Tzaru. *(Potlesk.)* Právě se dovídáme, že se dostavil další vzácný host, španělský sochař Onorio Condo. Jménem Národní jednoty francouzských intelektuálů pozdraví náš sjezd Tristan Tzara.

Tristan Tzara

(Proneseno francouzsky.)

Paní a pánové, drazí přátelé.

Národní jednota francouzských duševních pracovníků mne pověřila, abych tlumočil její bratrské pozdravy duchovním pracovníkům vaší země. Toto bratrské poselství vyplývá z přesvědčení všech, kdo zacházejí se zbraněmi ducha v zájmu života a osvobození a ne v zájmu zkázy a otroctví, z přesvědčení, že na této základem, společné duševním pracovníkům obou zemí, musí být tato přátelská pouta nejen udržována, nýbrž i posilována. Předběhli jste nás na cestě demokracie. Jsme si vědomi, že tím bylo světu znovu dokázáno, že základy míru jsou neodlučitelné od společenského pokroku. Stejně jako vy, jsou i francouzští duševní pracovníci, sjednocení v Národní jednotě, přesvědčeni, že kultura, když se vyvíjí neuspořádaně, pouhým hromaděním poznatků, nemusí být prvkem pokroku. Nedávno jsme viděli, že se kultura dokonce může stát vědou smrti, systemisací smrti.

Vám i nám je společné rovněž to, že vzpomínky na tato temná léta vystupňovaly u vás i u nás lidské hodnoty hrdinství, lásku k vlasti. Vám i nám je dále společné také to, že náš možný nepřítel, jehož se znovu pokoušejí postavit na nohy, leží ve stejné zeměpisné vzdálenosti od vaší země jako od naší. Nezapomínejme však, že je nám především společné vědomí toho, že inteligence je v nebezpečí zbraní, která se osvědčila jako zbraň nikoliv neúčinná. Možná, že je i rozhodnou zbraní v boji o mír, který právě nyní vedou pokrokoví lidé na celém světě.

Kultura, to není abstraktní pojem. Bojuje za člověka, za jeho osvobození, za zvýšení životních hodnot. Když kultura nevede k pokroku a k osvobození, je neplodná, nemohoucí, ba upadá. V kultuře však také jde o velmi jemné hodnoty, které nesmějí být hrubě porušeny, protože v oblasti citovosti se tvůrčí proces často vymyká příliš ztrnulým pravidlům. Bohatá žeh vašich uměleckých děl je hmatatelným svědectvím dědictví, které dělá čest vašemu universálnímu duchu a víme, že nynější rozkvět vašeho umění a vaší vědy je důstojným pokračováním tohoto dědictví.

Národní jednota francouzských duševních pracovníků se cítí s vámi bratrsky spojena v tomto úsilí. Věří ve vaši vůli o mír a přeje vašim spisovatelům, malířům, sochařům, skladatelům, hudebníkům, profesorům a učitelům, právníkům, novinářům, vědcům, lékařům, inženýrům a technickým pracovníkům, divadelní-

kům, filmařům a rozhlasovým pracovníkům a všem kulturním pracovníkům vaší země mnoho zdaru a vyslovuje vám své bratrské pochopení.

Ať žije nové Československo, ať žije vaše lidové demokratická republika. (Potlesk.)

Předseda

Děkuji jménem vás všech Tristanu Tzarovi za jeho projev a prosím Louise Aragona, aby se ujal slova. *(Řečník je vítán bouřlivým potleskem.)*

Louis Aragon

(Proneseno francouzsky.)

Před třinácti lety se sešel v Paříži první mezinárodní sjezd spisovatelů na obranu kultury. Představitelé vaší země se postavili za toto heslo, které se tehdy mnohým zdálo nejasné a nabubřelé. Co všechno se neudálo od té doby. Vaše vlast byla vymazána z mapy světa a naše poznala po prvé v dějinách úplnou okupaci. A v těchto těžkých dobách, kdy náš společný nepřítel, který bojoval proti našim národům rasovým mythem a jinými méně abstraktními způsoby, vojáci složili své zbraně a politici, kteří ještě krátce předtím tvrdili, že mají monopol na národní uvědomění, nám vysvětlovali, že náš osud je osudem Evropy, nacismu a panské rasy.

Za těchto okolností bylo jasné, že spisovatelé v roce 1935 měli pravdu a že heslo „Obrana kultury“ nebylo ani nejasné ani zbytečné ani nabubřelé. Od roku 1940 byli to u nás básníci, kteří jako první za německého útisku zvedli hlavu a stali se podněcovateli národního nadšení. Byl to příklad velkého fysika Paule Langevina, zatčeného v říjnu 1940, který podnítil první masové hnutí a pouliční manifestace našich studentů 11. října v Paříži. Kulturní pracovníci stáli v prvních řadách boje písmem i zbraní od básníka Paula Eluarda po Jacquesa Decourse, zastřeleného Němci, anebo Jana Prévosta, jenž padl se zbraní v ruce, fysika Jacquesa Solomense, zastřeleného Němci, a profesora Marcela Prenanta, organizátora francouzských partyzánů. V těchto dnech muži kultury ukázali, jak její obrana je shodná s obranou národa, jak kultura, společný majetek lidí všech zemí, je především věcí národního uvědomění.

Pro nás spisovatele toto prohloubení národního uvědomění zna-

menalo dalekosáhlou revisi hodnot, která šla tak daleko, že byla úplně znovu postavena otázka předmětu literatury, významu psaného slova, našeho povolání, naší úlohy, našich vztahů ke všem lidem. V době smrtelného nebezpečí, v ohni boje, to co ještě v roce 1935 bylo předmětem velkých diskusí, nekonečného váhání a stálých skrupulí, se vyřešilo s takovou jasností a samozřejmostí, jak jen dějiny dovedou řešit problémy. Rozhodující zkušeností francouzské literatury v této době a úloha, kterou hrála v národním odboji, to jsou nyní skutečnosti, s nimiž musí počítat celá francouzská literatura. Není již možno předstírat, že se nic nestalo a že význam psaného slova nebyl vyjasněn. Tato zkušenost zpečetila, ať již je nám to milé nebo nemilé, osud všech pokusů po izolaci a únik spisovatele, vrátila literatuře její místo a její důstojnost. Jednou bude jasné, že na této zkušenosti se zakládá pro budoucnost úloha poesie, že to bylo v této době, kdy lidé přiznali básníkovi největší úlohu, jakou kdy hrál v dějinách.

Zvítězili jsme. Dnes je Československo svobodné a *viditelný* nepřítel byl vyhnán z mé vlasti. Ti z vašich spisovatelů, kteří v roce 1935 společně s námi razili heslo obrany kultury, jsou dnes u vás ministry a velvyslanci. Váš sjezd v Praze, na němž mám čest hovořit, je sjezdem vaší *národní* kultury. Je to mnoho, co je dnes jasné a kdo by dnes, po porážce Hitlera, chtěl ještě zapírat nutnost bránit kulturu. A přesto zde prohlašuji, že kultura je v nebezpečí. Prohlašuji to zde ve vašem středu.

Společný nepřítel našich zemí byl poražen na hlavu, ale jsou lidé, pro něž stále žije jeho odkaz. Nemá již konkrétní podobu německých armád, nevystupuje již s otevřenou tváří hitlerovského rasismu, nebuduje ještě nová krematoria. Je třeba umět ho poznat. Vím, že vy ho znáte. Ale stejně jako v roce 1935 je dosti lidí, kteří tvrdí, že přeháníme, že si vymýšlíme imaginární nebezpečí a že kultura není v nebezpečí.

Kultura je v nebezpečí, protože ideologie jejích nepřátel se opět objevuje v nejrůznějších podobách, protože opět je popíráno právo národů, aby samy rozhodovaly o svém osudu, nepsané právo všech národů, právo, aby určily samy, ať již se to líbí politikům jiného světadílu nebo ne, politický režim uvnitř svých vlastních hranic, aby hlasovaly, jak se jim líbí, aby myslely, jak se jim líbí, aby milovaly to, co milují a nenáviděly to, co nenávidí. Kultura je v nebezpečí, protože samotná existence národů je v nebezpečí, protože mír, nejvyšší statek lidstva, je denně ohrožován.

Kultura je v nebezpečí, protože i když to dnes již nejsou vše-

řejší nacisté, kteří na ni útočí, přišli je vystřídat ti, kteří včera bojovali proti nim se zbraní v ruce, lidé, kteří sní obludný sen o tom, jak obrátit zbraně svobody proti bojovníkům svobody. Pro toto, pro tento zvrat hodnot, pro to, aby donutili národy přijmout zapření velikého protifašistického bratrství, nestačí atomová bomba a třídní útisk, je třeba vynalézat nové záminky, obnovovat staré myty a maskovat propagandu velikými zásadami, aby národy byly uvedeny v omyl. Tito lidé potřebují zmatení jazyků a překrucování významu slov. Proto, aby umožnili válku, musí nejdříve svést rozhodný boj na poli kultury. Proto ohrožují kulturu.

Stačí uvést příklad z mé vlasti. Je to případ muže, který byl po našem boku v boji na obranu kultury v roce 1935 a jenž dnes prohlašuje, že nyní již *Evropa nemyslí slovy svobody, ale výrazy osudu*. Falešná hloubka této formule znamená jednoduše, že André Malraux otevřeně přešel do tábora Francova, do tábora lidí, kteří káží o osudovosti války a kteří pod pojmem Evropa skrývají podnik ve prospěch Američanů, na příklad boj francouzského lidu proti lidu českému a slovenskému. Dobře poznáváte tyto *výrazy osudu*. Je to ten osud Evropy, který Hitler chtěl uspořádat na tisíciletí, je to násilné zotročení pracujících lidí panskou rasou a málo nám sejde na tom, že by páni nebyli již stejné rasy; jsou to stále páni. *Slova svobody* nám neslouží již k evropskému myšlení, ale jsou a musí zůstat v tom, co vychází z našeho pera, z našich úst, z našich srdcí, *národním* výrazem naší vůle k životu a k vítězství. Úkol nás spisovatelů je především střežit používání slova. My jsme lékaři slova. Naučili jsme se v hodině nebezpečí používat slova tak, aby je slyšeli všichni, používat je pro blaho vlasti a pro nadšení za vlast. Musíme dbát, aby se nestala zbraně šarlatánů, jejichž hra by usnadnila zmatek myšlení a zvětšila nebezpečí, jež hrozí kultuře a tím usnadnila zavraždění míru.

Fronta kultury je fronta rozhodného významu. Abychom se o tom přesvědčili, stačí, vidíme-li jaké síly jsou mobilisovány na tuto frontu, abychom si uvědomili, že zákony normálního vývoje kultury na příklad ve Francii, to jest národního vývoje kultury, jsou dnes falšovány. Dumping americké zkomercialisované literatury v zemi Rabalaise, Racina, Viktora Huga nás přivádí tak daleko, že nám podává i naše vlastní spisovatele upravené, vystříhané, vykleštěné, jedním slovem *kondensované* v podobě „*Readers Digest*“, které již napodobují i pařížští nakladatelé. Dumping, který zaplavuje naše knihkupectví románovou produkcí nejníž-

šího řádu, v níž se rozpíná obdiv pro násilí, sexuální exhibicionismus, duch fašismu, literární dumping americké literární branže jde tak daleko, že vidíme, jak francouzští spisovatelé, synové národa, jehož tradice nemá sobě rovna, zapomínají na Rimbauda, Peguyho, Zolu a Rollanda a napodobují zboží vyráběné jak vepřové konzervy v Chicagu slohem, úpravou knihy a dokonce pseudonymy znějícími americky, jež přijímají, zapírajíce svou vlast, aby získali úspěch.

Ano, kultura je v nebezpečí. A s ní je v nebezpečí Praha, s ní je v nebezpečí Paříž. Jako včera, tak i dnes nepřítel kultury je nepřitelem Paříže a Prahy. Představitelé kultury mají povinnost, aby stavěli do popředí národní hodnoty obou našich národů a tím zahradili cestu obludě, jejíž dvě hlavy jsou fašismus a válka, včera jako dnes. Jednota obou našich kultur! Což jsme na ni všichni nemysleli, když jsme před několika dny naslouchali francouzským slovům rektora pařížské university, když jsme viděli v síních Karlovy university četné taláry francouzských delegátů. Jednota, vyhlášená oběma našimi kulturami na frontě míru, má možnost donutit vnitřní i vnější nepřátele obou našich národů k míru, aby si uvědomili stejnou odhodlanost lidu obou našich zemí, aby udržel dědictví svobody, naše dědictví, odkaz těch, kteří padli za národní nezávislost, za kulturu a za svobodu proti těm, kteří se ujímají dědictví nacismu a kteří dnes již spekulují na obrození německé armády. (Potlesk.)

Předseda

Děkuji Louisi Aragonovi za jeho projev a chtěl bych ho ujistit jménem našeho celého sjezdu, že tak jako ubráníme svou vlast a svou kulturu před mnichováky francouzskými, zahraničními i eventuálně vnitřními, tak neustaneme v bojovém bratrství s Francií pokrokovou, s Francií socialistickou, jejímž je Louis Aragon význačným představitelem. (Potlesk.)

Nyní prosím pana ministra Václava Kopeckého, aby se ujal slova. (Shromáždění povstává a bouřlivě zdraví ministra V. Kopeckého.)

Václav Kopecký

Vážený sjezde, drazí přátelé.

My všichni cítíme, že prožíváme význačné manifestační dny naší národní kultury. A je to charakteristické: zatím co ze západu je náš národ od 25. února po dřívějších neupřímných lichotkách

zahrnován hrubými urážkami různých zpátečníků a pseudodemokratů, a zatím co je odtamtud nyní slyšet na adresu našeho národa známá Goebbelsova slova o „východních slovanských barbarech“ a o „Asiatech“, slavíme my v těchto dnech s hrdou okázalostí zde u nás 600. výročí založení staroslavného vysokého učení Karlova v Praze. A pyšníme se tím, že naše milovaná česká vlast a naše česká, naše slovanská Praha byla ohniskem evropské vzdělanosti a předním střediskem kulturního světa již před 600 lety. (Potlesk.) Již před 600 lety, tedy v době, kdy ještě dnešní Trumanova Amerika nebyla objevena (potlesk), a kdy Inkové a Mayové mohli ještě pěstovati nerušeně svou vysokou lidskou civilizaci. (Potlesk.) A věru, jak vysoce my si vážíme těch učených hostů a významných kulturních představitelů z druhých zemí, kteří, vedeni buď bratrskými slovanskými city nebo přátelskou sympatií, anebo na vzdory všem štvanicím našich zahraničních nepřátel přišli uctít 600. výročí naší slavné Karlovy university a vzdát uznání našemu národu za jeho význačný podíl na rozvoji lidské kultury, svobody a pokroku. Jak vřele je zdravíme na tomto našem kulturním sjezdu, o jehož významu můžeme dále opět říci: zatím co reakční klevetníci ze západních zemí se snaží za pomoci různých zrádných československých přeběhlíků líčiti smysl našich únorových událostí tak tendenčně a nepravdivě, jako by v podobě únorových spiklenců byli poraženi snad nějakí zastánci ideálních zájmů, zastánci duchovní svobody, zastánci volnosti mysli a kultury, zastánci svobodné demokracie, a zatím co se pokoušejí zahraniční klevetníci líčit nynější poměry v naší lidově demokratické republice tak, jako by tu po únorovém vítězství československého lidu nastal nějaký soumrak kultury a jako by tu zavládla tma... ano, zatím co ze západu zpátečníci hanobitelé tak hrůzostrašně lžou, konáme my tu v Praze za slavnostního nadšení tento velkolepý Sjezd národní kultury. (Potlesk.) Konáme jej ve znamení vítězného 25. února. (Potlesk.) Konáme jej jako manifestační oslavu toho, že únorovou porážkou reakčních spiklenců bylo rozhodnuto i o definitivní a drtivé porážce všech reakčních brzditelů a rdousitelů naší národní československé kultury. Konáme tento sjezd, abychom ve jménu kultury nadšeně pozdravili únorové vítězství československé lidové demokracie, které uvolnilo cestu velikým cílům socialismu v naší krásné a vyspělé zemi. (Potlesk.) Konáme tento sjezd, abychom s hrdým sebevědomím zahájili novou éru i v kulturním rozvoji naší lidově demokratické republiky, a aby-

chom naši národní kulturu vedli v duchu lidovém a v duchu socialistickém k nové výši, k nové netušené výši. (*Potlesk.*)

Naši západničtí nepřátelé mohou, jak chtějí, proti nám bésnit a mohou sebetemněji skreslovat poměry u nás. My cítíme nejlépe, jaké nádherné radostné jaro přišlo pro naši kulturu po očistné únorové bouři a my víme nejlépe, jaká šťastná doba nyní nadchází pro naši kulturní práci. A vskutku, všechno to, co jsme od května r. 1945 na kulturním poli dělali, to byl jen rozběh, zdržovaný reakčními činiteli, kteří své účasti ve vládě a své dočasné moci v ministerstvu školství a osvěty využívali k tomu, aby brzdili a mařili naše kulturní úsilí a aby se pokoušeli o návrat starých měšťáckých kulturních pořádků. Tomu je nyní konec. A teprve teď nastává doba plně volného a širokého nástupu naší pokrokové kulturní fronty. Teprve teď nastává doba takové kulturní činnosti, jakou umožňuje a jakou vyžaduje lidová demokracie, vyvíjející se k socialismu. Teprve teď se můžeme plně rozmáchnout a uskutečňovat ony krásné kulturní plány, jež jsme si my všichni dělali a o jejichž splnění jsme dosud namáhavě a pracně usilovali.

Ano, teprve teď, neboť teď máme novou vládu, novou vládu Klementa Gottwalda (*potlesk*), kterou nesl k moci pražský lid vítězstvím 25. února. (*Potlesk*). Teď máme nový režim, režim obrozené Národní fronty v čele s Komunistickou stranou Československa. (*Potlesk.*) Teď máme režim obrozené Národní fronty, obrozené i v tom smyslu, že má plně kladný vztah k potřebám kulturním a že plně vyznává náš program nového všestranného rozvoje naší národní kultury.

Byli jsme svědky již několika důležitých aktů, jimiž nový režim obrozené Národní fronty prokázal tento svůj kladný poměr k zájmům kultury. Je známo, že Ústavodárné Národní shromáždění a vláda schválily již celou řadu významných kulturních zákonů, které jsme dříve marně prosazovali a které byly dříve stále odkládány.

Avšak za nejvýš důležitou událost možno považovat to, že při Ústředním akčním výboru Národní fronty byla ustavena kulturní komise, složená z předních kulturních pracovníků všech oborů. A jestliže představuje Ústřední akční výbor Národní fronty nejvyšší orgán nového seskupení lidových sil našeho národa a orgán, který je povolán vésti celý náš veřejný život a řídit všechno budovatelské úsilí při další výstavbě lidově demokratické republiky, pak je svrchované významné, že v tomto vůdčím orgánu jsou vedle

představitelů druhých složek našeho národa, dělnictva, rolnictva a živnostnictva i představitelé naší kultury. Splnilo se naše přání, aby kulturním činitelům bylo zajištěno přední vůdčí místo v národě a ve státě, jež jim v nejplnější míře patří. (*Potlesk.*) Dojde to jistě výrazu i při uskutečňování jednotné kandidátky obrozené Národní fronty (*potlesk*), kterou zajisté i celá naše kulturní obec radostně uvítá.

Avšak je třeba se připravit na to, že vbrzku oslavíme mimořádně velikou státní událost, která bude mít epochální význam i s hlediska kulturního, kterou je a bude usnesení nové ústavy naší lidově demokratické Československé republiky. (*Potlesk.*)

Mohu vám sdělit, že členům předsednictva Ústředního akčního výboru Národní fronty jest již rozeslán návrh nové ústavy, návrh, který se má prostřednictvím Ústředního akčního výboru Národní fronty stát předmětem veřejné diskuse před projednáním nové ústavy v Ústavodárném Národním shromáždění. A jsem nejvýše šťasten, mohu-li při této příležitosti oznámit, že návrh nové ústavy obsahuje zvlášť vyznačenou důležitou část, která se týká svobody tvůrčí činnosti a ochrany kulturních statků. (*Potlesk.*) Je známo, že při jednání o nové ústavě do 25. února kladli reakční činitelé velké překážky tomu, aby do ústavy byla pojata námi navrhovaná ustanovení o ochraně kulturních statků. Únorové vítězství odkládalo rázem i tyto reakční překážky a tak do nového návrhu ústavy byla zařazena v plném rozsahu všechna ustanovení, jež jsme navrhovali a jež znamenají ústavní lidově demokratickou Magnu chartu naší národní kultury.

Myslím, že bude na místě, přečtu-li doslova, co se v návrhu nové ústavy slavnostně vyhláší v části, jež se nazývá „Svoboda projevu a ochrana kulturních statků“. Uvádí se tu a slavnostně se vyhláší v § 22:

„Svoboda tvůrčí duševní činnosti je zaručena. Vědecké bádání a hlásání jeho výsledků, jakož i umění a jeho projevy jsou svobodné, pokud neporušují trestní zákon.

Kulturní statky jsou pod ochranou státu. Stát dbá o to, aby byly přístupny všem a podporuje vědu i umění v zájmu rozvoje národní kultury, pokroku a obecného blahobytu; zejména pečuje o to, aby tvůrčím pracovníkům byly zajištěny příznivé podmínky pro jejich práci.

Právo uvádět svoje názory a výsledky své tvůrčí duševní činnosti v obecnou známost jakýmkoliv způsobem rozšiřování a před-

vádění může být zákonem omezeno jen se zřetelem k veřejnému zájmu a ke kulturním potřebám lidu.

Zvláštní zákon stanoví, jak je při zachování svobody vědy a umění a s hlediska ochrany hodnotných děl plánovitě řízeno vydávání a rozšiřování neperiodických publikací, zejména knih, hudebnin a výtvarných reprodukcí.“

Tedy toto se uvádí, vážený sjezde, v návrhu nové ústavy, který je cele nyní zpracován v tom duchu, jež umožnilo únorové vítězství nad reakcí.

Citovaná část nové ústavy znamená nesporně veliký triumf našich pokrokových kulturních snah, neboť nová ústava naší lidové demokratické republiky bude obsahovati něco, co bylo ústavě první republiky naprosto vzdáleno, pokud jde o respektování kulturních zájmů a kulturních práv. Veliký převrat, jež prožíváme kulturně politicky, nemůže být účinněji doložen než tím, že ke konstitucním základům naší nové republiky bude vedle nového řádu politického, hospodářského a sociálního patřiti i slavnostními zásadami ústavy stvrzený nový lidově demokratický řád kulturní.

Ano, je to veliký náš triumf kulturního významu a všichni lidé kultury by se měli přichystati, aby pronesli své slovo při veřejné diskusi o nové ústavě, a aby co nejslavnostněji pozdravili její schválení Ústavodárným Národním shromážděním.

A všichni lidé kultury by si měli uvědomit, že za ten velký triumf naší kultury patří všecken dík jen československému lidu, který vybojoval svou bojovnou silou únorové vítězství. (*Pořlesk.*) A že tudíž tím světější je příkaz, učiniti vše pro uskutečnění hesla: Kulturu pro lid.

Uskutečniti toto heslo, dáti kulturu do služeb lidu, zlidověti a rozšířiti kulturu, toť onen závažný a prvořadý úkol, jež si vytyčujeme na tomto Sjezdu národní kultury a o jehož významu připadlo mně referovat.

Znovu si musíme především osvětliti, v čem záleží tento úkol zlidovění kultury, pokud jde o jeho všeobecný význam. V staré kapitalistické éře bylo tomu tak, že hodnotnější plody kultury nebyly široce konsumovány, zůstávaly většinou nevyužity a zůstávaly vyhrazeny vládnoucí úzké vrstvě společnosti, buržoasii a jejím souběžcům. Buržoasie svým vkusem a konsumem ovlivňovala kulturní tvorbu — jak to dokázal krásně prof. Štoll — vdechovala jí také svého ducha a činila si kulturu služebnou. Lid za éry třídní buržoasní moci v podstatě na poli kultury pouze paběrkoval, byl odbýván odpadky anebo byl vědomě otravován škodlivým jedem

nehodnotných kulturních produktů, na jejichž šíření kapitalističtí kořistníci ještě cynicky vydělávali. Oficiálně byla kultura staré éry kulturou měšťáckou. Platilo to všeobecně o kapitalistických zemích. A v naší zemi byl vývoj o to rozdílnější, že náš novodobý národní život probíhal po celé 19. století a na počátku 20. století ve spojení s bojem za národní a státní svobodu a že národní snahy byly nesený lidem, který i kultuře vtiskoval svého ducha.

Naše národní kultura jako málokterá jiná kultura má převážně lidový charakter. Kultura byla typicky důležitou zbraní národního a sociálního boje našeho českého lidu. O těchto tradicích naší národní kultury poví toho ostatně více pan profesor Nejedlý. Já chci zdůrazniti jen to, že do svého samostatného státního života v roce 1918 nesl si národ věnem vskutku mimořádně velké a mimořádně cenné bohatství národní kultury. Avšak československá buržoasie učinila během 20 let existence první republiky velmi málo pro to, aby se národní kultura dále rozvinula a aby její plody dala užívat širším lidovým vrstvám našeho národa. Snahu o třídní výsady projevovala buržoasie velmi intensivně i v oblasti kulturní, při čemž národní kultura těžce strádala jednak privilegovaním vlivů cizí buržoasní úpadkové západní kultury a jednak oficiálním neuznáváním a potlačováním pokrokové kulturní tvorby.

V naší nové lidově demokratické republice pokládáme my nyní za svůj veliký úkol vzíti ono nesmírné zděděné bohatství naší národní kultury a vzíti všechno to bohatství pokrokové kulturní tvorby a dát ho užívat v plnosti našemu lidu, nejširším masám našeho lidu, při čemž lidem rozumíme především pracující třídy, dělníky, rolníky, živnostníky, řemeslníky, pracující inteligenci, studenty, mládež, ženy atd. Chceme prakticky uskutečnit ten krásný ideál, že všechny hodnoty kulturní, bohatství vědy a vzdělanosti a všechny, i ty nejvyšší výtvořivé umění, umění slovesného, hudebního, dramatického, výtvarného, budou zlidověny ve smyslu zpřístupnění lidu a že všechny kulturní prostředky — škola, osvěta, divadlo, film, rozhlas, nakládání a vydávání knih, grafické umění a každé reprodukční umění atd., že všechny tyto kulturní prostředky budou sloužit lidu, kulturním potřebám širokých pracujícího lidu. Chceme zlidovění kultury v tom smyslu, že rozšíříme kulturní život na všechny lidové vrstvy našeho národa. Chceme zlidovění kultury v tom smyslu, že kulturní hodnoty budou k požívání podávány tak, že kulturní tvorbě bude dán takový obsah a taková forma, aby její plody mohl užitečně konsumovati lid, tento nový poživatel kultury, nastoupivší na místo starých vlád-

noucích vrstev. A chceme se všemi silami starati o to, aby náš lid zahorel nadšením a láskou pro kulturu stejně jako nadšením a láskou pro kulturu hoří sovětský lid. (*Potlesk.*) Aby byl dychtiv po vzdělání, aby toužil po sbírce básní, krásné knize, po zvucích umělecké hudby, po shlédnutí cenného obrazu, sochy, po návštěvě divadla, kina, výstavy, koncertní síně atd., aby prostě toužil po všech těchto kulturních zážitcích jako po své denní životní potřebě. Takové jsou naše ideály, pokud jde o zlidovění kultury. A my jsme si přitom vědomi, že kultura může takto lidu sloužiti a lidu patřiti jen za jedné podmínky, že kulturní prostředky vezme v co největším rozsahu do svých rukou stát. (*Potlesk.*) Že kulturní statky se stanou národními statky, a že stát, veřejné svazky a druhé orgány lidové správy se budou o kulturní potřeby lidu přímo starat.

A právě v tomto znamení, ve znamení dalšího znárodnění kulturních prostředků a ve znamení zvýšené a plné péče státu o věci kulturní my dnes nastupujeme, abychom náležitě i kulturně zužitkovali blahodárny význam únorového vítězství. My říkáme, že když už ti druzí šli ovoce vítězného 25. února česat v podobě různých nových hospodářských i sociálních vymožeností lidu, jako je na př. znárodnění průmyslových podniků nad 50 zaměstnanců nebo znárodnění velkobchodu, nebo znárodnění zahraničního obchodu, nebo zabránění a rozdělení půdy nad 50 ha, nebo zemědělský úvěr, anebo největší sociální dílo naší lidově demokratické republiky — národní pojištění — nechceme my, kulturníci, zůstatí pozadu v česání ovoce toho blahodárného významu 25. února. (*Potlesk.*) A chceme toho ovoce načesati pro naši kulturu a pro kulturní potřeby lidu co nejvíce. Chceme, aby se kulturní otázky a kulturní požadavky dostaly nyní plně do popředí, a aby v tom požehnaném díle nového znárodnění a nových reforem bylo naší kultuře nahrazeno to, že po květnové revoluci dávala přednost jiným, materiálnějším revolučním přeměnám a že pak ještě po jeden a půl roku velkou část kultury držel v zakletí reakční drak. Prostě: My chceme nyní plnou konjunkturu pro kulturu!

Již jsme několik důležitých kulturních opatření díky 25. únoru snadno a rychle uskutečnili. Především jsme uskutečnili nový divadelní zákon (*potlesk*), který splňuje cele naše přání v oblasti divadelnictví, při čemž bylo přislíbeno, že do půl roku od 1. dubna bude uskutečněn také nový herecký zákon. (*Potlesk.*) Dále jsme se nyní dočkali i schválení zákona o státní Ústředně hudební a artistické. Vládou bylo schváleno, že rozhlas a znárodněný čs. film

budou státními podniky. Vysílací stanice jsou již převáděny z okruhu správy pošt a pravomoci ministerstva pošt pod správu Čs. rozhlasu a do pravomoci ministerstva informací. (*Potlesk.*) Také gramofonový průmysl byl jako průmysl umělecké výroby a kulturního významu převeden již pod správu min. informací jako kulturního ministerstva. Avšak všechna tato opatření ustupují do pozadí před největším kulturním reformním dílem naší lidové demokracie, před novým školským zákonem (*potlesk*), který uskutečňuje systém jednotné školy tří stupňů a který uskutečňuje zásadu plného státního vedení veškerého školství v republice (*potlesk*), včetně církevního (*volání: výborně a potlesk*), a který uskutečňuje zásadu plného dozoru státu nad veškerou výchovou. Nový školský zákon, spjatý se jménem profesora doktora Zdeňka Nejedlého jako ministra školství a osvěty (*bouřlivý potlesk*) byl již vládou schválen a jeho odhlasování Ústavodárným Národním shromážděním bude nesporně nejvýznamnější kulturní událostí v celé novodobé historii našeho národa a státu.

Mohu dále sdělit, že jest již cele vypracována a vládě předložena osnova zákona o znárodnění polygrafického průmyslu. (*Potlesk.*) Návrh tohoto zákona znamená prvý revoluční zásah do oblasti tiskárenské a stanoví, že všechny tiskárny, zaměstnávající více než 50 zaměstnanců anebo mající určitou technickou kapacitu, budou napříště majetkem státu. (*Potlesk.*) Znárodněním tiskáren budou tak vytvořeny podmínky pro to, aby se konečně mohly tisknouti levně, hodnotné knihy a publikace. (*Potlesk.*) Poznamenávám k tomu, že veškeré tiskárny — i ty znárodněné, i ty neznarodněné — budou napříště patřiti do okruhu pravomoci ministerstva informací, které bude dbáti bedlivě kulturních zájmů v této své nové agendě. Také o nakladatelstvích, vydavatelstvích a knihkupectvích bude napříště rozhodovat resortně ministerstvo informací. A já mohu oznámiti, že je již vypracován návrh vyhlášky, kterou vydá ministr vnitřního obchodu v dohodě s ministrem informací, již bude nově řešena otázka nakladatelské činnosti, a to tak, že nakladatelskou činnost budou moci napříště vykonávati stát, organizace celonárodního významu a jejich krajské složky, ústřední a krajské významné složky kulturní, vědecké i umělecké, politické složky Národní fronty a pod. Knihkupecká činnost bude napříště spadatí do oboru státní péče osvětové.

Jak vidno, půjde tu o radikální opatření, jež mají zajistit, že nakladatelská, vydavatelská a knihkupecká činnost budou sloužit lidu a jeho kulturním potřebám. Nemusím zajisté zdůrazňovat, že

při nové organisaci a při státním řízení ediční činnosti budou mít plně zaručen svůj vliv naši spisovatelé a druzí kulturní činitelé. (*Potlesk.*)

Připravujeme nyní další kulturní osnovy, jejichž uskutečnění dříve reakční činitelé stále zdržovali. Na prvním místě chci uvést osnovu zákona o národních umělcích. Naši národní umělci se dočkají konečně toho, že instituce národních umělců, která měla být původně zavedena vládním nařízením, stále však odkládaným, bude nyní s veškerou úctou k těmto nejvíce vynikajícím a nejzasloužilejším národním tvůrcům uzákoněna přímo Ústavodárným Národním shromážděním. (*Potlesk.*) Osnova zákona je již plně hotova a obsahuje v novém přepracovaném vydání splnění všeho toho, co jsme požadovali v zájmu prokazování všech zasloužených poct národním umělcům, v zájmu státní péče o vydávání děl národních umělců a v zájmu nejdůstojnějšího materiálního zabezpečení národních umělců, jejich rodin, resp. vdov po národních umělcích a jejich nezaopatřených dětí. A já mohu ujistit, že nyní již nebude oddalováno uzákonění osnovy o národních umělcích.

Naléháme nyní také na to, aby mohl být již uskutečněn zákon o kulturním fondu. Návrh tohoto zákona je také již vypracován, a to ministerstvem spravedlnosti, poněvadž se zákon dotýká zákona o právu autorském, kterýžto zákon bude současně spolu se zákonem o kulturním fondu novelisován. V návrhu zákona o kulturním fondu se praví, že úkolem čs. kulturního fondu jest zejména podporovat rozmnožování a rozšiřování děl vědeckých nebo uměleckých, jakož i udržování kulturních zařízení, a dále podporovat umělecké a vědecké pracovníky, jejich rodiny a zájmové organizace. Příjmy kulturního fondu má tvořit zejména výnos tak zvaného kulturního příspěvku, to znamená poplatku, ukládaného na vydávání děl již mrtvých klasiků a na každý způsob využití díla, které již nepoživá ochrany autorského práva. Kulturní fond má být spravován zvláštním správním sborem, který by se skládal z 12 zástupců státu a z 12 představitelů vědy, krásného písemnictví, hudby a výtvarných umění. Kulturní příspěvek má při tom vyměřovat a vybírat naše ministerstvo informací, jak se to ostatně dosud již děje, kdy je kulturní fond spravován publikačním odborem našeho ministerstva; peněz v něm stále přibývá, a jsou jich už miliony, nejsou však účelně využity. Já jsem proto rozhodl, že z těchto peněz kulturního fondu má být poskytnuta značná podpora na vydávání měsíčníku, v němž by naši mladí spisovatelé mohli uveřejňovat své literární plody. (*Potlesk.*)

Posléze uvádím, že vzhledem k novým púnorovým poměrům vypracováváme již osnovu o regulaci tisku neperiodického i periodického. Byly to tedy již četné zásahy, jež jsme provedli anebo jež se chystáme provést a které mají zajistit, že stát bude přímo spravovat kulturní věci a starat se o uspokojení kulturních potřeb širokých mas našeho lidu.

A tu chci poukázat na to, že díky únorovému vítězství a díky tomu, že se na křeslo ministra školství a osvěty vrátil profesor doktor Zdeněk Nejedlý, že se nyní v nejplnější shodě bude vyvíjet práce obou našich kulturních ministerstev. (*Potlesk.*) Dříve, za Stránského, to bylo tak, že já táhl doleva a on doprava, nyní tomu bude tak, že my oba budeme pracovat v jednom směru — doleva. (*Potlesk.*) A dohodli jsme se také na tom, jak vzájemně vymezit působnost obou našich ministerstev, jak učiniti co nejlepší jejich součinnost. Nyní má naše ministerstvo konečně zajištěnu onu kompetenci, kterou nám dřívější ministr školství a osvěty stále odpíral, které se vysmíval a kterou nám všemožně znemožňoval, t. j. pravomoc starati se o distribuci kulturních hodnot, o rozdělování kulturních statků do širokých mas lidu, starati se o plánovitou organisaci kulturního konsumu. My si proto také dáváme do štítu ministerstva informací hrdou zásadu, že chceme být ministerstvem kulturních služeb lidu.

A dovolte mně, abych několika konkrétními údaji osvětlil, jak hodláme distribuční kulturní službu plnit a co již děláme. Je vám již známo, že z ministerstva školství a osvěty byl do ministerstva informací převeden celý jeden odbor, odbor lidovému a lidového knihovnictví. Tím se nám dostává velkého úkolu, starati se o lidovému ve smyslu zákona o státní péči osvětové. Chápeme se velmi rádi tohoto úkolu a chceme z onoho obrovského osvětového ústrojí, které je představováno více než 10 000 osvětových rad a lidových knihoven, chceme z něho učiniti nástroj šíření mimoškolního vzdělání ve všech lidových vrstvách našeho národa ve městech i na venkově. Tuto soustavnou lidovou osvětovou činnost budeme koordinovati s činností našeho aparátu, který se stará o státně politickou výchovu tak zvané časové povahy a který se stará o státně propagační úkoly.

Pokud jde o distribuční kulturní službu v oblasti umění, vykonáváme ji již různými způsoby v několika uměleckých oborech. Vy jste již četli v těchto dnech v tisku, jakého velkého rozsahu nabývá naše distribuční činnost v divadelnictví, k níž nám zákonný podklad nyní dává ustanovení divadelního zákona o divadelně pro-

pagační komisi při ministerstvu informací, která byla již jmenována a které přísluší pečovat o propagaci a zlidovění divadla, rozšiřování divadelních děl a organizaci divadelních návštěvníků. Distribučně kulturní službu v oblasti divadelnictví vykonáváme prostřednictvím družstva „Umění lidu“. Všem vám jest zajisté známa činnost tohoto družstva. Je úspěšná, a jestliže se mohu něčím pochlubit, tak myslím nejvíce tím, že družstvo „Umění lidu“ se ve spolupráci dnes i s „Lidovým divadlem“ a s kulturními složkami Revolučního odborového hnutí úspěšně stará o to, aby na místo starého obecnstva bylo do divadel uvedeno obecnstvo nové ze závodů, pracující lidé se svými rodinami. (Potlesk.) Mám z toho největší radost. My jsme již přivedli desetitisíce dělnických návštěvníků do nejpřednějších divadel a na nejhodnotnější umělecká díla a věřte, že mnozí byli po prvé v Národním divadle. Tak málo dříve Národní divadlo patřilo národu a jeho lidovým vrstvám. Jak je radostné sledovat stále větší ruch kolem otázky návštěvy divadel ze závodů. V mnohých závodech se nyní již odpracovávají tak zv. „kulturní hodiny přes čas“, věnované na zakoupení vstupenek do divadel a koncertů. Prostě, pracující lid si již zvyká cítiti se i kulturně pány a cítit se jako doma tam, kde dříve se bavili, nebo — lépe řečeno — nudili bohatí lidé. Dnes jest již zcela běžný obrázek, že dělník se svou ženou, pečlivě ústrojeni, chodí již pravidelně do divadla a v některých závodech to dělají tak důsledně demokraticky, že na př. lístky do divadel před představením zamíchají, a tak se stane, že generální ředitel sedí třeba někde vysoko na galerii a dělník se ženou i rodinou se pyšní v té nejpřednější lóži. (Potlesk.) Družstvo „Umění lidu“ rozvíjí svou činnost stále šíř a šíř. Je známo, že vzalo přímo do správy i několik divadel v Praze. Ve spojení s „Uměním lidu“ chceme na příklad — abych to uvedl pro informaci — pražskou Komickou zpěvohru, totiž její budovu přeměnit opět ve Varieté, v divadlo estrádního a artistického umění, v němž by vedle našich varietních umělců mohli ukázati své umění i neškolenější sovětské artisté. Poznámávám k tomu, že chceme vůbec znovu obnovit slávu artistického umění a že naše ministerstvo převzalo z ministerstva vnitřního obchodu i agendu tak zvané lidové zábavy a že napříště my se budeme starat o dobrou kulturní zábavu našeho lidu. Velikou vymožeností přitom je, že budeme nyní řídit Státní ústřednu hudební a artistickou, což znamená, že budeme zprostředkovávat pořádání koncertů, že budeme moci aranžovat skutečně hodnotné hudební a umělecké podniky pro široké masy lidu a že budeme

moci napomáhat debutujícím mladým umělcům, že se budeme starat o zlepšení postavení hudebníků a artistů z povolání, a dále že budeme dozírat na dispoce s veřejnými sály, jako je na příklad Lucerna, a že budeme moci dohlížet i na pořádání tanečních zábav, kterých je u nás přemíra. (Potlesk.)

My máme ctižádost dokázat, že divadla, umělecké podniky, výstavní síně, musea, knihovny a tak dále, budou naplněny návštěvníky novými, návštěvníky z řad pracujícího lidu. My chceme nyní z venkovských míst, z venkovských obvodů pořádati po vzoru někdejších Šubrtových vlaků k návštěvě Národního divadla, chceme z venkovských obvodů pořádati pravidelné výpravy na kulturní podniky v Praze a v oblastních uměleckých střediscích. A naopak chceme všemi způsoby podporovat vtažení kultury do vesnic a na zemědělský venkov. (Potlesk.)

Rozšiřujeme na př. stále počet putovních kin, která jezdí po venkovských místech. Musíme přitom vzdáti největší uznání za kulturní činnost, kterou na venkově provádí a organizuje ministerstvo zemědělství v čele s ministrem Ďurišem. (Potlesk.)

Budíž vám na příklad známo, že ministerstvo zemědělství disponuje značným množstvím putovních kin. Ministerstvo zemědělství má devět garnitur automobilních pojízdných kin, která jsou opatřena promítacími zvukovými aparáty. Do konce června 1948 bude mít ministerstvo zemědělství dvacet pojízdných kin v provozu. Mimo to jsou v provozu další putovní kina, umístěná v putovních výstavách ministerstva zemědělství. Ministerstvo zemědělství má totiž tři putovní výstavy. Jedna putovní výstava je v soupravě železničních vozů, zařízených i pro přednášky. Tato výstava navštívila během několika měsíců roku 1947 32 míst a přišlo jí shlédnout 20 tisíc osob. Dvě další putovní výstavy ministerstva zemědělství jsou v silničních vozech, tažených traktorem. K výstavě charakteru zemědělského je vždy připojena výstava literatury odborné nebo výstava krásného písemnictví, přehled našeho malířství v reprodukci a podobně. Chci se pochlubit tím, že i naše ministerstvo informací má zvláštní výstavní autobus, který zajede do venkovského města nebo vsí a rozhlasovým tlapačem svolává obecnstvo k prohlídce propagační výstavy, v autobuse umístěné.

Avšak abych ocenil zásluhy ministerstva zemědělství o šíření kultury na zemědělském venkově, chci ještě uvést, že ministerstvo zemědělství používá již deseti skupin „Vesnického divadla“, které

navštěvují obce a hrají tam hodnotné hry. V poslední době dalo pak podnět k nejvýš významné kulturní akci, k hromadnému zakládání kulturních družstev ve venkovských obcích, jež představují sdružování zemědělců za účelem hospodářského zajištění kulturního rozvoje venkova.

S úkolem rozšíření kulturního života na venkově souvisí důležitá otázka výstavby kulturních domů. Ministerstvo zemědělství má zásluhu na vybudování již několika desítek kulturních domů ve venkovských obcích. Chci k tomu dodat, že jsem před tímto sjezdem vedl jednání s ministrem zemědělství Juliem Ďurišem a dohodli jsme se, že dáme podnět k hromadné akci výstavby kulturních domů ve venkovských obcích, vesnicích a městečkách. Po technickostavební stránce byla by hromadná výstavba kulturních domů umožněna uplatněním jednotného standardisovaného typu, což by zaručovalo i značné snížení stavebních nákladů a zlevnění stavebního materiálu. Uskutečnění tohoto našeho podnětu dělo by se v rámci dvouletého a pětiletého plánu a finančně by nebylo obtížné hromadnou výstavbu kulturních domů zajistiti jednak poskytnutím úvěru za státní stavební záruky a jednak zabezpečením části prostředků ze zemědělského úvěru.

Když již o zintenzivnění kulturního života na venkově tak široce mluvíme, považují za nutné ještě dodat, že chceme přispěti i k zlepšení zdravotní péče ve venkovských oblastech. Domluvili jsme se s ministrem zdravotnictví, páterem Josefem Plojharem, že úkolem osvětových rad by bylo starati se spolu s ministerstvem zdravotnictví o zařízení zdravotních punktů v obcích, a to tak, že by byly v každé obci na příklad ve škole nebo na jiném vhodném místě umístěny prostředky pro prvou léčebnou pomoc, nejnnutnější medikamenty a že by tuto lidovou zdravotní péči obstarávaly zdravotní síly z řad dobrovolně školených učitelů, učitelek nebo jiných kvalifikovaných lidí, pro něž by ministerstvo zdravotnictví uspořádalo zvláštní kursy.

Abych však pokračoval v líčení způsobů naší kulturní distribuční služby, poukazuji dále na to, že na příklad v divadelnictví chceme vedle profesionálních divadel nyní účinně podporovati rozvoj divadel ochotnických a loutkových. Ochotnická divadla představují tisíce ohnisek divadelní kultury v lidovém prostředí, představují možnost přímé účasti lidu na umělecké činnosti a představují lidový reservoir pro výběr talentů vyššího uměleckého posvěcení. Bylo již oznámeno, že v ministerstvu informací bude zřízen zvláštní

odbor kulturně propagační, v jehož čele bude státi spisovatel Josef Toman se svými zástupci, doktorem J. Malíkem, vynikajícím odborníkem v odboru loutkovém a s hudebním skladatelem Václavem Dobiášem. A v tomto odboru bude míti své zvláštní oddělení divadelnictví ochotnické i divadelnictví loutkové. Tento odbor se bude také starati o podporu uměleckých podniků masového, lidového rázu a bude napomáhat i rozvoji umělecké činnosti lidové po vzoru sovětském, po vzoru podniků tak zvané samodějatelnosti. To znamená takových podniků, kdy jednotlivci i kolektivy přímo z mas lidu obstarávají hodnotné umělecké produkce. U nás je nesporně hudební soubor SČM ze závodu ČKD takovou příkladnou ukázkou krásného uměleckého zanícení mladých dělníků. A my dovedeme ocenit, jak se morálně musí mládež jinak vyvíjet, jestliže se zabývá dobrovolně tak ušlechtilou činností, jakou je umělecká činnost hudební, divadelní, výtvarná. Mládež, mládež je naší nadějí i v oblasti umění a my věříme, že svěží, čisté zanícení mladých nadšenců z řad SČM nám pomůže výbojně proniknout s uměleckou krásou a zdravou kulturní krmí do nejširších sfér našeho lidu, do závodů, do vesnic, a že dá hudbě, divadlu, tanci nový mladý elán. Již vznikají nadšené umělecké kolektivy v pracující mládeži.

Viděl jsem na severu Čech při lidovém uměleckém festivalu několik skvělých hudebních souborů mládeže, docela i dětské, a kromě toho i vysoce umělecké rytmické produkce tanečnic z lidu. Chci dále říci, že bude nutno, abychom věnovali nyní tu největší pozornost pěstění lidového pěveckého a tanečního umění. Naše ministerstvo se zúčastní akce výběru mnoha desítek lidových krojovaných tanečních družin z různých krajů republiky, jež vystoupí na „Slovanské zemědělské výstavě“ v Praze. Přitom budeme v těchto lidových tanečních družinách hledat a vybírat nadějně taneční talenty, umělce a umělkyně pro náš Československý státní sbor národního tance, který byl již založen. (Potlesk.)

Další významný cíl vidím při organizaci kulturní distribuční služby v tom, abychom přispěli k co největšímu rozšíření děl našeho krásného písemnictví, našeho slovesného umění.

Já potvrzuji to, co řekl pan profesor Štoll, že se nám musí podařit docílit toho, aby znalost klasických děl a hodnotných děl naší krásné literatury, poesie i prózy patřila k vzdělání každého českého člověka, inteligenta jako dělníka a rolníka. Příkladem tu vskutku může být Sovětský svaz, kde každý zná Puškina, Lermontova, Tolstého a Turgeněva, Gorkého, Čechova, Šolochova a tak

dále. My musíme po sovětském vzoru i u nás vypěstovat kult národních klasiků, literárních stejně jako hudebních a výtvarných. Bude to možné, když každoročně budeme vzpomínati výročí národního tvůrce a při té příležitosti budeme otiskovat statě o významu jeho díla a života, a když budeme jeho památku ctít i rozšiřováním jeho děl. Bude to možné, když si zvykneme navštěvovati místa, připomínající památku národních klasiků, jež by se měla státi poutními místy národní kultury a jež by měl každý český kulturní člověk navštívit, jako tomu je v Sovětském svazu s místy památky ruských národních klasiků, jež jsou uctívána jako místa posvátná.

Nejnáléhavější povinností je arciť brzké nové vydání hlavních klasických děl naší literatury. Na vydání první série knih našich klasiků věnoval jsem již dávno 4 miliony Kčs a můžeme podporu podle potřeby zvýšiti, ale při složitých jednáních s různými nakladatelstvími bylo jejich vydání tak protahováno, že nyní si Orbis vzal na starost splnění tohoto úkolu a slibuje do několika měsíců vydání celé řady vybraných klasických děl. Náš publikační odbor, vedený básníkem Fr. Halasem, se připravuje, aby desetitisíce výtisků knih klasiků rozeslal zdarma obecním, školním a závodním knihovnám. A jest známo, že bezplatně zásobujeme různými knihami a publikacemi knihovny škol, nemocnic, závodů, a že zvláště do pohraničí jsme poslali mnoho knih zdarma. Nyní nám Orbis oznámil, že hodlá věnovati zdarma veřejným knihovnám knih v ceně 5 milionů Kčs. Jest vám také známa naše akce darování školám krásných reprodukcí obrazů národních malířů, vydaných Orbisem pod názvem „Národní obrazárny“. Brzy rozdáme mládeži zdarma desetitisíce výtisků našeho „Národního zpěvníčku“, jež tvoří trojdílný svazek národních a lidových písní českých, moravských a slovenských.

Pokud jde o distribuční službu v oblasti výtvarného umění, je důležité si uvědomiti, že zatím co jiné druhy umění našly již značné rozšíření v lidových vrstvách, jako na př. hudební umění pomoci rozhlasu, jest třeba výtvarnému umění, malířství, sochařství, architektuře, širší zájem a porozumění lidu ještě soustavně vydobývati. Klademe proto důraz na úkol propagace výtvarného umění. Za spolupráce vynikajících představitelů naší výtvarnické theorie (doktor Vincenc Kramář, profesor Antonín Matějček, profesor doktor Václav Nebeský, profesor doktor Jaromír Pečírka, Karel Teige a Jindřich Chaloupecký) je námi připravováno vydání dvou výtvarnických děl, která by v několikadvaceti knihách

obsáhla vývoj českého umění výtvarného od nejstarších dob po dnešní dny. Snažíme se výtvarné umění propagovati v měsíčníku „Československo“, redigovaném národní umělkyní, spisovatelkou Marií Majerovou, a pak v našem obrázkovém týdeníku „Svět v obraze“. Hlavně se snažíme o propagaci výtvarného umění podporou výstav výtvarného umění a jejich pořádáním v cizině, což obstarává naše výstavnické oddělení.

Hlavním praktickým problémem ovšem je docílití toho, aby se kromě reprodukcí dostala před oči lidu přímo původní díla našeho výtvarného umění. S tím souvisí otázka odbytu výtvarných děl. Dříve si obrazy a sochy, jak známo, mohla pořizovati jen buržoazie a zámožnější lidé. A z veřejných odběratelů bylo to ministerstvo školství a národní osvěty, které nakupovalo v poměrně malé míře obrazy a sochy pro výzdobu úředních místností. To vše jest naprosto nedostatečné. Toho jsme si vědomi. A není tím samozřejmě řešena otázka zpřístupnění výtvarných děl širším masám našeho lidu. O to se právě nyní chceme starat. To bude úkol organizované distribuce uměleckých děl. Naše ministerstvo informací určilo již značné prostředky na to, aby mohlo samo nakupovati obrazy a věnovati je dělnictvu v závodech, nebo aby mohlo sochařská díla věnovati jiným korporacím. A naše oddělení pro propagaci dvouletky provádí pak ještě zvlášť velmi rozsáhlé nákupy obrazů, jichž používá k odměňování závodů nebo dělníků za jejich vynikající pracovní výkony.

Musíme arciť v daleko větším měřítku organizovati odbyt uměleckých výtvorů. Bylo již založeno zvláštní družstvo „Tvar“, které ve spojení s „Uměním lidu“ se má starati o zprostředkování odbytu výtvarných děl kvalitního výtvarného umění. A jako odběratelé přicházejí nyní v úvahu nejen osoby, jedinci, schopní si koupiti obrazy, sochy, ale v úvahu přicházejí nyní jako odběratelé především noví činitelé, nové složky našeho znárodněného hospodářství. My říkáme, že oni se musí nyní státi mecenáši našeho umění na místo dřívějších soukromokapitalistických vlastníků. A já proto volám i odtud k správám národních podniků průmyslových, k správám bank, ke všem složkám našeho znárodněného hospodářství, stejně jako ke všem veřejným podnikům a všem veřejným korporacím a orgánům lidové správy, aby nakupovaly umělecké obrazy a sochy, aby podporovaly výtvarné umění a pomohly učiniti jeho díla přístupnějšími našemu lidu. (*Potlesk.*)

Je třeba nyní povolati výtvarníky, malíře, sochaře, architekty k práci za cílem kulturního zkrášlení životního prostředí našeho

lidu a je třeba výtvarníky povolati k spolupráci při podnikání všech veřejných staveb, regulací, výstav a pod. Zářným příkladem je tu účast našich výtvarníků při pracích na připravované Slovanské zemědělské výstavě. (*Potlesk.*) Na této Slovanské zemědělské výstavě jsou činní ve značném počtu naši výtvarní umělci všech oborů, malíři, sochaři, architekti. Jejich tvůrčí schopnosti se tu mohou uplatnit velkoryse a plánovitě. Mohou se tu uplatnit v duchu požadavků zákazníka, jímž je naše lidově demokratická republika. Jeden sochař, který pracuje na Slovanské zemědělské výstavě, se vyjádřil, že od dob velikých papežských staveb v Itálii a od dob velikých církevních zakázek se nemohli tvůrčí umělci uplatnit v tak velkorysém měřítku, jako je tomu v tomto případě, nepočítajíc ovšem Sovětský svaz. A vskutku na tom něco je, totiž to, že po kapitalistické éře většinou individuálního, rozptýleného a tržního odbytu výtvarných děl vystupuje v naší lidově demokratické éře stát jako societa, schopná hromadně zaměstnat výtvarné umělce na velkorysých pracích a schopná také vtisknout jejich dílu ve všech uměleckých oborech jednoho ducha, lidově demokratického a socialistického.

Ano, jestliže k tomu je u nás náběh, tak to je také jeden z prvků, které vyznačují již náš socialistický vývoj. Nesporně, drazí přátelé, naše výtvarné umělce čeká teprve nyní zlatý věk, stejně jako zlatý věk čeká nyní všechny druhé umělce, když budou plně zapojeni do kolektivní práce národa a společnosti, a když svou uměleckou tvůrčí práci budou plnit vědomě svou významnou sociální funkci.

A v tom právě tkví ono nové pojetí úkolů umělce, jak o něm krásně mluvil pan profesor Štoll, a s tím souvisí také otázka uplatnění umělců v nových úsecích tvůrčí činnosti, jak o ní několikrát mluvili Jan Drda a Václav Řezáč, pokud jde o spisovatele.

Je na příklad jisto, že musíme pozornost našich tvůrčích umělců nyní obrátit v daleko větším měřítku k těm druhům umění, která mají masový charakter a jsou nejlidovějšími druhy umění, jako jest film a rozhlas. Já chci se zadostiučiněním poznamenat, že film i rozhlas a také tisk byly již oficiálně uznány za obory umělecké práce, jak o tom svědčí zavedení státních cen v oboru filmu, rozhlasu a tisku, při čemž mně byl včera doručen návrh našeho publikačního odboru, abych v roce 1948 dal ještě podnět k založení další státní ceny v oboru knižní produkce (*potlesk*), jež by byla udělována za vynikající výkon v oboru grafického a výtvarného vybavení knihy.

Chci dále zdůraznit, že v oblasti našeho znárodněného filmu, který, jak známo, je veden básníkem Vítězslavem Nezvalem a Ing. Lubomírem Linhartem, si nyní klademe za cíl stupňovati co nejvíce výrobu našich vlastních československých filmů, abychom se mimo jiné mohli odpoutávati od drahého dovozu filmů ze známé nám nepřející ciziny. (*Potlesk.*) Budeme proto rozmnožovati počet filmových výrobních skupin, a je-li již sedmá výrobní skupina vedena spisovateli Václavem Řezáčem a Miloslavem Fáberou, chceme další novou výrobní skupinu vyhraditi mladým spisovatelům, jak o to žádali na Dobříši. (*Potlesk.*) My také nabízíme možnost režijní činnosti ve filmu všem našim známým a osvědčeným divadelním režisérům. Nechci se při tom, drazí přátelé, zde šířit o naší filmové tvorbě, já myslím, že její vysokou uměleckou úroveň zajisté uznáváte, ať jde o filmy celovečerní, krátké, filmy loutkové, o film kreslený nebo film zpravodajský. Ale já chci zvlášť uvést, jak s hlediska kulturních potřeb lidu organizujeme distribuci filmů a jak stále ve větším rozsahu a podle plánu provádíme kinofikaci v naší republice. Pro informaci uvádím, že v Čechách a na Moravě bylo od roku 1945 do dnešního dne zřízeno 420 nových kin v místech, kde předtím kina nebyla. Na Slovensku přitom bylo zřízeno 79 nových kin. V letošním roce bylo již zřízeno 110 nových kin a do konce roku 1948 bude zřízeno 414 nových kin. V období pětiletého plánu vzroste počet kin v Čechách a na Moravě celkem o 900 kin a všeobecně bude počet kin pak větší o 100 % oproti předválečnému stavu. Zařízení pro filmová představení jsou také v nemocnicích, v sanatoriích a v jiných léčebných ústavech. Jsou zřizována také, jak známo, závodní kina. Jenom během února a března bylo dáno do chodu 24 závodních kin a podle plánu bude postupně uvedeno do provozu 380 závodních kin. Kina budou zřízena brzy i na všech velkých nádražích a letištích. K dnešnímu dni je v provozu na př. 133 kin „Čas“ včetně speciálních kin pro aktuality. V Praze a v jiných městech budou zřízena přírodní kina, která jsou mimo jiné značně výnosná. Zřizují se také kina filmových retrospektiv a zvláštní kina pro umělecky náročné diváky. V Praze bylo zřízeno prvé speciální kino mladých, určené pro děti, a po dobrých zkušenostech s jeho provozem byla kina mladých zřízena také již v několika druhých velkých našich městech. Dodávám k tomu, že pro školní dětská představení bylo zavedeno jednotné vstupné 3 Kčs a že pro studenty a učňovskou mládež bylo zavedeno také jednotné vstupné do kin 6 Kčs a že vojáci platí všeobecně polovic. Celkem se těmito slevami znárodněný film zřekl

příjmu asi ve výši 70 milionů Kčs. Avšak přes tuto finanční újmu jest finanční hospodářství našeho znárodněného filmu úspěšné a z rostoucích přebytků znárodněného filmu se věnují velkodušně veliké částky na podporu uměleckých snah a na kulturní potřeby obecné. Na příklad z velikého obnosu (já vám ho nechci prozradit), který byl znárodněným filmem dán k dispozici pro podporu kulturních snah, jsou mnou udělovány subvence na nákup promítacích přístrojů pro školy, závody, obce atd.

Pokud se týče Československého rozhlasu, který, jak známo, je veden národním umělcem spisovatelem Ivanem Olbrachtem, doktorem Miroslavem Burianem a generálním ředitelem Laštovičkou, nemusím zajisté dnes po únorových událostech dokazovati, jak oddané náš Československý rozhlas slouží lidu, lidové demokracii a naší vládě, vládě Klementa Gottwalda. (*Potlesk.*) A jak soustavně sleduje snahu zlidovět svůj rozhlasový program. Pro informaci také uvádím některé číslice, které dokazují ohromný nevídaný růst masového poslechu rozhlasového vysílání. Dnes je v českých zemích 1 763 000 rozhlasových koncesionářů, na Slovensku 192 000, tedy celkem v republice skoro 2 000 000 radiokoncesionářů. V některé dny poslouchá náš rozhlas pět, šest až sedm milionů lidí. My nyní usilujeme o to, aby v každé rodině u nás byl aspoň 1 radiopřijímač a aby zavedením seriové výroby levných lidových přijímačů mohla být kryta ve větší míře spotřeba radiopřijímačů, když dosavadní výroba naprosto nestačí. Na rok 1948 je na příklad plánována výroba v počtu 176 000 kusů, ale jenom samotné Slovensko potřebuje naléhavě 200—300 tisíc radiopřijímačů, aby doplnilo stav svých koncesionářů. Uvádím dále, že chceme v dalším rozmachu radiofikace podporovat také soustavné zřizování rozhlasů školských, závodních a místních, v jejichž prospěch jsme letos zahájili subvenční akci.

V souvislosti s rozhlasem se ještě chci zmínit o televizi, která se brzy stane nedílnou součástí našeho Československého rozhlasu. Zatím se dějí s televizi laboratorní pokusy, které přinesly velmi pozitivní výsledky. O televizi se u nás mnoho nemluví, ale tím více se o ni pracuje, a mohu vás ubezpečit, že ani v této věci nezůstaneme za jinými národy. (*Potlesk.*)

Vážený sjezde, uvedl jsem snad přemíru konkrétních údajů poněkud příliš praktického významu, ale to bylo určeno posláním mého referátu. Chci vás jen přesvědčit o tom, že naše státní kulturní správa je odhodlána učinit skutečně vše pro to, aby kultura sloužila lidu, aby kultura odpovídala svým duchem lidové demo-

kracii a aby naše kultura byla zaměřena k velikým cílům socialismu.

Toto ujištění vyslovuji nejen za sebe a nejen za pana profesora Nejedlého, ale vyslovuji je jménem celé vlády Klementa Gottwalda a vyslovuji je, což je důležité, také jménem pana ministra financí. Pan ministr financí doktor Jaromír Dolanský mne výslovně zmocnil k tomu, abych na tomto Sjezdu národní kultury vás všechny nejen upřímně a vřele jeho jménem pozdravil, ale abych vás také ubezpečil, že při státních výdajích na kulturu nebude napříště již třeba se handrkovat o každý halír (*potlesk*), že v důsledku únorových změn se bude v otázce kulturních výdajů jinak postupovat, že kulturní potřeby lidu budou příště i finančně a rozpočtové respektovány. A že budoucí státní rozpočet na r. 1949 bude přebudován tak, aby se i naše lidově demokratická republika mohla po vzoru velikého Sovětského svazu hrdě vykazovat stále zvětšovaným podílem kulturních výdajů ve všeobecném rozvrhu státního rozpočtového hospodářství.

Drazí přátelé! Já již končím a chci říci: myslím, že můžeme nejvýš nadějně pohlížet na budoucí kulturní rozvoj v naší nové republice. Jsme optimisty a my říkáme, ať se nám klidí s cesty všichni škarohlídové, všichni pesimisté, všichni nihilisté, všichni existencialisté, všichni zkrátka „votravové“. (*Potlesk.*)

Můžeme se nadšeně dát do práce, abychom uskutečnili ten krásný svůj ideál, že naše vlast — jak já to vždycky říkám — bude zkultivována do posledního svého koutu, že jedno místečko v naší zemi nebude a nesmí být kulturně zanedbané, že žádné místečko v naší zemi nesmí pocítit nějakou kulturní druhořadost, nýbrž že celá naše republika bude kulturou kvést jako jedna nádherná zahrada, ve které naše milovaná Praha bude tou nejvíce zářící krašavící.

My se můžeme dát nadšeně do práce, abychom přivedli k rozmachu kulturu, kulturu nového ducha. A my musíme dokázat, že od nás směřem na západ půjde přímo žár nového ducha kultury, (*potlesk*), aby se ukázalo, kde je skutečně kultura a civilizace, a kde je vyšší kultura a vyšší civilizace, a aby tam na západě byly posíleny všechny kulturní pokrokové živly, jejichž ctihodné představitelé dnes tu pozdravujeme v osobě Louise Aragona, Elsy Trioletové, Tristana Tzary a tak dále. (*Bouřlivý potlesk.*)

Ano, my se musíme dát nadšeně do práce, abychom ukázali, že se tady, v této části střední Evropy lid chopil věci kultury a vzdělanosti, aby po slavném příkladu našich předků postavil nové

Československo do přední řady slovanských a lidově demokratických zemí a aby spolu s nimi a spolu s velkým Sovětským svazem postavil naše nové lidově demokratické Československo do předí celého pokrokového kulturního světa. (*Dlouhotrvající, bouřlivý potlesk, volání: Ať žije ministr Kopecký.*)

Václav Rabas

Dojetí spoří vždycky slovy a všechna stoudnost výrazu lásky a vděčnosti přikazuje v této chvíli i kulturnímu pracovníku říci jménem všech přítomných toliko: pane ministře, drahý soudruhu, drahý člověče Václave Kopecký, děkujeme vám, děkujeme ti. (*Potlesk.*)

Předseda

Děkuji panu ministrovi Václavu Kopeckému a prosím Rudu Mrliana, šéfa osvětové sekce Povereníctva školstva a osvetu, aby pronesl slovenský koreferát.

Dr Rudolf Mrlian

Druhá světová vojna priniesla nám nový spoločenský poriadok. Sme svedkami veľkých a prenikavých zmien na poli hospodárskom, sociálnom i sociálne politickom. A nie sú to iba zmeny, ktoré upravujú alebo iba opravujú celý náš spôsob života v jednotlivostiach, ale sú to zmeny, ktoré zasahujú každý náš životný prejav v samotných základoch. Týmito zmenami mení sa pri spoločenskom utváraní postavenie i zástoj nášho robotníka, roľníka, živnostníka i inteligencie. Vytvárajú sa pre nich také predpoklady, ktoré nielen že zlepšujú ich hmotné postavenie, vyrovnávajú denné potreby, ale nadovšetko budujú nový systém náhľadov i celého myslenia nášho človeka. Nový traktor na našej dedine a každý ďalší neľahčuje iba prácu nášmu roľníkovi, ale v dôsledkoch mení jeho pohľad na celú oblasť našej ekonomie, mení náhľad na celý smysel života. Alebo ťažko nám je dnes narýchlo čo i len si predstaviť, čo znamená pre nás každá nová pracovná príležitosť v našom priemysle. To už nie je len povrchné pretváranie, ale v pravom slova smysle vnútorné prehodnocovanie, ktorému sa musí podrobiť každý jednotlivec primeraným spôsobom. A keď takto po-

nímame a si uvedomujeme tento pretvárací proces našej súčasnej spoločnosti, musia nám vystúpiť v novom svetle úlohy a povinnosti aj v celej kultúrnej oblasti. Na Slovensku oveľa viac ostrejšie a nápadnejšie a v istom smysle aj osobitejšie ako v Čechách vystupuje táto problematika.

Ak dnes na Slovensku zasahujú súčasné zmeny do hospodárskej a sociálnej štruktúry tak, že ju obracajú o 180 stupňov, je bezpodmienečne nutné stavať na týchto faktoch aj v oblasti kultúry, ktorá musí byť vedená súbežne s oblasťou hospodárskou. Treba nám bez rozpakov priznať, že dnes konkrétne zásahy do spoločnosti v oblasti hospodárskej sú pre široké vrstvy aj ukazovateľom nového myslenia, čo je však pre nás záväzkom, aby sme dlho neotálali a poponáhľali sme sa postaviť do súbežného procesu aj všetky prejavy nášho kultúrneho vyžívania sa; a tu väzí celý problém rozšírenia i zľudovenia našej kultúry, a to jednak v tom, aby sa zreteľne a jednoznačne vyjadřila vývinová súbežnosť s hospodárskymi zmenami, jednak predpoklady a možnosti napomáhať úsilie pre každý budúci deň dotvárať náš spoločenský poriadok ku konkrétnym formám socializmu.

Slovensko, postavené po oslobodení pred úlohy — ale aj pred možnosťou ako nikdy pred tým v jeho dejinách — ktoré bolo treba riešiť, muselo hľadať nový výraz kultúrnej výstavby skoro vo všetkých jej odvetviach. Ak v minulosti bola daná možnosť a našli sa aj tvorcovia na patričnej úrovni priviesť jednotlivé odbory kultúry k značnému rozmachu, ak sa nepomerne potisla, najmä za bývalej Československej republiky, do popredia školská otázka na prospech Slovenska, ostaly nám v minulosti mnohé problémy, ktoré nenašli buď nijaký alebo ak našli, tak často falošný výraz národného kultúrneho rozvoja.

A preto za takejto situácie bolo nutné postaviť našu kultúrnu politiku po oslobodení na celkom nové základy a hlavne s celkom novým zacielením. Bolo treba organizovať a podchytať, čo je v neustálom procese a potrvá nám to ešte dlhšiu dobu, nové oblasti a nové okruhy umeleckej, vedeckej tvorby ako i nové oblasti ľudovýchovnej a osvetovej činnosti. Bolo treba postaviť do centra tejto činnosti nového činiteľa, a to nového človeka z ľudu, ktorý vyburcovaním zo svojich starých životných foriem musí hľadať svoje duchovné a ideové zaradenie do dnešnej spoločnosti. A tu začínala prvá veľká úloha organizácie i činorodej práce medzi našim ľuďom.

Na základe dekrétu prezidenta republiky z 26. októbra 1945 vý-

konným orgánom štátnej, osvetovej starostlivosti sú osvetové rady, a to v sídlach okresu okresné, a v miestach miestne osvetové rady. Zriadením týchto osvetových rád a vymenovaním okresných osvetových inšpektorov ako i miestnych osvetových referentov po všetkých mestečkách a dedinách na Slovensku, ktorí za svoju prácu sú štátom honorovaní, vniesli sme na našu dedinu, na celý náš vidiek celkom nového činiteľa, ktorý organicky zasahuje do celého kultúrneho prúdenia našim vidiekom. Na tomto základe vykonávaná činnosť schopnými a súcimi osvetovými pracovníkmi vykazuje veľké výsledky v pretváracom procese nášho vidieckeho človeka, len bude rozhodne potrebné venovať zvýšenú starostlivosť na zaistenie pre túto činnosť aj všetky organizačné a hlavne hmotné predpoklady. Lebo ak dnes štát nespoľieha už na dobrovoľnosť príslušného učiteľa, notára a farára a k tomu môžeme pripočítať veľmi často ešte nedostatočnú prípravu a pochopenie týchto činiteľov pre osvetovú prácu, ale stavia na školených osvetových pracovníkov, môže v oveľa kratšej dobe a s presným zameraním priviesť nášho človeka na žiadúcu úroveň. Aj touto činnosťou medzi ľudom vychovávame systematicky nového človeka, ak aj nového občana nášho štátu.

A na ceste dostať sa medzi ľud v oblasti kultúrnej vykonali sa na Slovensku rozličné opatrenia, ktoré vniesli celkom nové prvky do výchovy nášho ľudu. Veľká starostlivosť venuje sa našim obecným knižniciam, o ktoré sa starajú podľa dekrétu prezidenta knižničné rady a knižniční štátni inšpektori. Od oslobodenia vykonali sa revízie vo všetkých knižniciach a doplnili sa novou pokrokovou, najmä teoretickou literatúrou. Vystahovaním Maďarov a presťahovaním Slovákov na južnom pohraničí vyvstali nám nové povinnosti. Pomocou Matice slovenskej zakladajú sa, možno povedať denne, nové a nové knižnice na celom južnom pohraničí, lebo si uvedomujeme, keď naučíme ľudí sústavne čítať, naučíme ich tým aj novo myslieť a konať. Nie s menším úspechom sa stretáva zakladanie knižníc v priemyslových závodoch. Do teraz bolo zorganizované od oslobodenia 400 závodných a podnikových knižníc, ktoré usmerňuje kultúrne oddelenie Revolučného odborového hnutia.

Bolo by snáď užitočné spomenúť pri tejto otázke dôležitú okolnosť, že by bolo iste na prospech nášho vzájomného poznávania sa medzi Slovákami a Čechmi, keby tak, ako na Slovensku zaraďujeme desiatky a stovky českých kníh do všetkých obecných a pod-

nikových knižníc, zaraďovali sa i slovenské knihy v českých obecných a podnikových knižniciach (*potlesk*). Nech pribojnosť duchovná jedného národa oplodňuje a zúrodňuje pribojnosť národa druhého.

Popri časopisectve, ktoré práve teraz podrobujeme veľkej revízii s hľadiska účelového a vecného tak, aby sme sústredením a správnym rozdelením mohli bezprostredne sa dostať až na tú najposlednejšiu našu dedinu, ako vážny faktor objavuje sa nám v našej ľudovývchove rádiofikácia Slovenska. Pre informáciu uvediem pár štatistických čísel: K 1. marcu toho roku Slovensko malo 190.314 poslucháčov, kým v Čechách k tomu istému dňu bolo 1,750.000 poslucháčov, približne je to pomer 1:10. Ak si to premietneme na hustotu obyvateľstva, pripadá na Slovensku jeden prístroj na 20 obyvateľov, kým v Čechách pripadá jeden prístroj na 4,5 obyvateľa. Ako vidno z tohoto náčrtu, je bezpodmienečne potrebné rozšíriť sieť rádioprijímačov na Slovensku, lebo iba touto cestou bude môcť rozhlas splniť všetky tie úlohy v našej kultúrnej politike, ktoré od neho očakávame. Treba s radosťou konštatovať, že na Slovensku prejavuje sa veľký dopyt po rádioprijímačoch a dá sa očakávať, že novou distribúciou i prídelením kvoty rádioprijímačov sa nasýti aj hlad týchto slovenských konzumentov. Túto nádej možno vysloviť najmä v súvislosti s jednotným podnikom Čs. rozhlasu, ktorý istotne ako prvú úlohu si vezme za svoje vyrovnanie rádioфикаčných potrieb na Slovensku s českými krajinami.

Nie menšiu starostlivosť venujeme kinofikácii Slovenska. V tomto odvetví náš stav po oslobodení bol veľmi neuspokojivý, najmä tým, že mnohé budovy boly od základov poškodené a zničené aj so svojim prevádzkovým zariadením. Bolo preto treba vynaložiť všetko úsilie na obnovu budov a na zaobstaranie prístrojov. Kinofikácia Slovenska koncom prvého roku dvojročnice javí sa v takýchto číslach: normálnych kín bolo 262, kiná na úzky film v počte 36, spolu 298 kín. K 1. aprílu 1948 je celkom 315 kín, kým v Čechách v ten istý čas je okolo 2000. Keď rozpočítame počet sedadiel na počet obyvateľov, vyzerá ten pomer takto: Na Slovensku pripadá na jedno sedadlo koncom roku 1947 37 obyvateľov, kým v Čechách roku 1945 pripadlo 1 sedadlo na 15 obyvateľov. Kinofikačný proces na Slovensku pravda ide pekným tempom, tak napríklad tohto roku má sa zriadiť ďalších 66 nových kín, no, a v päťročnici počítá sa s nesmiernym zvýšením počtu kín na Slovensku. Ak dnes na Slovensku stretávame sa so zjavom, že z krčiem stá-

vajú sa i keď iba provizórne školské budovy a že zo starých kaštieľov, grófskych a zemanských usadlostí stávajú sa nemocnice a ozdravovne, ba na niektorých miestach i školy, tak je potešiteľné i to, keď práve tak isto podobné miestnosti pretvárajú sa na vidiecke kiná, alebo na miestnosti ochotníckych divadelných predstavení.

Veľkú a pomerne aj dosť starú tradíciu má na Slovensku ochotnícke divadelníctvo, ktoré v minulosti malo hlavne funkciu národobuditeľskú. Jeho funkcia sa mení s určitým prevažujúcim momentom umeleckým, čeho sa dosahuje centrálnou organizáciou ochotníckych krúžkov, divadelných závodov a režisérskymi kurzami. Po tejto stránke možno hovoriť o veľkých výsledkoch, toho dôkazom je aj fakt, že najväčším zdrojom pre profesionálne scény, najmä dodávkou hercov, sú práve ochotnícke krúžky. Dnes máme na Slovensku 1800 ochotníckych krúžkov, ktoré v minulej sezóne odohraly 6000 predstavení. Povereníctvo školstva a osvety pripravuje repertoár pre tieto ochotnícke predstavenia výberom hodnotných domácich i cudzích dramatických diel. V sezóne 1946 až 1947 bolo 41 divadelných závodov s 447 závodiacimi krúžkami. Bolo usporiadané 39 režisérskych kurzov, na ktorých sa zúčastnilo 2535 účastníkov. V tomto sektore rapídne ideme ďalej, lebo denne zakladajú sa nové krúžky, ktorým sa vychodí v ústrety, najmä poriadanim častejších závodov pre vzájomné poznávanie a porovnávanie umeleckej úrovne. Tejto sezóny 1947—1948 bude vyše 70 divadelných závodov, čo je na pr. stav dvakrát tak väčší, ako bol v rokoch 1942—1943. Mnohé z týchto krúžkov zápasia s miestnosťami, s javiskami a robia predstavenia provizórne, v učebniach, hostinských miestnostiach a čakajú na vyriešenie ťažkostí tým, že sa im v obci postaví kultúrny dom, kde budú mať zaistenú miestnosť aj na divadelné predstavenia.

Po oslobodení začalo sa organizovať bábkové divadlo vlastne od začiatku. S podporou Povereníctva školstva a osvety vybuďovalo sa vyše 150 nových bábkových súborov a dnešný stav obsahuje asi 204 súborov s počtom predstavení v minulej sezóne 1206. Známy bábkár Stražan organizuje svoje zájazdy s pohyblivým súborom po vidieku s nesmiernym úspechom u detí, ale aj u starých. Práve sme vypísali súbeh na bábkové hry, abysme zaplnili medzeru a nahradili starý repertoár, ktorý už dnes svojou neaktuálnosťou nevyhovuje. Iba takto naširoko organizovaná práca v divadelníctve mohla zaručiť, že naše profesionálne divadlo, najmä činohra, vykonala za posledných 10 rokov úžasný vzostup a môže dnes repre-

zentovať a svojimi výsledkami sa porovnávať aj s inými scénami republiky, ba aj zahraničia.

Naše profesionálne divadelníctvo, tak sa zdá, prevzalo vedúcu úlohu v súčasnej spoločnosti medzi všetkými druhmi umenia. Už samotný fakt, že divadelný zákon uvádza 4 štátne divadlá na Slovensku s niekoľkými oblastnými divadlami, je toho najlepším dôkazom. Ale práve za to, že sme si vedomí, že divadlo ako kolektívne umenie môže byť pre súčasnú spoločnosť popri umení filmovom najpriebornejším umeleckým druhom, využívame tento jeho charakter v tom smysle, že práve tento mesiac činohra Národného divadla absolvuje svoj zájazd po celom Slovensku s Pogodinovou hrou „Kremeľský orloj“ a s Molièrovou komédiou „Škola žien“. Z doterajšej zájazdovej skúsenosti môžeme povedať, že Národné divadlo našlo si takto nové publikum, nových poslucháčov a nových obdivovateľov divadelného umenia. Nie je bez zaujímavosti, že na tieto vidiecke predstavenia prichádzajú na vozoch i nákladných autách vidiečania, ktorí hádam, niektorí prvý raz, videli divadlo vôbec. Túto úlohu bude možno splniť dôslednejšie až potom, keď budeme realizovať divadelný zákon s riadením nových oblastných divadiel, ktoré budú môcť v krátkom čase začať svoju činnosť, lebo máme už solídne ochotnícke súbory, ktoré ako základ profesionálnych nových scén úplne vyhovujú. Naším veľkým problémom súčasnosti je otázka zľudovenia umenia. Táto otázka hýbe všetkými našimi umelcami a sú už náznaky, ako vyjadríť práve toto zľudovenie ozačstnou umeleckou formou. A tu na prvom mieste stavíme povinnosť umelcov poznať všetko to, čo sa dnes na Slovensku robí. Či nie je to veľký, aj pre umelcov, zážitok vidieť, ako si niekde roľníci robia pozemkovú reformu delením veľkostatku jednoduchým povrázkom, alebo vidieť, ako skoro z ničoho vyrastajú veľké priemyselné závody, ako vyvstávajú novopostavené dediny s riadnym regulačným plánom atď. Keď toto nájdú naši umelci, nájdú i formu, ktorá bude vrcholne umelecká, ale bude rozhodne taká, ktorá bude aj blízka nášmu ľudu.

Veľký dôraz kladieme v tejto súvislosti na literatúru. Tu sme už vyriešili otázku literárneho braku, ktorý sa po oslobodení rozrástol ako húby po daždi, často prílivom aj z Čiech. Dalí sme zhabať všetky náklady brakovej literatúry a pripravujú sa nové sošitové vydania pre ľud a stredné vrstvy dobrých domácich a cudzích autorov. A podstatne pomôže túto otázku vyriešiť pripravovaná reforma v priemysle grafickom vo výrobe i distribúcií kníh. Touto cestou budeme môcť robiť vlastné edičné programy,

ktoré budú môcť saturovať požiadavky aj našich knižných konzumentov.

Výtvarníctvo naše nachádza čím ďalej tým viac svoje miesto v dnešnej spoločnosti. Dňa 3. apríla bola otvorená výstava 100 rokov slovenského výtvarného umenia, ktorú povereník školstva a osvety vyhlásil za základ národnej galérie, no niako nie v smysle múzejníckeho uloženia obrazov, alebo forme častej výmeny obrazov domácej tvorby a aj s obrazmi iných galérií, najmä z Čiech a ostatných slovanských národov. Tak isto sa pomýšľa s menšími kolekciami urobiť putovnú galeriu pre celý slovenský vidiek. No, a naše výtvarné spolky usporiadajú časté výstavy po vidieckych mestách a tak aj touto cestou pestujú vkus nášho ľudu, dvíhajú jeho aj vzdelanostnú úroveň a zasa naopak umelci vlastným stykom získavajú nový materiál a nové možnosti výtvarného prejavu. O nových výtvarníkoch bude sa starať novo sa zakladajúca Akadémia výtvarných umení, ktorá sa otvára budúcim školským rokom.

Iba s radosťou možno kvitovať rozhodnutie pána ministra Kopeckého zariadiť prípravný sbor pre vytvorenie Československého sboru národného tanca. Československo je posledným západným štátom a z toho najmä kraje slovenské, kde ešte ľudové umenie žije a preto je svrchovaný čas zachytiť, čo sa zachytiť dá z našej tradície ľudového umenia a ľudového prejavu vôbec. Ide tu hlavne o využitie prvkov hudobných a tanečných. Aj v tomto smere ale aj podstatne do širšej oblasti určitých druhov umenia čaká veľký kus práce na Akadémii muzických umení, ktorá tiež otvorí svoje brány počiatkom budúceho školského roku.

Je potrebné neustále poukazovať na bohatstvo nášho ľudového umenia, z ktorého na Slovensku doteraz všetky umenia čerpajú a budú čerpať iste ešte viac. Treba však varovať pred falošným výkladom, ako keby najbližší príklon k ľudovému umeniu znamenal najväčšie zľudovenie príslušného druhu umenia. Čerpanie z ľudovej tvorby do nášho umenia musí sa diať podľa štruktúrnych zákonov umeleckej tvorby, lebo iba tak aj prvky ľudovej tvorby môžu patričné umelecké dielo podporiť a znásobiť. Ak na jednej strane ľudovou tvorbou sa pohrdá a ak na druhej strane sa ona preceňuje, treba tieto vzťahy náležite vedecky osvetliť, aby v každom prípade viedli iba ku rozvoju nášho umenia.

Starostlivosť o vedu popri všetkých vysokých školách a popri rozličných vedeckých ústavoch vykonávajú najmä vedecké ústavy Slovenskej akadémie vied a umenia a vedecké odbory Matice slo-

venskej. Práve pred niekoľkými dňami Ustredný akčný výbor Národného frontu rozhodol, že Slovenská liga má sa slúčiť s Maticou slovenskou, čím Matica slovenská nadobúda osobitný a dost jednoznačný charakter, preberá totiž vlastné úlohy rázu ľudovovýchovného, a tak nepriamo tento fakt pomôže koncentrovať vedeckú prácu publikačnú i výskumnú pravdepodobne iba vo vedeckých ústavoch Slovenskej akadémie vied a umení. Výchova vedeckého dorastu na Slovensku zacieľuje sa hlavne na technické vedy, nakoľko skutočnosť spriemyselnenia Slovenska vyžaduje mnoho nových technických vedeckých pracovníkov.

Ak dnešná spoločnosť má požiadavky na našich umelcov a vedcov, čo zaiste aj má znať a treba potom rozhodne riešiť aj i sociálne zaistenie, lebo v socialistickom zriadení každá statočná práca musí byť primerene aj honorovaná.

Školský zákon napríklad zaručuje národným podnikom zakladať a vydržiavať si vlastné školy. Bolo by len logické, aby z výnosu národných podnikov pamätovalo sa aj na umenie a vedu, ba na celú kultúrnu oblasť, ktorá už nesmie byť popoluškou v našom národnom živote, ale rovnocennou se složkou hospodárskou. Keď plánujeme a financujeme prácu v oblasti hospodárskej, musíme plánovať a financovať aj činnosť v oblasti kultúrnej. Iba na tomto základe bude možno správne postupovať ako našu kultúru rozšíriť a uviesť do vlastníctva nášho ľudu a celého národa.

Tento stručný náčrt kultúrnej činnosti, prebiehajúcej na Slovensku, poukazuje na veľký rozbeh našej kultúry a je prísľubom aj do budúcnosti, že organizuje sa tu nová spoločnosť, voči ktorej aj kultúrni pracovníci majú svoje osobitné a odchodné povinnosti od doterajších a že touto činnosťou stanú sa aj oni šíriteľmi a podporovateľmi tých snáh a úsilí, ktoré vedú k novému spoločenskému poriadku aj u nás a k socializmu. Slovensko svojou doterajšou činnosťou sa na túto cestu hrdo hlási a chce na nej podľa vlastných síl čo najviac vykonať pre blaho našich národov, Čechov a Slovákov, a pre rozkvet našej Československej republiky. (*Potlesk.*)

Předseda

Děkuji kolegovi Mrlianovi a prosím pana rektora Palackého university doktora J. L. Fischera, aby se ujal slova jménem moravských vědeckých pracovníků.

Dr J. L. Fischer

Vážený sjezde, milí přátelé,

měl bych se vlastně omluvit, že se hlásím ke slovu. Kdybych se hlásil ke slovu — řekněme — jako osoba soukromá, poněvadž, i když je mnoho toho, co by bylo třeba říci na sjezdové thema, jsem přece v situaci poněkud výhodnější než řada z vás, protože bych se mohl o různých věcech vyjádřit a vyslovit jinde.

Ale já mám určitou povinnost, abych tlumočil některé požadavky, které se týkají Moravy a zvláště olomouckého kraje. Protože nám zbývá k diskusi tak hrozně málo času, musím se omezit opravdu jen na několik nejzákladnějších poznámek. Dovolte, abych je uvedl prvou poznámkou povahy poněkud zásadní. Rád bych totiž — jako již dopoledne profesor Kroha — upozornil jenom na to, že obsáhlý a beze sporu základní referát profesora Štolla by nyní vyžadoval ještě druhého, doplňujícího, stejně hluboce zabíhajícího referátu, kde by byly vytyčeny všechny úkoly, které vyplývají v oblasti národní kultury pro onu sféru, již říkáme věda a vědecká tvorba v dnešní změněné situaci. Tato úvaha, do níž se nemohu pustit a kterou opravdu jenom heslovitě naznačím, by přirozeně vycházela ze stejné these jako programový projev profesora Štolla, totiž že se změnou celé hospodářské a společenské struktury v naší společnosti mění řada všech vztahů společenských a tedy i vztahů kulturních. Přitom je samozřejmé, že jednotlivé kulturní obory — díky své specifčnosti — budou své funkce ve změněných poměrech plnit tak, jak to odpovídá jejich poslání.

Jde mi jenom o to, abych několika slovy vyličil poslání, které dnes přísluší vědám a v neposlední řadě vysokým školám, jako ústavům, kde se věda „dělá“. Abych se příliš nešířil, chtěl bych se omezit na vědy, které jsou sociální skutečností nejbližší. Vy víte všichni, jak nehotová je dnešní měnicí se sociální společnost, jak nám přímo před očima a pod rukama vznikají nové skutečnosti sociální, které se mnohdy diametrálně liší od všech skutečností, z nichž vycházela věda dřívější. My, vědci, jsme před těžkým úkolem: musíme pomoci formovat tuto nehotovou skutečnost, být v nejtěsnějším a nejživějším kontaktu s touto společností, abychom se svým způsobem také jako lid dělný začlenili do dělání naší dnešní a zítřejší národní společnosti.

Na to navazuje velká řada otázek o tak zvané autonomii vědy, o autonomii vysokých škol atd. K tomu zase jenom to nejzákladnější. Přirozeně, my vědci jsme si všichni vědomi, jaká je naše

povinnost před naším vědeckým svědomím. My jsme si také dobře vědomi toho, že vysoké školy a všichni ti, kdo chtějí působit na vysokých školách, musí tyto skutečnosti, které vznikají — jak jsem již řekl — před našima očima, vzít na vědomí a pokoušet se je zpracovávat v duchu těch dobových tendencí, jimiž je nesena tato přeměna společenských řádů. (Potlesk.) To není žádné omezování svobody bádání, to je — prosím, naše povinnost. (Potlesk.) Naše povinnost dbát, aby vysoké školy, jimž přísluší tak odpovědné poslání ve vývoji národní kultury, opravdu také sloužily národní kultuře. (Potlesk.) Aby nám z vysokých škol nevycházely generace, které by stály negativně proti všemu, co my opravdu ze srdce a všemi svými silami a — chcete-li — svým nadšením zde budujeme. Jaká by to byla budoucnost národa a státu, kdybychom to dopustili. Řekl jsem, my, a tím — dovolte, abych přešel — k druhému bodu: my všichni, nejenom vy zde v Praze, nýbrž také my na celém širém československém venkově. (Potlesk.) Také my, kulturní, vědečtí a všichni ostatní pracovníci ze všech krajů a ze všech koutů tohoto státu, my všichni chceme mít podíl na tomto velikém díle.

Profesor Štoll řekl opravdu výstižným a krásným výrazem, že národní kultura není fasáda. Rozhodně není. Národní kultura patří víc, nežli jenom fasáda, to jest pouze schody a omítka. Národní kultura je fundamentem toho všeho, co nazýváme státem, je základem toho, čím národ žije a dýchá. Patří k tomu i všechny skutečné domy, nejenom kulturní domy, o nichž mluvil pan ministr Kopecký. My jsme všem jeho výkladům opravdu ze srdce tleskali, protože tím se splní jeden z požadavků, který jsme si vyřešili zlidověním národní kultury. Já však míním domy nejobyčejnější, domy našich měst, městeček a vesnic, které jsou mnohem více než pouhým svědectvím naší kulturní a národní vyspělosti. Zde musíme začít naši opravdu kulturní práci, která se plánuje i dále. A to, čemu říkáme cesty, komunikace atd., i to, jakkoli na pohled periferní, se dotýká, zejména dnes, co nejtěsněji možnosti vývoje národní kultury. Jde o to, jak zamezíme vyliďňování venkova, jak zabydlíme uprázdněná místa na našem venkově. Nemůžeme trpět, aby nám vznikala dvě nebo tři přelidněná místa, zatím co by ostatní bylo vyliďněno. To je také národní a kulturní povinnost. (Potlesk.)

A tak bych mohl jít dále a dále.

Dovolte, abych to shrnul stručným výrazem, že my se musíme snažit vytvářet celý svůj životní styl tak, aby to odpovídalo, řekněme, duchu únorových dní. To je nejkratší a rozumíme tomu

všichni nejlépe. Abychom tohoto společného cíle dosáhli, je třeba, abychom splnili základní požadavky, totiž zextenzivněli i zintensivněli kontakt kulturních pracovníků se všemi živými a dělnými vrstvami této národní společnosti, protože vedle toho existují také vrstvy neživé, odumírající, jejichž jedinou funkcí je, že mohou a musí odumřít. (*Potlesk.*) Cestou k dosažení tohoto úkolu je podle mého soudu — a nejenom podle mého soudu — vytvořit co možná nejvíce plně pulsujících kulturních středisek v celém našem kulturním prostoru. Podmínkou jejich existence je co nejvyšší úroveň. Předpokladem je, že se nám dostane všech nezbytných podmínek.

Tak jako jsme uvítali šíření kultury navenek, které bereme doslova, bereme také pana ministra informací jako odpovědného představitele vlády republiky, za slovo. (*Potlesk.*) My soudíme, že státem, který správně podle slov pana ministra Kopeckého má nyní nést odpovědnost za celé naše kulturní dění národní, že státem jsme také my, rozuměj, zástupci a představitelé všech orgánů lidové správy, ať místních, okresních, krajových a také potom ústředních, že jsme státem také my, představitelé všech kulturních organizací a institucí nejen ústředních, ale všude tam, kde existují a svou úroveň dokazují a dokáží svou oprávněnost. Dovolte, abych vyslovil hluboké přesvědčení nás všech, že kdykoliv se obrátíme s kterýmkoliv z těchto požadavků na patřičná místa, dostane se nám porozumění a co nejvřelejší podpory.

Prosím, abyste tato slova, která jsem řekl, nepovažovali za něco útočného. Jsem z Moravy, takže mám staré zkušenosti. My bychom opravdu neradi, aby se v nové situaci, tak radikálně změněné, opakovaly staré hříchy bývalého centralismu. Bylo by to ke škodě především národní kultuře.

Závěrem dovoluji ještě jednu vzpomínku, poněkud osobní. Co sedím zde při tomto sjezdovém jednání, dívám se na obraz svého nezapomenutelného přítele a nenahraditelného spolupracovníka z nejuvěrnějších, neoželeného nikým z těch, kdo ho znali a neoželeného všemi námi — obraz Bedřicha Václavka. Dovolte, abych připomněl, že především jeho, Mahenovou a Helfertovou spoluprací jsme se pokoušeli na Moravě vytvořit orgán v malém, o kterém ve větším měřítku mluvil pan ministr informací. Bylo by to pro Bedřicha Václavka velkým zadostiučiněním, kdyby dnes mohl být zde mezi námi, a já věřím, že vy všichni, i když jste ho neznali, pocítujete jeho nepřítomnost mezi námi.

Ještě poslední poznámku. Konfrontoval jsem: Národ kultuře — kultura národu. Vzpomínal jsem, jak před válkou my, leví kulturní pracovníci, jsme byli všemi těmi, kdož měli v ústech „nic než národ“, považováni a vyhlášováni za nevlastence. Nyní vidíme a máme důkazy, kdo ve chvílích zkoušky osvědčil své vlastenectví. To je naše minulost, to je naše přítomnost, nezklamali jsme ani v kritických únorových dnech, a to je i naše budoucnost. (*Potlesk.*)

Předseda

Děkuji panu rektorovi Fischerovi za jeho projev a dovoluji, abych aspoň dodatečně uvítal pana povereníka Kazimíra Bezeka, který sedí mezi námi. Nyní prosím pana profesora doktora Racka, aby se ujal slova.

Dr Jan Racek

Přátelé!

Přináším vám všem a dnešnímu sjezdu zvláště upřímné a srdečné pozdravy hudební Moravy. Té Moravy, která do nedávna byla tak kulturně opomíjena a na kterou se do poslední doby tak dlouho zapomínalo, té Moravy, která v necelých třech týdnech vzpomene velkorysým festivalem a výstavou svého velikého hudebního tvůrce mistra Leoše Janáčka.

Byl jsem pověřen brněnskými kulturními činiteli, abych jejich jménem přednesl toto prohlášení moravských hudebních umělců, hudebních theoretiků i badatelů. Již od osvobození roku 1945 usilují moravští hudební činitelé dobudovat a dále úředně rozvinout účinnou a svébytnou moravskou kulturu. Vývoj novodobé moravské hudby byl dán nejen krajovou vyhraněnou východní orientací, ale především živým příklonem k moravské hudbě folkloristické.

Moravští umělci a theoretikové předkládají těchto šest bedlivě uvážených požadavků:

1. Postátnění i brněnské opery jako vedoucí operní scény země Moravskoslezské, případně postátnění i ostatních pobočných scén na Moravě.
2. Zřízení odbočky Syndikátu skladatelů na Moravě se stálým sídlem v Brně.
3. Zřízení odbočky koncertní a artistické ústředny v Brně.

Na tento požadavek kladou moravští kulturní a hudební činitelé zvláště značný důraz, poněvadž podmínky moravské koncertní distribuce jsou značně odlišné od pražských poměrů.

4. Dalším naším požadavkem je dobudovat a zabezpečit, eventuálně zestátnit Moravskou filharmonii, která se vyvíjí k pozoruhodnému symfonickému tělesu, znamenitě obohacujícím naši národní kulturu.

5. Žádáme prohloubení organisovaného styku moravské hudební kultury s cizinou, jmenovitě s bratrskými slovanskými státy a se Sovětským svazem.

6. Konečně vznášíme poslední požadavek, vybudování hudebního historického ústavu v Brně podle původního plánu Helfertova. Pro tento ústav jsou na Moravě zcela zvláštní podmínky, dané dlouholetou tradicí brněnské hudebně vědecké školy, kde bude také řízena a redigována ročenka „Slovanská muzikologie“, která přispěje k vědecké vzájemnosti mezi slovanskými národy.

Těchto šest uvážených a moravskými hudebními poměry zcela opodstatněných požadavků slibujeme splnit za podpory všech veřejných činitelů, aby mohla Morava sama, bez rušivých zásahů plánovat svůj hudební život. Tyto požadavky po samostatné, byť koordinované a v soulad uvedené moravské kultuře s celostátním kulturním plánováním, jsou myšleny zcela v duchu našeho lidově demokratického a sociálního zřízení, které volá po kultuře silné, svébytné, v níž by se uplatňovaly všechny slohové i kmenové složky duchovního života. Věříme pevně, že v nové, obrozené a pokrokové a novým duchem prostoupené kultuře se uskuteční vše, oč usilovala hudební Morava v době nedávno minulé. Věříme v to tím pevněji, protože naše snahy podporují v úplném rozsahu a jistě také budou podporovat i v budoucnu dva osvícení mužové, kteří uvědoměle a pevně řídí osudy naší slavné národní kultury, pan ministr školství a osvěty universitní profesor Dr Zdeněk Nejedlý a ministr informací Václav Kopecký. Děkujeme jim za vše, co dosud pro kulturu Moravy vykonali a ujistujeme je, že je budeme v jejich těžké a odpovědné práci plně a bezvýhradně podporovat. (*Potlesk.*)

Předseda

Děkuji profesoru Rackovi.

Nyní prosím kulturního referenta stavby mládeže, Vaďuru, aby se ujal slova.

Jaroslav Vaďura

Páni ministři, milí přátelé,

zdravím Sjezd národní kultury jménem brigádníků Stavby mládeže, jménem chlapců a děvčat, kteří postavili horníkům a dělníkům 231 domů, silnici, trolejbusovou dráhu, kteří staví kolektivní dům Stalinových závodů a pracují na znovuvybudování Lidic a zahajují dnes svoje největší dílo — stavbu železnice ve Vizovicích, která bude spojovat Zlín se Slovenskem.

Zdravím vás jménem celého brigádnického hnutí, které se u nás po vzoru sovětské a jugoslávské mládeže rozrostlo v mohutnou a hybnou sílu budovatelského úsilí. Tito chlapci a děvčata vám, kulturním pracovníkům, spisovatelům, umělcům a výtvarníkům, vzkazují, abyste na Stavbu mládeže nezapomínali, tak jako nezapomínají v Sovětském svazu na komsomolce a v Jugoslavii na Omladinskou prugu a byli jim v jejich budování nápomocni. Neboť na Stavbě mládeže nerostou jenom domy a kilometry silnic, ale především tam roste nový člověk, který zde má velikou možnost k uvolnění všech tvůrčích sil. Rostou zde noví stachanovci, úderníci a organisátoři práce, noví výchovní a kulturní pracovníci, kteří jsou si vědomi toho, že každým svým zvýšeným výkonem, každým překonáním norem se blíží rychleji k socialismu. Roste zde mladá generace, která vnese do veřejného života mládežnické nadšení a budovatelské úsilí. Roste zde kolektiv mladých lidí ze všech koutů republiky, ale také ze všech koutů světa, kteří zde ve společné práci utužují opravdové přátelství míru. Mnozí kulturní pracovníci poznali již loni, že na Stavbě mládeže nejde jen o domy a o pomoc horníkům, ale především že zde roste nový člověk, a přispěchali se svou aktivní pomocí. Já jim všem ze srdce děkuji za jejich práci. Děkuji především našemu milému ministru Václavu Kopeckému za všechnu pomoc i knihy, které nám věnoval. Stejně děkuji Zdeňku Nejedlému, ministru školství a osvěty, dále děkuji brigádě Národního divadla, která v čele s Jaroslavem Průchou na Stavbě mládeže pracovala a pomohla nám vyřešit mnoho kulturních a výchovných problémů, děkuji dále herci Národního divadla Stanislavu Neumannovi, dále E. F. Burianovi, spisovateli Lacinovi, Ilju Bartovi, Dismanovu souboru, divadlu DISK a všem, kteří svou prací k této stavbě nového člověka přispěli a vznáším zároveň výzvu k vám všem, abyste i vy měli na tomto růstu nové generace svůj veliký podíl. Přijďte k nám na Stavbu mládeže, přijďte nám pomoci, ale především přijďte sami pro sebe, abyste načerpali tvořivé síly a nadšení, s nímž tito mladí budovatelé pra-

cuji. Přijďte nám pomoci toto nadšení přenést do všech hlav a srdcí. Až se vrátíte, řekněte pak všem, tak jak to říká náš brigádník Hugo Bergman ve své básni:

Až se vrátíš,
řekni, žes viděl růst lidí
rychleji než domy, které stavěli,
řekni, žes viděl armádu míru pochodovat k jitrům slunečným,
řekni, žes viděl praskat čas pod jejich nápořem,
řekni, žes viděl mladé a silné lidi,
s nimi žes naslouchal plamenné řeči mládí,
s nimi žes cítil lásku ke všemu co se rodí.

Až se vrátíš,
řekni tam u vás:
Hej lidé, slyšíte
život, to jsme my a továrny,
my a pole,
život, to je jaro a podzim,
hvězdy a slunce,
život, to jsou dny a noci,
život, to jsou lidé na celém světě,
život, to jsme my pracující.
(*Dlouhotrvající potlesk.*)

Předseda

Děkuji Jaroslavu Vad'urovi, který pozdravil náš sjezd za Stavbu mládeže a uzavírám dnešní sjezdové jednání.

(*Konec v 18.13 hod.*)

11. dubna 1948 dopoledne

Stenografický záznam

*(8.30—8.55 koncert hornické kapely z Kladna. Zahájení v 8 hod.
57 min. sjezdovou znělkou.)*

Předseda

Vážení hosté, milí přátelé, zahajuji naše dnešní dopolední zasedání a prosím režiséra Otakara Vávru, aby se v diskusi ujal slova.

Otakar Vávra

Paní a pánové, vážení přátelé.

Naším nejdůležitějším konkrétním úkolem ve filmové tvorbě dnes je, abychom zmohli, co se mnohým zdá nemožné. Máme postihnout dnešními očima duši a tvář našeho nového člověka a naší nové společnosti, zkrátka naši novou socialistickou společnost. Obojí, člověk i společnost, se u nás teprve tvoří, nejsou ještě vykryštalizováni. Velmi těžce lze správně postihnout lidské typy a typické znaky, aby nebyly zachyceny jen povrchně, černobíle.

Dnes žijeme u nás v nejkrásnější a pro umělce nejděčnější, ale také nejobtížnější době. Co bylo včera jen touhou a nadějí, stalo se přes noc skutečností. Včera napsané příběhy jsou dnes zapomenutou minulostí, protože je skutečnost daleko předstihla. Proto musíme také v umění plánovat daleko dopředu.

To je hlavní důvod, proč velká část našich spisovatelů ještě mlčí. Chtějí mít odstup, vyžadují čas, aby mohli důkladně poznat, zažít tuto novou látku, a aby ji mohli proniknout do všech odstínů.

Film ovšem nemůže čekat řadu let, až bude náš velký národní a socialistický přerod ukončen, nemůže čekat, až se všechno usadí a vykryštalizuje, protože pak bychom mohli jen točit náměty z mi-

nulosti. Film ukazuje lidem nejraději současné problémy, protože ty lid nejvíce zajímají a nejvíce mu mohou dát.

Je to součást naší nové cesty k socialismu. Umění nesmí být jen přepychovým majetkem několika jednotlivců, ale životní potřebou všeho lidu. A takové umění ovšem nesmí být pozadu za skutečností. Právě v době, kdy veřejný život je ve varu, kdy se nová skutečnost tvoří, je povinností umění, a filmového umění především, aby udrželo krok s dobou a dokonce také, aby předvíдалo a připravovalo lid na vše, co musí přijít.

Přesvědčili jsme se o tom, jak náš lid touží poznat v umění pravdu, pravdivé lidské příběhy a své nové problémy.

Proto povinností našich umělců je tuto pravdu lidem objevit, krásně ji vyjádřit a ztvárnit. Už nemáme nespočetné censurní překážky a soukromokapitalistický tlak. Můžeme opravdu tvořit svobodně, tak jak vidíme a cítíme. To jsou dnešní požadavky umění, které, jak dobře víte, se shodují s tradicí naší národní kultury. Od věků jsme měli hluboký smysl pro svobodu myšlení a sociální spravedlnost. A co může být také krásnějšího než ukázat dnešek i historii, viděné očima pracujícího člověka.

Čeští filmaři, snad první z umělců, už tuto cestu nastoupili a za pomoci řady spisovatelů se odvážili dokázat i to nemožné. Zachytit dnešní dobu právě ve víru jejího zrodu. Nedá se říci, že by tyto první pokusy dopadly špatně. Měly živý ohlas lidu a některé se dokonce setkaly s mezinárodním úspěchem. Ještě mnoho takových pokusů možná bude schematických, jednostranných, černobílých, ovšem to záleží jen na úrovni a poctivosti autorů. Mají-li postihnout dnešního pracujícího člověka a naši novou společnost, vytvořenou tímto člověkem, musí autoři, herci a filmaři nejprve tohoto člověka poznat v jeho novém prostředí. Musí odhodit staré pohodlí svých pracoven, v nichž tvořili svá díla ze vzpomínek studentských let nebo formalistické spekulace, a vydat se za našim lidem do továren, do pracovních kolonií a na venkov. Ovšem ne, aby se tam jen povrchně informovali. Žít a hovořit s našim lidem a porozumět si s ním. Pak teprve poznají jeho pravé názory a jeho potřeby a způsoby. Naše Božena Němcová šla k lidu a žila s ním. Naši největší herci rovněž a tak i dnešní umělci musí dělat totéž znovu. Je konec přejímání starých poznatků, ty už dnes neplatí, naši umělci musí začít poznávat život od začátku.

Druhým důvodem, proč se naši spisovatelé ještě nezapojili do práce na filmu, je stará, předválečná nedůvěra a aristokratické pod-

ceňování našeho filmu. Myslím, že veliké zahraniční úspěchy českého filmu a zřetelné zvýšení jeho úrovně od revoluce je dostatečným důkazem, že náš film je už schopen realizovat obraz naší skutečnosti, vytvořit českou atmosféru a lidskost postav, ovšem má-li za podklad umělecky pravdivý námět. Spisovatelé celého světa už odhodili svou nedůvěru k filmu, poznali, že film je nejlidovější umění, že mohou filmem hovořit opravdu k celému národu, ba dokonce ke všem národům světa. My, čeští a slovenští filmaři, voláme všechny umělce, spisovatele, dramatiky a básníky, aby se zamyslili přívětivěji nad našim filmem, snažili se porozumět jeho potřebám a podmínkám a pomohli nám vybudovat naše opravdu národní filmové umění, které bez nich, bez jejich námětů, libret a scénářů nemůžeme sami vytvořit.

Máme naprostou tvůrčí svobodu. Nikdo nám nechce předpisovat uměleckou formu. Naopak. Máme si ji najít a vytvořit. Vaše náměty posuzují zase jen umělci. Nové myšlenky si vynutí nové formy zpracování. Dnešní světová filmová výroba ukazuje, jak se průbojně filmové umění zbavuje stále více divadelní ztrnulosti, do které přirozeně upadlo vlivem nezvládnutého dialogu. Moderní film se znovu snaží, aby dramaticky komponoval a obrazem a zvukem vyjadřoval nové myšlenky, ať realisticky, reportážně nebo stylisovaně. Film se naučil vyjadřovat nejjemnější psychologické detaily právě tak jako nejsložitější události a hlavně nové vztahy a nové souvislosti událostí.

Film má už dnes tak široké výrazové možnosti, že může obsáhnout i složité literární myšlenky, které byly filmovému umění nedostupné. Proto už také se literáti nemusí obávat toho, že film bude od nich chtít primitivní náměty. Ne primitivnost, jen jasnost a konkrétnost myšlenky a lidskost postav jsou nezbytným požadavkem filmového námětu, protože každá realizace neúprosně konfrontuje nepravé slovo s živou skutečností a nelítostně odkrývá pouhý papír.

Chceme spolu s literáty a se všemi spolupracujícími umělci vybudovat náš národní filmový sloh, který bude nesen našim hlubokým smyslem pro pravdu, pro lidskost a práva pracujícího člověka, který je historicky nejtypičtějším znakem našeho národního, politického i kulturního života. Tak jediné vybudujeme naše národní filmové umění. (*Potlesk.*)

Předseda

Děkuji režisérovi Vávrovi. Nyní promluví zástupce kladenských horníků.

Zástupce kladenských horníků

Vážený sjezde, paní a pánové. Jménem kladenského revíru a jménem všech horníků, i jménem závodní hudby, která vám dnes hraje, zdravím váš dnešní sjezd. My horníci vám slibujeme, že se vynasnažíme naší práci podpořit vaši práci. Slibujeme vám, že svým ideám zůstaneme věrni. Zdař Bůh. *(Potlesk.)*

Předseda

Děkujeme našim soudruhům horníkům, jejichž kapela nám přišla zahrát a kteří pro nás, kulturní pracovníky, vytvářejí materiální basi pro všecken rozvoj, který chceme v naší zemi vyvolat. Zdař Bůh! *(Potlesk.)*

Nyní má slovo Petr Konečný.

Petr Konečný

Vážení přátelé, na tomto slavném sjezdu, který shromáždil výkvět pokrokových kulturních sil českých a slovenských, je přítomna skupina vedoucích pracovníků, jež zastupuje zde statisícovou armádu kulturních desítkářů národa. Mám na mysli armádu osvětových pracovníků, kteří jsou nemalými pomocníky mistrů kultury — vědců i umělců — roznášejíce jejich dílo mezi lid, kteří však také jsou nebo mohou nebo mají být svou prací lidovýchovnou a politicky osvětovou nejučinnějšími spolupracovníky naší lidové vlády. Neboť osvěta lidu jako činnost kulturně a státně politicky výchovná, zaměřená především k pracujícím, je pouze jiné slovo pro důležitou státně politickou práci, bez níž se neobejdeme nikdy a jež bude postupně růst ve svém veřejném významu, čím více se bude chápat lid své moci v tomto státě, kde má být nejen pánem, ale i schopným a odpovědným hospodářem.

Náš dnešní sjezd pro nás osvětové pracovníky určuje též programové naší další činnost. Stojíme i v osvětové práci před maléhavým úkolem její ideologické revise, pokud jde o její program a další cíle. Pro tuto revisi vyvozujeme ze sjezdového jednání některé důležité skutečnosti.

1. Osvětu, vzdělání a výchovu lidu nemůžeme a nesmíme již nikdy oddělovat od politicky lidového režimu, nýbrž musíme ji naopak s touto politikou těsně a organicky spojit.

2. Žijeme-li dosud v třídní společnosti, nemůžeme ani osvětu a výchovu lidu zbavit již dnes třídního charakteru. Dáme jí však takový charakter, jaký odpovídá právě uskutečněné změně v poměru třídních sil. Nová osvěta musí proto sloužit poctivě a výlučně pracujícím vrstvám lidu. Každý její krok, každá sebedrobnější osvětová akce musí být bojem proti kontrarevoluci, proti vykořisťování, bojem proti politické neuvědomělosti, v níž nalézá reakce oporu. Musí být výchovnou a „kulturní pomocí“ všem málo vzdělaným a málo uvědomělým, musí mít svůj jasný cíl v jejich převedení na stranu pokrokových sil národa, na stranu socialistické moci.

3. Je nutné, aby osvětoví pracovníci spojili všechny své snahy o vzdělání a výchovu lidu programově s praktickým úsilím o budování socialistického lidového státu, s akcí budovatelského plánu, s hnutím národní soutěže a protiplánu dělníků a rolníků.

4. Nová pokroková socialistická osvěta musí každou svou akci dávat lidu marx-leninskou odpověď na otázky, jež hýbají myslí lidu. Tyto otázky musí tvořit základní tematiku osvětové práce. Táže-li se lid úzkostně, bude-li válka nebo mír, odpovězte mu podle pravdy, kdo mír ohrožuje, řekněte mu však, ale nejen řekněte, i ukažte, co a jak má činit, aby bylo míru dosaženo. V době, kdy lid myslí na to, jak spravedlivě rozdělit půdu, znárodnit průmysl a obchod, je hrubým politickým omylem, odvádí-li se jeho pozornost k otázkám s hlediska dne a mimořádné situace nedůležitým a samoúčelným. Nadto je to politickou sabotáží lidového režimu, děje-li se tak úmyslně.

5. Tato doba přerodu klade mimořádné požadavky i na ideologii a mravní charakter každého osvětového pracovníka. Je to doba třídní duší, doba velikého rozhodnutí pro mnohé z nás. Je nutné, aby se osvětový pracovník zbavil jakékoliv obojakosti, jež je především charakterovou vadou naší inteligence, zděděnou z časů nesvobody, aby se svou osvětovou prací, každým svým slovem a dílem přiznal upřímně k věci pracujícího lidu, k jeho boji a budovatelské práci. *(Přichází ministr školství a osvěty dr. Zd. Nejedlý.)* Pak bude každá jeho osvětová akce jednoznačně působivá, výchovně účinná, ideologicky vyhraněná a výrazná. Od pokrokového osvětového pracovníka žádáme dnes otevřenost a statečnost. V nové osvětě nemůžeme potřebovat lidi neupřímné, nestatečné. S takovými budeme spíše bojovat. Nová osvěta potřebuje také nový typ osvětového pracovníka.

6. Jestliže měníme dnes obsah své osvětové práce, jestliže jí dá-

váme novou tematiku, danou skutečnými problémy dnešního pracujícího člověka, hledícího k socialismu, dáváme tím osvětě lidu zároveň politický a třídní charakter široké masové osvětové propagace socialistických myšlenek.

Přítom spojujeme drobnou práci osvětových pracovníků, působících živým slovem, jež se uplatňuje ve svobodné diskusi přímo mezi lidem, záměrně s úsilím tvůrců a mistrů kultury a s působením státních a veřejných institucí kulturně a propagačně výchovných, jako je rozhlas a film a jako jsou kulturní a vědecké ústavy. Tak klademe zároveň základy mohutného systému veřejné kulturní a výchovné péče pro pracující lid — systému, který bude sjednocovat v koordinovaných vztazích všeku státní, veřejnou, spolkovou i odborovou práci osvětovou, kulturně distribuční a lidovými výchovnou, jak jej zde naznačil pan ministr informací Václav Kopecký.

Na všechny osvětové pracovníky zde přináším náš dík panu předsedovi vlády a ostatním vedoucím činitelům státu, jakož i všemu pracujícímu a bojujícímu lidu za nové pracovní možnosti a podmínky rozvoje, jež byly i pro osvětlu lidu vybojovány v únoru. Přináším také za osvětové pracovníky náš slib, že dáme všechny své síly do práce i do boje za věc lidu, že budeme socialisovat důsledně kulturu cestou vzdělání a výchovy, že dáme své osvětové práci vyhraněnou a jasně pokrokovou, socialistickou, avšak přitom i národní a slovanský ráz.

Nakonec vznáším zde jménem osvětových pracovníků jednu prosbu a jednu výzvu:

Prosíme srdečně a naléhavě naši vládu a vedoucí politické kruhy, aby v rámci pětiletého plánu zajistili osvětě lidu velkorysou nutnou finanční pomoc státu a lidové správy při budování husté sítě kulturních a osvětových technických zařízení, jež naléhavě potřebujeme pro intenzivní kulturní práci mezi lidem, zvláště na venkově. Doufáme pevně, že v této věci půjde naše vláda i naše lidová správa za zářivým příkladem SSSR, který dává 27 % rozpočtových příjmů na osvětlu lidu.

Ke své prosbě pak připojujeme jako osvětoví pracovníci i výzvu našim mistrům kultury — vědcům a umělcům všech kategorií — jakož i novinářům, rozhlasovým a filmovým pracovníkům — výzvu, aby pomáhali osvětovým pracovníkům v jejich obtížné všední, každodenní práci a aby někteří z nich zanechali svého kulturního aristokratismu a své povýšenosti, která přehlídá právě tuto drobnou a přece tak důležitou kulturní práci mezi lidem. Nechť si uvědomí,

že takový postoj k věci lidové osvětě je nedemokratický a nesocialistický, a ve své ideologické podstatě reakční.

V pevné naději, že se osvětovým pracovníkům dostane plné podpory a uznání pro jejich práci od vlády i od všech vedoucích kulturních pracovníků, můžeme dáti zde na sjezdu záruku vám všem, že učiníme vše, aby se všechna osvětová práce stala obrodným dílem politicky a kulturně výchovným k prospěchu pracujícího lidu a k blahu republiky.

(Přichází předseda vlády Klement Gottwald, vítán dlouhotrvajícím potleskem.)

Předseda

Dovolte mi, abych srdečně uvítal mezi námi pana ministerského předsedu Klementa Gottwalda, a prosím, aby se ujal slova.

Klement Gottwald

Draží přátelé! Jménem československé vlády zdravím srdečně Sjezd národní kultury, zdravím výkvět české kultury, vědy a umění, který se na něm shromáždil. Dovolte mi říci několik slov k významu vašeho sjezdu, jakož i vůbec k otázce poslání inteligence a kultury v lidově demokratickém řádu.

Váš sjezd se řadí svým významem k nedávným sjezdům odborových organizací, závodních rad a rolnických komisí. Pokládám za důležité zdůraznit tento fakt, neboť již on sám charakterizuje výrazně postavení inteligence v lidově demokratickém řádu. Tento fakt sám ukazuje, že inteligence v lidové demokracii není již v ponížujícím postavení služebníka kapitálu, jako je tomu za kapitalismu, nýbrž že je součástí vládnoucího lidu, že spolu s dělníky, rolníky a živnostníky je pánem země. Vedle sjezdu dělníků a rolníků má tedy i váš sjezd říci své slovo o dalších cestách našeho státu. Také ve věci kultury ukazuje již sám fakt vašeho sjezdu, že kultura v lidové demokracii není a nebude popelkou, jako tomu bylo za kapitalismu, nýbrž že je významnou složkou národního úsilí, že je národní potřebou, a že jako o takovou se o ni má starat i stát.

Jsou proto zcela plané obavy o osud inteligence a kultury v lidové demokracii. Takové neupřímné obavy a starosti měli hlavně ti, kdož rozsévají nedůvěru k našemu novému řádu, ti, kdož měli zájem na tom, aby se vytvořila propast mezi pracujícími rukou a duchem, ti, kdož chtěli zdržovat a mařit náš vývoj. Roz-

sévače těchto zlovolných smyšlenek jsme v únoru vymetli nikoli peroutkou, nýbrž železným koštětem. Vymeteme i dědictví, které po nich zůstalo, vymeteme všechny falešné názory, zanášející rozlad mezi pracující rukou a ducha, ať již jsou plodem zlé vůle nebo nevědomosti.

Myslím, že nyní, kdy jsme zhluboka nabrali dechu a vykročili plným krokem k lepšímu zítřku, musí být i v této věci jasno. Stavíme nový domov, kde by se nám všem dobře a spokojeně žilo. A žádný dům nebyl ještě postaven bez inženýra. Toho si musí být vědomi všichni, kdož se na stavbě podílí. Podle toho je třeba inženýry i cenit a odměňovat.

Dovolte mi, abych k osvětlení této otázky připomenul ještě velkou historickou zkušenost socialistického hnutí. V devadesátých letech minulého století, v samých prvopočátcích socialistického marxistického hnutí v Rusku, svádí Lenin veliký boj proti tak zvaným „ekonomistům“, kteří podceňovali úlohu ideologie v socialistickém hnutí, domnívajíce se, že socialistická ideologie vznikne sama ze živelného dělnického hnutí. Lenin ukazoval, že tento názor je zhoubný, že socialistická ideologie vzniká nikoli ze živelného hnutí, nýbrž z vědy, jejímž nositelem je revoluční inteligence. Ukazoval, že jedině spojením těchto dvou sil, socialistické teorie a dělnického hnutí, vzniká skutečná socialistická marxistická strana, že jedině tehdy se stává socialistická myšlenka mocnou materiální silou.

Tato geniální Leninova myšlenka, která byla jedním ze základních kamenů bolševické strany a která je jedním ze základních kamenů správného pojetí socialismu vůbec, jasně ukazuje na obrovskou roli, kterou socialismus přisuzuje inteligenci. Socialistická praxe Sovětského svazu plně pak potvrzuje obrovský význam inteligence v lidovém socialistickém státě.

Pohlédneme též, čemu nás učí naše domácí zkušenosti, naše historie. Všechno naše národní a pokrokové úsilí je úzce spjato s vývojem kultury, ba u málokterého národa hrála kultura v jeho životě tak velkou roli jako u národů našich. Spisovatelé, vědci, učitelé, divadla, probudili kněží stáli u nás vždy po boku lidu, šli vždy v prvních řadách našeho národního hnutí. Je samozřejmé, že tuto tradici nejen neopustíme, nýbrž že ji budeme posilovat a rozvíjet.

Opakuji proto ještě jednou. V našem lidově demokratickém státě, v našem pochodu k socialismu naprosto nejde a nepůjde o nějakou degradaci inteligence. Pravý opak je pravdou. Její

úloha vzroste, neboť nebude vydána na milost a nemilost kapitalistické zvlí, nýbrž bude spolupracovat na díle všeho lidu ve prospěch celku. Z toho též vyplývá, že lidová demokracie bude pečovat o to, aby kádry její inteligence měly možnost uplatnit co nejvíce a nejlépe své schopnosti, bude pečovat o takové existenční zabezpečení inteligence, jaké odpovídá jejímu významu.

Spolu se vším naším lidem otvírají se tak i před naší inteligencí perspektivy velkého rozmachu a přímo bouřlivé tvůrčí práce. Ano, naše lidová demokracie, chce-li jít co nejrychleji vpřed, potřebuje mnoho talentů a znalostí, mnoho nových směrych myšlenek a vynálezů pro rozvoj našeho hospodářství, pro zlepšení naší administrativy, pro rozkvět našeho školství, vědy a umění. Potřebujeme početné kádry kvalifikovaných odborníků, techniků a agronomů, vědců a pedagogů, administrativních pracovníků a umělců. Problém nadprodukce inteligence patří dávné minulosti. Pro lidově demokratický stát, řízený vědecky plánovitě, něco takového neexistuje. Nové generace naší inteligence se budou s tímto termínem seznamovat již jen z naučných slovníků!

Své nové postavení a nové možnosti si musí inteligence ovšem dobře uvědomit a plně jich využít. Třeba říci ke cti naší inteligence, že v dosavadním našem budování i v historickém únoru stála v naprosté většině pevně na straně lidu, na straně pokroku. V tomto směru nutno jít nyní důsledně dále a hloub. Nyní, když jsme odhodili do starého železa kapitalistické řády, třeba tam odhodit i mnohé z morálky minulosti.

Je to na příklad tendence inteligence k uzavřenosti a k vytváření zvláštní kasty. Za kapitalismu to byla obrana proti nedůstojnému pocitu služebnictví, bylo to vytváření alespoň zdánlivé samostatnosti a svobody. Před kým se však uzavírat dnes? Před kým hájit dnes tak zvanou „vnitřní svobodu“ a „nezávislost“?

Je zřejmé, že takovéto tendence by dnes hrály úlohu jasně reakční, že by opět mířily k onomu kopání propasti mezi pracujícími rukou i ducha, že by opět brzdily náš národní rozvoj. Dnes je potřebí přímo opaku — nejširší upřímné spolupráce a poctivé služby celku. Nebát se jít s ostatními vrstvami lidu, nebát se jít mezi ně, nebát se jim předávat své vědomosti. A nebát se nových kádrů inteligence, které někdy sice nemají v pořádku všechny semestry vysokých škol, ale mají navíc velké zkušenosti praktické. V takové upřímné spolupráci dělníků, rolníků a inteligence máme již dnes na mnoha závodech, školách a místech nejlepší zkušenosti. Jsem přesvědčen, že vezmeme-li se za věc ještě energičtější, zmizí

zakrátko všechny předsudky, které na obou stranách dosud zbyly. Jednota všech vrstev našeho lidu bude pak ještě pevnější, pak se stane náš lid vskutku jednou svorně pracující rodinou.

To pokud jde o problém inteligence všeobecně. Dovolte mi ještě několik slov o jednom z velkých úkolů našeho nového řádu, o úkolu, který je zvlášť blízký vašemu sjezdu a který bych označil jako úkol znárodnění kultury. Počítáme dnes velký plánovitý nástup nejen za hospodářské, ale i kulturní povznesení lidu. Cíl jistě historicky nový a odpovědný. Abychom povznesli našeho člověka duchovně i morálně, chceme mu zpřístupnit všechny velké kulturní poklady minulosti a otevřít mu dokořán brány k vědění a kráse. Zákon o jednotné škole, divadelní zákon a jiná připravovaná opatření ukazují, že přistupujeme k tomuto dílu s veškerou vážností. Soudím, že v tomto nástupu musí sehrát naše inteligence a zejména kulturní pracovníci hlavní úlohu ne nepodobnou úloze našich národních buditelů.

Avšak toto znárodnění nebo zlidovění kultury není jen úkolem administrativním. Nejde jen o to zpřístupnit kulturu již vytvořenou. Náš lid potřebuje i novou kulturu dneška, žijící dneškem a pomáhající dnešku. Potřebuje kulturu — vědu, literaturu, divadlo, film, hudbu, prochnuté naší vírou ve šťastnou budoucnost země, posilující nás v práci i zápasu a ukazující nám cestu vpřed. Potřebuje kulturu, a nebojím se užít toho slova, srozumitelnou a přístupnou, a proto lidu blízkou a drahou. Opravdu nevím, proč by měla být výše kultura oblažující desítky a stovky výlučných jedinců, než kultura osvětlující a povzbuzující statisíce a miliony na pochodu k velikým humanitním ideálům. Myslím, že druhý úkol je vskutku vznešenější, ale též těžší. To je však třeba si upřímně přiznat, nebát se a dát se směle do díla.

A tohle je, myslím, cesta nejčestnější účasti naší kultury a umění v budování nové společnosti a ve výchově nového člověka. To je cesta důstojná našich národních tradic, cesta k novému rozkvětu a slávě naší kultury. Jít touto cestou znamená získat si srdce a vděk národa.

Uzavírám, drazí přátelé; bylo řečeno, že váš sjezd je znamením jara naší kultury. Starejme se společně, aby tomu tak skutečně bylo. Starejme se o to, aby náš lid žil dobře, tak dobře, že se mu kultura stane denní potřebou. Starejme se o to, aby se našemu lidu staly dostupnými všechny zdroje vědění a krásy, aby naše inteligence měla životní a pracovní podmínky pro nejširší tvůrčí činnost, aby se našemu lidu dostalo i nové současné vědy a umění,

vyjadřující a spolutvořící novou slavnou éru českého a slovenského národa.

Vzdávám čest naší pokrokové, tvořivé inteligenci, naší pokrokové národní a lidové kultuře a přeji jí mnoho zdaru na další cestu. (*Dlouhotrvající bouřlivý potlesk, volání: Ať žije Klement Gottwald.*)

Předseda

Milí přátelé, děkovat, myslím, panu ministerskému předsedovi nemusím. To jste udělali sami, mohu ho snad ujistit, že již nebudeme reagovat jenom manifesty, že budeme reagovat tvorbou, novými knihami, novými obrazy, novými sochami, novými skladbami, novými dramaty, abychom opravdu dokázali, že ten májový deštiček, který přišel v únoru, ten májový deštiček s mohutným zahrměním lidu opravdu zozonisoval ducha u nás a v naší kultuře se také pořádně projeví. (*Potlesk.*)

Nyní prosím pana ministra profesora doktora Zdeňka Nejedlého, aby se ujal slova.

Dr Zdeněk Nejedlý

O ideových zásadách naší národní kultury bylo již mnoho napsáno i řečeno. I na tomto sjezdu mnoho o tom řekli už i předcházející referenti — prof. Štoll a ministr Kopecký. Také náš ministerský předseda se toho dotkl ve svém projevu. Nebudu proto opakovat, co již bylo řečeno, ale pokusím se osvětlit tyto otázky jednak s jiného ještě hlediska, jednak i konkrétními případy, které nám snad daleko lépe osvětlí, co myslíme pod rozličnými termíny směrými, o nichž tu mluvíme. I zcela prakticky nám ukáží, co máme dělat a co nikoli. K tomu účelu mé příklady nebudou ovšem vždy jen pozitivní, nebudu se vystříhat ukázat i na stíny a omyly, v něž nejednou upadáme. Ale i to bude mít jistě jen tento hlavní a kladný cíl: pomoci naší kultuře na cestu, na níž ji národ a republika potřebuje mít. K tomu účelu však třeba napřed vyzvednout neb podtrhnout některé obecné zásady pro pochopení mých dalších výkladů nutné.

1. *Význam ideologie.* To je první fakt, kterého si musí být naší kulturní pracovníci vědomi, a to tím více, že v tom směru trpíme ještě značnými nedostatky, vinou na prvním místě staré buržoasní kultury. Starý buržoasní liberalismus podceňoval ideologii, a jako v hospodářském životě byl pro tak zv. soukromou podnikavost, tak

byl pro ni i v kultuře, pokud se nestavěla přímo proti němu. I tu platila zásada: ať si dělá každý co chce a co mu napadne. A jestliže se sem tam objevila někdy nějaká ideologie, pak to byla jenom jakási okrasa, která měla zastřít tu vnitřní anarchii, ve které se buržoasní kultura potácela.

Naproti tomu vědecký socialismus naopak vysoko vyzvedl a vyzvedá význam ideologie a je to nejlepším dokladem toho, jak nepravdivě zastánci starého řádu pomlouvají socialismus, že v něm není dost duševního života, duševního ruchu a kladného poměru k ideové, duchovní práci. Pravý opak je pravda, zrovna v socialismu má ideologie daleko větší smysl i význam a vystupuje daleko aktivněji než tomu bylo a je v buržoasním světě. Srovnáme jen, jak vychovává své členy komunistická strana, stojící na principech vědeckého socialismu, a jak své členy vychovávala kterákoli jiná strana, topící se v bažinách buržoasního liberalismu. Co ideového uvědomění, co ducha je tam, a co zmatku a neuvědomělosti bylo zde.

My proto klademe a musíme klást veliký důraz hned na tuto první a základní otázku. Naše budoucí věda a umění, veškerá naše kulturní práce nesmí být nahodilá činnost, vydaná na pospas náhodám neb zvlí jednotlivců neb skupin bez určitých zásad. Musí být opřena o určitou ideologii, a samozřejmě ideologii, která souhlasí s potřebami naší doby. Nesmí to být něco jen vedlejšího, nějaký jen přídavek k tomu, co jinak děláme. Nestací, abychom jen vedle toho vzali si a přečetli nějakou příručku vědeckého socialismu a tím pokládali věc za vyřízenou. Musí to být sám základ všeho našeho počínání, všeho našeho tvoření.

Nezapomínejme, že ideologie je zbraň, a mocná zbraň, zbraň pro výchovu mas, pro výchovu národa, pro výchovu mládeže. I slovo a myšlenka jsou čin, a veliký a veřejný čin, jestliže jsou proneseny veřejně. Musíme si proto být dobře vědomi, že kulturní práce, ať básnickova, ať učenčova, ať kohokoli jiného, není jeho soukromou jen věcí, nýbrž že má veliké veřejné poslání a je proto i svrchovaně odpovědná. S tím se proto na vás, kulturní pracovníci, především obracím: ať pracujete v kterémkoliv oboru, mějte všichni na mysli, že bez určité ideologie dnes pracovat nelze.

Splnili jsme však za tři léta naší obnovené a nové republiky tento svůj úkol? Jistě ne docela. A srovnáme-li, co nového za tu dobu bylo vykonáno v našem hospodářství, co v naší politice, co v naší sociální politice, musím říci, že my, kulturní pracovníci, jsme se za těmito pracovníky až nehezky opozdili. A nejen ve vlastní

tvorbě, ale i v ideologii, v tom, abychom aspoň věděli, co chceme a máme chtít. Já právě zde, na tomto místě, vystoupil už v květnu 1945 s kulturním programem, který jsem teď doslovně a beze změny otiskl v prvním čísle obnoveného „Varu“. A je jistě charakteristické, a ne právě potěšující, že týž projev — a potvrzují mi to i jiní — je dnes stejně časový, stejně aktuální, stejně programní, jako byl před třemi lety. Což znamená, že tedy z toho programu splněno bylo za ta tři léta velmi málo, takže ještě i dnes bychom se mohli a měli dát na tomto základě do práce. A našim velkým úkolem tedy jest — a řekněme si to dobře do svědomí — dohonit ty v jiných oborech, kteří nás předešli. Při čemž nebylo by nic krásnějšího, než byl-li by tento náš sjezd toho počátkem a manifestací. Je to už tím, že na něm po dělnících a rolnících přichází i pokroková pracující inteligence, aby i ona se přihlásila k svému podílu na budování republiky. Nechť tedy je i pro naši budoucí práci dobrým znamením a slibem aspoň pro budoucnost.

2. *Kultura není věčná.* I to je věc, již nutno podtrhnout, neboť i to velmi máte inteligenci, a právě tvořivou inteligenci, vědce a umělce. Nemylme se proto: kultura není věčná, není nadčasová, naddobová, jak si mnozí namlouvají, jen aby nemusili plnit naléhavé dnes úkoly. O nadčasovosti, naddobovosti, tak zv. čistotě a věčnosti, neměnnosti kultury ráda vždy mluvila vládnoucí třída, mající zájem na udržení své moci. Proto i kulturu své třídy — a ovšem jen své třídy — prohlašovala za věčnou, nadčasovou. Zesílila to pak, když se objevila jiná, ji ohrožující třída. Tu teprve nadčasovost její kultury byla vyzvedána proti „časovosti“, „tendenci“ a jak se to všelijak nazývalo, kultury nové třídy. Tak umělci vládnoucí kdysi aristokracie s nesmírným despektem hleděli na první pokusy o novou, buržoasní kulturu. Ale stejně tak umělci vychovaní buržoasním uměním hleděli a dodnes často s despektem hledí na dílo nové, socialistické kultury. A „věčnost“ kultury je tak vládnoucí třídě zbrani proti nástupu nové, jiné kultury.

A zatím není většího bludu, než mluvit o věčnosti kultury. Zrovna kulturní hodnoty se mění, a více snad ještě a zejména rychleji než jiné, právě že jsou jen pomyslné a proto rychle změnitelné. Ale mění se a vyvíjejí, jako všechno ve světě. Zdá se sice, že jsou jakési i věčné hodnoty. Homér, Shakespeare, Beethoven zdají se odolávat názorům doby a zůstávají hodnotami i v nejrůznějších dobách. Ale tím není řečeno, že se nemění, že zůstávají stále týmiž hodnotami. I ony se udržují, jen naleznou-li poměr

k nové vždy době. V tom jedině je jejich věčnost: ne v neproměnitelnosti, ale naopak ve veliké přizpůsobivosti. V tom, že jsou schopny stále nově a nově se obnovovat, objevovat se v nových a nových formách a plnit nové a nové poslání. Klasickým toho dokladem je Shakespeare. Hodnota opravdu stále živá. Ale jak při tom i rozmanitá! Každá doba měla a dávala svého Shakespeara. Když J. J. Kolár hrál krále Leara, hrál ho zcela v duchu romantismu, jako pathetickeho, rytířského krále. Naproti tomu Vojan v době Ibsenovského psychologismu a moralismu pojal a hrál Hamleta jako psychologickou studii, se všemi znaky neurasthenie a pesimismu tehdejší úpadkové doby. A v Moskvě jsem viděl slavného Mordvinova hrát Othella s plným žárem mladé sovětské společnosti, ne zadumaného žárlivce, jak ho hrával Vojan, ale jako naivní dítě lidské přírody se všemi znaky dobroty, lásky i zase krutosti, kde se cítí oklamán.

V tom je tedy nesmrtelnost takových děl: je-li jejich vnitřní základ takový, že je možno pořád a pořád je podle potřeby a názoru doby znova a znova obnovovat. A směšné je, zaručují-li si někteří už napřed „věčnost“ tím, že se snaží být nečasoví, nemít nic společného s dneškem, že podle svého časově obmezeného rozumku tvoří „nadčasové“ umění, vědu neb cokoli jiného. Ti naopak pochodí nejhůře, neboť nejsou-li aktuální a životní ve své době, jak mohou být v jiných dobách? Ti zrovna budou zapomenuti hned zítra, neboť taková hodnota se nedá vyumělkovat, chytřácky už napřed vypočítat. K tomu cesta vede právě jen přes nejhlubší ponoření se v samé základy života, ale to je možno jen přes dnešní, současný život. Jen jím možno se dostat k základům života vůbec.

To je také příčina, proč kultura minulých dob zdá se nám často tak vysoká, že v nás vzniká až podezření, že jsme ve srovnání s těmito kulturami už jen nějakí slaboši. Ale proč tomu tak je? Právě proto, že staré kultury žijí mezi námi už jen ve velmi pročištěné formě. Že vše, co tam bylo slabé, neživé, odpadlo a zůstalo jen to, co i dnes má nám co říci. Z celé hudby 18. století zůstali jen Haydn a Mozart a jen podmíněně ještě Gluck. Z literatury také dopravdy dvě, tři jména. A z výtvarného umění vůbec ne jednotlivci, nýbrž jen celé určité kultury té doby. Tak si doba prosévá sama své kulturní hodnoty. I ať nikdo proto se netěší perspektivou do neznámé budoucnosti. To je slabá a špatná útěcha, myslí-li si někdo: teď mně lidé nerozumějí, ale za padesát let mě budou chápat. Takto se vývoj umění neděje, a tak opravdoví

a velcí umělci nikdy nemyslí a nemyslí. To je útěcha jen a jen slabochů. (*Potlesk.*)

Kultura se tedy mění. A mění se i nezákladnější její pojmy, zdánlivě opravdu pevněnesené nad měnnost dob. Co by mohlo být více nadčasové než je *příroda*? A zatím zrovna příroda a její postavení v kultuře podléhá velikým, přímo převratným změnám. A nejen hospodářsky se jí člověk zmocňuje a podřizuje svým zájmům, ale i kulturní nazírání na ni upravuje a mění podle měnicích se společenských řádů. Aristokracie 18. století měla o přírodě docela jinou představu než máme my. Jí byl nejkrásnější přírodou versailleský park s upravenými cestičkami, květinami a stromovím, i ozdobený sochami. Naproti tomu Švýcarsko pro své hory platilo aristokracii za nejšerednější zemi v Evropě, protože bylo přece nemyslitelno, aby některý aristokrat se dral tam do těch hor. Potom však buržoasie, měšťáctvo si vytvořilo zcela jinou, novou představu krásné přírody. Po celotýdenní práci v uzavřené, nevzdušné dílně v neděli odpoledne — což bylo typicky měšťácké — vycházel do přírody. A tam si lebedil a hověl ve stínu lesa, u studánek, bublavých potůčků, kde na nic nemusil myslet a jen a jen měšťácky odpočíval. Ale může dnes takový bublavý potůček být ztělesněním přírody horníku, jemuž při tom hrozí každou chvíli, že táž příroda mu zavalí cestu a rozdrtí ho tam hluboko pod zemí? A tak v dělnictvu, ve všech, kdo s přírodou vedou zápas, krutý často až na život a na smrt, vzniká zase jiná představa přírody.

A co tu řečeno o přírodě, platí i o jiných takových „věčných“, pojmech. *Člověk!* Homo sapiens! Středověk cenil a soudil člověka podle důstojenství, měšťák podle bohatství, a jen v revolučních hnutích proti utiskovatelům lidu užívá se pojmu člověk v humanitním smyslu. Nebo *morálka*: nikdy nezapomenu jedné scény, již jsem kdysi, už před více než dvaceti lety, zažil v jedné sovětské škole. Mezi návštěvníky, kteří se na školu přišli podívat, byl i jakýsi Angličan. A Angličané, jak známo, hrozně si potrpí na mluvení o morálce — snad proto, že ji tak málo dělají. (*Potlesk.*) A ten Angličan položil mladé učitelce otázku: „Učíte vy tady také morálce?“ A ona velmi pohotově mu odpověděla: „Ó, ano, samozřejmě učíme. Učíme, že největší nemorálností je vykořisťování člověka člověkem.“ (*Potlesk.*) Načež Angličan ovšem úplně zmlkl. Tak i tu: morálka, ano, ale jaká! I v tom není nic věčného, neproměnitelného.

A tak jako se mění celý svět, mění se i kultura. Ano, je pří-

mo v její podstatě a v jejím poslání, aby se stále měnila, to jest, aby kráčela stále vpřed. Jinak nejen ustrne, ale tím i odumře. Ustrne-li umění, ustrne-li věda, ztrácejí přímo půdu pod nohama, ztrácejí vůbec smysl. Není to tedy nějaké snad jen velikášství, řekneme-li si zde, že naším úkolem je vytvořit nejen nové umění, novou vědu, ale přímo novou epochu naší kultury. To je naopak příkaz, jež nám dává doba, národ, republika. A dosavadní vývoj dává nám k tomu plnou sankci. Jako minulé doby si vytvořily svou, tak i my si vytvoříme svou, novou kulturu. (*Potlesk.*)

3. *Kultura a skutečnost.* Podívejme se nyní, co dává kultuře její životnost a tím význam i smysl? Kdy je kultura živá a kdy neať živá? Otázka jistě nad jiné důležitá, na niž nám však dosavadní vývoj vědy, umění a vůbec kultury dává i dostatečně jasnou odpověď. A to takovou, že hlavní podmínkou životnosti kultury, jako i všeho jiného, je její poměr ke skutečnosti. Skutečnost to je, která se především mění. A proto i kultura se mění především v souvislosti se změnami skutečnosti. I není pro kulturu nic zhoubnějšího, než odebrat se od skutečnosti, utíkat od ní, zapírat ji. Ať věda, ať umění, ať jiná kulturní práce, první podmínka jejich zdaru, síly a významu je, mít dost odvahy podívat se skutečnosti tváří v tvář a podle ní řešit své úkoly. Tomu se však kultura posledních desetiletí právě velmi odcizila, a často úplně vědomě, zásadně. K velké své ovšem škodě, a v tom proto především je třeba udělat zdravou nápravu.

Všichni víme, že ještě do nedávna vystupoval v Evropě jako nejavantgardnější směr moderní kultury, jenž už ve svém jménu měl takovýto útěk ze skutečnosti — *surrealismus*. Umění nadskutečna. Tak aspoň surrealismus sám na sebe pohlížel a za to se vydával. Ne docela správně. Neboť i surrealismus byl a je jistou formou proměn ke skutečnosti, a formou danou určitou skutečností — pramizernou skutečností v době úpadku buržoasie. To, tento stav skutečnosti, vedl surrealisty k tomu, že se uchylovali k ní jinak, jak oni říkali, hlavně do říše snů. Odtud i jejich osobní i také politická pokrokovost. Surrealisté i u nás i jinde byli nesporně leví lidé a i jejich surrealismus byl aspoň tendencí levý, neboť i on byl jistou formou protestu proti současné, úpadkové, buržoasní skutečnosti. Při čemž nechci kritizovat, byla-li to správná forma protestu či nikoli. Ale jisté je, že smysl a postavení surrealismu naprosto se změnilo, jakmile se skutečnost změnila, a ze špatné skutečnosti se stala skutečnost, která je naopak krásnější než všechny sny, které si surrealismus dovedl vymyslet, jako je

tomu v Sovětském svazu a po roce 1945 i v jiných slovanských zemích a také u nás. Tu surrealismus nejenom ztratil všechn svůj význam, ale octl se kdesi vzadu za skutečností, kulhá za ní a tím se až nemožně opožďuje. Jak by, na příklad, dnes mi vůbec napadlo, vidím-li nový ruch v našem pohraničí, vidím-li, co se dnes děje v továrnách, na dolech, v brigádách mládeže — jak by mi vůbec mohlo napadnout utíkat se k nějakým snům? (*Potlesk.*) Copak potřebuju vůbec snít? Naopak, oči mít dokořán otevřené potřebujeme, abychom viděli všechno to bohatství dnešní skutečnosti. I není náhoda, že surrealisté, pokud ještě nějakí zbyli, kteří tento zákon doby nepochopili — vidíme to zejména ve Francii — jsou dnes reakčníky nejen umělecky, nejen kulturně, ale i politicky. (*Potlesk.*)

Je však i jiná ještě forma útěku od skutečnosti, a nebezpečnější, protože rozšířenější než surrealismus, ano, jež zachvátila dnes vůbec takřka všechno umění. Je to to, pro co v sovětské estetice a vůbec sovětském životě bylo nalezeno slovo — *formalismus*. I to je útěk od skutečnosti. Neumí-li umělec — ale platí to i o jiných oborech kulturní tvorby — zachytit skutečnost umělecky hodnotně, pomáhá si tím, že si vymyslí nějaké formulky, jež mají nahradit skutečnost. Vytvořit formulky, zkonstruovat všelijaké jen tvary, je totiž daleko lehčí, než proměnit skutečnost v uměleckou hodnotu. Skutečnost je mnohotvárná, ta se umělci pod prsty nejen sochaře, ale i každého jiného tvořivého člověka přímo přetvořuje i stále mění. Je to nesmírně pohyblivý materiál, který zvládnout dovede jen umělec vnitřně velmi ukázněný. A jen umělec, který umí hluboko proniknout k podstatě skutečnosti. Ale to umělci doby úpadkové buržoasní neumí, jako vůbec se buržoasní kultura ve svých koncích oddálila od opravdového chápání skutečnosti. I vzniká tak formalismus. Vzniká umění, jež pracuje s prázdnými formami, bez skutečností náplně. Jimž proto někdy snad rozumíme jako tvaru, ale někdy ani tak jim nerozumíme a vidíme prostě jen formu, aniž víme, co znamená, jaký je její obsah. I vzniká tak umění naprosto neživé, právě proto, že je odevráno od skutečnosti. A je to umění proto i jakoby němé, k nikomu nemluvící. Takový umělec se utěšuje, že jen prostý divák — lid tomu nerozumí. Ale já se bez ostychu přiznávám, že tomu často také nerozumím. A myslím, že tomu někdy i sám ten formalista nerozumí. (*Potlesk a smích.*) Rozdíl je jen v tom, že lid je upřímný — zejména dělnictvo vyniká touto všemu snobismu nebezpečnou vlastností. A proto když se má na něco dívat, něco po-

slouchat, něco číst, a neví vůbec, co to může být, není vždy nevychovanost, nekulturnost toho příčinou, ale to, že si lid i v kultuře zachovává zdravý rozum. (*Potlesk a smích.*) A je na tolik upřímný, že to i řekne.

Formalismus se často hájí i právem prý osobnosti, individuality na takovýto domněle osobní a osobitý projev. Ale i v tom pravý opak je pravda. Nic tolik neubíjí osobitost, individuálnost, jako zrovna formalismus. Já přece snad jsem trochu zkušený v umění i poznávání a oceňování uměleckých individualit. Ale lhal bych, že přijdu-li na výstavu formalistního malíře, hned poznám autora toho či onoho obrazu, i vůbec individuality tam zastoupené. Je v tom jakási přímo až uniformita. A totéž vidíme i na jiných oborech. A není jinak ani možno, neboť jen život i obsahově tak bohatý, je i formově individuální. Jen život tvoří lidi rozličné, individuální, a proto jen životní umění je individuální, kdežto schema individuální není. Schema je právě jen schema, a je opakem, přímo hroblem individuálnosti.

Obracel-li jsem se však takto až dosud proti jedné straně — odvratu od skutečnosti — musím to doplnit i výkladem proti druhé straně — proti utápění se ve skutečnosti, proti *naturalismu*. Ani to není poměr ke skutečnosti, o jaký nám jde. A v Sovětském svazu, jak známo, je naturalismus zrovna tak na indexu jako formalismus. A to proto, že naturalismus je v podstatě podobná impotence, netvořivost, jako formalismus. Prostě se jen podívat na skutečnost, vzít si náhodný její projev a jen jej napodobit, utopit se v něm, to není zase žádné tvoření, zase nic, co by nám něco dávalo, něčím nás obohacovalo. A je typické, že naturalismus vykvetl v téže úpadkové době buržoasie jako formalismus, jen s jinými zase znaky této dekadence. Není náhodou, že naturalismus ve své zdrcující většině je tak hrubý, surový a sprostý. Buržoasie této doby, znuděná již ušlechtilostí, morálkou a ideovostí, z níž kdysi vyšli její představitelé umění a vůbec kultury v boj za nový a lepší ideál lidstva, ráda nyní bičovala své přesycené smysly lidskou spodinou a jejími neřestmi. A čím větší vyvrhele a zločiny se jí předvádějí — vraždy, smilné zvrácenosti, vůbec svět lupičů, pasáků, lidí deklasovaných — tím je ve své chtivosti sensace více uspokojena. A naturalismus se dal cele do služeb této buržoasní sprostoty. Nejlépe to vidíme na naturalistické opeře — od „Sedláka kavalíra“ až po „Toscu“, kde všude se vraždí, ničí, pášou zločiny a pro nic, jen pro napínání smyslů znuděného buržoy. Nejinak je tomu však i ve všech jiných oborech naturalistického umění.

Ne, že by na př. vražda nepatřila do umění. Shakespeare vraždí snad ještě více, ale vraždí pro něco. A o to se jedná, že v těchto naturalistických výplodech se vraždí pro nic, jen z té hrubosti, že jedině krev dovede ještě probudit smysly znaveného měšťáka.

Ale i to je skreslování skutečnosti a proto hřích proti skutečnosti, a ne příklon k ní. Není pravda, že skutečnost je taková. Lidská společnost je jiná a i člověk je jiný a žije jinak. Jen musíme jít do pořádné společnosti a ne mezi vyvrhele, pak hned uvidíme docela jinou skutečnost. Ale i o víc jde. My potřebujeme víru v člověka jako nositele dobra a pokroku. Krvavý naturalismus je proto i hříchem proti společnosti. Dělník také ať v divadle, ať v knihách, si nelibuje v těchto naturalistických špínách. To není pro něho, on hledá v umění povznesení, obohacení a ne ho takto srážet dolů. To je totéž, jako bychom představovali v umění jen nemocné lidi — a ničím jiným nízké ty zjevy nejsou s hlediska společnosti. My naopak máme rádi a chceme vidět zdravé lidi, a ti musí být i mravně zdraví. Nejsou-li pak, tak je chceme léčit, ale ne se kochat v jejich chorobách.

Ani formalismus tedy, ani naturalismus nejsou to, čeho potřebuje naše nová kultura. To, po čem voláme, je něco zcela jiného: to je aktivní, socialistický *realismus*. A to je něco zásadně jiného. Je to kultura ne jakékoli, ale živé a pravé skutečnosti, dnes revoluční skutečnosti. Nemylme se, ani únorové události neznamenají konec revoluce. Naopak, teď tím energičtěji musíme jít proti tomu, co tu zůstalo ze starého světa. A na tom spolupracovat musí i naše kultura, dnešní náš socialistický realismus. Jeho úkolem je jít vědomě proti kapitalismu, proti buržoasii. Ale proto musí i jasně vidět dnešní skutečnosti i v odumírající staré společnosti v rodícím se novém světě. A dát tomu všechnu svou tvůrčí aktivitu. I dnešní realismus je a musí být zároveň budovatelskou silou. Proto jde a půjde s dělnictvem, s pracujícím člověkem, s rolnictvem, jako základem nové společnosti tvůrčí práce a budování. I naše literatura, věda, umění, vše co máme a můžeme, musí pomáhat a posilovat velké toto dílo. Generál Svoboda zde mluvil o potřebách armády. Ano, i pro ni můžeme my, kulturní pracovníci, mnoho udělat, když ukážeme kladné stránky v poslání naší armády a pomůžeme jí zničit v ní starého ducha militarismu. Zkrátka i v kultuře potřebujeme reální síly, o které bychom se mohli opřít, a ovšem tvořivé reální síly, jež, jsou-li tvořivé v jiném, musí se stát tvořivými i dnes. To je smysl, to je úkol, to je

vedoucí heslo toho, co nazýváme aktivním, socialistickým realismem.

4. *Příklady.* Teď dovoluji si vložit do svého výkladu malou vsuvku, v níž opustíme půdu theoretických úvah a obrátíme se k praxi. Myslím totiž, že nám velmi prospěje, ukáží-li na konkrétních příkladech, co je to formalismus, naturalismus a realismus, neboť mám dojem, že mluvíme-li o tom takto všeobecně, stále to dost jasně nevidíme, že nevyhmátneme, kde je to realismus nebo jiné formy, a kde tomu tak není. Ano, vím ze zkušenosti, že to obyčejně každý vztahuje na toho druhého — na př. že ten je formalista — a nikoli na sebe. Chci to proto ukázat zcela konkrétně na určitých příkladech. A vyberu si k tomu na prvním místě dílo, nám všem nejnámější i také nejmilejší, dílo všeobecně uznané i za nejnárodnější, nejčestější — „Prodanou nevěstu“.

„Prodaná nevěsta“ — toť přímo klasický příklad toho realismu, o kterém zde mluvíme, a nejen v našem, ale i světovém umění. Už svým vznikem. Smetana psal „Prodanou nevěstu“ v době, která svým ruchem, a radostným ruchem, je dost podobná naší době. I tehdy v našem národě začal pučet zcela nový život. Bylo po Říjnovém diplomu 1860, padl Bachův absolutismus, národ se probudil k novému životu. A zrovna tím kypí celý národ. Vznikají nové hospodářské podniky, rozvíjí se samospráva, i kultura zrovna hýří životem. V čele stojí Neruda a Smetana, předtím pohroužení do romantického bolestinství a pathetismu, teď najednou jako znovuzrození vůdcové nové, mladé národní kultury. Vzniká i Sokol, vzniká Hlahol a jiné pěvecké spolky, vzniká Umělecká beseda, již se staví v čelo veliký Purkyně. Nastává nevídaný rozmach našeho národního a kulturního života, a to vyvolává i velkou radost v národě. Jsou to nejradostnější léta v celé naší historii 19. století. A v tu chvíli Smetana, sám toho plný, dává tomu výraz ve své „Prodané nevěstě“. Jistě nejradostnějším díle, jaké kdy u nás bylo vytvořeno, kde přímo sám národ, representovaný zde českou vesnicí jako nejčestější tehdy složkou našeho národního života, plesá a přímo tancuje od počátku až do konce. Je to skutečně česká pouť, ale ne jen místní, je v tom celá tehdejší nálada našeho lidu. Ale tak právě tvoří skutečný, pravý realista. Bere skutečnost, jakou byla tato tehdejší nálada u nás, a promění ji v nové, umělecké dílo. I dá tím svému dílu sílu, jež ani dnes, po více než 80 letech, nic neztratilo na své působivosti. I potom za těžkých dob náš lid vždy se chodil potěšit, osvěžit a posílit na „Prodanou nevěstu“. Ale i zkálí-li se nálada mezi lidmi sobě blízkými, stačí jít

na „Prodanou nevěstu“, a týmž lidem, kteří tam přišli s chmurami v hlavě, je, když odcházejí, dobře, tolik dobře. Není proto ani to náhoda, že i světová kultura z naší národní kultury vybrala si na prvním místě „Prodanou nevěstu“ jako dar ze vzácných nejvzácnější. Už na více než tisíce jevištích bylo toto dílo hráno a ve všech dílech světa. A čím bylo buržoasní umění 19. století ponurejší, tím více působil a dodnes působí jas a radostnost „Prodané nevěsty“. A nejen takto všeobecně. Silně působí a rozradostňuje i český humor, tak skvostně tu zachycený, prostá česká, lidová morálka, která nás ani na minutu nenechává v pochybnosti, že Mařenka a Jeník musí vyhrát a pletichář Kecal že musí prohrát. O to jistě nemáme ani na vteřinu obavu, že by to mohlo dopadnout jinak. Tak je to i po té stránce hluboce lidové a české.

A je to dílo tím, že zachycuje skutečnost, naturalistické? Ani trochu ne. V jeho době dokonce to na naší vesnici vůbec takto nevypadalo a ani dnes konečně všude nevypadá. Smetana tu nekopíroval českou vesnici, ani jednotlivé ty figury, nýbrž vytvořil zcela nové dílo — vesnici, jaké před ním nebylo, ale jaká by měla být. Anž by se přitom odtrhl od skutečnosti. Naopak, v tom zase není tu ani stopy po nějakém formalismu, i když tu Smetana pracuje přímo s klasicky vyrovnanými formami. Ale jejich náplň je naprosto realistická, skutečnostní. Vidíme to již na tom, jak tu Smetana prokresluje každé slovo. Do všech podrobností je tu každé slovíčko reální a zhudebněno tak, jak to žádá postava, jež je pronáší, i situace, v jaké je pronáší. A tak je tomu i ve všem jiném. Jsou tu dvě matky, jedna zlá a jedna dobrá, ale tak jsou i vtěleny ve Smetanovu hudbu. Stejně jako dva otcové, jeden venkovský pantáta a druhý podnikavější. Není tu taktu, který by nepožíval kus skutečnosti.

I učíme se z tohoto přímo vzorného příkladu, jak třeba a možno tvořit dílo vysoce umělecké, a přitom realistické, nenaturalistické a neformalistické až do posledního puntíku? Říkáme si: zde máme dílo, na němž nejkrásněji můžeme se učit chápat, co je zdravý, tvůrčí, aktivní realismus? Bohužel nikoli, ač bychom toho tolik potřebovali. Bohužel spíše naopak kazíme i „Prodanou nevěstu“ všelijakými naturalistickými a formalistickými nápady při jejím provádění, a tak ještě ubíjíme to, čeho tu máme tak jedinečný a skvělý vzor a příklad.

Nechci ani mluvit o jednom — nevím jak bych to nazval — pokusu, který pod rouškou nového pojetí zhanobil „Prodanou nevěstu“ — a nejen ji — přímo neuvěřitelně. Nemluví ani o forma-

listních titěrnostech, které se tam odehrávaly. Mám na mysli především scénu, která se dotkla přímo charakteru českého lidu, tak krásně zobrazeného Smetanou. Při *Furiantu*, do něhož Smetana vložil celou hrđost a snad i pýchu uvědoměného českého sedláka, i celou radostnost lidu v naší hospodě o pouti — při tomto rozkošném *Furiantu*, zde v tomto provedení, tanečníci zvedli na sebe židle a prali se jako o nejsprostší muzice. Zajímavě na tom bylo jen to, jak formalismus má blízko k naturalismu. Po všech těch formalistických hračkách najednou takto hrubý a až sprostý naturalismus! A v „Prodané nevěstě“! A v díle Smetanově! A v jeho pojetí českého lidu! To musilo udeřit každého, nejen Smetanova ctitele, ale vůbec přítele českého lidu, takto jej zhanobit. I divně jen bylo, že je něco takového na české scéně vůbec možno.

Je však užitečné všimnouti si i jinak dobrého provedení „Prodané nevěsty“ na Národním divadle. Co i tam se dnes, ze snahy po formalismu, páše hříchů proti duchu svatému a genu Smetanovu. Tak především pokud jde o samé hudební provedení. O hudbě mohlo by se někomu zdát, že tam otázka realismu nehraje roli, nebo aspoň ne důležitou roli, když hudba je něco mimo realitu, už svým materiálem (tóny) něčím umělým, nerealistickým. Ale to je veliký omyl. Pro hudebníka, skutečného hudebníka, je hudba zrovna tak řečí a výrazem, jako pro literáta slovo a pro výtvarníka tvar a barva. Proto i hudebník mluví řečí buď realistickou nebo nerealistickou, a Smetanova řeč, jak jsem uvedl už nahoře, je typicky realistická, proto i konkrétně básnická, jak ukazují nejen jeho dramatická, ale i jiná všechna díla, ať se slovy nebo beze slov. A hřeší-li se proti tomu, cítíme to zde zvláště bolestně. V „Prodané nevěstě“ je to hned tempo, kterým se dnes velmi hřeší proti Smetanovu realismu. Ukázal jsem už, jak Smetana do podrobnosti prokresluje každé slovo, každou situaci. Teď však je to vše zavaleno pouhou formou, schematem: rychlým tempem. Začal to Talich, který z nedostatku smyslu pro všechny ty jednotlivé krásy Smetanova díla začal radostnost nahrazovat tempem. Je ovšem pravda, že radostná hudba žádá živější tempo než neradostná. A ouvertura k „Prodané nevěstě“ snese i nejrychlejší tempo, jako symfonický projev všeobecné radosti. Ale zle je, jak se po Talichovi dodnes děje, chce-li se tím nahradit vnitřní a reální radostnost, dokonce tak bohatě odstíněná, jak je tomu v „Prodané nevěstě“. Výsledek je proto žalostný. A nakazili se tím, bohužel, i mladí, ano i dirigent, který kdysi dával „Prodanou nevěstu“ znamenitě. U všech teď je jen jedna snaha: zahrát to co nejrychleji

od začátku do konce. I je to až hrůza poslouchat, jak to jede. Doslava, jak se lidově říká, jako když ševci jedou na jarmark. „Věrné milování“ Nevěrné milování, Kecal Nekecal, všechno jedno, všechno je prostě utopeno v nesmyslném tom kvapu a shonu. (*Potlesk.*) (I v Dvořákově „Jakobínu“ překrásná arie Terinčina, též detailně prokomponovaná, padá rovněž za oběť nesmyslnému kvapu, v němž jsou všechny ty detaily utopeny.)

Nebo druhé jednání „Prodané nevěsty“: tam máme zase odstrašující příklad jevištního formalismu. Vystoupí Vašek, jedna z nejkrásnějších realistických postav našeho umění. Venkovský hoch, mamincin jedináček, ne zrovna obdařený duchem svatým, ale dobrý, upřímný, důvěřivý. Tak, jak se o něm říká na konci opery: „Vždyť nemá ještě rozum“. A tak ho realista Smetana i kreslí. A humanista Smetana mu i pomáhá. Když se Vašek marně při své koptavosti namáhá, aby vyslovil, jak má Mařenku rád, přiskočí mu Smetana na pomoc, a co Vašek nedovede, řekne za něho Smetana v orchestru. Housle tam za něho zpívají jednu z nejkrásnějších melodií celé opery. Na důkaz, jak má Smetana i tuto figuru rád, ze srdce rád.

A co z toho udělá scéna? Ani se nezmiňují o surovosti, je-li Vašek někde předváděn jako blbec a vystavován posměchu. Jako by se Smetana byl mohl vůbec vysmívat takto postiženému člověku! Jde mi však o jiný, zase v podstatě dobrý případ. Na Národním divadle mají dnes přímo znamenitého Vaška, jakého jsme dávno neměli. Ale co z něho udělá formalistická režie! Místo aby se soustředila na vše to lidsky krásné a milé, co do této postavy vložil Smetana, a na vyzvednutí přímo hřejivého humoru rozkošné scény mezi Vaškem a Mařenkou, nutí režie Vaška ke směšným, čistě formálním „akcím“, jež zabíjejí i postavu i scénu. Sotva se objeví, už si sedá vlevo od diváka. Ale hned na to se zvedne a jde si sednout vpravo od diváka. V divadle však udržuje se v obecnostvu ze starších zdravých dob mínění, že vše, co se na jevišti děje, má nějaký důvod, nějaký smysl. Proto se i tady ptá, co za tím vězí, jaká hluboká myšlenka v tom Vaškově přisedávání jednou sem a jednou tam. A ono v tom zatím není vůbec nic. (*Smích, potlesk.*) Je to čistý formalistický nesmysl, který přitom rozbije logiku a jednotu překrásné této scény.

Mohl bych uvádět i nesčetně jiných příkladů. I z „Mé vlasti“, neboť i tam je Smetana realista, a veliký realista, ale reprodukce nejednou i zde to kazí nešťastným formalismem. Hraje se „Vltava“: kdo by neznal to mistrovské zde zachycení nálady českého

lesa? To není jakýkoliv les, to je český les, to je naše Šumava, les plný lahody a poesie. Odtud i to poetické zde troubení lesních rohů ve scéně lovu. Ale jsou dirigenti, kteří to necítí a místo toho, svedení břeškným tónem žestů, místo stlumení rozběsní všechny trouby orchestru, takže troubí a troubí, jako když dobývají Jericha. (*Smích.*)

A ještě jeden příklad, jinak zase poučný. Byl jsem nedávno na Kovařovicových „Psohlavcích“. A zamyslel jsem se především nad tímto dílem. Není to žádné veledílo, ani tu Kovařovic vůbec neřešil nějaký zvláštní tvůrčí problém. Dal se poučit tím, co dobrého česká opera vytvořila, a z toho udělal svou operu. Při čemž velmi mu pomohla popularita Jiráskova románu, který už dávno předtím stal se majetkem a láskou celého národa. Ale jak je to dobře uděláno! Jak to uchvacuje i dnes, po padesáti letech! I zatesknul jsem, co bychom za to dali, kdybychom dnes uměli i takto jen udělat tak dobrou, lidovou a národní operu jako jsou Kovařovicovi „Psohlavci“.

Ale nejen po díle jsem zatesknul, i po někdejších scénování, po trošce pravdivosti v provádění tak národního díla. Vyhrne se opona a má se objevit Chodsko. Chodsko, naše Chodsko! Kdo by je neměl rád, s celou duší i s celým srdcem rád? A zatím se tam objeví něco prapodivného. Jakási dvě, tři stavení místo Újezda a celé té požehnané chodské přírody. A jaká k tomu ještě stavení! Nechci urazit Island — já tam také nikdy nebyl — ale takhle si to představuji, že by to mohlo být na Islandě. (*Smích. Potlesk.*) Mezi těmito staveními je pak jakási záhadná temná díra, z níž vylézají dudák i Hančí, stará Kozinová i nakonec Lomikar. A to má být Chodsko!

Jde však i o jinou ještě věc. Jiráskovi „Psohlavci“ jsou postavení ostře třídně. Na jedné straně je tu chodský sedlák, na druhé straně cizácký, německý feudál. Tomu odpovídá i scenerie: na jedné straně selský statek, na druhé straně bohatý barokní zámek. Tak pojal Kozinovu tragedii i Kovařovicův libretista i Kovařovic sám, jenž tu i hudebně proti sobě postavil na jedné straně vesnické duhy, na druhé panský klavír. Na Národním divadle je to však teď postaveno přímo na hlavu. Hrabě Lammingsen (Lomikar) místo na pyšném zámku a v rozkošnickém salonu sedí tu v jakémsi sklepe, sestaveném z hrubých ploten a s dírou po straně, jež zastupuje dveře, a kudy tedy lezou k Lomikarovi ti, co přicházejí zvenčí. Ani poslední chalupník by nebydlil v tomto Lomikarově „sídle“. Ale tím je tomu vzat všecken třídní smysl, ce-

lému tomu chodskému boji, ač dílo samo přímo volá i po viditelném zdůraznění třídní protivity mezi pánem a poddaným. Tak také „Psohlavci“ byli vždy vypravováni: na jedné straně vesnice, na druhé bohatý zámek, bohatý salon. To nebyla a není žádná konvence. V tom tkví právě historický a revoluční smysl „Psohlavců“, i románu i opery.

Konečně panský soud v „Psohlavcích“. I tu není to jen požadavek historické správnosti, posadit tam pány v bohatých barokních krojích a nikoli byrokraty v uniformovaných talárech, jak se dnes v Národním divadle děje. I tu je všecken třídní smysl panského soudu setřen. Takto to vypadá spíše jako soud bezbarvých byrokratů, u nichž nic neznamená, že soudí takto a ne jinak. Ale v „Psohlavcích“ i to má smysl třídní, sociální, a ten je takovouto inscenací úplně setřen.

I ptáš se, co k tomu dnešní výtvarníky a režiséry vede, dělat takové nehoráznosti a znásilňovat i věci, samý sebou každému zdravě myslícímu jasně a samozřejmé? Jistě i tu je nedostatek reální tvořivosti a vypomáhání si lacinými a bezduchými formulkami a schematy. Ale je tu i ještě něco jiného: strach z kýče. Dnešní umělci se realismu vyhýbají, protože se bojí, že by jim z toho vyšel kýč. Ne tvůrčí dílo, ale jakási jen napodobenina a slepenina. To je ovšem pro ně smutné svědectví, nedovedou-li vůbec tvořit skutečnost, aniž by jim z toho vyšel kýč. A je to smutné svědectví pro ně a ne pro realismus. (*Potlesk.*) Uvedu zase příklad: ukolébavku z „Hubičky“. Neznám scénu, která by byla svým námětem kýčovitější, ve smyslu jak o tom hovoří formalisté, nežli tato scéna. Představme si jen: Vendulka si dá přinést kolébku, zpívá děťátku, i svit měsíce na ni padne otevřeným oknem a nakonec usíná. Co ještě může být víc, co obyčejně se nazývá kýčem? A přece v tom nikdo kýč nevidí. Ano, dojati nasloucháme a díváme se na usínající Vendulku. Proč? Protože to Smetana myslel doopravdy, protože v něm cit, který je základem této scény, opravdu byl a silně jej prožíval. (*Potlesk.*) A neplatí totéž i o „Babičce“ Boženy Němcové? Nebyl by i to dnes pro mnohého formalistu kýč, kdyby měl něco podobného udělat? Ta dojmavá moudrost babiččina i všechny ty jiné zde jímavé scény? A přece i tu: kdo by se i jen odvážil mluvit o kýči? Ne v realismu tkví tedy příčina kýče: oba ty příklady jsou hluboce realistické. Kýč vzniká z něčeho docela jiného: z falešnosti, neopravdivosti. I myslím, že na sucho, bez ducha a citu vymyšlená formalistická

díla jsou stokrát větší kýče, než doopravdy zachycená a zhodnocená skutečnost, realita.

Mohl bych i dále uvádět do nekonečna příklady z našeho umění, jak možno vytvořit umění živé, realistické, a přece vysoké umělecké hodnoty. Sama „Prodaná nevěsta“ — toto dílo, z realistických jedno z nejrealističtějších, jak je plno nejkrásnější poesie, a jak je i umělecky vysoké dílo. Je to z našich děl nejenom jedno z nejumělečtějších, ale i nejumělejších. Smetana tu přímo hýří skvělými nápady i geniálně formuje každý zjev, každou scénu. A s uměním takové výše, že provádět, řádně provádět „Prodanou nevěstu“, je jeden z nejtěžších úkolů, jaký může být dirigentu nebo zpěvákům dán. Sám takový mistr i ideální přímo znalec a představitel Smetanových i jiných českých děl, jako byl O. Ostrčil, nejednou přiznal, že nezná úkolu těžšího nad „Prodanou nevěstu“. A právě pro její vnitřní, reální bohatost i vysokou úroveň uměleckého podání. Co tady musí dirigent všechno dát, má-li být „Prodaná nevěsta“ skutečnou „Prodanou nevěstou“.

My máme skvělé příklady realismu však i v našem lidu, v jeho tvoření. Jak krásně a jak přitom realisticky dovedl si náš lid vytvořit na př. své pohádky. Děje plné fantazie, a přece přitom jak lidské, reální, i děje i provádějící je figury. Ať král nebo Honza, princezna nebo Popelka, ano i ten čaroděj a čarodějnice, i na konec sama saň nebo drak — všechno to jsou skutečné, živé, reální osoby. A takové jest i jejich jednání. Takový čaroděj za noc vykouzlí zlatý zámek. Proč ne zlatý, když to původce a vyprávěče pohádky nic nestojí? A tak si ho udělá ze zlata. A proč ne za noc, když to je lepší div, než kdyby se tím páral rok? Ale jak reální je přitom ten zámek i všechno v něm! Žádná jen forma, žádné schema. I těch devatero zámků a devatero síní, a stejně tak i všechny ty hrady a převozníci, i ti roztomilí čerti našich pohádek i tak rozmile lidsky hloupí při veškeré své zdánlivé ďábelskosti. Na „Hrátkách s čertem“ Jana Drdy je právě to tolik půvabné, jak postihl tuto skvostnou reálnost našich pohádek a dovedl zcela v jejich duchu vytvořit svou hru, na niž, přiznám se, chodím velmi rád. Ani nevím, kolikrát jsem je viděl, ale vždy znova a znova srdečně jsem se potěšil.

5. *Tvořit skutečnost.* Ukázal jsem snad dostatečně, že ne malé je umění, ale naopak veliké, tvoří-li skutečnost. Všichni velcí umělci také tvořili skutečnosti. Už především sama díla — vždyť i ta jsou skutečnost, nové obohacení skutečnosti. Ale umění dovede i víc, vytvořit i mimo sebe novou a cennou skutečnost.

A tím se stává velmi významnou a neobyčejně účinnou složkou vůbec společenského dění. Byl to ne politický traktát, ale především Zolův „Germinal“, který obrátil pozornost světa na hrůzný stav hornické práce v dolech, a tím nesmírně zapůsobil na oživení a rozvoj dělnického hnutí. A co všechno pro Sovětský svaz znamenala a stále znamená Tolstého „Vojna a mír“. To byl ten živný chléb, který sytil i posledního rudoarmějce a udělal z něho kutuzovského hrdinu, ochotného vše dát za svou vlast, za své Rusko, a tím nesmírně přispět k vítězství Sovětského svazu.

Ale i u nás toho máme skvělé příklady. Nebyla radost, vyvolávaná v národě „Prodanou nevěstou“, i zcela objektivně nesmírnou vzpruhou a tím nesmírně cennou službou národu v jeho zápase? Tak však tvořil Smetana i jiná svá díla. Jeho Dalibor ukazoval, jak statečný má být český člověk v boji. A „Libuše“ ho přímo volala k zápasu za osvobození kdysi tak slavného národa. Nebo Němcové „Babička“. Ta přímo formulovala český charakter! Učila lásece k lidu i chápat hodnotu lidu, v jeho prostotě i zase vysoké moudrosti, a dávala tak příklad i jiným, jací mají být. Tak to národ i přijal. Přímou jako skutečné osoby žily a žijí v něm postavy „Babičky“. Nejen však naše umění, i naše věda dovedla takto vytvářet skutečnosti. Jsou to na prvním místě Palackého „Dějiny národu českého“ — dílo, jež po prvé vědecky se probralo bohatými dějinami našeho národa. Ale vykonalo i daleko více. Ukázalo, kdy a proč šel národ k rozkvětu a slávě, a kdy a proč upadal v bídu a zapomnění. I učilo tak národ jednat i teď, a vyvolalo tak velké národní hnutí u nás, dalo nám i politický program.

A což nás Jirásek: kolik ten svým uměním vytvořil skutečností. Už sám fakt, že náš lid zná celkem dobře národní dějiny, je dílem Jiráskovým, neboť jeho spisy tomu národ na prvním místě učily. Ale i celé pojetí dějin vštípl Jirásek našemu lidu. Palackého vědecké dílo nikdy by to nebylo dokázalo v té míře. Ale Jiráskovo slovesné umění vneslo to i do poslední chaty našeho lidu a uchvacovalo svým živým slovem, živým vyličením naší historie. I co umění na to Jirásek vynaložil, a jak hluboce originálně dovedl to podat. Ani ve vědecké literatuře nemáme tak hluboký, protože masový, lidový obraz vzniku a rozvoje husitství, jaký vytvořil Jirásek ve své trilogii „Mezi proudy“ a v „Proti všem“. Starý Šíp v „Mezi proudy“ přímo roste nám před očima v přísného Táboritu. Nebo to Jiráskovo líčení v „Temnu“, ten děsivý tam obraz bídy našeho národa po vítězství Habsburků nad

námi na Bílé hoře, i hrozný fanatismus Koniášův. A jak Jirásek uměl své postavy a děje přímo přetvořit ve skutečnost, které dnes existují i mimo jeho umění! Toho přímo klasickým dokladem je jeho Kozina. Na Domažlicku se v nové době někteří pokoušeli „opravit“ Jirásku a vylíčit Kozinu jinak než Jirásek, ne jako selského hrdinu, bojovníka za práva selského lidu, ale z náboženských tam kořenů. Ale marná to byla snaha. Jiráskův Kozina je už dávno historickou skutečností, již nikdo už v představě našeho lidu nehne a ji nezvrátí. A přece je to čistě umělecký výtvar Jiráskův, jenž před ním vůbec neexistoval, ani v naší historické literatuře nikoli! Ale tak je i s Jiráskovým Václavem IV., tak i se studenty z „Filosofské historie“, tak s celou řadou postav z „F. L. Věka“ i z „U nás“.

Jsou sice příklady, které tomu zdánlivě nevyhovují, a jsou přece neméně skvělým obohacením naší kultury. Ale jsou to právě jen zdánlivé protiklady tomu, co bylo řečeno nahoře. Tak jsou i celé vědní obory, které netvoří skutečnosti ve smyslu právě vložném, a jsou přece velmi významné a cenné. Je to na př. matematika — která nic nevytváří, je to tak zvaná „čistá věda“, a přece „věda věd“, základem celé řady jiných, ano všech takřka věd. Ale už tím ani ona není jen tak docela „čistá“, beze vztahu ke skutečnosti. Naopak, kolik zcela nových skutečností, a jak významných skutečností vytvořila matematika právě tím, co dala jiným vědám! I zde je v tom však dále rozdíl mezi matematikou a matematikou. Jsou opravdu matematikové, jejichž výpočty nic nedávají. Ale ty si cení jen jim podobní matematikové. Opravdivými tvůrci jsou však oni druhí: kteří ukazují cestu k cíli, prospěšnému lidu, životu, skutečnosti i touto cestou, ze všech „čistých“ věd vědou nejčistší.

My máme však i v našem umění zajímavý a důležitý pro to příklad — sám Máchův „Máj“. I to je, přesně řečeno, „čisté“ umění. „Máj“ nevyvolal u nás nikdy představu skutečnosti. Ani Vilém, ani Jarmila nestali se národními postavami, jako nejsou ostatně určitými, konkrétními lidmi ani u Máchy. A také vlastní fabule „Máje“ — historie loupežníka Viléma a neznámé nám Jarmily — nestala se majetkem národa. V tom smyslu také „Máj“ není tak zcela východiskem naší poesie a naší literatury, jak se často tvrdí. Obsahově šla naše poesie zcela jinou cestou: z Koláry přes Čelakovského k Erbenovi a Nerudovi, a tedy zcela mimo „Máj“. Ne docela mimo jiné Máchovy básně, národní, historické, vlastenecké, a jest jen litovati, že tyto skvosty Máchovy poesie

byly do té míry zastíněny „Májem“, že jednostranný kult „Máje“ zabránil proniknout těmto naopak zase velmi reálním a skutečnostním básním i próze Máchově tak jak zasluhovaly a jak by bylo naší literatuře velmi zdrávo.

Než přesto i „Máj“ ovšem měl pro rozvoj naší poesie nesmírný význam. Ale ovšem v docela jiném směru. Svými uchvacujícími popisy, svým nořením se v subjektivní lidské city. Pro co Mácha dovedl nalézt i zcela nový výraz, nová slova, novou skladbu slov, vůbec netušené do něho nové tóny řeči. Za to jsme mu ovšem i my, vyznavači realismu, hluboce vděční. Stejně jako potom Vrchlickému za ty kaskády slov, výrazů a obrazů, i Březinovi a jiným, kteří kdy uměli obohatit naši básnickou řeč a zušlechtit naše básnické city. Nejsme tak jednostranní, abychom nedocenili i takto „čisté“ umění, jako jsme ocenili i „čistou“ vědu. Ale ovšem ani tu nevidíme v tom konec, cíl kultury, nýbrž prostředek, jenž nám má pomoci vytvářet ještě lépe a ještě účinněji život, skutečnost.

Souvisí to i se samou tvůrčí podstatou realistického umění. Uvedl jsem již několikrát a nebojím se to znova opakovat, že realistické tvoření není lpění na skutečnosti, jako tvoření vůbec není napodobením skutečnosti, lpěním na ní. I realistické tvoření vyžaduje fantasi, a možná větší, než formalistické tvoření. Ale je to plodná, tvořivá fantasi, jak to Lenin krásně říká ve svém rozboru Pisarevova umění. Jest podle něho dvojí fantasi. Jedna unáší člověka od skutečnosti pořád dál a dál, až zmizí kdesi v oblacích v úplném neskutečnu. A to je neplodná fantasi. Jest však i druhá fantasi, která naopak vniká do skutečnosti a z ní vytěžuje hodnoty nikým předtím neviděné a netušené. A to je plodná, tvořivá fantasi. Dějiny umění dávají toho nespočetné příklady. I naše umění. Já ve své knize o Boženě Němcové úmyslně ukázal, že skoro celá „Babička“ je báseň, plod autorčiny fantasi. Ale ovšem fantasi, oživující ratibořské skutečnosti. Babička nikdy nebydlela tam, kam ji Němcová ve svém díle umístila. Bydlela ve špinavém koutě dvora, což se Němcové nehodilo. Umístila ji proto do útulného domečku uprostřed kvetoucích luk. Myslivny na Rýzmburce také vůbec nebylo. Tu si tam Němcová přemístila ze Šumavy. A blesk Viktoru rovněž nezabil, zemřela zcela klidně jako 76letá žebračka v Červeném Kostelci, kde dosud možno vidět její hrob. Ne v tom to je tedy, co bylo či nebylo, ale co z toho Němcová vytvořila.

A tak je to i se všemi našimi velikými realisty. I Smetana tak

tvoril, i Mánes a Aleš, i Jirásek. Co uměl Mánes udělat z české dívky, jakou krásu dovedl z ní vytvořit. A co uměl Aleš udělat ze svých postav. Ale ani Jirásek se nevázal skutečností, jak byla. Nikdo z nich nekopíroval, všechno to je tvoření, a veliké tvoření. (*Potlesk.*) Odtud i ten veliký význam našich umělců, naší kultury v našem národním životě, o němž se ve svém projevu zmínil ministerský předseda Gottwald. Naši umělci tím, že vytvářeli nové skutečnosti, ukazovali našemu národu cestu. A často směleji i lépe, než sami politikové. V tom je ten ohromný význam tohoto našeho umění, této naší kultury. Pomáhala přímo tvořit a vést národ!

6. *Českost, národnost.* Naše kultura, naše umění i naše věda musí být přitom ovšem i česká, národní. Nemusím se jistě ohrazovat, že to nemyslím šovinisticky: uzavírat se světovému proudění. Ale skutečnost není beznárodní. Je vázána na určitou zemi, určitý lid. Má-li proto být naše kultura realistická, skutečnostní, nemůže být abstraktní, nýbrž konkrétní, ale to znamená, že musí vyrůstat i z konkrétní skutečnosti, která je kolem nás. A je-li tato skutečnost česká, musí být i naše kultura česká. Jako stejně tak na Slovensku zase slovenská.

My však pro to máme i další, neméně závažné důvody. Žijeme v prostředí, jež i stojí za to, abychom se o ně opřeli ve všem našem podnikání. Náš národ — musíme si uvědomit, co je to vůbec národ. Že ne rasa, jak tvrdil barbarský fašismus, že ne hrubý produkt živočišný, ale velký, složitý a bohatý produkt historický, vytvořený úsilím nesčetných generací. (*Potlesk.*) A že my tedy, dnešní generace, přejímáme toto ohromné národní dědictví na sebe, i jsme odpovědní za to, jak je předáme dalším generacím. Jak to Lenin krásně řekl o sovětské kultuře. Toho si musíme být i my vědomi. Ale pak to není něco, k čemu se dnes mohou hlásit, zítra ne a pozítří zase ano. To je závazek pro vždycky.

Naše země — i to, jaká to země! „Země dobrá, země česká“, slula knížka, již se těšili naši pobělohorskí emigranti. A jak krásná je naše země — v Evropě jedna z nejkrásnějších. Ale co nad to je, je krásná nejen přírodou. Ano, ne příroda to byla, jež i přírodu tu udělala krásnou, ale člověk svou prací. (*Potlesk.*) Kdysi, v počátcích naší země, nevypadalo to u nás nijak vlnitě, hezky. Co tu bylo močálů, v Polabí i jinde, a Budějovicko i Třeboňsko byly vůbec zaplaveny vodou. A kde nebyl močál, byl divoký, nepřístupný prales. Přímou šeredná to byla země. Ale byl tu náš pracující člověk, a ten učinil naši zemi krásnou. (*Potlesk.*) Jen

se rozhlédneme s některého vršku, co uvidíme? Vzdělaná pole, mírné lesíky, louky a uprostřed toho úpravná lidská obydlí. Ale co v tom všem je nahromaděno úsilí, co práce vynaloženo, co potu, a pokolení za pokolením, po dlouhá staletí. Než jsme mohli přijít my, a převzít naši zemi v celé této kráse. Tím větší, že je to i krása kultury! (*Potlesk.*)

A což náš lid? Mírný, pracovitý, i zase bojovný, ukáže-li se toho potřeba, a hrdinský nejen v boji, ale i v utrpení. Jsou sice mezi námi i jiní, všelijací lidé. Ale vystoupí-li celek, masa, pak hned se ukáže onen pravý, dobrý český lid. Nebo naše národní *dějiny*: jak i z nich se netěšit, i z jejich bohatosti i z toho, jak už od 15. století táhne se jimi to, co i dnes ještě hýbe lidstvem — boj o člověka, boj o demokracii. Konečně naše *slovanství*: my vůbec nemusíme uvažovat ani vykládat, jsme-li Slované nebo ne. A uvažuje-li dnes nebo rozhoduje-li se někdo, má-li mít sympatie k Slovanstvu nebo ne, pak můžeme už předem říci, že to je podivný člověk. Já aspoň nedovedu si vůbec představit opravdu českého člověka, který by o tom musil teprve uvažovat. To neznamená, že nemohu mít rád i někoho jiného. Ale mám-li se rozhodnout, jsem-li Slovan nebo ne, pak myslím, že pro Čecha tato otázka nemůže vůbec existovat. (*Potlesk.*)

Jak však potom nemilovat takovouto zemi a takovýto národ? (*Potlesk.*) Dokonce cítíme-li, že to, co činí naši zemi a náš národ tolik českými, je dnes tak aktuální, přímo svrchovaně aktuální. K tomu však přistupuje i to, co jsme i my teď už dokázali, od května 1945 a ještě více od února 1948. Celý svět se dnes na nás dívá a obdivuje nás. A i láteři-li někteří, je to jen jiná forma obdivu (*potlesk*), neboť nebylo-li to něco velkého, něco jen lokálního, co by pro svět nic neznamenalo, nerozčílovali by se tolik. Ale oni dobře cítí, že se tu stala veliká věc, a že o Čechoslovácích teď už nelze mluvit, jako o nich mluvil Chamberlain před deseti lety, že je to národ, o kterém nikdo neví ani kdo to je, a který proto i nestojí za to, aby za něj bylo bojováno. Teď naopak o nás týž chamberlainovský svět dobře ví a bojuje o nás přímo zuřivě. (*Potlesk.*)

Tak já zde pojímám naši českost, naši národnost. Máme být jistě na co hrdí. Dokázali jsme něco v minulosti, dokazujeme i dnes. Nepotřebujeme proto být — jak se lidově říká — oušlapkem nějaké bůhvíjaké cizí kultury, dokonce té, která se dnes zjevně sklání již k západu. Můžeme sami dokázat, co dovedeme. A máme v tom i nejlepší přátele, nejlepší druhy — naše bratry

Slovany. Nemusím tu opakovat, co dnes znamená Slovanstvo. Jak se na nás západní držitelé moci dívali dříve! Jako na nějaké méněcenné lidi, méněcenné národy. Teď ví každý, i ta slavná Amerika dobře to ví, co jsme. A že nejsme tak pozadu, jak o nás říkali. Naopak: říkali-li dříve, že jsme moc pozadu, teď říkají a mají nám za zlé, že jsme moc napřed. (*Potlesk.*)

Uvědomme si však dále i to, že tato českost, tato národnost — a podle mého přesvědčení jistě právem — je zároveň i nejlepší cestou k pravému, zdravému internacionalismu. Není totiž lepší cestou, jak se srovnávat i s jinými národy, než je tato. A my se tou cestou také se všemi národy srovnáme. Majíce v úctě svou národnost, máme v úctě i každou jinou národnost. Už dnes tím ozdravěl náš poměr k Slovákům. A jsme na nejlepší cestě, aby i náš poměr k Polákům a jiným slovanským národům přestal být otázkou. Je úplně lhostejno, při stejném cíli, mluvíme-li a čteme-li dnes my česky a jiní jinak. I o našem poměru k neslovanským národům začíná to platit čím dále tím více. Ne že bychom se vzdávali své národnosti. Ale čím pevněji jsme v tom my, tím snadnější je náš vztah i k jiným, jinak nám blízkým. A tak na př. Řecko není nám dnes nijak cizí. Jak jsem už kdysi řekl, že teď nám na tom tolik nezáleží, jakým jazykem kdo mluví, zda slovanským nebo neslovanským. Hlavní je, aby to měl slovansky v hlavě! (*Potlesk.*)

Jak je to v politice, tak musí být i v kultuře. My můžeme i kulturně mnoho dát světu. Ale toho nedokážeme, budeme-li zapírat svou národnost. Už jsem se zmínil, že světová kultura vždy hodnotí především to, co který národ vnese v ni ze svého, a naprosto ne to, co je národně a tím i charakterově bezbarvé, bezpohlavní. To právě s mezinárodního hlediska nemá vůbec žádnou cenu. Tolstoj se stal světovým spisovatelem právě proto, že je typicky ruský. A „Prodaná nevěsta“ nejznámějším českým dílem ve světě, právě že je tak typicky česká. I to, co dnes děláme v politice, má tak velký význam právě proto, že to je typicky české. Dělejme to proto i v kultuře, a staneme se i světovými, mezinárodně cenným vkladem do světové kultury.

K tomu však nesmíme si zapírat, že jsme cestu k národně české kultuře v minulých desetiletích až nebezpečně zavalili. A byla to i zde buržoasie, které národ byl dobrý, pokud jeho jménem mohla dobývat pro sebe hospodářských a politických zisků, ale která národ ihned odhodila, jakmile ho k tomu nepotřebovala. Vzpomeňme jen, s jakou přímo útrpností počaly tyto kruhy hledět na

naše buditele a vůbec všechno to naše tehdejší národní snažení. Najednou naivním se jim to zdálo, jim už nasyceným. A čím více se vzdalovaly lidu, tím více. I další však česká národní kultura ztrácela pro ně čím dále tím více přitažlivost, až pro ně vůbec přestala existovat, a buržoasie žila čistě jen odvarem módních cizích kultur. Než to by nás nemusilo bolet, šlo-li by jen o samu buržoasii. Ale podlehla tomu z největší části i naše inteligence, a čím vyšší, tím více. Až všechna naše kultura, umělecká i vědecká, mimo řídce celkem výjimky, ztratila národní, český charakter a topila se rovněž v kalných často proudech jakési bezbarvé anacionálnosti.

A co nejhorší bylo, propadla tomu i naše mládež. I ta, vyrůstající v takto kulturně nezdravém prostředí, doma a často i ve škole, ztratila vůbec smysl pro domácí a vůbec národní věci. Nejlépe či nejsmutněji se to ukázalo na jejím poměru k Jiráskovi. Je všeobecný stesk, že mládež nečte Jirásku. A musí-li, čte jej nerada a bez zájmu. Jistě ne proto, že by Jirásek nebyl dost poutavý i také zábavný. Naopak, takové „Proti všem“, „Temno“, „Bratrstvo“ i jiné Jiráskovy spisy jsou stokrát zajímavější a zábavnější než často ta nudná četba, kterou čte mládež. A uměleckou příčinu to teprve nemůže mít, neboť umělecky dnes v mládeži běžná četba nesáhá Jiráskovi ani po kotníky. Není to také jen Jirásek, který takto vypadl z četby mládeže, vypadli s ním i Rais, i Němcová mimo „Babičku“, kterou mládež čte ve svém dětství. Co však je neméně charakteristické, je to, že z repertoiru mládeže vypadl i ruský román, vypadla celkem i klasická literatura západní. Vypadlo celkem vše, co je hloub zapuštěno do národní půdy, co vyrůstá z národní půdy. A mládež ve své četbě se dnes z valné části pohybuje v jakési vzduchoprázdné prostoře, je bez vlasti a bez národnosti, v čemž vidí dokonce i přednost, avantgardnost proti jiným. Proto nečte Jirásku a jiné naše i cizí autory. Nečte Jirásku, protože nemá zájem o české věci, a s tím i o jiná taková, byť i světová témata.

A to je překážka, již bude nutno za každou cenu překonat, máme-li se dostat z této bezbarvosti a neskutečnosti ven, k našim konkrétním věcem, jak svého času tehdy aktuálními věcmi žila kdysi naše mládež i jiná naše inteligence. Cennou pomocí nám v tom bude lid, který tomu nepropadl. I dnes nakladatelství nestačí vydávat Jirásku, zásobit lid a lidové knihovny Jiráskovými spisy. Tak jsou v lidu i dnes oblíbeny. Což znamená, že lid neztratil zdravý poměr k národní kultuře. A tak s jeho pomocí snad

se nám podaří učinit konec korupci, kterou buržoasie zkorumpovala naši inteligenci a naši mládež, i odloučila je od národa. Úsilí bude však k tomu třeba velikého, i jest na nás, abychom si toho byli vědomi a neotáleli i tu přiložit ruku k dílu.

Abychom všech těchto cílů dosáhli, musíme ovšem zreorganisovat — a někde do základu přebudovat — i naše kulturní instituce. Nemohu tu zde vypočíst všechny takové naše úkoly. Ale chci vyzvednout aspoň některé, abychom si učinili aspoň představu o tom, co musíme i po této stránce vykonat.

Především musíme vytvořit novou školu: protože s dosavadní školou, zejména v některých typech, už naprosto nevystačíme. Musíme vytvořit školu na prvním místě beztržní, to jest takovou, která by nedělila děti a mládež na privilegované a neprivilegované, jak činí dosavadní škola tím, že jedny posílá na střední školu a druhé nikoli, aniž by o tom rozhodovalo nadání dítěte, většinou jen podle sociálního postavení otceva nebo jiných více nahodilých jen okolností. To nám nejen rozbíjí děti v sociální kasty (studenty a nestudenty), ale topí to i drahocenné talenty tím, že jim nedává možnost náležitě výchovy. I jsem přesvědčen, že jednotná škola, jež bude zavedena 1. září t. r. a v níž se dostane stejné výchovy vši mládeži do patnácti let, bohaté jako chudé, městské jako vesnické, a všem výchovy dnešní nižší střední školy, pomůže nám odstranit z našeho školství tento, pro jednotu národa přímo zhoubný sociální a kulturní zlořád. (*Potlesk.*)

Dále musí být naše škola cele republikánská: musí nám vychovávat mládež uvědomělou, mládež republikánskou a lidově demokratickou. A vyloučit z ní musíme dosavadní matení a kažení mládeže, když se tam vykládá a mluví, jak komu co napadne. Naše škola musí mít jednoho ducha, a to ducha lidově demokratické republiky. (*Potlesk.*) Musí vychovávat spolehlivé a uvědomělé občany. Nebude nám proto stačit učit občanským ctnostem jen ve zvláštní hodině jednou týdně. Musíme to dostat do všech předmětů, do celé školy. A žádné extratury jednotlivců tu trpět nemůžeme a nebudeme. (*Potlesk.*)

A za třetí musí být naše škola česká, musí být národní, aby nám vychovávala mládež opravdu českou a tím občany i národně uvědomělé a vlastenecky spolehlivé. Ochotné i bránit vlast včas potřeby, i pracovat pro ni, i rozvíjet její blahobyť a kulturu v našem českém, národním duchu.

Budeme se však neméně starat i o výchovu lidu, vyššího již ze školy. Zde zase velkou sjednocovací pomůckou bude nám národní

pojištění — stavící všechny členy národa pod touž péči v případě stáří i nemoci. Postaráme se však i o největší rozšíření naší kultury mezi lidem, abychom sjednotili a povznesli náš národ i duchovně. Už Otakar Hostinský, předbíhaje svou dobu, dal nám v tom vzorný program svým spisem „O socialisaci umění“. Dnes máme k tomu i jiné prostředky nedocenitelného významu. Máme rozhlas a film, dva prostředky, jimiž jsme s to, při řádné organizaci vnést kulturu — podle slov ministra Kopeckého — do poslední vesnice. Není pustiny, do níž bychom nemohli těmito obdivuhodnými moderními vynálezy proniknout. Využijeme dále dobře knižtisku, rovněž jedinečného k tomu prostředku, jen ne vždy správně a účelně využívaného.

Zvláštní péči věnujeme *divadlu*. K tomu zase velmi nám může dopomoci šťastně dosažený divadelní zákon, jehož hlavní úkol vidím v tom: povznést divadlo na místo, jaké mu v našem národním životě náleží. Není umění silnějšího a tím i vlivnějšího nad divadlo. Literatura působí na člověka jen slovem, a to většinou jen čteným, protože tak dnes vnímáme literaturu. Hudba působí zase jen na sluch, výtvarné umění jen na oko. Divadlo však působí na všechny smysly člověka, tam divák i vidí i slyší, a vidí i slyší živé lidi, celou lidskou skutečnost. A je to umění, které působí nejen na jednotlivce, ale na velké kolektivy, celou veřejnost, celý národ. Knižku čteme v soukromí, hudbu posloucháme na koncertě, na obraz v galerii i výkladní skříní dívá se zase jen jednotlivec, a ještě jen někdo, kdežto druhý jde lhostejně mimo. Ale obecenstvo v divadle — to je národ, kolektiv, sjednocený v celek tím, co vidí a slyší. Odtud i ten nesmírný veřejný význam divadla. Naše národní obrození z valné části bylo uskutečněno divadlem a odehrálo se v divadle. Od prvních pokusů „Boudy“ na konci 18. století až do zbudování největšího symbolu národní už vyspělosti a samostatnosti národa — do zbudování Národního divadla veškerým národem.

O divadlo i my proto musíme mít zvláštní péči. I nám může dát divadlo nesmírně mnoho. Ale aby to dávalo, musíme i z něho učinit školu, výchovnu národa. Přitom však zvláště radostnou školu. Řekl jsem už v parlamentě u příležitosti divadelního zákona, že divadlo v posledních desíletích bylo spíše jakousi pitevona, kde člověka rozpitvávali, místo aby předváděli život a tím obecenstvo vychovávali. Naopak, radostí musí být jít do divadla, má-li být posilou a školou národa. Proto budeme se mu starat i o nutné

k tomu prostředky. Budeme hledět hlavní divadla postát, ale i jiná divadla tak zajistit, aby mohla být tím, čím být mají.

Dále *výtvarné umění*. I tady je mnoho a mnoho co dělat. Musíme uskutečnit starý sen — Národní galerii. (*Potlesk.*) Je jistě smutné, že my dnes nemáme v Praze kde instalovat a tím národu ukázat naše umění 19. století — naše nejdražší mistry Mánesa, Alše i celou tu slavnou kohortu jiných. I mohu jen prohlásit, že to byl hned jeden z prvních mých úkolů, jež jsem si dal po návratu do ministerstva školství, abychom přikročili k přípravám na stavbu Národní galerie. I jsem šťasten, že se mi podařilo získat pro vedení uměleckého odboru ve svém ministerstvu muže pro tento úkol jedinečně kvalifikovaného. I o venkovské galerie však se musíme a budeme starat. I ty mají velký význam a rozkvétají, jak sám vím o některých. (*Potlesk.*) I Národní museum musíme postátněním vřadit v přední kulturní ústavy republiky, jak to žádá jeho význam i jeho více než stoletá zásluha o rozkvet naší národní kultury.

Konečně *věda*. I tady bude třeba zásahu, a značně radikálního zásahu. Musíme především zreorganisovat naši Akademii věd a umění, a to tak, že se musí stát skutečnou a velkou dílnou vědeckou. (*Potlesk.*) A dílnou, která bude spolupracovat s vládou a podle zájmů republiky. Vědecká práce musí přestat být jen soukromým zaměstnáním několika profesorů. Jde přece o veliký, ano svrchovaný zájem veřejný. I musíme proto dosavadní v podstatě soukromou Akademii proměnit ve veřejně významnou, ale také i veřejně odpovědnou Státní akademii, která bude mít své povinnosti a která ovšem bude musit být i existenčně náležitě zabezpečena, čehož až dosud naprosto není.

Sama vědecká práce musí být pak, jako teď všechno, i náležitě plánována. Ty tam musí být doby, kdy učenec, usednuv ráno k práci, kousal držátko a spekuloval, o čem by měl ten den bádát nebo psát. (*Potlesk.*) V Akademii nauk SSSR, kde jsem pracoval celých šest let, dělal se každoročně na příští rok plán, který se předkládal vládě, a ta jej schválila nebo neschválila, podle toho, jak vyhovoval potřebám státu a lidu. Schválený plán pak byl kontrolován, prováděl-li se čili nic, takže jsme každého čtvrt roku musili vykázat, co jsme na daném úkolu za ten čtvrt roku udělali. I dokazuje tak Akademie nauk SSSR splnit úkoly a plány přímo monumentální, o nichž se nám, při dosavadní anarchii v naší vědecké práci, vůbec nezdá.

Budeme musit vůbec v leckterých kulturních podnicích zavést

lepší pořádek a zvýšit odpovědnost, i když to nebude někomu snad příjemné. (*Potlesk.*) Ale v době, kdy žádáme zvýšenou výkonnost od dělníků, od rolníků, od každého občana republiky, nemůžeme to nežádat i od kulturních pracovníků. (*Potlesk.*) Jsem ostatně přesvědčen, že komu na věci záleží, takové zavedení většího a lepšího pořádku jen uvítá. A komu na věci nezáleží a jde jen za svým osobním zájmem, na tom zase nám nezáleží.

A tak nepochybuju, že spojíme-li všechny síly dohromady, podaří se nám vytvořit kulturu, jakou národ i republika potřebují. I vykonáme tak velké dílo, vzděláme-li národ tak, jak toho je dnes opravdu třeba. K tomu však nám mohou dopomoci jen kladné hodnoty. Na rozleptávání dnes není vůbec doba. Což mne nutí připojit ještě několik slov o *kritice*. Ne že bych kritiku počítal ke zjevům rozkladným. I kritika může a má mít cíle kladné. Leč, bohužel — takové kritiky my dnes nemáme. (*Potlesk.*)

Není přece opravdovou kritikou, neumí-li tak zv. kritik říci nic více, než to, že se mu něco líbí nebo nelíbí, nebo klasifikuje-li díla a výkony jako ve škole na tu nebo onu známku. To vše je na př. mně smrtelně jedno (*potlesk*), a myslím, že i všem jiným, vyjma snad postiženým. Kritika, jako všechno lidské podnikání, musí být rovněž kladná, ale tou je jen tehdy, je-li tvořivá. Kritik musí především vědět, co chce svou kritikou docílit, co jí chce vytvořit. Musí mít plán, musí mít program. Duchaplné vymýšlení, co by chtěl o něčem říci, není ještě kritika. Nestací na př. sednout si v divadle a spekulovat, co duchaplného by mohl o tom napsat. To není k ničemu, to jenom otravuje, znechucuje ty, kteří pracují. Ferdinand Peroutka, prototyp takového duchaplného jen komentátorství, nebyl vůbec žádný kritik naší politiky. Vždyť sám nevěděl, co vlastně chce. A prof. V. Černý také není žádný kritik, přes všechnu svou duchaplnost nebo lépe právě pro ni.

Kritika, skutečná, tvořivá kritika, je něco docela jiného. Jen se podívejme na takové skutečné kritiky: v Rusku, ve Francii, ale také i u nás. Přímou epochu často znamenali ve svém oboru tím, jak tvořivě zasáhli v tvůrčí proces své doby. Ti naši dnešní tak zv. kritikové však se o nic takového ani nepokoušejí. To jsou jacísi jen — promiňte mi to trošku vulgární slovo — kulturní kibicové. Umělci tvoří, pracují, a takový kritik jen k tomu přihlíží, místo aby šel a pomohl, třeba i svou kritikou. A jen do toho sem tam něco prohodí. Ale o kibicích při hře v karty, pokud vím — já karty hrát neumím — mají jedno snad hodně hrubé, ale celkem zdravé a správné pravidlo. (*Potlesk.*) Neškodilo by, kdyby platilo

i o našich kulturních kibicích. Nedovedou-li nic jiného, než takto jen se mísit do hry, udělali by i v kultuře lépe, kdyby mlčeli.

Ne proto takové příštípkování, nýbrž opravdová, kladná a tvořivá práce musí být naším heslem a naším cílem. Musíme radostně rozezvučet všechny ty tóny, které dnes tak bohatě znějí naší skutečností a naším lidem. Musíme znova a naplno rozezvučet tóny lidskosti, tóny lidovosti, tóny českosti — tóny nového, socialistického světa. (*Potlesk.*) Pro dělnictvo, pro rolnictvo, pro armádu, pro lidi kultury, pro všechny občany naší nové, lidové, radostně se rozvíjející republiky bez rozdílu.

A klíč k tomu? Ne v samé kultuře, ne v umění, ne ve vědě tkví základ dnešní problematiky, ale v nás samých. Je to problém ne věcný, ale osobní. Kulturně, umělecky, vědecky je to jasné, ale mnohým z nás nikoli. Pro Smetanu nebylo vůbec otázkou nebo problémem, má-li tvořit lidově a národně anebo ne. Smetana přece nemohl jinak, neboť to bylo prostě v něm. On byl lidový a český, a proto lidové a české bylo i jeho umění. Typický pro něho je i výrok: „Mně záleží na tom, aby každá moje opera měla úspěch.“ I to je jen jiná obměna toho, že žil s národem, a proto jako jiní pracovali pro blaho národa, tak chtěl, aby i jeho umění k tomu přispělo. Nestavěl se proto mimo, ani nepočítal na dalekou budoucnost. Jemu šlo o současnost, o národ, jak tehdy bojoval. I šel s ním i jako umělec a dal tím svému umění životnost, ze které i my ještě žijeme.

Jako naopak, je-li to pro někoho problém, je už tím „vedle“. Musí-li teprve uvažovat a rozhodovat: „Budu psát lidově?, budu psát srozumitelně?, budu psát národně?“ — v tu chvíli je ztracen. A nejlépe by udělal, kdyby toho na čas nechal a místo toho vstoupil do organizace, poučil se tam i vssál v sebe dech dnešního života, stal se vůbec naším, lidovým, českým pokrokovým člověkem. Pak mu bude všechno jasné. (*Potlesk.*)

I dovoluňte mi, abych tím svůj i tak již velmi obsáhlý referát skončil. Řekl bych nakonec ještě jen toto: My máme v naší národní tradici, v našich národních umělcích i vědcích se Smetanou a Palackým v čele ty nejkrásnější vzory, jak řešit i dnešní nejaktuálnější otázky. Nehoníme se proto za něčím nemožným, kládeme-li si nahoře vytčené cíle. Stojíme na velmi pevné půdě, a jen opřít se o ni musíme a jít dále v duchu nejlepších našich národních tradic. A nebudme při tom nedůtkliví a nepleťme do toho osobní zájmy. Jde o cíle příliš veliké, abychom na cestě k nim jakkoli směli kolísat a chytračit. My můžeme jít vpřed. A já věřím —

a vy jistě se mnou — že půjdeme vpřed. A dáme-li své síly dohromady — i já bych v tom chtěl, pokud vystačí moje síly, s vámi spolupracovat — nemůže se nám dílo nepodařit. K čemuž přeju vám i sobě, všemu národu, plný a krásný úspěch! (*Dlouhotrvající potlesk, přítomní povstávají a volají: Ať žije profesor Nejedlý.*)

Václav Dobiáš

Pane ministře, dovoluňte, aby vám poděkoval muzikant za vaši jasně srozumitelnou, jasně přesvědčující, lidskou, radostnou a nejkrásnější řeč. Řekl jste něco o cestách; je jich víc, ale řekl jste: žádné chytračení, žádný švindl. Pane ministře, dále hovořit by bylo zbytečné. Nosili bychom dříví do lesa, my však je chceme nosit z lesa. Přejeme si, aby bylo ve všech rodinách a všecy hrálo. (*Potlesk.*)

Předseda

Milí přátelé, já myslím, že zase není třeba děkovat. Na tomto sjezdu to má předseda báječné, protože vy všichni tak pěkně, kolektivně poděkujete, že bych ztrácel slov. — Prosim pana Michala Chorvátha, aby přednesl svůj slovenský koreferát.

Michal Chorvát

Pán předseda vlády, slávny sjazd!

Ak si prebehneme zbežne hlavné body minulosti obidvoch narodov zistíme, že okrem prvých a posledných rokov, vývin ide celkom odchylné. Kým Česi politikou svojich kniežat uchovávali si samostatnosť, svojské zriadenie a vedenie národa svojimi ľudmi, upadá slovenský ľud na celé tisícročie bez podobnej správy do feudálneho poddanstva. Kým v českých zemiach ostávajú miesta na kniežacom dvore medzi šľachtou, meštianstvom, na ktorých sa pestuje svojská vzdelanosť, umenie, jazyk, na Slovensku nič takého až do najnovších čas nieto. Český národ uchováva si povedomie svojej historickej kontinuity, na Slovensku mizne i vedomie o národnosti a o pôvodnej politickej slobode. Český jazyk, ako dôležitý nástroj vzdelania i obrany je vypestovaný k veľkej dokonalosti už v XV. stor. a sledy toho nesie aj v jazyku modernom, slovenský jazyk stáva sa spisovným v tej podobe, ako v najnovšom čase vychádza z úst ľudu. Ak sa ulpí len na histórii a tradícii českej, zdá sa slovenský vývin náhodný, kým on je zákonitý a dobre pochopiteľný z vlastných vývinových základov.

Nás musí zaujímať predovšetkým, či existujú vo výsledniciach zákonitých tendencií opačné, či je slovenský národ odsúdený ku konzervatizmu a zaostalosti a tu možno samozrejme konštatovať, že pokrokovosť je bezpodmienečným činiteľom nášho národa. Bez pokrokových svetových prúdov nemohol sa náš národ vymaniť z poddanstva a nemohol sa zorganizovať v národnú a politickú jednotu.

Demokracia a pokrok nie je nejakým umelým činiteľom, ktorý treba slovenskému ľudu objavovať. Nesmierna väčšina Slovákov sú robotníci a iné spoločenské vrstvy z nich väčšinou vznikly alebo vznikajú. Šľachtu Slováci nepoznali, meštiactvo sa nás odrieklo. Stáročné poddanstvo prešlo do vedomia slovenského človeka ako ťažká krivda na jeho ľudstve. Náš ľud inštinktívne nenávidí pánov a ide proti nim. Je od stáročia zvyknutý na rovnosť hospodársku a spoločenskú a všetko najdôležitejšie prežíva kolektívne. Keďže sa nevyvinulo meštiactvo a súkromné podnikanie vo väčšej miere, neprenikol ani nadmerný individualizmus. To všetko ukazuje, ako je Slovensko pripravené pre modernú dobu, ako dokonale absorbuje demokraciu a uvíta socializmus.

Táto dispozícia, získaná utlačovaním sociálnym a hospodárskym a v oslobodzovaní sa z neho, má svoje kladné i záporné stránky. Treba ich spomenúť, lebo sú obe nesmierne dôležité.

Už F. X. Šalda pozoroval na slovenských vzdelancoch, že majú niektoré vlastnosti, odlišujúce ich od súčasných českých druhov. Ide o istú nezávislosť ducha a prispôbovivosť novým pomerom, o veľkorysosť chápania vecí. Nejde tu, rozumie sa, o žiadon zázrak. Táto charakterová vlastnosť vyplýva z neupútanosti historickými determinantmi; okrem toho slovenský vzdelanec nie je pôvodu buržoázneho, nemá jeho gesto, obmedzené strachom o neveľký majetok. Jeho veľkorysosť vyplýva z toho, že musí mnoho získať a nemôže nič stratiť. Orientácia jeho vzdelania, keďže sa nemôže opierať o dostatočnú vlastnú národnú vzdelanosť, musí sa obracať k vrcholom cudzích národných kultúr. — Pravda, má to aj svoj rub: sklon k dobrodružnosti. S dnešnými zmenami pomerov sa to všetko mení a znie mi už ako anachronizmus pasus J. L. Fischera zo Svobodných Novín z 18. marca 1948: „To plyne z nášho národného charakteru, jemuž se zalíbilo ve středních polohách a který, poněvadž vyrůstal homogenně z lidu, se tak zásadně liší od Slováků, stižených dosud komplexem úcty k maďarské šlechtě.“ Myslím, že oboje neplatí dnes ani o Čechoch, ani o Slovákoch; ťažko hovoriť o úcte k maďarskej šľachte, keď sme jej

vzali majetky, kaštiele, a tam, kde sa hýrievalo, učia sa dnes sedliacki synovia. (Potlesk.)

Druhý veľký prínos, ktorý dáva slovenský človek a ktorý je príslubom socialistickej spoločnosti, je jeho nesmierna pracovitosť a úcta k práci. Ak doteraz pracovitosť bola jeho kliatbou, lebo bola predmetom vykorisťovania, dnes môže byť prameňom jeho požehnaní. Úcta k práci je niečo, čomu sa majú národy, prešlé buržoáznou epochou, s jej voľným trhom práce naučiť. My prinášame si do socialistickej výstavby roľnícku úctu k práci a k jej plodu. Je to znak dôvery ľudu v budúcnosť, v život, znak nepodlomenosti charakterovej, a je to náskok, ktorý sa bude pri výstavbe budúceho života cítiť. — Pravda táto veľká dôverivosť niesla so sebou i negatívnu stránku v politickej nevedomosti a v jej zneužívaní vykorisťovateľskými vrstvami. Preto je pre nás potrebné zaviesť tradíciu dobrej politickej uvedomelosti a politickej práce v širokých masách.

Slovenský ľud vnáša si do národnej kultúry veľkú tradíciu umeleckej tvorivosti. Táto tvorivosť vyplýva tiež z hlbkej dôverčivosti ľudu a zo zdravého pomeru k skutočnosti, nepodlomenej nejakými idealistickými falšami. Ľudové umenie je pre nás i pre všetkých veľký dar, lebo nám ukazuje cestu, ako sa má spopularizovať umenie a kultúru vôbec, ako vzniká dobový umelecký sloh, ktorý spojí v kultúre celý národ. Ľudové umenie ako živý organizmus nás poučuje, aký má byť pomer umenia k skutočnosti a aké sú tvárne spôsoby, ktorými môžeme túto úlohu riešiť.

Veľkou pokrokovou tradíciou nášho národa je slovanská vzájomnosť. Keďže otcov novodobej slovenskej myšlienky Kolára a Šafárika máme spoločných, netreba mnoho o tom hovoriť, čo znamenala v národnom obrodení. Chceme však poukázať na jej slovanské korene, ktoré dobre vysvetľujú, prečo práve Šafárik a Kolár stali sa jej prorokmi. Malý slovenský národík, chudobný, bez histórie, bez väčšej umelej vzdelanosti, prirodzene pocítil živšie spolupatričnosť s veľkými a slávnymi príbuznými národmi, ako tí, ktorí nepostrádali aspoň elementárne podmienky svojho života. V myšlienke slovanskej cítila sa vždy aj jej struna sociálna. Štúr a jeho žiaci pocítili veľmi dobre, že v mystickom žiari ruského slavianofilstva nie je tak snaha po ovládnutí sveta, ako po jeho spasení. Slavianofilstvo uvedomovalo si spoločenský i mravný rozpad západného buržoázneho sveta a bolo preniknuté myšlienkou, že tu nepostačia záplaty, ale že bude potrebná základná spoločenská oprava. Nie je náhoda, že v slovanskom Rusku

vzniká opravdivý socializmus a snaha po jeho víťazstve. Víťazstvo Októbrovej revolúcie pocítili všetky slovanské národy, na prvom mieste my, Slováci, vo svojom oslobodení. Víťazstva sovietskeho socializmu prijímali sme vždy hrdo, ako dôkaz, že na Slovanstvo dnes prechádza vedenie ľudstva a stráža jeho najlepších tradícií. Slovanstvo, socializmus a ľudstvo sme bránili spoločne s ruskými bratmi v partizánskych oddieloch cez Slovenské národné povstanie. Slovanské cítenie slovenského ľudu je mohutné, je jednou zo síl, ktorá prevedie náš národ z dnešných čias do socialistickej budúcnosti.

Vedľa tradícií, ktoré si slovenský národ prináša z minulosti, sú tu však aj nové, nadobudnuté z najnovších čias z veľkých skúseností druhej svetovej vojny. Kým až do najnovších čias ostával náš národ pasívnym a aj keď šlo o demokraciu a pokrok, rád čakával na iniciatívu z druhých strán, tentoraz pustil sa do boja proti fašizmu, proti nepriateľovi ľudstva i seba. Je to niečo nového a nás samých ohromujúceho. Že toľké masy ľudu vedely zabudnúť na všetko a obetovať všetko. Z prostých dedinských, alebo robotníckych chlapcov stali sa velitelia ozbrojených skupín, ktoré podľa zásad partizánskeho i pravidelného boja bili nepriateľa. Nie to je u nás nové, že slovenský ľud bojuje, ale to, že bojuje nie v cudzích službách, ale za svoje ciele. Poznali sme tu, že národ nie je národom, kým nemá túto tradíciu v bojovnosti za svoje ideály. Že táto tradícia úplne zmenila slovenskú skutočnosť, videli sme za tri roky a najmä pri posledných udalostiach. Keby bol slovenský ľud pasívne podľa svojho doterajšieho zvyku podrobil sa prevahe volebného lístku, ktorý vôbec nevyjadruje pomer skutočných síl, tak Slovensko sa stane sberňou reakcie. V skutočnosti práve živé pokrokové sily Slovenska i pri zdanlivej nepočtenosti vedely si vždy udržať prevahu, uchovať bojový odkaz slovenského povstania a v patričný čas udrieť. S tejto stránky treba vysoko hodnotiť prínos Slovenska k riešeniu tejto krízy a jeho podiel na víťazstve československej ľudovej demokracie. *(Potlesk.)*

Z tých istých zdrojov čerpá Slovensko i novú tvorivú tradíciu politickú. Slovensko veľmi výdatne prispelo k vývinu ľudovo-demokratickej štruktúry Československa. Nezabúdajme, že už roku 1944 tvorily sa na Slovensku národné výbory, ktoré sa staly po tejto skúške oporou a vzorom pre celú Republiku. Československý ľud pochopil dobre ich význam a využil ich vo svoj prospech. Taktiež Slovensko ukázalo vyspelý politický smysel v zákonodárnej práci SNR, keď proklamovalo zásadu znárodnenia priemyslu a po-

zemkovej reformy, poštátnilo všetko školstvo atď. Po oslobodení Červenou armádou zachovalo si iniciatívu až do čias, kým nenastalo obdobné zápasenie s reakciou a tento boj dobojovalo víťazne. Dnes je Slovensko pevne v rukách ľudovo-demokratických pokrokových síl a jeho podiel vo výstavbe socialistickeho štátu sa zrejme zväčší. Táto tvorivá politická tradícia stáva sa cenným prínosom v službách spoločného nažívania Čechov a Slovákov a ich štátu.

Napokon zmienim sa ešte o jednej významnej tradícii, ktorá je na Slovensku veľmi živá a pre existenciu tohto štátu bezpodmienečná. Ide o tradíciu československej vzájomnosti. Významná je preto tak veľmi, že je správna, totiž že obsahuje pravé poznanie československej problematiky i živý cit. Slováci vedia, že my a Česi sme dva síce rozdielne, ale napriek tomu veľmi blízke národy, ktorých povinnosťou je ešte viacej sa sblížiť. Vedia ďalej, že je bezpodmienečne potrebné súžitie Slovákov a Čechov v spoločnom štáte pre blahobyt oboch národov. Česi potrebujú Slovákov práve tak, ako Slováci Čechov. Ak my potrebujeme Čechov pre ich vzdelanie, priemysel, vyspelú organizáciu, potrebujú nás oni ako spojivo s ostatnými slovanskými národmi, potrebujú nás ako dôležité strategické zázemie aj ako mocný populačný zdroj pre štát. Bez Slovenska Česi ako samostatný štát nemôžu byť a práve tak aj my. Nemôžeme však obstáť ani pri škorpení, ale len pri vyrovnanom spolunažívaní.

Slávny sjazd! Rozumie sa, že som ani zďaleka nevyčerpal všetko, čo daná tématika predpokladá. Hovoril som však o všetkom, čo som pre dnešnú fázu nášho a spoločného vývinu pokladal za najpotrebnejšie. Máme na oboch stranách veľké, slávne a plodné tradície, ktoré idú súbežne. Treba však, aby sme si ich navzájom poznali, aby sme nestáli prekvapení, keď sa v uzlových bodoch našich dejín niečo stáva. Treba, aby sme sa neprekážali, ale spolupracovali na prospech Slovákov i Čechov a na osoh našej spoločnej ľudovo-demokratickej Československej republiky. *(Dlhotrvajúci potlesk.)*

Předseda

Ďakujem menom vás všetkých Michalu Chorváthovi a chcel by som ho uistiť, že česká kultúra pôjde tak, ako náš národ, ruku v ruke s kultúrou slovenskou v najužšom sväzku bratskej vzájomnosti na ceste k jasnej socialistickej budúcnosti nášho štátu. *(Potlesk.)*

A nyní mi dovolu, abych mezi námi uvítal významného hosta pana Grillota, sekretáře francouzské asociace vědeckých pracovníků, který pronese pozdravný projev. (*Shromáždění povstává a dlouhotrvajícím potleskem zdraví pana Grillota.*)

M. Grillo

(*Proneseno francouzsky.*)

Draží přátelé, jsem velmi šťasten, že mohu pozdravit váš Sjezd národní kultury jménem pokrokových francouzských vědců, kteří velmi pozorně sledovali vývoj nedávných událostí v Československu. Vidí v jejich šťastném zakončení vítězství skutečně demokratických sil. Naše země je ohrožena protilidovým spiknutím kapitalistické třídy, která se spojila s cizinou. Marshallův plán, který předstírá šlechtnost a nezáměr, není ve skutečnosti ničím jiným než plánem, jak úplně zničit naše hospodářství. (*Potlesk.*) To se už na příklad stalo s naší filmovou výrobou, a to už se začíná projevat v leteckém a automobilovém průmyslu. Proto jsme nadšeně uvítali vítězství demokracie ve vaší zemi. Pokrokoví francouzští vědci jsou velmi početně zastoupeni na vědeckých fakultách a v Národním sdružení pro vědecké bádání. Jsou organizováni jednak ve Sdružení vědeckých pracovníků, jednak v Syndikátu pro vyučování na vysokých školách, který se nedávno rozhodl, že neuposlechne zrádné výzvy k rozkolu odborového hnutí a že zůstane v jednotném odborovém hnutí po boku ohromné většiny dělnické třídy.

Hlavním cílem našeho Sdružení vědeckých pracovníků je, aby hledalo prostředky pro všestranný rozvoj vědeckého bádání a pro co největší rozšíření vědecké kultury pořádáním veřejných přednášek, filmových představení, rozhlasových přednášek atd. Toto rozšiřování vědy se u našeho lidu setkává s velmi příznivým ohlase. Za nedávné války se velmi jasně dokázalo, jak důležitá je práce našich vědců. Použití radaru se účinně osvědčilo při obraně Anglie v roce 1940 a vzbudilo zájem širokých mas. To je jen jeden z mnoha příkladů. A slovom Stalinovým „Nejsilnější zemí bude země s nejvyspělejším vědeckým bádáním“, porozuměly všechny národy světa. (*Potlesk.*)

Tento zájem mas o vědecké otázky je ovšem spojen s jistou obavou, že by vědeckých objevů mohlo být zneužito. Proto mají vědci velikou odpovědnost, která neustále vzrůstá. Vědec musí ve své osobě spojovat vědce a občana, který je si vědom nejdůležitějších zájmů své vlasti a míru. (*Potlesk.*) Musí bádát o prospěšnějším použití atomové energie a ochránit lidstvo před ničivým účinkem atomové bomby. Musí bádát dále v biologii a zabránit možnosti bakteriologické války. Musí pracovat tak, aby psychologie byla vědou pozitivní a přitom musí odmítat dávat své znalosti do služeb kapitalistických zločinců, kteří chtějí zpracovat lidskou duši pro možnost nových kataklismat. (*Potlesk.*)

Zkrátka, dnes více než kdy jindy je povinností vědeckého pracovníka, aby se postavil na stranu nedělitelného míru. (*Potlesk.*) Váleční štváči, kteří chtějí těžit z toho, že lidstvu nahánějí strach z možnosti další války, budou demaskováni. (*Potlesk.*) Mohutná fronta, kterou tvoří slovanské země, země lidově-demokratické a všechny demokratické síly je přinutí, aby se vzdali svých plánů na nová válečná dobrodružství. (*Potlesk.*)

Další povinností vědeckého pracovníka je, aby se postavil na stranu lidského pokroku a společenského pokroku. Aby to mohl učinit, je třeba, aby s jeho cesty byly odstraněny všechny překážky, které ho zdržují, a zejména řada přežitků, které nepřátelé pokroku žárlivě střeží. Příliš mnoho našich kolegů ještě buďto pro svůj společenský původ nebo vlivem své výchovy, často také z nespolečnosti, přejímá tyto přežitky konvence, jež jim vnucuje vládnoucí třída, která si chce udržet podmínky pro sebe výhodné, ba některé vědci je dokonce brání, neboť zaměňují jejich historičnost s tradicemi národní kultury. Ale přesto najdeme i dnes ve Francii názorné příklady, že jedině tehdy, jestliže se vědečtí pracovníci úzce spojí s lidem, zejména s dělnickou třídou, mohou vykonat prospěšné dílo. Jako jeden z takových příkladů bych rád uvedl mohutné stávkové hnutí, které vypuklo v listopadu minulého roku a v němž za společný cíl bojovala dělnická třída společně s universitními profesory. Stávky vysokých škol a vědeckých pracovníků, která trvala 17 dní, se zúčastnilo více než 50 % profesorů pařížské přírodovědecké fakulty a přidružených ústavů, Collège de France, Museum atd. (*Potlesk.*) Cílem této stávky bylo ovšem především dosáhnout splnění hmotných požadavků osazenstva university a finanční zajištění jeho činnosti a vědeckého bádání. Ale neméně významnou roli tu hrála solidarita, kterou tu vysoké školy chtěly projevit nejen učitelům a profesorům ze Sdružení odborných pracovníků, nýbrž i celé dělnické třídě. O tom právě svědčí četné projevy universitních profesorů nejrůznějšího politického a filosofického zaměření k stávkujícím kovodělníkům, železničářům a stavebním dělníkům.

Zmiňuji se o tomto společném boji vědeckých pracovníků a pracovníků rukou u příležitosti nezapomenutelného dojmu z manifestace na oslavu šestistého výročí Karlovy university, při níž se v aule právnické fakulty shromáždili zástupci závodů i university. Uvádíme tyto příklady proto, abychom přiměli většinu vědeckých pracovníků, aby přervali pouta zpátečnických předsudků, aby opět čerpali z národních tradic, aby se úzce přimkli k lidu a odhodlaně vykročili k míru a ke společnému pokroku. (*Dlouhotrvající potlesk.*)

Předseda

Děkuji jménem vás všech panu M. Grillotovi a vyslovuji jménem našeho sjezdu projev našeho bratrského porozumění i našeho bojového souručenství pokrokovým vědcům a umělcům socialistické Francie. (*Potlesk.*) Nyní zahájíme diskusi. V dopoledním pořadu jsou podle pořadí přihlášení tito řečníci: Generál Dr Jaroslav Procházka, náčelník hlavní správy výchovy a osvěty při ministerstvu národní obrany, prof. Dr Valouch, Ing. Konečný z Brna, Julius Horvát, režisér Jan Škoda, Josef Hudeček, národní umělec Dr Frant. Langer, malíř Alois Fišárek, Saša Machov, architektka Müllerová, zástupce Ústřední rady odborů Dr Feldstein a zástupce Svazu české mládeže Šafařík.

Nyní prosím pana generála Procházku, aby se ujal slova.

Gen. Dr Jaroslav Procházka

Vážený sjezde, drazí přátelé!

Myslím, že není třeba vysvětlovat a dokazovat, jaký význam má národní kultura ve všech svých oborech pro obranu státu, pro zajištění naší svobody a nezávislosti a pro obranu našeho lidově demokratického řádu a ostatních vymožeností československého lidu před možným vnějším ohrožením. Vítězstvím, kterého dosáhl náš lid v únoru nad domácí i zahraniční reakcí, byly vytvořeny lepší a příznivější předpoklady nejenom pro další všestranný rozvoj naší národní kultury, nýbrž i pro její účinnější uplatnění na poli obrany státu. Dříve vládnoucí česká a slovenská velkoburžoasie před Mnichovem, v době Mnichova i po něm nebyla schopna zorganizovat a zajistit úspěšnou obranu republiky. Nevedla boj proti fašismu a za demokracii, naopak měla protilidový a protidemokratický postoj

proti Sovětskému svazu a proti Slovanstvu. To se projevilo ještě po osvobození, kdy reakční protilidové a protidemokratické živly u nás brzdily a podkopávaly základy naší bezpečnosti a samostatné státní existence našich národů. Odstraněním této překážky a uvolněním naší cesty k socialismu byly vytvořeny lepší podmínky pro rozvoj lidového rázu naší národní kultury a tím i pro její účinnější využití k zesílení obranné schopnosti našeho lidu.

My, kteří pracujeme v armádě, na frontě vědecké a kulturní práce, stojíme dnes po vítězství lidu před novými, závažnými úkoly. Je třeba se v armádě plně oprostit od posledních zbytků protilidového a buržoasně kastovního dědictví minulosti, je třeba plně skoncovat s tak zvanou apolitičností, pod kterou se skrývaly reakční a kapitalantské tendence. Je třeba vyvodit všechny důsledky z nových poměrů a houževnatě pracovat na uskutečnění zásady, že bránit vlast znamená v našem pojetí vésti posvátnou národní lidovou válku za nejaktivnější účasti veškerého lidu.

Úkolem vojáků je plně rozvinout novou československou vojenskou doktrinu, lidovou československou vojenskou doktrinu podle nejmodernějších válečných zkušeností, učinit majetkem bojovníků nejnovější pokroky vojenské vědy. Úkolem vojáků je zdokonalovat a ustavičně zvyšovat vojenskou techniku, obohacovat ji nejnovějšími vědeckými vynálezy a pokroky. Úkolem vojáků je zvýšit a neustále zvyšovat morálně hodnotu bojovníků a jejich politickou vyspělost a zralost, aby byli uvědomělými obránci vlasti, aby byli plně oddáni lidu, národu a státu a lidově demokratickému režimu, který si náš lid dal. Naším úkolem je rozvinout vědecky, politicky i kulturně instituce v armádě na nových lidových základech. Máme-li dnes příznivější podmínky, zavazuje nás to, abychom dané úkoly čestně splnili. Na to ovšem nestačí jen síly naše, síly vojáků. Je třeba spolupráce a součinnosti pracovníků vědecké a kulturní fronty z občanských kruhů.

Přijímáme-li názor, že bránit vlast znamená vésti národní lidovou válku, pak je třeba, aby aktivní složkou obrany státu se stala i naše celá národní kultura.

Ale to není vše. Národní kultura sama je důležitou zbraní jednak při výchově národa k bezpečnosti, jednak při vedení operací v době konfliktu. Zkušenosti nás poučily, že slovo spisovatele je ostrou zbraní proti nepříteli, že nezbytným prostředkem na frontě je také dobrý film, kniha, časopis, divadlo, hudba a podobné prostředky.

Vzpomeňme válečné doby, kdy slavný sovětský spisovatel Ilja Erenburg a jeho druhové svými statěmi, svou tvorbou budili nenávisť sovětských bojovníků k německo-fašistickému nepříteli a tak se zařadili mezi nejpřednější antifašistické bojovníky za války.

Vzpomeňme našeho talentovaného skladatele a hudebníka Vítku Nejedlého, který na sovětsko-německé frontě účinně pomáhal zesilovat bojového ducha našich vojáků v SSSR a dnes odpočívá věčným spánkem vedle ostatních hrdinů dukelské operace. Už dnes je zapotřebí, aby naši pracovníci vědecké, umělecké i kulturní tvorby se zapojili aktivně do úsilí, které má upevnit a zvýšit brannou pohotovost našeho lidu a československé lidově demokratické branné moci. Formy, v jakých se to může dít, jsou nejrozmanitější. Může to být vědecký pokrok, technické vynálezy i umělecké dílo.

Nevyčerpatelnou studnicí jsou zejména pro historickou a literární tvorbu bojové tradice našich národů. Budit činnorodé vlastenectví, zocelovat bojový charakter našeho lidu, vésti jej k pevnosti a důslednosti, k statečnosti a sebeobětavosti, k naprosté věrnosti lidovému a lidově demokratickému režimu při obraně svobody a demokratických práv, je účelem a vysokým posláním právě národní kultury.

Dovolte, abych vyslovil přesvědčení, že v nových poměrech po vítězství našeho lidu dosáhneme i na tomto poli lepších výsledků než dosud. Vyžaduje toho nejvyšší zájem našeho lidu. Jde o to, aby vědomí důležitosti této věci proniklo plně do kruhů vojenských i občanských pracovníků, aby tam proniklo i pochopení nových myšlenek a nových potřeb, aby se věci chopila tvůrčí iniciativa. Pak nebude tak těžké přikročit k uskutečňování. Národní kultura se musí stát oporou naší bezpečnosti. *(Potlesk.)*

Předseda

Děkuji panu náčelníku hlavní správy výchovy a osvěty při ministerstvu národní obrany generálu dr. Procházkovi. Chtěl bych ho ujistit, že jedním z hlavních úkolů naší národní kultury bude posilovat v národě hrdý a hrdinský pocit života. A věřím, že kultura tím podstatně přispěje k posílení a upevnění naší národní brannosti. *(Potlesk.)*

Nyní promluví prof. Dr. Valouch.

Dr. Miloslav Valouch

Pane ministerský předsedo, vážené shromáždění!

Jsem přesvědčen, že je zbytečné nějak naléhavě dokazovat právě v tomto shromáždění důležitost vědecké práce pro národní život. Přece však, kdykoliv diskutujeme souhrnně problémy našeho kulturního života, projevuje se jakási nerovnováha mezi jeho složkou uměleckou a složkou vědeckou, která vždy ustupuje do druhé řady. Není to však otázka prestiže mezi uměním a vědou a mohli bychom být dokonce spokojeni s tímto zjevem, kdyby znamenal, že v oboru vědecké práce není již třeba diskuse o zásadních otázkách, že jsou již většinou vyřešeny a že vše jde kupředu tak, jak bychom si přáli. Víme však, že tomu naprosto tak není a že příčiny menšího zájmu o vědeckou práci v oboru kultury jsou jiné. Pokroky vědy, dosažené vědeckou prací badatelskou, znamenají totiž nejen obohacení kultury, nýbrž i přinášejí více méně bezprostředně užitek národohospodářský a ve svých aplikacích na příklad ve výrobě jsou důležitým činitelem při zlepšování materiálního základního společenského života.

!A jsou to rozsáhlé obory věd přírodních, technických, lékařských a také některých věd duchovních, u kterých jsme zvyklí všimati si více tohoto jejich praktického výzkumu a mimoděk je takto do jisté míry vysunujeme z oblasti kulturního života.

Leč ani nad tím bychom se nemuseli tuze zarmoutit, kdyby tu nebylo značné a nezdravé izolovanosti vědy od úkolů, které jsou právě dnes středem zájmů a úsilí našeho lidu. !A musím tu hned zdůraznit jednu souvislost, kterou musíme mít na zřeteli, když si chceme položit konkrétní úkoly, jejichž provedení má tento nepřiznivý stav zlepšit.

Vědecké práce ve většině oborů se dosud převážně konají na vysokých školách, které i ve své funkci vyučovací jsou dosud značně vzdáleny od dnešní potřeby našeho národního života. Vědecká práce je v důsledku toho také málo rozvinutá a málo intenzivní. Musíme ji rozvinout na širší základně i mimo vysoké školy a musíme ji oplodnit tím, že jí dáme aktuální úkoly, jejichž řešením se zapojí do celkového proudu našeho budovatelského úsilí. Zbaví se své dosavadní izolovanosti od života a stane se brzy středem zájmu širokých vrstev našeho lidu, podobně jako to vidíme v Sovětském svazu.

Jedním z takových základních úkolů pro vědecké práce je na příklad úkol zvětšit surovinovou a energetickou základnu státu.

Účelnou dělbou práce je možno tento základní úkol rozvinout v plán konkrétních dílčích úkolů vědeckých, na nichž se může a musí podílet v uvědomělé spolupráci velký počet vědeckých pracovníků různých oborů, geologů, mineralogů, chemiků, fyziků, biologů, matematiků atd. V tomto úkolu je totiž zahrnut velkorysý a systematický výzkum nerostného a přírodního bohatství našeho státu a jeho nejúčelnější využití, právě tak jako výzkum použití atomové energie, pro který máme surovinové podmínky, dále biologický výzkum k účelům šlechtitelským v říši rostlinné a živočišné, chemický, fyzikální a biologický výzkum za účelem zužitkování tak zvaných odpadových látek z průmyslu a hospodářství atd.

Podobně jiným základním úkolem vědy je, aby přispěla ke zvýšení zdravotní úrovně obyvatelstva a ke zlepšení jeho výživy na základě bádání biologického, lékařského, sociologického, na příklad v otázkách populačních, sociálních chorob, jako je tuberkulóza a rakovina, v otázkách vlivu pracovního prostředí na lidské zdraví, výroby umělých tuků z domácích surovin, ochrany potravin před znehodnocením a podobně.

V každém z vědních oborů, jejichž specialisovaní vědečtí pracovníci se zúčastní na řešení těchto úkolů, se najde dosti práce pro všechny, od těch, kteří jsou na příklad ve fyzice nejbliže k praxi, až po ty nejjobecnější theoretiky. Tak rozvineme dosud nevidaný a za dřívějších poměrů netušený vědecký život, na němž se zúčastní jistě všichni naši vědečtí pracovníci s nadšením, neboť jim budou také dány k dispozici prostředky, o nichž dosud jen snili. A nemusíme mít žádnou falešnou obavu o potlačení svobody vědeckého bádání, protože naopak teprve v tomto bohatém vědeckém životě najde každý skutečný vědecký pracovník plnou možnost svobodně rozvinout své tvůrčí schopnosti a své myšlenky a stát se podle svých kvalit i vůdcem skutečně svobodného pokroku vědy.

Uvědomme si však několik zásadních problémů, které musíme nyní vyřešit, abychom co nejdříve dosáhli tohoto cíle a které bude řešit státní rada pro vědu a budoucí československá akademie věd se svými budovatelskými ústavy. Potřebný rozvoj vědecké práce v souvislosti s hospodářským a kulturním plánováním je totiž nutno v prvé řadě umožnit opatřeními, která povzbudí co největší počet jedinců, aby rozvinuli své schopnosti k tvůrčí vědecké práci a k využití výsledků vědy v praxi. Stav, ze kterého dnes vycházíme, je totiž charakterisován velkým nedostatkem vědeckých pracovníků. Uvedu proto hlavní potřebná opatření v tomto směru jen v heslech:

1. Nadaným absolventům vysokých škol a mladým pracovníkům z praxe je nutné poskytnouti státní stipendia a stipendia podniková, aby bylo možno plánovitě vychovávat kvalitní vědecký dorost.

2. Je třeba, aby se ve smyslu kvalifikačním zvýšila úroveň hodnoty doktora věd tak, aby tato akademická hodnota skutečně vyjadřovala vyšší stupeň vědecké kvalifikace a předřaditi jí další nižší hodnota akademickou. Je třeba dále sjednotit, prohloubit a zveřejnit kvalifikační řízení při výběru vědeckých pracovníků, zvláště na vedoucí místa na vysokých školách a ve vědeckých ústavech. Odstranit protekcionářství a uvolnit cestu skutečně schopným a budovatelskému úsilí lidu oddaným pracovníkům.

Ale také věda má svou sociální stránku. Je třeba, aby se vyrovnaly platy vědeckých pracovníků na úroveň platů vysoce kvalifikovaných pracovníků výroby a aby se odstranilo podcenění vědecké práce, které je pozůstatkem kapitalistické minulosti a jednou z hlavních příčin nedostatku kvalitních vědeckých pracovníků. S tímto opatřením musí být spojeno zvýšení výkonu ve vědecké práci, kterou je třeba vykazovat a kontrolovat. Zavést čestné i peněžité odměny za nadprůměrné výkony ve vědecké práci a v jejím praktickém využití a rozhodnout státní ceny za vynikající výsledky, čímž se docílí spravedlivějšího odměňování výkonu ve vědecké práci. Zavedením hodnoty „národního vědce“ pak vyjádřit všenárodní význam vědecké práce. *(Potlesk.)*

Náš úspěch na poli vědy je však také podmíněn účelným organizováním vědecké práce a využitím jejich výsledků tak, aby věda osvobozená z pout, která byla v minulosti vytvořena vládnoucími kapitalisty v honbě za jejich třídním blahobytem, mohla ve službách celého národa vésti pokrok na cestě za rostoucím blahobytem všech pracujících, na cestě k socialismu.

Je proto dále třeba zavést plánování vědecké práce jako organickou součást státních pětiletých plánů, soustředit hospodaření s finančními prostředky na vědu v jednotném finančním plánu vědy. Rozšířit plánovitě mezinárodní vědeckou spolupráci, obzvláště se Sovětským svazem a ostatními slovanskými a lidově demokratickými národy. *(Potlesk.)* A konečně dobudovat střediska vědecké a technické dokumentace pro potřeby vědy i praxe.

O orgánech, které mají pečovat o rozvinutí vědeckého života a nejen jej řídit, ale také skutečně vědeckou práci provádět i mimo vysoké školy, jsem se již zmínil. Pro krátkost času nemohu se podrobněji zabývat uvedenou již státní radou pro vědu a budo-

váním naší nové akademie věd. K akademii jen připomínám, že na rozdíl od dosavadních našich akademií musí být naplněna aktivní vědeckou prací, a proto budou u ní soustředěny nejvyšší badatelské ústavy. Obsáhne všechny vědy duchovní, přírodní, lékařské a technické a při zvětšeném počtu členů akademie musí být veřejnou kontrolou zaručeno, že se do ní dostanou skutečně vynikající vědci, kteří jsou si také vědomi svých mravních závazků vůči národu.

Chci však obrátit zřetel ještě k vysokým školám, jejichž souvislost s rozvojem vědecké práce jsem na začátku připomněl. Vysoké školy vychovávají nejkvalifikovanější pracovníky pro potřeby nové se organizujícího národního života a musí být tedy v první řadě přizpůsobeny jeho potřebám a zapojeny účelně do organizace školství. Musí však také být zdrojem, který nám nadto bude připravovat nové kádry mladých vědeckých pracovníků.

Je tedy reforma a reorganizace vysokých škol jedním z nejaktuálnějších problémů. Na vysokých školách se staly po únorových událostech některé změny, které nám již přinášejí ovoce a usnadňují nám úspěšné řešení dalších úkolů. Mám na mysli hlavně vznik nové akademické obce, v níž spolupracují profesori se všemi pokrokovými studenty a se všemi ostatními pomocníky. Na vysokých školách vane zkrátka nový vítr a duje a bude douti stále silněji do plachet pokroku.

Úkoly, které jsou na vysokých školách před námi, shrnuji v několik bodů. Je to zásadní forma obsahu a účelu studií, která musí být prováděna se zástupci z příslušných oborů praxe. Souvislost teorie a praxe musí být skutečnou zásadou studia. Taková forma studia je nutným předpokladem pro zavedení plánované výchovy vysokoškolsky vzdělaných pracovníků. Plánování počtu vysokoškolských absolventů musí být spojeno se zajištěním zaměstnání podle jejich kvalifikace. Výběr studentů pro vysoké školy musí být organicky zapojen do celé sjednocené soustavy našeho školství, jak je plánována základním školským zákonem. Rozšíření vzdělávací činnosti vysokých škol, zavedení zvláštních kursů, které umožní mladým pracovníkům z praxe, jimž nebylo dopřáno hlavně z důvodů sociálních studovat, aby doplnili své vzdělání na úroveň vysokoškolskou.

Je dále potřeba také zvýšení počtu vysokoškolských učitelů, relativně k počtu studentů a rozšíření počtu učitelských stupňů, aby účelnou délbou práce bylo docíleno lepšího výsledku vyučování a

usnadněno učitelům všech stupňů, aby se mohli věnovat této vědecké práci.

Dále uvádím prohloubení vědecké autonomie vysokých škol, zvláště pokud jde o habilitace docentů a ustanovování učitelů nejvyšších stupňů, a to zřízením širších kvalifikačních komisí, jichž se zúčastní odborníci z více škol a odborníci mimo vysoké školy. Obsazování míst na základě veřejných soutěží.

A konečně je potřeba postupně a plánovitě budovat síť našich vysokých škol podle celostátní potřeby s přihlédnutím k regionálnímu charakteru území, při čemž je třeba zvláště mít na zřeteli nedostatek vysokých škol na Slovensku. Pokusil jsem se tu nastínit několik základních úkolů na poli vědy a vysokých škol vědeckého směru. I když moje zaměření je přirozeně ve směru věd přírodních a technických, jsem jist, že v jejich rámci se pohybují i problémy věd ostatních, o nichž se necítím kompetentní konkrétněji hovořit.

Závěrem bych chtěl ještě dodat, že jednou z vůdčích směrnic naší práce na tomto poli musí být snaha, aby věda a její výsledky se staly právě tak jako umění majetkem všech pracujících, majetkem celého národa. Sblížení vědeckého pracovníka, vysokoškolského učitele i studenta s ostatními pracujícími je oním cílem, který napomáhá soustředění všech sil našeho národa na společné cestě k stále rostoucímu blahobytu v socialistickém státě. Vzorem a posilou budiž nám sprátelený Sovětský svaz a ostatní slovanské a demokratické státy, které jsou nyní spolu s námi mohutnou silou světového pokroku také na poli vědy. *(Potlesk.)*

Předseda

Děkuji panu doktorovi Valouchovi za jeho projev. Prosím nyní architekta Jaroslava Pokorného, aby se ujal slova.

Ing. arch. Jaroslav Pokorný

Pane předsedo vlády, páni ministři, paní a pánové:

Doba vysoko vyzvedla kulturu, umění, divadelnictví, literaturu, hudbu atd., ale poněkud rozpačitě se zastavila před architekturou. Ani na tomto sjezdu jsme o ní mnoho neslyšeli. A přece architektura vytváří všechny prostory, v nichž žijeme a pracujeme, vytvořila i tento prostor, v němž dnes rojujeme. Oč jde v tomto okamžiku

v architektonické tvorbě? Teprve únor 1948 dorazil řád, který deklasoval architekturu na artikl, pošpiněný kšeftem, na němž na jedné straně podnikatelé zbohatli a na druhé straně architekti sotva živořili.

V nové socialisující společnosti, která měla dosti síly ke znárodnění stavebnictví, se konečně architektuře dostává místa, které jí plným právem v národním životě a v lidové kultuře náleží.

Se změnou struktury našeho života je nutno v novém duchu změnit od základů i metody architektonické práce. Proto se akční výbor československých architektů v předsjezdových dnech usnesl na prohlášení, které je základním náčrtem nové organizace architektonické práce v hrubých rysech, jejichž pevnější linie vyžadují ještě hodně organizačního úsilí.

Prohlášení zní:

Teprve únorové dny letošního roku daly architektům možnost, aby rozvinuli socialistické snahy, které si v podstatě stanovili již v dobách první republiky. Tehdy však byly omezeny a pokřiveny kapitalistickým řádem. I když byl architekt v té době jasně vyhraněným socialistou, byl okolnostmi donucen, aby pracoval izolovaně, individualisticky, poněvadž chyběly základní předpoklady plánovaného hospodářství a širokého sociálního účelu, které by nadřadily zájmy společnosti zájmům některých jednotlivců.

Dnešní změnou společenské struktury změnil se i stavebník ve své základní podstatě. Za jednotlivce nastupuje nejširší veřejnost, lid, národ. Vůle lidu dala a dává úkoly socialistické výstavby. Architekti, kteří vždy toužili sloužit celku, ujímají se s nadšením spolu s lidem svého díla na budování státu. Zatím co dříve byla cílem kapitalistického stavebníka výroba obestavěného prostoru, sloužícího k vykořisťování, je v lidové demokracii tvorba nového, krásnějšího životního prostředí stěžejním socialistickým úkolem architektury. Splnění tohoto úkolu vyžaduje stanovení harmonické rovnováhy mezi složkami, vytvářejícími kulturní hodnoty a složkami ryze technickými, neboť v socialismu je technika prostředkem a cílem je člověk.

K dosažení předpokládaných úkolů dává dnešní socialisující společnost nezbytně žádoucí předpoklady především ve znárodnění výkonného stavebnictví, které mimo jiné konečně staví otázku oddělení projektování od provádění staveb.

Celostátní ideová a odborná organizace Unie architektů Československa nahrazující přežitou spolkovou činnost a soustřeďující

všechny české a slovenské architekty, představuje sjednocenou ideovou základnu československé tvorby. Organizační práce vytvoříme ve formě kolektivní spolupráce v národních architektonických atelierách, v nichž se postupně soustředí síly až dosud rozptýlené v soukromých projekčních kancelářích. V těchto kolektivech bude stanovena nedělitelnost díla, respektováno autorství a zvýšena vlastní odpovědnost projektantů. Registrace a řízení národních architektonických atelierů bude soustředěno v „architektonické radě“, přičleněné jako vrcholný orgán architektonické činnosti k Hospodářské radě. Toto organizační přičlenění umožňuje nejužší a stálou součinnost architektonické tvorby se státním hospodářským plánem. Zde také vzniká nejvhodnější základna pro rozvinutí architektonického výzkumnictví, které se nesmí omezit jen na hledisko konstruktivně technické, ale musí se zabývat především širšími sociologickými a kulturními předpoklady stavebního díla.

Národní atelierly, které se budou organizovat postupně a vyvíjet podle rozsahu a povahy úkolů a podle potřeb plánovacího hospodářství, dají možnost pracovního začlenění všem architektům a plného rozvoje tvůrčích sil každého jednotlivce podle jeho schopností a zvláštních zkušeností.

Atelierly budou náležitě vybaveny věcně i personálně a do kolektivní práce budou zde vhodnou formou začlenění všichni odborníci přidružených speciálních oborů. Atelierly budou ve stálé a úzké soudržnosti se znárodněným stavebnictvím, aby se zajistily nejlepší možnosti realizace.

Tento způsob organizace architektonické práce povede součinně k žádoucímu rovnoměrnému rozmístění tvůrčích úsilí po celém území státu k prospěchu kulturních hodnot, vytvářejících životní prostředí.

Zjišťování hmotných a materiálových předpokladů a organizace přidělování úkolů podle kapacity výkonů a odborného zaměření pracovníků osvobodí architekta od všech nepříznivých zjevů, které až dosud zatěžovaly jeho činnost a znemožňovaly mu, aby se plně věnoval vlastnímu tvůrčímu poslání.

V souhlase s touto novou organizací architektonické práce se dostane jednotnému školení architektů nové základny a nových cílů.

Architekti chtějí ve zvýšené míře vytvářet svá díla ve tvůrčí spolupráci a podle hmotných a duchových potřeb našeho lidu měst i venkova a touží po tom, aby lid našel k jejich tvorbě svůj pravý vztah. Zájem všeho lidu jim umožní, aby uplatnili v architektonic-

kém díle všechnu logiku a moudrost lidového stavebnictví minulosti a uvolnili nevyužitě tvůrčí síly, zkušenosti a popudy stavebních dělníků a řemeslníků, spolupracovníků při realizaci.

Naznačené perspektivy povedou za svého zrání k tomu, že naše města, naše obce, pracovní i rekreační prostředí lidu, intimity domova se stanou krásnými květy národní kultury a ideálními plody socialistické společnosti, na něž architekti spolu s pracujícím lidem budou stejně hrdi. (*Potlesk.*)

Předseda

Nyní prosím, aby se ujal slova Julo Horvát, po něm aby se připravil režisér Jan Škoda.

Julo Horvát

Drahi přátelia, súdruhovia a súdružky!

Přišli sme zo Slovenska do Prahy tentoraz s osobitne radostnými pocitmi, s vedomím, že prichádzame k svojim bratom. Vďaka veľkému februárovému víťazstvu pracujúceho ľudu Československa, ktoré odstránilo posledné prekážky uskutočnenia jednoty a bratstva Čechov a Slovákov, boly tieto naše pocity po prvý raz plné a voľné. Odstránením českej a slovenskej zradcovskej reakcie s javiska našich vlastných dejín otvorila sa cesta k skutočne ľudovodemokratickej a socialistickej spolupráce.

A preto, že sa dnes môžeme tešiť na výslni tejto movej pokrokovej, radostnej a svetlej skutočnosti, chceme vám povedať, že si od nej, my, na Slovensku, mnoho sľubujeme. Sme totiž hlboko presvedčení, že hodnota, šírka, hĺbka a ľudovosť našej slovenskej kultúry podmieňuje hodnotu, šírku, hĺbku a ľudovosť československej kultúry.

V práci a v bojoch o uskutočnenie programu, ktorý sme si tu, na tomto sjazde určili, budeme, my, Slováci, žiadať od vás plnú pomoc, aby sme vás mohli dohoniť, aby sme čo najskôr mohli povedať, že v Čechách a na Slovensku žijú a pracujú rovnako hodnotní kultúrni pracovníci, umelci a vedci, že zmizly v Čechách predstavy menejcennosti o Slovensku a jeho ľuďoch a na Slovensku predstava nadradenosti historických zemí a ich obyvateľov. Pomoc, ktorú od vás budeme žiadať, bude najmä pomoc hmotná. Chceme napr., aby nám minister informácií a minister školstva pomohli

v čase čo najkratšom zvýšiť počet rozhlasových poslucháčov na Slovensku, poľahky vysokých i iných škôl, aby Republika dostávala čo najviac múdrych a vzdelaných občanov, ktorí môžu prispieť k úspešnému budovaniu nášho spoločného šťastného ľudovodemokratického štátu. Naša kultúra je i vašou kultúrou a naopak. Keď minister informácií Václav Kopecký hovoril o Prahe ako o Prahe českej, musíme tu prehlásiť, že táto Praha je i naša, že je československá. Budujeme spoločný československý štát a v ňom i našu spoločnú československú kultúru. A ja vás všetky prosím, všetkých kultúrnych pracovníkov z historických zemí, aby ste hovoriac o československej kultúre nezabudli, že do nej patrí i kultúra slovenská a aby ste sa so slovenskou kultúrou oboznámili. Vezmime si príklad z politiky nám spriateľených národov Sovietskeho svazu a najmä Juhoslavie, kde vidíme, že sa pomáha všetkými prostriedkami najviac tej ľudovej republike, ktorá následkom ťažkej minulosti zaostala, a to nie podľa počtu obyvateľstva, ale podľa jej potreby. Tak dostala ľudová republika Macedónia nedávno operu, pretože operu nemala a nedebatovalo sa pri tom, či jej to náleží alebo nie.

Ku koncu chceli by sme zdôrazniť v tejto radostnej atmosfére, že naša najväčšia vďaka za všetky možnosti v úspešnej práci patrí predovšetkým Komunistickej strane, na čele ktorej stojí Klement Gottwald.

Do boja a do práce za novú československú socialistickú kultúru v znamení bratstva a jednoty obidvoch našich národov!

Předseda

Děkuji Juliu Horvátovi za jeho srdečný projev. Prosím, aby se ujal slova režisér Jan Škoda a aby se připravil dále Josef Hu-deček.

Jan Škoda,

Pane ministerský předsedo, páni ministři, slavný sjezde!

Máme mluvit jen k tvůrčím tematům svého oboru, jak se nám jeví pro chvíle nejbližší. I když těch problémů vidím tolik, že mám pocit nejistoty, kam sáhnouti dříve, budiž mi dovoleno, abych se jen na chvíli zdržel u minulosti, minulosti pro nás divadelníky teprve před málo dny vyhlášením divadelního zákona úspěšně ukončené.

Boj o tento zákon byl totiž více než bojem o tuto jedinou věc. Proti tomuto zákonu se po první soustředila reakce k první otevřené akci a historie tohoto boje je v kostce historií celého protikulturního postoje naší reakce až do 25. února 1948. Reakce věděla, že ačkoliv divadla za okupace hrála, utrpělo české divadelnictví rány, z nichž se těžko zotavovalo. K jejich zacelení měl pomoci divadelní zákon. Hledáním ventilu pro soukromé podnikatele, který divadelníci ovšem nechtěli přijmout, oddalovalo se léčení chorého divadelnictví v posledním období za námitek až groteskních. Že se při tom vcelku naše divadelnictví, alespoň co do počtu divadel, udrželo, za to vděčíme kromě příkladné jednoty pokrokových divadelníků i solidaritě ostatních kulturních pracovníků ať už z oboru vědního, či umění, kteří pochopili, že boj o divadelní zákon je i jejich bojem, a proto nás v tomto boji podporovali. Budiž vám všem za to dnes vysloven alespoň dík.

Dík jiného druhu a nikoliv ve druhé řadě a nikoliv menší sluší veřejně vyslovit dvěma mužům, kteří dnes vedou naše ministerstva kulturní služby lidu, panu ministru školství a panu ministru informací, kteří nevlídnost tehdejšího ministra školství vynahrazovali divadlům svou pozorností a určováním speciálních úkolů.

Dnes je tedy tento dvouroční existenční boj skončen a můžeme si oddechnout. Ne ovšem tak, jak vydechujeme u cíle. Jsme totiž na úplném začátku nové dráhy s novými úkoly a s novými tvůrčími problémy. Budiž dovoleno konstatovat proč. Okupační obehřávání divadla nepřispělo nikterak k řešení krise, která se zcela jednoznačně přihlásila o své řešení asi tak v polovině předešlého desetiletí. Nebyla to hospodářská krise, ba nedá se říci, že to byla jen umělecká krise. Byla to krise smyslu divadla vůbec.

Jedni ji říkali shovívavě soumrak divadla, jiní pak s divadlem už vůbec nepočítali. Autoři, divadelníci i obecnost tušili, že něco brání zdravému vývoji divadla a že to nebyl ten nový film a nový rozhlas, jak to někteří mysleli. Divadelník si vymýšlel pro diváka nejružnější a nejrafinovanější překvapení a čím více si jich vymýšlel, tím bylo vlastně hůře. Odcizovali se navzájem. Oba cítili, že svět je v kvasu a divadlo na to odpovídá tematy odtažitými nebo ukolébavkami. Stále jasněji a jasněji si museli divadelníci, autoři i herci, režiséři i výtvarníci klást otázku, která se vtírala s naléhavostí stále větší a větší. Pro koho hrajeme? A když jsme si ověřili, že pro měšťáka, který byl již přesyčen, začali jsme hledat diváka nového.

Ale tomu jsme směli hrát jen totéž zboží, které jsme směli hrát měšťákovi. O to divák, pro kterého bychom byli rádi hráli, zájem

neměl, byť se jinak zásadně prokázalo, že nový divák má zásadní smysl pro divadelní úchvatnost, a že tedy divadlo není mrtvo, jak to tvrdil přesyčený měšťák. I když bylo stále zřejmější, kudy vede cesta ze začarovaného kruhu, nebylo možno ji nastoupit obecně, nýbrž jen zřídka a s velkými obtížemi.

V tomto stavu polovičního uvědomění a tušení správné cesty nás zastihla katastrofa mnichovská a vše to ponižující a zahanbující, co přišlo po ní. Prudký ozdravující průvan z května 1945 odvál sice mnoho proradného, příliš vžitě představy o krásnu divadelním však přece jen zcela neodstranil. Rozhodně jsme začali hrát dříve, než jsme si všichni ujasnili, že v této nové době není již místa pro otřelá schemata minulosti.

Druhy zajímavé zajímavosti ztratily svůj vtip a hledání cesty vpřed byl jediný smysl všeho. Tedy i umění i divadla. Zrádci mezi námi nám tento uvědomovací proces velmi ztížili tím, že usilovali namluvit slabším, že umění je něco, co zásadně nesmí sloužit, že umění musí být izolováno od každodennosti, že umění je výsadou vznešených, a tedy otázka jeho srozumitelnosti se vůbec vylučuje, že umění je prostě něčím samoúčelným a se životem v nijakém vztahu.

Budiž žalováno, že v zemi Šaldově a Vodákově bylo i poskrovnu těch, kteří dovedli nový smysl umění vykládat, a více těch, kteří správně viděné a už nastoupené cesty zamlžovali a hatili. Dnes, neklamou-li smysly, prohlédli již všichni. A všem je cesta jasná. Tak zázračně působily únorové dny. A tak tu náhle vidíme tolik úkolů, že nevíme, za kterým se vydat dříve. Víme, že nové divadlo předpokládá kromě nového diváka i nově se orientujícího divadelníka. A nový divadelník je nová myšlenka a nový tvar. Praxe není ovšem tak prostá, jak prostě se vysloví tento postulát. Nový divák, o němž jsme druhy snili a který se zvolna hlásí, žádá, aby byl vychováván. V souvislosti s tím je závažnou otázkou nového zhodnocení klasiků, ne-li nová formulace tohoto pojmu vůbec. Nově se orientující divadelník by rád byl podepřen ve svém tušení správné cesty. V souvislosti s tím je palčivá otázka kritiky a školení nových divadelnických kádrů.

Ale tento sjezd se již ústy několika mluvčích shodně vyjádřil o nezbytné potřebě vyrovnání rozdílů mezi městem a venkovem, mezi velkými kulturními centry a místy, kde se obětavě pracuje izolovaně od všeho kulturního dění. V souvislosti s tím je otázka divadelní decentralisace, kdysi slavně proklamovaná, ale v praxi tak těžko proveditelná a přece neodkladná. Mluví Svazu české

mládeže nám připomněl povinnost péče o brigádníky. V souvislosti s tím se rýsuje opomíjená otázka tak zvaných malých forem. Ale jsou tu i jiné problémy. Vedle problému malých forem, o němž právě byla řeč, je tu nevyřešený problém meetingů, ale i sporná otázka operety, otázka agentur a složitý komplex otázek dramaturgických, otázka specialisace scén ve velkých kulturních střediscích, jmenovitě v Praze, a předuležitá otázka tak zvaných dětských divadel. Je tu dále otázka postátnění některých krajových divadel a otázka divadla, jež je láskou a má být pýchou národa, divadla Národního.

A je tu konečně otázka skutečného proniknutí k novému divákovi a jeho trvalé získání. Nemůžeme si tedy stěžovat na nedostatky problémů, které všechny, byť se na první poslech jeví jako problémy organizační, jsou nicméně v úzkém spojení s tvůrčím problémem divadelním. Před tím je tu však otázka nejohrovenější, totiž otázka nových divadelních textů. Významný dramatický spisovatel se na tomto sjezdu přihlásil za své druhy k smyslu a obsahu doby, kterou žijeme. Byli bychom šťastni, kdybychom si směli vyložit jeho slova jako příslib, že zoufalý nedostatek, který v tom směru pocítujeme, bude v dohledné době alespoň méně zoufalý. Je-li to vůbec v mých schopnostech, chtěl bych přesvědčit dramatické autory, a to je vlastní smysl mého projevu, že není pravdivá legenda, která se záměrně pěstovala, že divadelní hry se současnou tematikou jsou nepopulární u diváků. Pravý opak je pravda. Nepopulární jsou dnes ty hry, které této době nemají co říci, ať thematem, ať myšlenkou, ať svou odtažitostí.

Nikoliv náhodný, ale odborně řízený průzkum nás přesvědčil, jak žhavě je očekáváno dílo, které vysloví, co je středem zájmu nás všech a které by nám odpovědělo na otázky, jež si sami kládeme, nebo na ty, které nás prostě obklopují.

A není jich, myslím, málo. Náš dnešní život je tak vzrušující a sám tak dramatický, že kamkoli do něho sáhnete, objevili jste drama. A je tak nádherně plný optimismu, že je nevhodné psát o něm tragedie.

Umělec má být, jak se říká, svědomím a lékařem své doby. Měl by tedy pečlivě strážít, dosáhlo-li se met, jichž se dosáhnout mělo, a ukazovat, kterých omylů se vystríhat, aby vývoj šel rychleji. A také aby se radostněji žilo. A byla-li už několikrát řeč o realismu, promluvme si o něm v této souvislosti a řekněme si otevřeně, že realismus samoučelný, konstatující, klasifikující a jen determinující není v souladu s dobou, kterou žijeme, nýbrž takový

realismus, který buduje, tvoří nové představy, hledá nové cesty, novou životnost, jakýsi progresivní realismus.

Nemáme dnes moderní drama toho typu vůbec, kromě několika pokusů, které, jak je to u nás zvykem, dělají z člověka schema, nebo mu z falešného humanismu pochlebují. A nám by šlo o člověka, který se umí vzepít, když na něj dolehne násilí, a který se umí radovat z díla, které se mu poctivě daří. Měli bychom si tu podat ruku k spolupráci na díle, které musíme divákovi již záhy odevzdat. Spolupráce bude ostatně základním heslem našeho divadla v době nejbližší, a doufejme, že již trvale. Vždyť české divadelnictví není dosud celkem, ale neorganizovaným shlukem konkurenčních ústavů bez společné ideje a bez společného cíle. Budeme moci mluvit o typickém českém divadelnictví až tehdy, kdy práce oblastního divadla bude v souzvuku s prací reprezentační scény a až všichni divadelníci budou mít pocit společné pracovní souměřitelnosti pro veškerý národní celek. *(Potlesk.)*

Předseda

Než zakončíme dnešní dopolední zasedání, chtěl bych vás seznámit s obsahem významného dokumentu, který se mi teď dostal na stůl. Je to dopis od vedení nakladatelství Svoboda.

Pane předsedo, bylo zde několikrát řečeno, že naše únorové vítězství znamená velikou posilu pro všechny pokrokové, demokratické síly i v těch částech světa, kde dosud mají, i když dočasně, převahu síly antidemokratické a imperialistické. Dopis, který přikládáme, je toho výrazným svědectvím. Je z Ameriky Trumanovy a Marshallovy a ukazuje, že tam žije a bojuje Amerika Lincolnova.

Asi před čtyřmi měsíci jsme se obrátili na známou americkou literární agenturu se žádostí, aby nám poslala smlouvu na další díla vynikajícího současného amerického spisovatele Howarda Fasta. Patrně proto, aby vydání Fastových knih u nás zmařila, agentura si stanovila platební podmínky, jež by naše Národní banka nemohla povolit. Na naše námítky pak agentura ironicky napsala, že se stejně nedá očekávat, že se v novém Československu budou Fastova díla vydávat. Poslali jsme Fastovi ihned kopii tohoto dopisu a odmítli jsme provokační způsoby, které si tato agentura dovoluje. Naopak, ujistili jsme Fasta, že jeho knihy, které jsou nyní v jeho vlasti potlačovány, jsou právě nyní

u nás horlivě čteny a budou znovu a znovu vydávány. Nato jsme dostali od Fasta dopis, který podává výstižný obraz americké svobody, v níž je nucen dnes žít pokrokový umělec. Prosíme, abyste jej přečetl shromážděným.

Vážení pánové, nemohu vám ani říci, jak jsem se styděl a hněval, když jsem četl dopis, který vám poslala moje zástupkyně. Musíte pochopit, že tento dopis byl od zástupkyně nikoli mého nakladatelství, nýbrž mé literární agentury, velké firmy literárních prostředníků. Je to forma, již je téměř nucen používat ten, kdo je v Americe povoláním spisovatel. Ať je tomu jakkoliv, tato slečna Sauerová rozhodně neměla právo dovolit si psát vám tak, jak to učinila a také jsem ji už zavolaal a důrazně jí to vytkl.

Věřte mi, prosím, že mne nemusíte přesvědčovat o kvalitách československé demokracie. Vím až příliš dobře, co znamená lidová demokracie a co jste prodělali, než jste jí dosáhli. To, co píšete ve svém dopise, je pravda. Zde v Americe se vede tažení proti mým knihám, jsou páleny a odstraňovány z veřejných knihoven. Nedávno byl vyhozen z místa jeden vedoucí úředník doků pro stavbu válečných lodí v Brooklynu, protože řekl, že čte knihy Howarda Fasta, což se zde v Americe považuje téměř za zločin. Mé knihy jsou dávány na index ve stále dalších a dalších městech, a lidé ve vládních úřadech se veřejně omlouvají za to, že snad někdy četli některou z mých knih, nebo že ji měli ve své knihovně. Tolik pro srovnání svobody ve vaší zemi a v naší. Rovněž bych vám byl povděčen, kdybyste mi s příštím dopisem poslali nějaké zprávy o tom, jak byly moje knihy přijaty v Československu. My tu nemáme skoro žádné literární zprávy z Československa, jen samé lži a pomlvy. Za všechny zprávy, které mi budete moci poslat, vám budu velmi vděčen.

Z vašeho pozvání, abych na podzim přijel do Československa, mám upřímnou radost, doufám, že tou dobou budu již na svobodě. Koncem května nebo počátkem června budu muset jít do vězení, abych nastoupil trest podle rozsudku federálního soudu za to, že jsem antifašista. Tento rozsudek

ve skutečnosti ovšem znamená, že bych už neměl psát. To se jim — myslím — sotva podaří, ovšem nepovede-li se jim umlčet mne jinak úplně.

Opakuji znovu, že je pro mne velkým povzbuzením, že lidé ve vaší zemi stále vítají a čtou mé knihy.

Se srdečným pozdravem

Howard Fast

Nyní mi dovoluete, abych naše dopolední zasedání ukončil vystoupením pěveckého souboru Svazu české mládeže, který nám jako dar sjezdu zazpívá nový pochod Jana Seidla, rovněž sjezdový dar, Kupředu, zpátky ni krok.

Kupředu, zpátky ni krok!

řápně

skl.: Bobřich Bobek
hudba: Jan Seidel

By rozvil čas a voní naše-je-mi, svobodu slunce
proti z ota-ku Vpřed, soudruzi, kle, zaslíbenou zemi,
Kde až není páně, ani jebrá-ku - ani jebráku -
Kde nebo míru nad klovou se klene, kde člověk není
nikom člověku Vpřed, soudruzi, K té zemi zaslíbené

kterou chudák marně hledal od věku hledal od věku :
 Refrén
 Do koufu, srdce, spojme svoji sí-ru
 muž podle muže, podle boku bok my dojde -
 me, my dojde - me Je čas, je čas by
 Každý z nás svou paži k činu zved'
 Tam kam se napře síla v jeden ráj, tam se pobrac
 mět - Do koufu, srdce v jitra perný
 blok ! Kupředu, leva, Kupředu, leva,
 zpátky ni krok ! krok !

(Dopolední zasedání skončeno v 13.03 hod.)

11. dubna 1948 odpoledne

Stenografický záznam

(Odpolední zasedání zahájeno v 15 hod. sjezdovou znělkou.)

Předseda

První je ke slovu přihlášen starosta Ústřední matice divadelnictva československého Josef Hudeček. Po něm, prosím, aby se připravil spisovatel Karel Nový, jako třetí řečník je zástupce Kulturní komise ÚRO dr. Feldstein a jako čtvrtý malíř Alois Fišárek.

Udělují slovo prvnímu řečníkovi Josefu Hudečkovi.

Josef Hudeček

Paní a pánové!

Obrození našeho národa ve dnech únorových letošního roku našlo prudký ohlas i v našem ochotnickém divadelnictví. České ochotnictvo poznalo, že přišla konečně doba, která mu umožní realizovat dávné sny a touhy a odstraní celou řadu překážek, které snižovaly a brzdily jeho rozvoj. Pochopilo také, že je nutno s konečnou platností sčítovat s těmi, kteří nenalezli kladný postoj k pokrokovým snahám našeho státu a nedovedli se zapojit do tvořivé práce ku prospěchu našeho lidu. České ochotnictvo se také ihned dalo do služeb obrozené vlády Národní fronty, neboť věřilo, že sliby, dané našemu lidu, budou splněny po odstranění těch, kteří, zrazujíce zájmy lidu ve prospěch vlastní nebo cizí, jejich uskutečňování stále oddalovali. Jeho víra nebyla zklamána. 20. března tohoto roku dostali českoslovenští divadelníci nejkrásnější dar ve formě divadelního zákona. Usilovali o něj od roku 1945. Jeho vydání bylo znemožněno těmi, kteří se snažili systémem soukromokapitalistického podnikání prosadit proti umění a proti vůli sloužit lidu. Divadelním zákonem byl položen základní kámen k organizaci a funkci umění v lidové demokracii. Vydáním divadel-

ního zákona ve znění, jak je připravili sami divadelníci, máme nejlépe prokázáno, že československá vláda v čele s ministerským předsedou Klementem Gottwaldem se dívá s nesmírnou vážností na celý kulturní život našeho lidu, v němž divadlo hraje jednu z největších úloh. Zákon mluví rovným dílem o divadelníku, o umělci, který své výkony podává za plat, a divadelním ochotníku, který je podává bezplatně. Ochotnickým divadelníkům jsou dána práva v zákoně vyjmenovaná, ale současně jim zákon ukládá povinnosti, jejichž splněním ochotnictvo prokáže, že jest si vědomo převzaté odpovědnosti. Musí si uvědomit funkci českého ochotnického divadelnictví, které od svého prvopočátku hrálo významnou roli v životě probouzejícího se národa a jehož historie nemá obdoby u žádného národa na světě.

Připomeňme si vzácná slova pana ministra školství a osvěty doktora Zdeňka Nejedlého, který, podávaje výklad k divadelnímu zákonu, prohlásil, že divadlo je umění nejlidovější, působící na nejširší vrstvy národa. V době, kdy nebylo politických tribun, bylo to divadlo, které zastávalo tento úkol. Zdůraznil však, že musíme dospět k přesvědčení, že divadlo řádně a dobře vedené není zábavní podnik, nýbrž nejlepší škola pro dospělé. Jestliže divadlo mělo čestné místo v slavné minulosti národa, má dnes — díky pochopení vlády a jejich resortních ministrů — před sebou ještě slavnější budoucnost. Jeho význam je národní a výchovný. Odlišuje se tak mocně od amatérského divadla v západních zemích, ve kterých divadlo je převážnou měrou otázkou jen společenské záležitosti, záležitosti smokingu a večerních toalet. Názor našeho národa na divadlo a jeho význam je nesen v úvodu k divadelnímu zákonu, ve kterém se zaručují podmínky divadlu jakožto národnímu kulturnímu statku. A jestliže pan ministr Zdeněk Nejedlý požaduje, aby naše divadlo bylo divadlem radostným, kam by lidé chodili opravdu rádi, aby divadlo nebylo odvráceno od lidových zájmů a potřeb, dívá se také pan ministr informací Kopecký na divadlo jako na důležitý prostředek kulturní, ideový a mravně výchovný, a — to je pro nás ochotníky zvlášť významné — jako na prostředek propagační, kterým se divadlo stává věcí veřejného zájmu, veřejné péče a tudíž institucí veřejnoprávní povahy. Tím je naznačena cesta, kterou musí divadlo nastoupit. Má-li tyto podmínky splnit i divadlo ochotnické, je třeba, aby u něho nastal radikální obrat. Ani ne tak v práci hereckých souborů jako v dramaturgické náplni.

Příznějme otevřeně, že některé ochotnické soubory městské ne-

dovedly provětrat svá divadla a trpěly dědictvím maloměšťáctví, tvořily uzavřené celky, dívající se na nové proudy a snahy jako na revolucionářství, které ohrožuje život ochotnického divadelnictví. To alespoň tvrdily. A zatím se bály o snobská privilegia, trpěly primadonstvím, nechtěly porozumět hledání nových cest mladých nadšenců a jely pohodlně ve vyježděných kolejkách. Činovníci spolku naříkali na nedostatek dorostu, vinili ho z nezájmu, když jej předtím prudce odmítali při první příležitosti, ve které mladí projevíli snahu jít svou cestou. Zapomínali, že divadlo není místem pohodlnosti, nýbrž stálým kvasem nových myšlenek a směrů. Svá představení chystali pro určitou část stejně snobsky smýšlejících lidí. Nedovedli se sblížit s pracujícím lidem, přesvědčení, že by tím snížili svou práci. Oháněli se jménem Josefa Kajetána Tyla a nedovedli proniknout do jeho myšlenek. Jejich vrchol blaženosti spočíval v napodobování divadla profesionálního, z kterého si, bohužel, vybírali jen jeho stinné stránky.

Naše nové ochotnické divadlo prudce odmítá všechny tyto manýry. Chce-li se stát divadlem opravdu lidovým, musí samo najít cestu k těm, kteří tvoří pokrokovou část našeho národa, k širokým vrstvám pracujícího lidu. Ten se však nespokojí s laciným hraním si na divadlo, s kýčem bez jakékoliv tendence, s ohlupování sentimentálními operetkami a s divadelním brakem. Jeho touha po duševním uspokojení má mnohem vyšší cíle, jak tomu navštěvující návštěvy divadel, uvádějících na příklad ruské a sovětské autory. Vzpomeňme na Kremelský orloj a na jeho návštěvy. Družstvo „Umění lidu“ může snadno prokázat, kolik závodů zakupovalo toto představení. Je zde Simonovova „Ruská otázka“ v Realistickém divadle a další divadla, která dovedla vyjít vstříc a ukojit hlad po dobrém představení.

Uvážíme-li tyto skutečnosti, vidíme, že ochotnické divadelnictví si musí vypracovat dokonalý plán své další práce, aby se stalo oprávněnou složkou kulturní. Oč snadněji se mu budou uskutečňovat jeho cíle dnes, kdy nalézá plné pochopení a podporu vládních činitelů, není třeba vysvětlovat. Již uskutečněním jednoty v organizační divadelního ochotnictva, již to, že se spojí všichni ochotníci pracovníci k společné práci pod jednotným vedením, je prvním krokem k nové a lepší budoucnosti.

Jsme pevně rozhodnutí vytvořit jednotu myšlení a práce všeho divadelního ochotnictva, které se stane nezbytným doplňkem divadla profesionálního všude tam, kam toto nemůže z jakýchkoliv důvodů proniknout, nebo kam může zajíždět jen v určitých inter-

valech. Postaráme se také, aby došlo ke konečnému vytvoření souladu mezi divadlem profesionálním a ochotnickým, aby byly odstraněny všechny třecí plochy, způsobující nedorozumění, aby došlo k svorné a společné práci, která ve vzájemném porozumění a úctě bude zárukou plodné práce československého divadelnictví. Divadelní a dramaturgická rada při ministerstvu školství umožní vybudování základů k této práci právě tak, jako divadelní propagační komise při ministerstvu informací. Uvážíme-li pak odpovědnost, kterou naše ochotnictvo přejímá, postaráme se o to, aby ochotníci divadelníci přistupovali k své práci dokonale připraveni. Ochotnické školení Ústřední matice divadelnictví československého, které namnoze již probíhá, musí se stát majetkem všech, kteří toto divadlo pěstují. Výchova ochotnických herců, režisérů, výtvarníků a všech, kteří se na ochotnickém divadelnictví podílejí, musí být jednotná a dokonalá. Musí nás ovládat myšlenka vyslovená ministrem školství doktorem Zdeňkem Nejedlým, že právě dnes, kdy v naší lidové republice se ujímají vedení široké vrstvy, je naléhavě třeba, aby divadlo bylo dobrou a zdravou školou národa. Chceme uskutečnit tyto myšlenky a jistě nám pomůže i ministerstvo informací se svým sedmým odborem, zřízeným, aby pečoval o lidovou tvorbu ochotnickou ke zvýšení společenského a kulturního života všech našich občanů.

Vyvineme veškeré úsilí, aby zmizel z ochotnického divadla divadelní brak, aby byla vypěstována vlastní ochotnická dramaturgie, která by plnila požadavky tendencí, směřujících k výchově nového českého člověka. Nestačíme však na to sami a obracíme se proto na naše české dramatiky s prosbou a výzvou: Pomozte nám v naší práci. Dejte nám hry nejvyšších hodnot, které by přihlížely k technickým poměrům našeho venkovského divadelnictví a jeho vybavení. Dejte nám hry s malým obsazením a s malým počtem scén. Zavážete si díky celý národ, kterému popřejete vychutnat krásu duševního požitku a zasloužíte se nesmírně o kulturní vospělost všeho našeho lidu.

Nezapomínejte na naše děti! Máme o ně po stránce divadelní velmi málo postaráno. Chceme zakládat ochotnické soubory, které by se věnovaly jen a jen těm nejmladším občanům. Chceme je naučit milovat divadlo pro jeho krásu a duševní přínos. Chceme si vypěstovat dorost, který by se aktivně věnoval ochotnickému divadelnictví a stal se našim pokračovatelem. Úkol jeden z nejdůležitějších a nejdůležitějších. Bez vás a vašich her, čeští dramatikové, tento úkol nesplníme.

Náš národ — národ pracujícího lidu, si zaslouží nejlepší z nejlepšího. Vy jistě vyslyšíte naše volání, abyste nám umožnili splnění našich povinností. Pak věřím, že, spojí-li se všichni lidé dobré vůle, a těmi jsou jistě všichni ti, kteří s láskou přilnuli k českému divadlu, se nám podaří splatit důvěru těch, kteří nám dali divadelní zákon, aby zaručili zdárný vývoj československého divadelnictví, abychom — jak to řekl ministr informací Václav Kopecký — navzdory veškeré mezinárodní reakci a pro povzbuzení všech našich pokrokových přátel v Evropě a ve světě prokázali, že jsme odhodláni vésti naše nové lidově demokratické Československo i kulturně stále výš až k vysokým cílům socialismu. (*Potlesk.*)

Předseda

Děkuji příteli Josefu Hudečkovi a prosím zástupce kulturní komise ÚRO doktora Feldsteina, aby se ujal slova.

Dr Walter Feldstein

Slavný sjezde, paní a pánové!

Bylo zde řečeno z úst nejpovolanějších, že jednota lidu je dnes nejpřednějším postulátem všech pokrokových kulturních pracovníků, neboť je nezbytným předpokladem našeho příštího hospodářského i kulturního rozvoje. Myšlenku této jednoty od května 1945 nejdůsledněji a také nejúčinněji prosazovala naše jednotná odborová organizace. Velké poslání Revolučního odborového hnutí chápe dnes ohromná většina národa a prvořadá historická úloha, kterou hrálo jak v květnu 1945, tak v únoru 1948, je dnes všeobecně uznávána. Nelze však nevidět a nelze si zastírat, že právě v řadách naší inteligence, mezi kulturními pracovníky je ještě dnes mnoho takových, kteří uznávají sice podstatný přínos jednotné odborové organizace v naší hospodářské výstavbě i v sociální představě, ale nechápou její přímo převratný význam v ohledu kulturním a ideologickém. Odbory, jakožto škola socialismu, jsou nejvýznamnější masovou organizací, umožňující nejlépe široko zabírající a plodnou výchovnou a vzdělávací práci, jejíž úspěšné výsledky nelze si ovšem představit bez účinné pomoci a nejužší spolupráce s našimi mistry kultury, umělci, s našimi mysliteli, techniky.

Na druhé straně pak nelze si představit pokrokového kulturního pracovníka, který by se lhostejně a nevšímavě obracel zády k zájmům a potřebám pracujícího lidu a k jeho reprezentantu, odborové organizaci. A jestliže odborové hnutí nemůže bez pomoci a práce kulturních pracovníků úspěšně plnit své úkoly, je možno zároveň říci, že žádná kulturní činnost, hodná toho jména, nemůže být plodná, živá, nemůže být kulturní, neobrací-li se k lidu a neslouží-li lidu.

Soudruzi a soudružky, dovolte mi, abych vás takto oslovil po odborářsku, neboť nepochybuji, že tento výkvět našeho národa, shromážděný na tomto jedinečném a historickém sjezdu, náleží celým svým srdcem věci pracujícího lidu a jeho jednotnému představiteli ROH. Dělnická třída a pracující lid měl vždy mezi kulturními pracovníky své přátele a své spolubojovníky. Jeho boj za uskutečnění spravedlivého společenského řádu byl, je a zůstane i bojem všech nejlepších duchů umění a vědy. Tím spíše je nutno litovat, že jsme se, bohužel, až dosud nedostali k opravdu soustavně organizované a činné spolupráci naší jednotné odborové organizace s mistry naší kultury, s našimi umělci a vědci. Místo všech vědců a umělců je po boku pracujícího lidu. A nejužší, nejdůvěrnější vztah kulturních pracovníků k dělníku nemá dnes už naprosto nic společného s někdejšími měšťáckým, pařourským, povýšeneckým protektorstvím, s jakým se skláněl k lidu níž s astrálních výšin své samolibé ješitnosti krasoduch narcisticky opojený svým shovívavým porozuměním pro obyčejný lid. Této licoměrné lidovýchově je už navždy a nadobro odzvoněno od té chvíle, kdy lid, jemuž došla trpělivost, byl nucen dáti ostrou výchovnou lekci pánům, kteří jej chtěli vychovávat k svému obrazu. Pokrokoví kulturní pracovníci a dělníci jdou a půjdou vedle sebe vždy jako rovní s rovnými. A půda, na které mohou nejlépe a nejúčinněji spojit své síly ke společné práci, je naše jednotná odborová organizace. Začlenění tvůrčích kulturních pracovníků do našich jednotných odborů je podle našeho názoru první a nejdůležitější předpoklad, který umožní a zajistí vzájemnou součinnost, tak nezbytnou pro zdárný kulturní rozvoj.

My odboráři, kteří jsme v těchto dnech přišli znovu iniciativně s podněty k novému posílení a zajištění národní jednoty, věříme ve velký a šťastný rozkvět naší národní kultury a jsme přesvědčeni, že nebude jediného kulturního pracovníka, umělce či vědce,

který by zůstal mimo naše řady. Revoluční odborové hnutí, naše jednotná mocná odborová organizace věří, že naši mistři kultury spojí své síly s velkými tvůrčími silami našeho lidu v pevnou a neotřesitelnou jednotu vedoucí k slavnému vítězství. (*Dlouhotrvající potlesk.*)

Předseda

Děkuji doktoru Feldsteinovi za jeho projev.

Došel nás tento pozdravný telegram:

„Pěvecký sbor českých učitelů, shromážděný na své pravidelné pracovní zkoušce v Pardubicích, zdraví váš sjezd. Přihlašuje se plně ke spolupráci při šíření hudební kultury v řadách pracujícího lidu naší republiky i bratrských národů slovanských. Sborníkem dr. Josef Plavec, starosta Jan Klímeš, tajemník Ladislav Peřina.“

Nyní mi dovolte, abych mezi námi přivítal reprezentanta Karlovy university, pana profesora doktora Rypku (*potlesk*) a švédského spisovatele Bengt Gunnase. (*Potlesk.*)

Bengt Gunnas

(Proneseno anglicky.)

Jsem velmi šťasten, že se mi dostalo příležitosti, abych jménem mladých švédských spisovatelů pozdravil váš sjezd. Rád bych podal vysvětlení protestu švédských spisovatelů, který každého v nedávných dnech překvapil. Tito spisovatelé reprezentují jenom menšinu spisovatelů naší země a ujišťuji vás, že většina spisovatelů sympatizuje s událostmi v Československu a přeje jim zdar. (*Potlesk.*) 130 švédských spisovatelů podepsalo tento protest, ale myslím, že ani tyto spisovatelé nejsou docela svobodní ve svém konání a většina švédských spisovatelů sympatizuje s vámi, věří ve svobodu vaší země a ve zdar věcí v této zemi. (*Potlesk.*)

Předseda

Děkuji Bengt Gunnasovi za jeho pozdrav a vzkazuji jménem vás všech pozdrav pokrokovým švédským spisovatelům. (*Potlesk.*) Nyní prosím, aby se ujal slova malíř Alois Fišárek.

Alois Fišárek

Vážené shromáždění!

Osvobozuje-li socialismus člověka prací, osvobozuje celou kulturu. Pomáhá umění, aby uniklo ze vzduchoprázdného prostoru volnosti bez hranic a staví je pevně na zem konkrétního poznávání nové skutečnosti a činí tak z umělce člověka pracujícího v celém nedělitelném společenství všech pracujících. Umění je prostředkem poznávání skutečnosti, ale to samo o sobě nestačí. Na základě tohoto poznávání, kladného poznávání, musí vytvářet skutečnost novou, musí utvářet život, spolubudovat národní kulturu. Umělec byl vždy a musí zůstat tou nejdůležitější složkou onoho tvořivého usilování, v němž je tou nejcitlivější složkou, reagující na životní podmínky a prostředí, odkud čerpá popud ke své práci. Tou pak slouží ostatním složkám, budujícím naši národní existenci hodnotami své práce, které vznikly přetavením skutečnosti, reality do forem, které nesou znaky doby. Také skutečné umění vychází z reality a tato realita je umělcem formována a formulována a stává se tak nositelkou dobového charakteru. Spolutvoření národní kultury je úkol nad jiné krásný, ale zavazující. Musíme chápat národní kulturu jako vlastnost národa, protože je souhrnem práce všech produktivních složek, které vytvářejí náš život a novou skutečnost pro člověka. Kultura vyspělého národa nemůže být jiná než vyspělá a pokroková. Budujeme společenství socialistické proto, poněvadž jsme pokrokoví, poněvadž jsme dál než ostatní, poněvadž jsme dříve než ti druzí pochopili cenu a význam socialismu v úsilí o osvobození člověka a o svobodu práce a proto všechny cesty a výsledky v budování národní kultury musí být stejné úrovně.

Musíme být vzorem vyspělosti ve všech složkách naší nové socialistické národní kultury, abychom dokázali, že socialismus, aplikován na prostředí jako je naše, československé, vede k vrcholům snažení o lidskou svobodu. Společně v práci sami na sebe, věřme především sobě a vypěstujeme v sobě čistotu socialistické víry, která nás bezpečně povede k poznávání a k rozpoznávání vyšších hodnot, ať budeme hledat poučení v přítomnosti nebo minulosti, na východě nebo na západě. Tak dokážeme, že naše národní kultura bude světová a stane se vzorem všem těm, kteří podobnou cestu nastoupí zítra. My, výtvarníci, dobře víme, že úkoly, před nimiž stojíme, nejsou snadné. Víme však také, že pouhé uvědomění si těchto fakt nám nepomůže rozřešit tyto problémy. Tady musíme skočit do proudu, skočit do vývoje, splýnout s ním, aby nám

přinesl to, co nevyhnutelně pro sebe potřebujeme. Sžít se s dnešní skutečností, poznat hmotu, z které máme tvořit, prostředí, pro které máme tvořit, zkrátka sžít se s prostředím i s prostředky.

Mnozí z nás třeba váhají, bojí se už vyslovených pojmů, nevědí, jak si vyložit nebo vykládat pojem socialistického realismu. Nevědí, že zde nejde o nějakou nadiktovanou optickou srozumitelnost a nevědí, že se čeká na každého z nás, aby se dal do práce. Socialistický realismus je nebo bude formou, která bude rovnocenná s obsahem socialistického umění. Musíme se aktivně zapojit do nového společenství, ztotožnit se s podstatou této společnosti.

Základem umělecké tvorby je konkrétní poznávání skutečnosti studiem nového vztahu člověka k člověku a člověka k vědění. Z tohoto konkrétního poznání dojdeme k novému obsahu umění. Forma bude pak jeho logickým ztělesněním, bude jeho přirozenou pokožkou.

To jsou ovšem problémy naše, odborné, nejsou snadné a vyžadají si také své doby. Poukazují na to jenom proto, abych upozornil na závažnost a odpovědnost úkolu, jakým je vytvořit umění socialistické pro novou společnost. Všecko potřebuje vývoj. Tak jako v každém velkém období uměleckého tvoření vznikla forma jako následek celého úsilí o vyjádření vztahu z poznání skutečnosti, tak i dnes můžeme dojít k nové formě jenom touto cestou. Obrácený postup neexistuje. Nemůžeme vzít starou formu, vzniklou z jiného obsahu a naplnit ji obsahem novým, nebo nějakým literárním thematem. A tak jako každé skutečné umění bylo realistické, bude i nové socialistické umění realistické, bude socialistickým realismem.

Vyskytne se jistě mnoho takových, kteří se budou snažit postihnout i dosah patřičné srozumitelnosti tím, že nějaké dobové literární thema obléknou do formy staré, akademické, a budou podobné dílo doprovázet stejně tak předstíraným vzýváním socialismu. Na této cestě vývoje bude ještě matení dost a dost. O této čistě odborné záležitosti se nedá hlasovat, jako se nedá hlasovat o tom, je-li vědec šarlatán či není. To je věc skutečných odborníků. Musíme si proto vybudovat organizaci jednoduchou, v jejímž čele by stáli opravdoví umělci, opravdoví představitelé výtvarné kultury. Vytvořit společenství, které by zaručilo výtvarným umělcům důstojnou existenci za jejich práci, aby naše práce byla chráněna zákonem, jako je zákon divadelní, zákonem ochrany umělecké tvorby. Zákonem, který by nám ulehčil boj proti braku a

výtvarnému kýči, zákonem, který by zaručil spravedlivé rozdělení výtvarných statků, aby všechen lid mohl být účasten uměleckého dění a podnikání. Zákonem, který by zaručil určitá procenta z nákladů stavebních na jejich výtvarnou výzdobu legalisováním souěžních řádů atd.

K dosažení těchto našich požadavků nutno ustavit jedinou vrcholnou organizaci odborovou, a tou je Svaz československých výtvarných umělců. V roce 1945 jsme usilovali o vytvoření takové organizace v jednotě ROH, v květnu 1946 na Sjezdu zemských bloků v Dobříši jsme se usnesli znovu na tom, že budeme usilovat o nějakou možnou formu vstupu do ROH. A protože nebylo možno utvořit na této půdě jednotu, a to z toho důvodu, že by byli zůstali mimo tuto jednotu ti architekti-projektanti, kteří mají své zaměstnance, byli bychom tak utvořili organizaci bez těch nejlepších.

Umění jako věda jsou obory lidské práce, kde není možno budovat, organizovat bez těch nejkvalitnějších. Za pomoci ÚRO jsme ustavili Svaz československých výtvarných umělců a přáli bychom si, aby i architektům i projektantům se podařilo ustavit podobný svaz v zájmu jednoty celé výtvarné obce u nás. Bylo by tu dokončeno utvoření organizace všech oborů umělecké tvorby. Každý z těchto svazů nebo syndikátů by si své odborné problémy kvality vyřešil autonomně, odborně. Všecky tyto organizace vědecké i kulturní by pak snadno mohly vytvořit na půdě ÚRO 22. svaz a nominovat ze sebe jakousi vědeckou a uměleckou radu pro presidium ÚRO a tak by dosáhli toho ideálního stavu jednoty pracujících rukou i duchem.

Nezapomínejme, že skoro končíme dvouletý budovatelský plán a stojíme před úkoly, které nám přinese plán pětiletý. Plánujeme výrobu, plánujeme výstavbu, plánujeme kvantitativně, nezapomeňme plánovat také kvalitativně. K tomu je potřeba jednoty pracujících a k této jednotě všech pracujících i jednoty umělců.

Máme-li stále na mysli, že každým činem budujeme národní kulturu, musíme stát v této jednotě pracujících jako odborníci pro výtvarné problémy stejně tak s plným vědomím povinnosti a odpovědnosti jako odborníci v jiných oborech práce.

Moje povolání mne často přivádí do prostředí továren. Prostředí, v němž náš dělník pracuje nebo odpočívá v polední přestávce, je pusté a smutné. Zde začíná náš úkol, to je věc nás výtvarníků, abychom vytvořili našim soudruhům v práci prostředí radostné, prostředí, které by je vychovávalo, které by v nich povzbuzovalo

potřeby estetické. Usnesli jsme se proto při příležitosti Sjezdu národní kultury věnovat národním podnikům, pracovištím a závodním klubům 10 000 pracovních hodin, abychom jako jednotlivci nebo skupiny pomohli všude, kde bude třeba naší pomoci, rady a odborné práce.

Zde máme první příležitost poznat jiné obory práce, poznat ty, kteří tyto práce konají. Z toho největší užitek budeme mít v první řadě my. Tady začneme poznávat člověka, pro kterého máme tvořit a poznáme ještě něco jiného, totiž že musíme zasáhnout i přímo do výroby. Chopme se práce všude tam, kde k tomu máme své schopnosti a kde jsme k tomu povoláni. Výtvarná práce neznamená jenom malovat obrazy nebo modelovat sochy. Každou, i tou nejmenší věcí denní potřeby můžeme člověka vychovávat k poznávání vyšších hodnot, nejen estetických, ale i ethických, protože jenom v umění je obsaženo obojí. Můžeme člověka vychovávat k samozřejmému chápání umění a nedostaneme se nikdy tam, abychom luštili problém, jak zpřístupnit umění každému. Budeme k němu vychovávat každého již od dětství prostředím.

Svaz československých výtvarných umělců s družstvem Umění lidu, jehož je svaz také členem, vytvořil družstvo, jehož členy mohou být všichni členové Svazu československých umělců. Družstvo, které nese název Tvar, získalo palác bývalého kostela U Hybernů. Prostory tohoto paláce budou sloužit v první řadě za výstavní místnosti uměleckých děl, abychom zde dali základ k vybudování ústřední nákupny a prodejny uměleckých děl a zjednodušili a umožnili distribuci výtvarných hodnot. I zde se ukazuje jasně potřeba zákona na ochranu umělecké tvorby a její distribuce. V programu družstva Tvar chceme vybudovat řadu pokusnických a vzorkovnických dílen, abychom mohli našemu průmyslu odevzdávat výrobky, abychom naše kvalitativní plánování neprováděli v rámci plánování kvantitativního. Jedině tak dosáhneme výrobků vysoké úrovně a výtvarné kvality tvarů a vzhledů. Dnes, kdy byla znárodněna řada podniků a výroben menších a dobře zařízených, bylo by úsporné a rychle vybudovat takových dílen co nejvíce a přidělit k těmto účelům družstvu Tvaru. Chceme tím vybudovat instituci novou, pokrokovou, která je možná jenom v socialistickém státě.

Zapomněl jsem ovšem předeslat, že program tohoto plánování kulturního a kvalitativního není uskutečnitelný a neměl by význam, kdyby nebyl budován na výtvarné organizaci celostátní. Jako všechno, co řešíme a budeme řešit, musíme jej řešit jako akci celostátní. Docházeli jsme někdy těžko ke kladným výsledkům

v tomto budování a někdy jsme i velmi slibné začátky končili neúspěšně, a to vinou úzkých a sobeckých zájmů některých našich skupin nebo organizací. A cílem všeho toho podnikání není nic jiného, než osvobodit československého umělce z područí starého řádu, zbavit ho ponižujícího postavení, kdy byl většinou živ z charity a podpor jako trpěný element.

Dnes může být platným a sebevědomým členem pracujícího společenství a bude mít právo na svou mzdu jako každý jiný. Nechceme podpory, odmítáme charitu a různé Bartoloměje. Chceme, aby i z veřejných nákupů zmizel důvod sociální, protože z veřejných prostředků musí být zakupovány jen věci hodnotné. Dnes má každý možnost a svobodu, aby dal své schopnosti pracujícímu celku, kde bude hoden své mzdy. *(Potlesk.)*

Jsme šťastni a hrdí na to, že jsou ty tam doby, kdy bylo nutno spoléhat na charitu, aby mohl být splněn požadavek a potřeby i v oblasti kultury. Dnes si můžeme my sami splnit všechna přání, protože stát organizuje distribuci umění a stát musí zahrnout do této distribuce ty nejširší vrstvy. Měl by dát a dává k tomu všechny potřebné prostředky v uměleckém dění a podnikání, aby tak bylo dosaženo té nejširší základny, bez níž není skutečné národní kultury. *(Potlesk.)*

Předseda

Děkuji malíři Fišárkovi za jeho projev a prosím paní architektku Müllerovou, aby se ujala slova.

Ing. arch. Augusta Müllerová

Přátelé!

Přináším pozdrav Sjezdu národní kultury od československých žen. I nám daly únorové dny konečně možnost, abychom vybudovaly jedinou organizaci žen a rozvinuly ji na organizaci skutečně masovou, kde kulturní složka jednotná s prací ženských komisí osvětových rad se stane nejdůležitějším faktem veškeré naší činnosti.

My, které jsme se vždy kriticky dívaly na ženské hnutí, oceňujeme sice jeho průkopnické klady, avšak odsuzujeme jeho měšťáckou izolovanost od široké základny našeho lidu, dočkaly jsme se konečně doby, kdy česká a slovenská žena má všechny cesty k práci v národním kolektivu zcela otevřeny. Mnozí, a to i z čel-

ných našich mužů a žen, se domnívají, že je tedy dnes zbytečné dále organizovat ženskou spolupráci. Na jejich adresu říkám dnes, právě tak jako v okupaci a v květnu 1945, znova: není to zbytečné, protože není ukončen boj proti tomu tupému i tak zvanému osvícenému maloměšťáctví, které před sto lety dusilo rozkvět tvůrčích sil mladé Boženy Němcové a které dnes ještě neváhá — mnohdy podvědomě — dusit rozlet svobodných tvůrčích sil našich nejlepších žen na všech pracovních působištích. Není skončen boj proti tomuto maloměšťáctví, které ještě dnes na celém světě a také u nás je zakořeněno v myslích mužů i žen vlivem špatné výchovy a měšťácké kultury. A vykořenit toto zhoubné maloměšťáctví znamená vykořenit opěrnou základnu fašismu v jakékoli formě a v kterékoli době. A proto za tímto jediným cílem, opírajíce se o všechny ženy tohoto státu, podaly si ruce k společné práci ty české a slovenské ženy, jimž bylo dáno dojít svým vzděláním na čelná místa v kultuře, ve výrobě i v politice, právě tak jako ty moudré ženy dělnické a rolnické, které na tato čelná místa vyzvedl náš dnešní lidově demokratický život.

A nejen my, nýbrž pokrokové ženy 35 národů světa se sdružily proto, aby společnou silou a pomocí zbavily svět fašismu, a to především vyzvednutím svých národních kultur. Slovanské ženy stojí v čele práce této veliké mezinárodní federace desítek milionů žen vskutku nového světa. A tak ty chůvy z lidu, které v těžké hodině našeho národa právě tak jako Boženu Němcovou oslavil Julius Fučík, ty zlaté chůvy, které připoutaly fantasií velikých básníků k lidu, k jeho tradicím, k jeho pravdě a spravedlnosti, nechť jsou oslaveny navždy! A to oslaveny nejen tím, že se jim dostane po právu čelných míst v kulturním i politickém životě našich národů a států, ale především tím, že jejich rodná láska k lidu a k vlasti i jejich široká lidská moudrost se stanou živnou půdou nové socialistické kultury. *(Potlesk.)*

Předseda

Děkuji paní architektce Müllerové za její projev a prosím spisovatele Karla Nového, aby se ujal slova.

Karel Nový

Milí přátelé!

Mluvíme tu dnes již druhý den o plánování práce na poli naší kultury a dotýkáme se základní a zásadní orientace české a slo-

venské kultury. Není pochyby, že tyto dva dny hluboce zasáhnou do našeho národního života.

Dovolte mi, abych tu zdůraznil jméno, ovšem již tu vděčně připomenuté, jméno Vladislava Vančury, přítele Julia Fučíka a Bedřicha Václavka, padlého s nimi na jedné frontě proti reakci a fašismu.

Ustavili jsme přípravný výbor společnosti Vladislava Vančury, sestávající z jeho spolupracovníků v ilegalitě, kteří přežili oheň heydrichiády. A chci tu připomenout několik úkolů, které nejenom nám, ale veškeré naší kulturní obci ukládá život a dílo této velké osobnosti.

1. Je nutno sebrat veškerý materiál ke studiu Vladislava Vančury, vybudovat museum Vlad. Vančury atd.

2. Je třeba dbát o propagaci jeho díla uměleckého, jež tak pečlivě a pietně rediguje prof. Mukařovský, jeho díla beletristického, dramatického i filmového.

3. Dbát pokud možno o realizaci kulturních záměrů a projektů, o něž Vančura usiloval. Jde tu v první řadě o uskutečnění projektu encyklopedie, kterým se obíral ještě před svou smrtí, encyklopedie, křtěné novým duchem, vědeckým socialismem marx-leninismu.

Uskutečnit toto veliké dílo, to by byl nejdůstojnější pomník, který by naše kultura postavila svému statečnému synu. To by byl živý důkaz, že život krásného člověka nikdy neumírá, že věčně zůstává žít ve svých dílech, myšlenkách a plánech.

Vladislav Vančura byl vysoce vzdělaný Čech, Evropan a svou příslušnost k marxistickému světovému názoru nikdy před nikým neskrýval. Živý, průkopnický, optimistický a bojový duch vane se všech stran jeho práce.

Mnohým ukázal cestu k důkladnému studiu marxistické teorie. Dnes se dá velmi těžko zjistit, kolik podnětů k tvůrčí marxisticky orientované vědecké činnosti od něho vyšlo. Stejně jeho světový názor ovlivňoval přímo jeho uměleckou i životní praxi. Toho největším důkazem právě jest i zakončení jeho života. Finis coronat opus. Encyklopedie Vladislava Vančury, theoretické dílo, reprezentující sumu našich vědomostí a dnešních poznatků o světě by radostně ovlivnilo náš život, kulturu i život stále nastupujících pokolení.

Realisovat moderní encyklopedii, dílo takového rozsahu, nemůže se ovšem naše malá Společnost odvážit. I když se zajisté rozroste tato Společnost o Vančurovy osobní přátele, vykladače i milovníky

jeho umění. I předkládám návrh k úvaze o uskutečnění toho podniku především panu předsedovi České akademie ministru školství a osvěty Zdeňku Nejedlému a panu ministru informací Václavu Kopeckému, a rozumí se, i této široké kulturní obci. Jedině za pomoci představitelů naší národní kultury a osvěty, jediné celá česká i slovenská kulturní společnost by mohla toto velké dílo realizovat: encyklopedii Vladislava Vančury.

Předkládám jménem Společnosti tuto žádost právě na tomto sjezdu a věřím pevně, že nevyzní naprázdno. Byl by to dar nesmírného významu pro celý náš národ, i kdyby tato encyklopedie se objevila prozatím v podobě velkého lidového naučného slovníku. (*Potlesk.*)

Předseda

Děkuji panu spisovateli Karlu Novému a prosím pana doktora Tomáška, aby se ujal slova.

Dr Jaroslav Tomášek

Vážený sjezde, dámy a pánové!

Jestliže dnes promlouvám jako skladatel na shromáždění kulturních pracovníků všech oborů za hudební skladatele, spisovatele, theoretiky a kritiky, sdružené v Syndikátu českých skladatelů, i za všechny výkonné umělce sdružené v Revolučním odborovém hnutí, jsem si vědom, že se snad leckomu budou muzikantské problémy zdát příliš speciální. Právě dnes jsme však svědky toho, jak se v Sovětském svazu stává činnost hudebních skladatelů předmětem zevrubné politické kritiky. A je i na nás, abychom si při příležitosti účtování a výhledů do budoucna uvědomili, co je živé z naší hudební minulosti, nač lze navázat a jaké úkoly nás čekají.

Jak řekl již pan ministr Nejedlý, velikou a krásnou tradicí naší hudby je její souvislost s životem. Všechny velké etapy z dějin české hudby, ať to byl davový zpěv husitský nebo chorální meditace Českých bratří, nebo mocné hnutí národního obrození, dokazují, že česká hudba děkuje za svou životnost těsnému sepětí s každým hnutím lidovým, které směřovalo k povznesení českého lidového charakteru a k opravdové národní i společenské svobodě.

Bylo šťastným osudem české hudby, že v jejím čele právě v době obrozeneckého úsilí o kulturní a politickou svobodu stál Bedřich Smetana, který dokonale řečí jasnou, prostou, všem sro-

zamítelnou a přitom umělecky tak přesvědčivou a nesmlouvavou vyjádřil: tužby a cíle tehdejšího boje za svobodu českého národa.

Díky smetanovskému odkazu, i tam, kde hudební výtvořiny předběhly dobu a silou výrazu a novostí zvukového vývoje předjímaly budoucí národní vývoj, byl základ hudební tvorby v hluboké tradici lidové. Proto nyní při vytýčování nových tvůrčích úkolů v české národní kultuře zná naše hudba mnohé problémy, které se mohou na nové cestě vyskytnouti.

Květnová revoluce a zejména úspěšné vyřešení únorové vládní krise přinesly českým hudebním umělcům daleko výhodnější pracovní podmínky, než v jakých tvořili až dosud. Uskutecnila se řada opatření, o nichž se hudebním umělcům dříve ani nesnilo. Důsledná očista na hudebním poli bere moc z rukou liberalistických demagogů a usurpátorů, kteří zaujímali dříve všechny mocenské pozice a rozdělovali svou přízeň podle svých osobních zálib a čistě obchodních zájmů.

Reorganisace všeho hudebního školství a lidovýchovy spolu s jednotnou školou, od níž lze očekávat ještě větší prohloubení hudebního vzdělání, rozšiřuje okruh hudebního obecnstva, takže umělci už nebudou odkázáni jen na několik měšťáckých znalců a kritiků, kteří chodili do divadel a koncertních sál spíš za vším jiným než za uměním.

Ještě cennější než všechny hmotné výhody je však pro hudební umělce ona otevřená cesta k lidu, k němuž budou moci promlouvat bez té umělé přehrady, postavené záměrně kapitalistickým řádem mezi lid a hudební umělce, aby je všechny mohli tím lépe vykořisťovat.

Vnitřní osvobození umělců a zbavení nánosu liberalistických předsudků a pověr přinese jim, jak věříme, nové podněty inspirační, nové tvůrčí úkoly, jimiž bude umělec opět pevně zapjat do koloběhu srdcí a rukou pracujících a zbaven tísnivého pocitu osamocení a životního vzduchoprázdna.

Je pochopitelné — a hudební umělci jsou si toho plně vědomi — že to všechno znamená s jejich strany odpovědnost a závazek. Zlidovění lidového umění, které se dnes právem stalo základním programovým heslem, není jen záležitostí hudební výchovy.

Jde zároveň o přetvoření hudební tvorby samé. Ne snad, že by se umělci měli vzdát kladných výbojů, kterých dosud dosáhli. Nelze si však zastírat, že liberalisticky nezávazné experimentátorství odtrhlo ji od společnosti. A dnes stojí tedy hudba před úkolem navázati znovu styk s tím, co ji obklopuje. To konkrétně zna-

mená přezkoušet znovu všechny umělecké prostředky, ověřovat na projevech pevně zakotvených v životě lidu, na masových písničkách, tancích, pochodech, filmové hudbě a velkých dílech operních, kantátových, symfonických a komorních, určených k celonárodním slavnostem, co je schopné nést nové společenské funkce a co nikoli a vzdát se všeho, co už dožilo, byť by to bylo sebelákavější. Jen tak bude moci vzniknout v dohledné budoucnosti nové velké hudební umělecké dílo monumentalisující novou skutečnost.

Organisačně to znamená nestát povýšeně stranou, ať při významných, nebo i méně významných příležitostech, celonárodních soutěžích, brigádách, lidových slavnostech, koncertech v závodech a na venkově, pořádaných odborovým hnutím atd. Při takových příležitostech je třeba všech našich umělců, nejenom těch druhořadých a těch, kteří by se jinak neuplatnili, nýbrž právě těch nejlepších z nejlepších. Splní-li hudební umělci všechny tyto úkoly, splynou s národem a pak i celá jejich práce nabude jedině správného smyslu. Věřím pevně, že se tak stane. Byla-li česká hudba ve svých vývojových vrcholcích vždy výrazem velikého národního životního zápasu, chce mít tuto vlastnost a zásluhu i nyní, v pevně víře, že i do budoucna plně platí Smetanovo heslo: V hudbě život Čechů. (*Potlesk.*)

Předseda

Děkuji panu doktoru Tomáškovu a prosím pana doktora Jana Malíka, aby se laskavě ujal slova.

Dr Jan Malík

Mistři a tovaryši kultury, vzácní přátelé, je to po prvé, co nejen obrazně, ale doslova pod jednou střešou s představiteli všech ostatních tvůrčích složek zasedají také zástupci českého loutkového divadelnictví, dokonce právě v nejčestnější řadě mezi nejlepšími z nejlepších, mezi národními umělci, nechybějí osobnosti z tohoto oboru jevištní práce.

Před třemi lety jsme se domnívali, že perspektivy nové organizace našeho duchovního života, jak nám je narýsoval revoluční máj, se před námi otvírají přímo na dosah ruky. Nu — musili jsme trochu pokrotit tento svůj nedočkavý optimismus, museli jsme zase čekat a nejen čekat, musili jsme vysvětlovat, obhajovat a lopotně prosazovat požadavky, které jsme považovali za užuž

obhájené a prosazené a nakonec jsme procházeli obdobím, kdy opravdu malinko chybělo, aby místo očekávané osvobozující reformy se narodila karikaturní zpotvořenina našich tužeb, snah a bojů.

Nu, šťastně to dopadlo, dočkali jsme se. A jsme konec konců vděční osudu i za tu předúnorovou bitevní lekci, poněvadž nic tak nepřispívá k třídění duchů a k ověření programové únosnosti jako právě bojová zkušenost. Říká se a píše, že náš divadelní zákon, tato zlatá bula našich divadelnických zítřků, přinesl do našeho divadelnictví pořádek. Dodal bych, že je to pořádek nikoli jen studeně strukturální, nýbrž i teple ethický. Tento zákon přinesl nám totiž umocněný pořádek — spravedlnost. A přinesl ji konečně a v plné míře také tomu přehlíženému bliženci šťastnějších jevištních druhů — loutkovému divadelnictví.

Nebylo třeba tuto formu jevištní tvorby objevovat nebo křísit. Loutkové divadlo má u nás prastarou tradici. Její středověké kořeny ožily právě včera v sobotu uprostřed rušného a bujného studentského jarmarku v Ungeltě. Loutky spolu s renesančními hereckými tlupami seznamovaly střední Evropu, a tedy i naše země s Marlowem, Shakespearem, s komedií dell'arte, loutky u nás hrály dodnes nedocenenou úlohu v probuzení našeho venkova. Asi před půl stoletím vstoupili do období své umělecké reformace z renesance a dnes — neříkáme to my, ale říkají to o nás jinde jiní — platíme ve světě za klasickou zemi loutkářů a loutek. (*Potlesk.*) Máme na 2000 veřejně hrajících loutkových divadel, máme už od roku 1927 jednotnou loutkářskou organizaci, soustřeďující ochotníky i profesionály, máme odborné školení a literaturu věru obsáhlou, máme svou loutkářskou revui, jejíž články se čtou a pilně překládají v Moskvě, ve Varšavě, v Sofii i v Bukurešti právě tak jako v Anglii a Americe, nemluvě o Francii, Belgii, Dánsku, Holandsku, Rakousku, Německu a jiných státech, kde české loutkářské publikace a česká loutkářská produkce vůbec pomáhá šířit dobrý zvuk hrde vývozní značky Made in Czechoslovakia. A co navíc — od roku 1929 je Praha sídlem mezinárodní pokrokově zaměřené loutkářské Unie a v čele tohoto světového ústředí stojí od počátku čeští lidé. Z oblasti loutkového divadla dovedli čerpat inspirační podněty i jevištně účelové náměty naši výtvarníci od Mikoláše Alše přes Adolfa Kašpara a Františka Kyselu až na příklad po Františka Vojáčka (dotrpěl v Mauthausenu), Cyrila Boudu, Jaroslava Švába atd. a naši komponisté od Bedřicha Smetany přes Vladimíra Ambrose a Josefa Machoně až po Jana Evan-

gelistu Zelinku a Bohuslava Martinů. A není to jistě náhodou, že právě v oboru loutkového filmu, jehož výtvarným patronem je loutkář Jiří Trnka, uhajujeme ve světové soutěži vedoucí místo.

Nebylo tedy třeba české loutkářství ani objevovat, ani křísit, ale bylo velmi snadno možné přistřihovat mu křídla, omezit jeho vývojové možnosti, nechat je živořit v nedůstojných legislativních, společenských i pracovních podmínkách, pěstovat dál ten nahlodávající komplex méněcennosti, který měl patrně nadosmrti provázet každého loutkářského pracovníka.

Už před únorem jsme našli věrné a nejen platonické spojence ve svém boji za spravedlnost. Díky, hluboce pročitěné díky vám, pane profesore Zdeňku Nejedlý, který jste tehdy i jako ministr sociální péče zůstal patronem našeho divadelnictví. (*Potlesk.*) Díky, upřímně díky, pane ministře informací, Václave Kopecký, za vaše opatření a zásahy. (*Potlesk.*) Dík tobě, inženýre Miroslave Kouřile, který jsi byl nejen dobrým duchem tohoto sjezdu, ale i dobrým duchem českého loutkářství. (*Potlesk.*) Díky vám, odboráři, díky vám všem! 20. března, v předvečer prvního jarního dne byli to čeští loutkářští divadelníci, kteří s hlubokým zadostiučiněním přijali manifestační hlasování Ústavodárného Národního shromáždění o novém divadelním zákoně.

Dobrá věc se podařila. Spravedlivá věc se podařila. Jenže chápeme příliš dobře, že divadelní zákon sám o sobě znamená pro nás jen možnost, jen rámeček, jen kadlub, který teprve čeká na náplň. A vytváření této náplně je a bude věc sice platná a radostná, ale rozhodně pracná a nejmýš odpovědná.

Říkáme s dobrým svědomím: české loutkové divadelnictví je připraveno na tyto úkoly. Nejen že plán je už dávno hotov — bylo by věru trapné, kdybychom teprve teď chtěli dávat narychlo hlavy dohromady — dokonce leccos se už rozjelo, nebo se rozjíždí, nebo se chystá k rozjezdu. A není divu, vždyť divadelní zákon, pokud řeší otázky loutkového divadelnictví, dává mnohde jen legální sankci tomu, co rostlo a vyrostlo zdola, z živelné potřeby tvůrčí i konsumní. V divadelním zákoně dostáváme tedy do rukou nikoli budík, ale klíč. Dostáváme možnost i právo dělat v plném světle a v nejsvobodnější šíři to, co jsme až dosud dělali takřka kradí a v sebezapíravě skromných koutcích.

Jedno bych snad přece jen měl připomenout se zvláštním důrazem. Loutky nejsou jen záležitost dětských diváckých ročníků. Loutkové divadlo chce být rovnoprávným členem jevištní rodiny také svým universálním určením. Ostatně nemusí tento svůj nárok

obhajovat jako začátečnickou žádost, poněvadž v posledním čtvrtstoletí, zejména v létě těsně před válkou a ovšem zvláště za okupace se ukázalo a prokázalo, že dovede dát také dospělému publiku plnou míru posilujícího uměleckého zážitku. A dnes získává toto poslání loutek další časové oprávnění tím, že naše osvětová politika stojí ve znamení účelné a spravedlivé distribuce kulturních statků všem, tedy i tak zvané dosavadní kulturní periferii, naší vesnici, našemu pohraničí, všem těm výspám a hláskám národního společenství, které mají také nárok na svůj podíl ze společného duchovního stolu. Nikoli repertoárně, nikoli reprodučním stylem, ale právě touto kulturní politikou se vrací a vrátí novodobé české loutkové divadelnictví o sto let zpět do dob probuzeneckého hnutí, a řekněme přímo, stane se pokračovatelem v odkazu nesmrtelného Matěje Kopeckého a jeho bezejmenných souputníků, kteří tehdy pudově, instinktivně pochopili to, co dnes provádíme záměrně a plánovitě; udělat z loutek pronikavý, provozně snadno únosný a účinný, neselhávající předvoj celkové kulturní ofensivy či protiofensivy. Toto poslání ostatně už dva roky prakticky provádí Vesnické divadlo při ministerstvu zemědělství se svými třemi dosavadními loutkářskými skupinami. Bude jich co nevidět deset. Jsou to ovšem všechny ty stovky a stovky loutkových scén už existujících nebo budovaných nebo plánovaných, a to nejen scény osvětových rad, scény spolkové a školní, ale také a zejména scény závodních klubů a skupin Svazu české mládeže. A tyto pionýrské divadelní buňky nám pomohou zúrodňovat i nejdlehlší a nejzapomínanější úhory. Jedním z klíčů k velkorysému uskutečňování tohoto poslání vedle stálých loutkových jevišť dnešního typu a vedle scén putovních jsou a budou naše kulturní vesnická družstva, která jistě už při vypracovávání stavebních projektů nezapomenou na „dřevěnou Musu“.

A pak — a vlastně především — vážení přátelé, jsou tu děti. Jen jednou se tu ozvalo slovo děti. Stýskalo se mi po něm nejen proto, že loutkové divadlo je pro ně hluboce zákonitou spontánní potřebou, nýbrž proto, že loutkové divadlo může vyrovnat největší a poměrně nejsnadněji dostupnou splátkou všechno to, co kulturně dlužíme nejmladší generaci, dětem, obecnstvu nejhladovějšímu, nejvnímavějšímu, nejryzejšímu a nejděčnějšímu (*potlesk*), tomu obecnstvu, které u nás tvoří plnou sedminu celkového počtu obyvatelstva, počítáme-li jen s dětmi od 5 do 14 let. A to platí nejen pro pražské, brněnské a bratislavské děti z vnitřního města i z okrajových čtvrtí, to platí nejen pro naše města a městečka, ale především pro

naši vesnici, opakuji vesnici, poněvadž jen krátkozrací laikové se domnívají, že je to jenom městské dítě, které žije v pramálo uspokojivých poměrech.

Troufáme si tvrdit, že dnes už konečně máme za sebou dobu, kdy tvorba pro děti znamenala díky falešnému pojmání autorské důstojnosti nebo bohorovnosti něco podřadného, okrajového, zbytného. Dnes se už bohdá neříká o nikom, že píše jen pro děti, se shovívavým důrazem na tom slovíčku jen. Základy dětského repertoáru jsou vybudovány, máme dokonce také už svou loutkářskou klasiku. V našem autorském rejstříku nechybějí ani taková jména jako Alois Jirásek, bratři Čapkové, Jindřich Hořejší, František Langer, Josef Kopta a máme závazné přísliby, že sem přibudou také Jan Drda, Václav Lacina, František Hrubín a řada mladších a nejmladších.

Zástupci pracovníků v oboru divadla pro mládež vůbec patrně pro časovou tíseň se nedostanou dnes k diskusi. Považujte to, co jsem tady říkal o loutkovém divadelnictví s určitými obměnami i za reklamaci práv divadla pro mládež.

Loutkové divadlo patřilo mezi obory, kde produkční stopaři liberalistického světa nevěřili žádné záviděníhodné nebo valné zisky. Díky tomu zůstali jsme v podstatě ušetřeni spekulacních zásahů a dnes se rozbíháme s poměrně nezatíženým kontem.

Prohlašujeme ovšem hned, že i pro budoucnost stojíme zcela jednoznačně na zásadě kvality jak v reprodukci, tak i v samotné produkci, jmenovitě v repertoáru. Jako jsme ve svém spolupracovníckém vztahu k publikačnímu odboru ministerstva informací spářovali nikoliv byrokratický mezistupeň, nýbrž nejvyšší účelnou a nadmíru prospěšnou instituci, tak nyní vítáme reformu nakladatelského podnikání. Také my, loutkářští divadelníci, se připojujeme solidárně ke všem, kteří vypověděli nesmiřitelný boj kulturním zmetkům.

V tom směru nás čeká ještě pěkný kus práce, na příklad energický zásah do method našeho loutkářského průmyslu a na druhé straně zase vyřešení otázky ambulantního, či jak se rádo nepřesně a nesprávně říká, tak zvaného lidového loutkářství, které ve své převážné většině je výrazově přežitkem. To, čemu byla symbolickým úvodem nedávná likvidace hospodářské skupiny ambulantních podnikání, to provedeme do důsledků a bez falešné sentimentality právě tak, jak se s tímto problémem vyrovnali dnešní loutkářští mistři sovětské.

A nakonec už předloňská resoluce všeloutkářského sjezdu posta-

vila několik zcela konkrétních požadavků. Ozvalo se tu také volání po úzké spolupráci s mladou tvůrčí generací, bylo tu přání uplatnit i u nás, jak už k tomu došlo leckde za hranicemi, speciální loutkářskou disciplínu jednak v učebním plánu Uměleckoprůmyslové školy, jednak v studijní struktuře (Státní dramatické konservatoře a Akademie musických umění. Byl tu postaven požadavek, aby při budování loutkového repertoáru pro dětské diváky postupovala dramaturgie i režie ruku v ruce s Výzkumným ústavem pedagogickým atd. Tedy tohle všechno a jiné věci jsme řekli už předloni. Věříme, že právě letošní únor nás o hodně přiblížil k realizaci těchto snů, tužeb a požadavků. *(Potlesk.)*

Očištěná vláda, národní vláda, zmlazená vláda Gottwaldova, nikoli programovými sliby, nýbrž činy nás přesvědčuje o tom, že kultura a zvláště umělecké tvorbě je svěřena funkce jednoho z nosných pilířů naší státní soustavy. Všichni tvůrčí a osvětoví pracovníci se postarají o to, aby to byl pilíř, na který je opravdu spoolehnutí. A loutkářský kvádřík tohoto pilíře bude věru z jaderného kvádru.

Neuzavíráme se průboji, nezapomeneme ani na experiment, ale smysl své práce nebudeme vidět v procházkách po hvězdách, nýbrž v dělné, živé a životné práci s lidem a pro lid.

Jestliže včerejšek třídil umění — promiňte — podle kilogramů a čtverečních metrů na umění velké a malé, na umění tak zvané reprezentační a „pouze“ užitkové, na umění výlučné a na umění tak zvané lidově konsumní, vidíme a vděčně kvitujeme, že dnes se proklamuje dělidlo daleko hlubší, spravedlivější a pravdivější. Na jedné straně mistrovství, posvěcená odbornost, všennárodně zaměřené tvůrčí úsilí a na druhé straně břídilské diletantství, pokoutní melouchaření, samoučelné hračkářství, čili lapidárně řečeno: na jedné straně umění a na druhé straně neumění.

Nejsme ani na okamžik na pochybách, kde je a bude místo českého loutkového divadelnictví. A nebude to jen místo, pouhé stanoviště, bude to startovací plošina k novému a novému tvůrčímu soustředění, neboť také čeští loutkářští divadelníci podepsali, a to jako jedni z prvních, památný zapalující a zavazující manifest „Kupředu, zpátky ni krok“. *(Potlesk, volání ať žije Skupa.)*

Předseda

Děkuji panu doktoru Malíkovi za jeho projev. Ještě než udělím slovo dalšímu řečníkovi, chtěl bych říci dvě věci, dvě oznámení. Především dovolte, abych jménem vás všech přivítal pana profesora

Felixe Montiera z Murcia, španělského spisovatele, který ovšem žije té doby v Paříži. *(Potlesk, přítomní povstávají.)* Dále pak prosím, poněvadž čas již velmi pokročil a je ohlášena celá řada řečníků, že bude možno udělit slovo jen některým. Prosím, aby se ti na které se nedostalo, necítili nijak dotčeni a prosím je, aby své projevy odevzdali písemně, neboť budou vytištěny ve sborníku všech projevů, který vyjde v nejbližší době.

Prosím pana doktora Jána Poničana, aby se ujal slova.

Dr Ján Poničan

Vážení, tridsaťročný spolunažívanie Slovákov a Čechov v spoločnom štáte je skutočnosť, ktorá by si zasluhovala poriadny a obsiahly kritický rozbor so stránky kultúrnej. Že sa k tomu doteraz neprikročilo, má rozličné príčiny, z ktorých najvážnejšie sú azda na strane Čechov fakt, že slovenskému kultúrnemu životu venovali v celku veľmi malú pozornosť, so strany Slovákov zasa, hoci nesporne lepšie poznajú kultúrne hodnoty, vytvorené českými kultúrnymi pracovníkmi i za čas tohto spolužitia, akýsi pocit menejcennosti, vypestovaný uvedením si početnej, hospodárskej a kultúrnej prevahy českej, už či skutočnej, a či — hlavne vo sfére kultúrnej azda iba nainfikovanej vládnu tendenciou, reprezentovanou československou ideológiou za starej ČSR, kedy bolo zvykom a módou vyzdvihovať všetko české a blahovolne hladkať, alebo podceňovať všetko slovenské. Lebo, priznajme si to už raz otvorene a úprimne, hlasateľom československej národnej jednoty išlo o čechizáciu a jeden z najlepších prostriedkov k dosiahnutiu tohto cieľa bolo presvedčiť hlavne slovenskú inteligenciu o tom, že: čo slovenské, to menejcenné, čo české, to lepšie a dokonalejšie.

Priama a či zastretá propaganda tejto — jedno už či pravdivej, a či nepravdivej alebo iba čiastočne pravdivej tézy na slovenskej strane, pravda, mohla vyvolať iba priamy otvorený, alebo skrytý odpor. Nenadarmo sa hovorí, že českí profesori na slovenských školách vychovávali krajných slovenských šovinistov — ľudákov. K tomu hneď na začiatku tejto krátkej rozpravy môžeme dodať, že, a o tom už česká verejnosť vie menej a o to sa doteraz tiež dost málo zaujímal, vychovali aj slovenských komunistov. To bolo na Slovensku, ale ako sa oficiálna česká kultúrna verejnosť v Čechách a na Morave zachovala k tej slovenskej kultúre, k tým slovenským kultúrnym hodnotám, ktoré slovenská inteligencia a hlavne jej

intelektuáli, vedci, umelci, vytvorili v dobe spoluzitia a veľmi často aj z podnetu, vyvolaného práve týmto spoluzitím, i keď zasa nemusíme hovoriť o epigonstve, lebo v ďalšom sa pokúsime dokázať, že slovenský kultúrny život šiel svojou cestou, ktorá sa často diametrálne rozchádzala s cestami českého kultúrneho života?

Prizvukujem, že tu hovorím o rokoch pred rokom 1938 a zdôrazňujem o praktikách a taktikách t. zv. oficiálnej českej kultúrnej spoločnosti, ktorá, pochopiteľne, nemohla byť iná ako buržoazná prevahou malomeštiackych tendencií.

Nuž, táto si vymyslela a praktizovala spôsob taký, že zo slovenskej kultúrnej minulosti a prítomnosti prijala iba to, čo sa jej náhodou, a či po určitom špekulatívnom zásahu do jej podstaty, hodilo do karát. Prijala iba tých a diela také, ktoré už či skutočne a či zdánlivo, v prekrútenej forme, potvrdzovaly jej základnú tézu o československej národnej jednote.

V osobnej politike sa to potom stávalo tak, že uznala iba tých kultúrnych pracovníkov, ktorí, povedzme si to po lopate, chválili všetko české a hanili všetko slovenské, až na tie zjavy, o ktoré sa mohla oprieť pri budovaní svojej špekulatívnej ideológie.

Ludí, ktorých si takto vybrala, vyhlásila obyčajne za jediných, pravých a štátotvorných Slovákov, podporovala ich a používala ako nástroj proti odchodným kultúrnym tendenciám na Slovensku. Nezpozorovala, a keď aj, nedbala o to, že ich týmto faktom oddelila od slovenských más, lebo z nich spravila reprezentantov českého aj kultúrneho imperializmu na Slovensku. Pre seba a pre širšiu českú kultúrnu verejnosť tým súčasne nad slovenským kultúrnym životom tvorila neprehľadný škrov, ktorý jej nedovolil zpozorovať, čo sa deje pod ním. Robili to hlavne vládne, politické strany národne-demokratická, agrárna, národno-socialistická a aj ľudová. Niekedy to dopadlo veľmi kuriózne, ako na príklad s Emilom B. Lukáčom, ktorého asi v roku 1929 získal istý zvlášť na to vyslaný stranický posol — dôležitý činiteľ národno-socialistickej strany, aj po oslobodení, po tom, keď sa skôr obrátil na komunistických intelektuálov, na Clementisa, Okáliho a na mňa — lebo Lukáč národným socialistou niekedy nebol — a ešte horšie to dopadlo s bývalým poslancekým kandidátom ľudovej strany na Slovensku s Tišom Gašparom.

Uvedomeli a pokrokoví slovenskí inteligenti sa na tieto spôsoby nemohli dívať inakšie ako ironicky. A — samozrejme — išli svojou

cestou, ako im to prokazovala národná povinnosť a potreba skutočného kultúrneho spolunažívania dvoch bratských národov.

Predpoklad tohoto spolunažívania mohlo byť iba vzájomné poznanie kultúr oboch národov bez akéhokoľvek umelého ideologického aspektu, vzájomný rešpekt a spolupráca na zásade rovného s rovným.

So strany spomenutej oficiálnej kultúrnej spoločnosti českej boli snahy nadviazať styky aj s ľudáckymi kultúrnymi činiteľmi — vtedy, keď česká buržoázia — je na čase, aby sme dieťa pomenovali vlastným menom — v nádeji preklenúť priepasť, ktorá se, vďaka jej hospodárskej a kultúrnej politike, začala nebezpečne prehľbovať, medzi dvoma bratskými národami. Koketovali s Milom Urbanom, so Žarnovom a s mnohými inými. Nebolo zasa iba náhodou, že sa obrátili na zlú adresu. Ozajstné predpoklady spolupráce medzi českými a slovenskými kultúrnymi činiteľmi — dnes si to už môžeme otvorene povedať a môžeme to aj otvorene hlásať — vznikly a boli iba medzi skupinami ľavých intelektuálov českých a slovenských. Ako už od r. 1923 — keď mladý redaktor pražského študentského časopisu „Mladé Slovensko“ čítal hanopisy slovenských inteligentov na prepašované revolučné číslo tohto časopisu a chvalospevy českých robotníkov na to isté číslo, že „konečne, Slovensko sa probouzí“. Keď Nejedlého „Var“ uverejnil útočnú noticku mladého študenta proti nediferencovanosti a nevedomelosti slovenského vysokoškolského študentstva, ktorá potom vyvolala k životu skupinu socialistických študentov zo Slovenska, z ktorej vyrástla skupina slovenských revolučných intelektuálov „davistov“. Keď sa tieto spolu s českou pokrokovou mládežou oduševňovali českým prekladom Majakovského „150 000 000“ a Wolkerovými sociálnymi baladami, keď slovenskí a českí socialistickí básnici už v roku 1924 spoluporiadali večierky socialistickej poézie v Praze, vtedy ešte spolu s nemeckými a maďarskými socialistami. Keď spolu so Sekaninom, Fučíkom pracovali v Kostufre a s českým robotníctvom spolu demonštrovali na Václavskom námestí, vtedy, keď česká buržoázia do nich strieľala. Vtedy, keď už v roku 1930 na brnenskom sjazde utvorili spoločnú akčnú organizáciu českej a slovenskej revolučnej inteligencie, „Ľavý front“ — keď potom „U Bloku“ spolupracovali s Václavkom, keď sa slovenský básnik Novomeský stal zodpovedným redaktorom českého Rudého práva, keď v roku 1936 sa ľaví českí spisovatelia spolu s Erenburgom dostavili na sjazd slovenských spisovateľov, keď českí a slovenskí spisovatelia spolu s pra-

cujícími tvorili protifašistický ľudový front a roku 1938 v auguste českí a slovenskí spisovatelia spolu šli na parížsky sjazd konfederácie spisovateľov na ochranu kultúry, aby tam spolu s literárnymi reprezentantmi 23 národov demonštrovali proti fašizmu a za zachovanie svetového mieru. Nuž, a túto spoluprácu ani česká, ani slovenská buržoázia nepovažovala ani za želatelnú, ani za takú, ktorá by si zasluhovala zvláštneho vyzdvihnutia pod zorným úhľom tvorenia základov trvalého spolužitia oboch bratských národov. Hoci dnes je už jasné, že práve táto spolupráca, spolu so spoluprácou týchto intelektuálov s robotníckymi masami a ich tvorba, staly sa priamym ukazovateľom a spolutvorcom odporu oboch národov proti spoločnému národnému nepriateľovi a fašistickému zotročovateľovi, pripravovateľom slovenského národného povstania a pražských barikád, Košického vládneho programu, oslobodenia v roku 1945 a veru aj tohoročných februárových dní, ktoré obidva naše národy zbavily reakcie a umožnily im kráčať rovno a nekompromisne za lepším a spravodlivejším zajtrajškom socialistickej spoločnosti aj v našej spoločnej vlasti. *(Potlesk.)*

Predseda

Děkuji doktoru Poničanovi za jeho projev a prosím, aby se ujal slova profesor lékařské fakulty doktor Haškovec.

Dr Ladislav Haškovec

Vážení přátelé,

v národní kultuře přísluší důležité místo také lékařské vědě. Slouží bezprostředně lidu, poněvadž chrání nejcennější lidský statek, zdraví. Pro krátkost času mi prominete, že budu mluvit jen heslovitě. My jsme od revoluce stačili jakž takž zacelit trochu rány, které nám okupace zanechala. Lékařská věda je nesporně nákladná a my jsme stále ještě nuceni vařit z mála. Proto je tím více třeba, aby každý z nás hospodařil co nejlépe s národním majetkem, který je mu svěřován. A k tomu není třeba kupovat vždycky jen nákladné zahraniční přístroje, ale stačí trochu více důvtipu, vynalézávatosti a iniciativy a hlavně spolupráce s našimi techniky, kteří jsou rovněž tak dobří jako jejich kolegové za hranicemi. Ovšem v budoucnu je třeba pamatovat většími částkami z národního důchodu, než jak tomu bylo dosud, na lékařskou vědu. My jsme ne-

sporně za cizinou zvláště v theoretických oborech. Ne proto, že bychom neměli dostatečně vybavené ústavy, ale proto, že v nich nechtěl nikdo pracovat. Pracovat v theoretickém oboru za první republiky byla opravdu žebrota. Dnešní náš lidově demokratický režim již podstatně zlepšil naši hospodářskou situaci a proto se náš vědecký dorost nemusí obávat do budoucna o své hmotné zabezpečení. Je tedy jedním z nejpřednějších úkolů vyplnit co nejdříve mezery v oborech, které zejí dosud hrozivou prázdnotou, a vychovat pro ně kádry dobrých pracovníků. Ovšem i v ostatních oborech potřebujeme vychovávat pracovníky, kteří věnují pro budoucnost více zájmů vědecké práci a méně své soukromé praxi.

Máme-li vybudovat naši lékařskou vědu tak, aby se stala brzy zase vážnou konkurentkou na mezinárodním fóru a máme-li přitom zachovat zásadu nutné hospodárnosti, musíme budovat ústavy i vědecky pracovat podle jasného plánu tak, jak zde o tom bylo hovořeno, třebaže někteří se ještě pojmu plánování ve vědě trochu obávají. My se dále nesmíme bát různých reforem, třebaš i velmi radikálních. Jako první máme již provedenu reformu bývalých profesorských sborů, které rozhodovaly až dosud suverénně o fakultních otázkách. Od února, kdy jsme vykročili důkladně kupředu, rozhodují a budou nadále rozhodovat o fakultních věcech nejen samotní profesori, ale všichni, kdož pracují na vysoké škole, ať hlavou nebo rukama. A přál bych vám vidět radost našich studentů, jak se jim rovnají jejich ohnuté páteře, když mohou dnes rozhodovat o všech věcech, které se týkají naší fakulty. Teď nám porostou jiné generace než jsme bývali my, generace radostných a hrdých budovatelů, vědomých si své lidské důstojnosti, práv i odpovědnosti.

V jejich zájmu je připravena dále reforma studijního řádu. Starý řád byl již zastaralý a my chceme vychovávat na fakultě lékaře pro život, pro veřejné zdravotnictví a živou vědu a nikoliv jen „vědu pro vědu“. Potřebujeme vychovávat urychleně pro naše národní pojištění a pro náš venkov hodně a dobrých praktických i odborných lékařů. Chceme vychovávat lékaře nového typu nejen s platonickým sociálním citěním, ale lékaře s hlubokým citěním k nemocnému.

Ruku v ruce s reformou studijního řádu půjde i reforma zkušebního řádu. Stejně tak musíme zreformovat celé habilitační řízení a dále odstranit bezplatnost některých titulů vědeckých pracovníků na vysokých školách. Za svou práci má i vědecký pracovník právo na spravedlivou odměnu.

Stále stupňovanou specialisací zabředli vědečtí pracovníci do nebezpečné izolovanosti. Dostali jsme se do slepé uličky, ze které hledáme nyní východisko. Nemůžeme pokračovat ve starém způsobu práce, kdy jednotliví pracovníci zpracovávali individuálně a nezávisle na sobě dílčí otázky jednoho a téhož problému.

Můžeme se dostat rychleji, účelněji a plánovitě kupředu. A to je možné jen v upřímné a nezištné spolupráci pracovních skupin různých odborníků. Je lhostejné, zda je budeme nazývat pracovními kolektivny, teamy nebo prostě skupinami. Ovšem ani tyto pracovní skupiny nesmějí být jen pro sebe uzavřenými celky bez vztahu k celé vědě a k životu.

Velké přerody lidské společnosti nejsou možné bez důkladného přerodu každého z nás. Některým, zvláště starším, působí to velké potíže. Těm bych řekl: nezakrývejte si sami před sebou dnešní skutečnost, připojte se k nám, ke společné budovatelské práci, a to vám dopomůže, abyste šli v budoucnu správnou cestou. Kdo je opravdový vlastenec, ten, i když zatím nesouhlasí, ani jen nekritikuje, ani neutíká za hranice, ale pracuje pro svůj národ. (*Potlesk.*) A kdo dobře pracuje, toho si lid váží a ten se může nadít veškeré jeho podpory. Sabotérům a zrádcům se u nás ovšem už dobře nepovede.

Abychom pracovali dobře, respektive ještě lépe, pak musíme nahradit některými tak trochu oblíbenou kvantitu vědeckých prací kvalitou. Nechceme dělat zmetky, budeme publikovat třeba méně, ale hodnotnější práce. Ideálem ovšem zůstane, abychom publikovali hodně a dobré práce.

Úroveň svých prací zvýšíme dále vzájemnou poctivou a věcnou kritikou. Taková kritika neohrozí ani svobodu bádání, ani přesvědčení, ale oprostí nás naopak od řady předsudků a vzájemně nás sblíží.

Náš stát potřebuje dnes od každého dobrou práci. I vědecký pracovník se musí proto držet svého kopyta. Nesmí se tříštit politikou a zvláště ne už nějakým politikařením, ale to neznamena, že má být politicky ngramotný. Nám všem musí být politicky jasno, že je jen jediná cesta — cesta kupředu v jedné řadě s pracujícím lidem — k socialismu. Touto cestou nás jde již hodně. Únorové události otevřely oči mnohým, kteří chtěli ještě setrvávat v nadstranické izolovanosti. S radostí můžeme konstatovat, že v únorových dnech se alespoň z pražské lékařské fakulty nepostavil žádný z vedoucích činitelů proti rozhodnutí a vůli lidu. Každý kulturní, a tedy i vědecký pracovník se opírá při své práci o nějaký

filosofický světový názor. Nedovedu si ani představit, že by dnešní přírodovědec nebyl materialistou. Což může opravdový vědec chápat a vysvětlovat přírodní vědy jinak než materialisticky? To však samo o sobě nestačí. Jeho přístupu k problému musí být dialektické, má-li být správnou celá jeho metodika a tím i výsledky jeho práce. Vědecký pracovník, který si osvojil skutečně dialektický materialismus, získal pevnou základnu pro svou práci. Nestačí se ovšem naučit základním poučkám dialektického materialismu, brát je dogmaticky a narážet na ně svou práci jako na nějaké kopyto. Je třeba se naučit skutečně v tomto směru myslet a pracovat a pak budou naše práce dobré.

Mohu vám s radostí oznámit, že počínaje podzimkem bude na naší fakultě prvním ročníku mediků přednášen mimo jiné také dialektický materialismus jako filosofická průprava k ostatnímu studiu. (*Potlesk.*)

A nakonec myslím, že mohu nejen jménem naší pražské lékařské fakulty, ale i všech ostatních slíbit vládě našeho soudruha Klementa Gottwalda, že budeme vychovávat kádry dobrých vědeckých pracovníků, kteří budou všemi silami pracovat jen a jen pro zdraví a blaho našeho lidu.

A my, vědečtí pracovníci, budeme střežit, aby se výsledky naší práce už nikdy nemohly stát nástrojem násilí a vykořisťování, ale aby sloužily všemu pracujícímu lidu. (*Potlesk.*)

Předseda

Není již možno dát slovo ani těm, kterým jsme ještě slovo dát chtěli a jen jako posledního řečníka bych ještě prosil k mikrofonu pana Siegra, kulturního referenta Škodových závodů.

Ladislav Sieger

Vážení přátelé!

Děkuji vám jménem všech škodováků za šťastné rozhodnutí, kterým bylo svolání Sjezdu národní kultury. Odnášíme si všichni, ale hlavně my kulturní pracovníci v závodech všechno to, co jsme očekávali, hlavně však morální posilu v naší drobné mravenčí, avšak velmi těžké práci. Myslím, že mohu říci jménem všech škodováckých kulturních pracovníků, že budeme činit vše možné, abychom náš úkol splnili tak, jak je třeba a tak, jak jsme se snažili

v uplynulé době v naší plzeňské Škodovce. Svědčí o tom velká řada kulturních akcí za spolupráce ROH jako na příklad předplatné škodováků na lidová představení. Slibujeme, že ještě houževnatěji budeme pracovat na poli národní kultury, abychom se stali skutečně činnou složkou budovatelů nám všem drahé Československé republiky. *(Potlesk.)*

Předseda

Nyní promluví ještě několik slov pan profesor Felix Montier. *(Potlesk.)*

Felix Montier

(Proneseno francouzsky.)

Českoslovenští přátelé!

Když mluvím na takovém kongresu, jako jest dnešní, vzpomínám si, že v dějinách Španělska byl okamžik v době občanské války, kdy zájmy Španělska byly spojeny se zájmy Československé republiky. Bylo to v roce 1938, kdy Španělsko se stalo obětí mezinárodní politiky stejně tak, jako v téže době se Československo stalo obětí mezinárodní politiky vyjádřené Mnichovem. Proto vy Čechoslováci a my Španělé, dobře známe onu demokracii, kterou by nám jisté západní mocnosti chtěly vnutit.

Chci nyní říci, že kultura v okamžiku jako je dnešní, v okamžiku světové krise, nemůže zůstat neutrální a musí zaujímat rozhodnou posici v tomto boji. Chceme, aby university připravovaly člověka nikoliv pro reakční politiku, nýbrž pro společnost, aby jej vychovávaly nikoliv pro službu imperialistickou, ale pro službu celému lidstvu.

Otázka Španělska nebyla nikdy otázkou čistě mezinárodní, avšak nyní překračuje již hranice ideologické, poněvadž světoví imperialisté chtějí z otázky Španělska učinit otázku strategickou. My chceme, aby ve Španělsku zavládla demokracie, aby se Španělsko stalo baštou míru. Avšak nechceme, aby se Španělska stala veliká výpadová základna Spojených států proti lidovým demokraciím a Sovětskému svazu. Chceme, aby se Španělsko postavilo do demokratické fronty světa.

Jsem jediný z delegátů na oslavách pražské university, který nepřijel ze své vlastní země, který přijel z Francie. Na západě se

píše mnoho lží o posledních událostech v Československu a kdyby bylo pravda, že existují dva bloky, mohli bychom nyní říci, že existuje blok východní a západní. Vidíme, že existují dva tábory, tábor imperialistický a demokratický. Pravda existuje také na západě, je to však pravda, kterou hájí demokratické složky stále silící, takže můžeme opakovat spolu s heslem československého znaku, že pravda zvítězí. My ve Španělsku bojujeme za skutečnou demokracii, ne však za takovou, jaká je ve Spojených státech. Pražská universita ukázala celému světu, že je skutečně svobodná, poněvadž se nezdráhala pozvat universitní profesory z celého světa a naopak anglické university ukázaly, že nejsou svobodné, poněvadž podřídily kulturní zájmy reakčním zájmům své vlády. Jsem si jist, že se brzy ve Španělsku uskuteční také lidová demokracie, sestra demokracie československé. *(Dlouhotrvající potlesk.)*

Předseda

Děkuji panu profesorovi Montierovi za jeho projev a prosím pana pověřence Novomeského, aby se ujal slova. *(Shromáždění povstává a bouřlivě zdraví pověřence Lacu Novomeského.)*

Laco Novomeský

Po návrate z nahodilej návštevy na Slovensku tesne po prvej svetovej vojne, lekcii priamo bezohľadnú udelil F. X. Šalda Aloizovi Mrštíkovi za to, že na Slovensku, o ktorom napísal cestopisné črty „Hore Váhom“, nezazrel nič iba hory, kroje a malebné exteriéry. „O klerikalizme Slovenska a jeho politike nenájdeš v Mrštíkovej knihe ani jotu“ — hreší Šalda Mrštíka v „Cestopise aký nemá byť“ — len: bieli kňazi, biele ovečky, nevinné srdcia — konvenčne živá idyla.

Šalda vtedy po utvorení Československa vari prvý medzi prvými dáva nazrieť českému človekovi do slovenskej podstaty, keď ho upozorňuje, že sú na Slovensku dediny zamorené morom pálenkárstva, že sú dediny, z ktorých 2/3 alebo 1/3 mladých chlapcov odchádzajú deň alebo týždeň po svatbe do Ameriky, pri čom zanechávajú mladé ženy pri práci na obrábaní polí a že sú tu životy ľudské hŕfne zničené, nie vinou súkromnou, ale zriadeniami spoločenskými, nevedomelostou národnou a triednou, rozporami i predsudkami doby.

Mrštíkovi, ktorý se opíjal pohľadom na nedefné dedinské bohoslužby, pripomenul niečo oveľa zaujímavejšieho, ako je hra svetla na kroji; tragický rozpor medzi čistým srdcom ľudu a jeho zaťmeleným, zaostalým rozumom. „Čo nám chýba dnes,“ vraví v tej istej stati Šalda, je práve 20 alebo 30 rokov poznávacej práce na Slovensku; pykáme za to, že sme ju nevykonali.“

Od stavu Šaldom takto prenikavo odpozorovaného uplynulo na Slovensku ďalších 30 rokov. 30 rokov poznávania, práce i premien. A hoci by sviatočná turistika v štýle A. Mrštíka, ktorá vidí len líce vecí, mohla by sa i dnes nadchnúť zjavmi tými istými, prenikavý pohľad šaldovský by videl už nie len dediny, zamorené morom pálenkárstva s vysfahovalectvom a v područí nezodpovednej špekulácie, pretože — trebárs i v tom samom prostredí — tu žijú, rastú a dostávajú sa k slovu i k moci sily, prekonávajúce tieto znaky našej zanedbanosti a zaostalosti.

Povrchnosť, ktorú A. Mrštíkovi Šalda vyčítal, i dnes by mohla vidieť predovšetkým tie isté hory, ten istý opar nad nimi a nedefný nábožný ľud v dedinách pod nimi. No šaldovská snaha o poznanie duše slovenskej by už dnes, po 30 rokov od prvej povojnovej cesty Šaldovej po Slovensku, našla elementy premáhajúce a obrodzujúce slovenský život, našla by ich, lebo by sa im už proste vyhnúť nevedela.

Za niečo vyše štvrt storočia vyvinul sa slovenský život nemiernie. Netreba mi vymenúvať v týchto poznámkach všetky komponenty, ktoré sa o tento vývoj zaslúžili. Je medzi nimi predovšetkým politické oslobodenie národa, búrlivý vzrast národného sebavedomia i povedomia spoločenského, povedomia triedneho.

Pred dajakými 80 rokmi napísal jeden z hŕstky slovenských buditeľov, Jonáš Záborský, svoje „Dva dni v Chujave“, v takom nežartovnom, tragickejšom slovenskom Kocúrkove, kde sú dedinčania zlí, nestriedmi ožralci, svrblaví, zaostali, nenávistní, školu nenávidiaci, pri tom všetkom z nutnosti pokorní. Ale pre čo sú takí? Lebo nad nimi bezohľadne panujú cudzí úradníci v prospech koristníckeho statkárstva, a aj vlastní ľudia, farár a rychtár, im prisluhujú, ich záujmy bránia a ľudu sa nezastanú.

Ale Chujava mení sa od gruntu od chvíle, keď Chujavčania stávajú sa majetníkmi veľkostatku, ktorý spoločne obrábajú. „I tí starí hriešnici,“ píše Záborský v 70. rokoch min. storočia, v jasnom zazretí viditeľnej budúcnosti, „i tí starí hriešnici vzali už trošku iné mravy na seba. Rozmnožená zámožnosť činí ich vážnejšími. Lebo už i vrchnosti stoličné prestaly sa po nich vláčiť, ich urážať,

ani korteši nemajú k nim prístupu so svojimi haringami a sudmi pálenky, dbajú už trochu na svetskú hodnotu. Najväčší rozpustilci biedne zhynuli, lepší berú prísnejšiu, rozvážlivejšiu, ľudskejšiu podobu na seba. Otrocká nehanebnosť sa umenšuje.“

Pripomínam vývody neprávom zabúdaného dielka Jonáša Záborského preto, aby bolo zrejmé, že takmer celá vývojová línia nášho buditeľstva, opravdovej slovenskej vzdelanosti, videla v úprave a vo vytvorení hospodárskych, spoločenských a politických predpokladov vyššiu kultúrnosť nášho ľudu. Je pravda, že i u nás sa mnoho chcelo naprávať púhym slovom. Je pravda, že i u nás žiadal sa mať národ najprv vzdelaný, aby sa mu mohla sveriť moc politická a statky hospodárske. Ale takýto podchod takmer napospol vychádzal od tých, ktorí ani politickú moc ani hospodárske statky nikdy ľudu do rúk sveriť nechceli. Jeho nevzdelanosť, zaostalosť a zanedbanosť bola len vítanou výhovorkou, aby sa dalo vyhnúť každej reči o sverení politickej a hospodárskej moci ľudu.

Zápas o vyššiu slovenskú kultúrnosť ide paralelne so zápasom o politickú, spoločenskú a hospodársku moc národa samotného. Jedna z týchto veličín ovplyvňuje druhú, každý úspech dosiahnutia v námahe o vyššiu kultúrnosť upevňuje povedomie o nevyhnutnosti a potrebe získania moci politickej a hospodárskej a naopak. Všetky úspechy v zápase o moc hospodársku a politickú sú pre ľud súčasne víťazstvami na poli kultúrnom.

Ušlachtení propagátori antialkoholistickej striedmosti, akých sme mali v Karlovi Kálalovi, dosiahli v boji proti pálenkárske moru oveľa menej ako družstevníci — ktorí — trebárs pri pive a víne — pozakladali na našich dedinách potravne, úverné a hospodárske družstvá, sústreďujúce a viažuce záujmy dedičanov k tomuto svojmu vlastnému podniku.

V boji proti temným formám klerikalizmu mali oveľa väčšie úspechy organizátori robotníckych štrajkov, ktorí utvrdzovali masu moderných nevoľníkov z nedotknutých alebo len veľmi málo obstríhaných latifundií v 20. storočí po prvej svetovej vojne v práve a v možnosti domôcť sa slušnejšieho života, ako sa to darilo voľnomyšlienkárom, prichodiacim aj pomedzi náš ľud s vulgárnym populárnym odvarom darwinovských teórií.

Význam školského vzdelania oveľa lepšie si uvedomil náš človek, keď pri vyšších požiadavkách života videl, že bez neho sa obísť nemôže, ako, keď mu učiteľ, hoci s dušou na jazyku, vysvetľoval jeho užitočnosť a vznešenosť.

Náš kultúrny problém je problémom pokroku, jeho pozícií, jeho možností a jeho vývoja. Všetko, čo vás na našom živote vie potešiť alebo zarmútiť, je podriadené tejto zásade. Od úspechov zápasu o pokrok v slovenskom živote závisí prekonávanie a prekonanie dlhého radu najrozmanitejších zjavov, ktorými býva zavše povrchne charakterizovaný slovenský život. Nech máme na mysli nedemokratické džentríctvo, ktorým ešte donedávna bol náš život napospol charakterizovaný, alebo antisemitizmus, ktorý udivoval pred niekoľkými rokmi a ešte dnes znepokojuje pozorovateľov nášho prostredia, či protičeskú svrblivosť, na ktorej sa u nás vedelo vybudovať i rozsiahle politické hnutie; to všetko súvisí s pozíciou pokroku v slovenskom živote. Tieto zjavy nie sú však našimi národnými vlastnosťami. Sú len titulkami, firemnými tabulkami jednej a tej samej reakčnej protipokrokovosti.

Slovenský pokrok má tri generálne cesty. Tromi prúdmi môže sa vyvíjať Slovensko z dedinskej, takmer ešte feudálnej zaostalosti na modernú krajinu s vyspelým a uvedomelým národným spoločenstvom. Prvá je dobrá, roľníctvu prospešná pozemková reforma, pozostávajúca z celého radu reforiem, od reformy pozemkovej až po mechanizáciu roľníckej výroby. Druhá cesta je industrializácia našej krajiny, odčerpávajúca jednak veľké prebytky nášho obyvateľstva z preťaženej a nedostatočnej pôdy a poskytujúca lepšie živobytie, dnes ešte na pôde veľmi skromne žijúcim státisícom ľudí, v továrňach i v dielňach a vytvárajúca nový typ človeka.

A tretia cesta, to je moderná kultúrna, predovšetkým školská a osvetová politika, národne jednoliata, nerozbiehajúca výchovu konfesijnými hľadiskami a opierajúca sa o nepopierateľné výdobytky vedy.

Rovnomerné kroky na týchto troch cestách, rovnomerný vzrast týchto troch pilierov slovenského pokroku prerába jedine bezpečne náš život a vytvára nový typ slovenského človeka.

Prichodilo by mi pozastaviť sa pri poslednej z troch ciest slovenského pokroku, pri politike školskej, osvetovej, zkrátka kultúrnej. Avšak pripomienky, ktoré členovia slovenskej delegácie k jednotlivým prednáškam na tomto sjazde už predniesli, zbavujú ma povinnosti rozhovoriť sa o ich podrobnostiach. Nech boly však spomínané pripomienky akokoľvek vyčerpávajúce, jedno je treba zdôrazniť v tejto súvislosti, a to, že naše súčasné kultúrne úsilie smeruje predovšetkým extenzívne do šírky na ovplyvnenie a podchytenie aj najďalej rozložených vrstiev nášho národa. Takýmto

zacielením našej kultúrnej politiky nesplácame iba dlh, ktorý je povinné splatiť slovenské vzdelané pokolenie svojmu ľudu. My týmto spôsobom chceme vytvoriť jedine bezpečné predpoklady pre intenzívnu činnosť kultúrnu, pre dobré podloženie rozvoja vied, umenia a vzdelanosti vôbec.

Uvedomujeme si veľmi jasne, že nieto vyspelého umenia, rozvinatej vedy, že nejestvuje pozoruhodná literatúra, významná éra divadelníctva, hudby a iných odvetví kultúrneho života bez rozložitej a náležite vzdelanej obce konzumentskej. Viac, ako kde inde, stojí pred našimi literátmi povinnosť vychovať pre svoje dielo aj primeranú obec čitateľskú. Viac, ako kde inde, stojí pred našimi divadelníkmi povinnosť vychovať si pre svoje umenie obecnosť a viac, ako inde, stojí povinnosť pred našou vedou, pomôcť vlastnému národu k vyššej úrovni kultúrnej, aby bezpečne mohla v svojej vednej disciplíne pracovať. Nemusím poznamenávať, že snahy tieto v ničom neznačia sníženiu úrovne umeleckej alebo vedeckej práce, ako by sa to na prvý pohľad zdalo. Ide len o metódu kultúrnej práce vôbec a o novú metódu umeleckej i vedeckej práce osobitne. Základňu novej kultúrnej politiky tvorí u nás prirodzene nová politika školská.

Škola je totiž najrozsiahlejší a najlepšie organizovaný nástroj takejto novej kultúrnej politiky. Nie je náhodné, že jedným z prvých aktov našej národnej revolúcie už v r. 1944, ešte uprostred tvrdých a nebezpečných bojov, bolo poštátnenie všetkého školstva, čo sa potom v r. 1945 na celom Slovensku až do praktického života uviedlo. (*Potlesk.*) Hlavným cieľom tohto aktu bolo sjednotenie výchovy mládeže, rozbitej pred tým vo formách až klasických, rozličnými hľadiskami náboženskými.

V českom spoločenskom prostredí je neznámym alebo aspoň málo známym zjavom taká rozchodnosť spoločenská, akú u nás vytvára rozličná konfesijná príslušnosť. V šesťročí za druhej svetovej vojny, keď s výdatnou štátnou podporou bolo všetko školstvo pociркеvené, vytvorily sa predpoklady pre výchovu mládeže — od najútlejšieho veku — na niekoľkých, najmenej však na dvoch konfesijných linkách. Naša škola proste začínala vytvárať občanov pre katolíctvo alebo evanjelíctvo, nie však pre Slovensko, nehovoriac, že nie ani pre Československo. A že v týchto podmienkach cieľavedome zanikaly hľadiská vzdelanostné a vedecké, o tom vari netreba strácať ani slova.

Poštátnením školstva však nevytvorili sme predpoklady len pro sjednotenie výchovy po stránke národnej a nezaistili sme len

predpoklady pre výchovu na základe poznatkovej vedy; vytvorili sme súčasne aj možnosti pre poskytnutie vyššieho vzdelania pre všetku slovenskú mládež. Kým v Čechách len niekoľko — okolo troch percent školop povinnej mládeže — nenavštevuje ani školu meštiansku — na Morave ani desať percent — zaoštalvalo na Slovensku do r. 1945 plných 55 percent školop povinnej mládeže na zväčša málotriednych ľudových školách. Len 45 percent školop povinnej mládeže išlo po absolvovaní ľudovej školy na školy stredné alebo na školy meštianske. Toto bola tiež jedna z príčin slovenskej zanedbanosti. Veď vzdelanosť, ktorú školský system na Slovensku poskytoval väčšine našej mládeže, neotvárala nijakú cestu, a to nie iba pre ďalšie štúdium, no ani nie pre prácu v remeslách, pre kvalifikovanejšiu prácu v továrňach, alebo v poľnohospodárstve. O päťdesiatych piatich percentoch slovenskej mládeže rozhodol náš školský system predom, že musí ostať na tej istej životnej úrovni, na akej boli predošlé pokolenia, alebo na úrovni ešte horšej, lebo dedinčanom — o tých išlo predovšetkým — prichodilo uspokojiť sa prácou na statku, v najlepšom prípade na nevelkej podelenej otcovskej roli, alebo nádenickou prácou v továrni.

Nová kultúrna politika predovšetkým urobila na tomto poli prenikavé zmeny. Ak školský zákon, ktorý sa zrovna zajtra začne prerokovávať v parlamente, predvída poskytnutie jednotného stredoškolského vzdelania pre každého občana v rámci školop povinosti, vytvorili sme na Slovensku pre realizovanie tohto predsa vzatia školského zákona také podmienky, že od nového školského roku už iba 15 percentom, nanajvýš 18 percentom školop povinnej mládeže nebudeme môcť poskytnúť hneď vzdelanie na druhom stupni.

Od r. 1945 až podnes otvorila nová školská správa obnoveného Československa 157 nových meštianskych škôl (*potlesk*) a v novom školskom roku otvoríme ďalších 34 až 40 dnešných meštianok, týchto škôl II. stupňa.

Už aj dodnes zmenil sa podstatne pomer školopovinného ziacstva, ktoré dostávalo vzdelanie na II. stupni. Dnes už väčšina slovenskej školop povinnej mládeže chodí na meštianske školy a pri vývoji len trošku priaznivom o niekoľko rokov budeme mať sieť školstva na Slovensku tak vybudovanú, že každé slovenské dieťa bez námahy a bez veľkých obetí svojich rodičov bude navštevovať povinne oba stupne škôl, ako aj odbornú školu či už roľnícku, remeselnícku, alebo niektorý jej vyšší typ.

Keď hovoríme o tejto nepochybnej chľúbe novej kultúrnej politiky slovenskej v obnovenej republike, povinní sme spomenúť, že nebola vytvorená len úsilím osvietených snaživých a obetavých slovenských kultúrnych a školských pracovníkov, zanietanych myšlienkou pozdvihnúť vzdelanostnú úroveň nášho ľudu. Spomíname častejšie a sme povinní spomenúť i pri tomto prehľade, že Slovensko prežíva dnes celú kultúrnu revolúciu. Bez nej, t. j. bez podpory po vyššej vzdelanosti túžiacich drobných ľudí, by sme sa sotva mohli pochváliť úspechmi na poli budovania nášho školstva, ktoré — aby som bol úplný — nepozostáva len v otvorení práve takého počtu meštianskych škôl v troch povojnových rokoch, ako sa otvorilo v 20 rokoch po prvej svetovej vojne, ale i vo vytvorení dnes už mohutnej siete škôl materských, v rozšírení siete vyšších stredných, ako aj odborných škôl a v rozšírení možnosti štúdia na školách vysokých.

Jonáš Záborský pred 70 rokami charakterisoval v svojej pomyslenej Chujave pomer nášho dedinčana k škole ako pomer nie veľmi priaznivý, ba až nenávisťný. V polstoročí po Záborskom pekne sa vyvinulo naše školstvo, najmä po založení republiky, avšak pomer nášho dedinčana k škole nebol privrúci. Čo sa len natrápili učitelia nášho, ale i od nás mladšieho pokolenia na dedinských školách, kým primáli rodičov, aby svoje deti do školy posielali. Na mnohých miestach bol učiteľ takým nepriateľom ako exekútor; veď na jeho udania vymeriavali štrófy, pretože Anča a Janko do školy nechodili, keď bolo treba statok opatrovať.

A nie je treba ísť tak prihlboko do minulosti. Školská správa Slovenského štátu zastavila zriadenia obvodových meštianskych škôl, ba aj zrušovala niektoré za Československa založené meštianske školy tiež s tým odôvodnením, že rodičia si neprajú, aby ich deti do meštianskej školy chodili, lebo ich potrebujú k práci okolo domácnosti a gazdovstva a vedomosti im potrebné vraj nie sú, lebo aj tak z nich páni nebudú.

Dnes u nás nemožno hovoriť, a to nielen o takomto odpore ku škole, ale ani o ľahostajnosti k nej. Ľudia, ktorí sa sami školovali iba pár zim, dnes ako funkcionári ľudovej moci domáhajú sa pre svoje dediny a pre svoje štvrte predovšetkým priemeraných škôl; ale domáhajú sa i iných kultúrnych centier, vybavenia pre divadelné spolky, spevácke a hudobné sbory atď., atď.

Ak naše dedina v blízkosti veľkostatkov reagovala na zmenené politické pomery v prvom rade úsilím o získanie pôdy, ak naše mestá prijaly príkaz nových čias zľudovením moci politickej a

hospodárskej, naše dediny i naše mestá napospol ponímajú smysel zmien, ktoré v dôsledku našej revolúcie a osvobodenia nastaly, ako možnosť pre nadobudnutie širšej vzdelanosti, väčšej kultúrnosti.

A tento živý pohyb určuje a do budúcnosti musí určovať — tvárnosť i snahy všetkých našich kultúrnych úsilí vo všetkých odvetviach rozvinutého slovenského kultúrneho ruchu. Pri debata o zľudovení a rozšírení našej kultúry počuli ste, čo znamená prakticky pre nás tato premíza, k čomu zaväzuje táto široko podložená kultúrna revolúcia všetky odbory nášho umenia a konečne i našu vedu.

A som šťastný, keď môžem povedať, že v prevážnej svojej väčšine slovenský kultúrny pracovník, učiteľ, profesor, umelec i vedec, chápe záväzky, ktoré má voči požiadavkam mohutnej kultúrnej revolúcie u nás. Je prirodzené, že smyslom všetkých úsilí na poli kultúrnom nie je nadobudnutie alebo rozšírenie vzdelanosti vôbec. Nie je získanie alebo poskytnutie pôžitkov a poznatkov akýchkoľvek. Je prirodzené, že smyslom všetkých úsilí pri pozdvižovaní kultúrnej úrovne nášho národa je poskytnutie poznatkov a umeleckých pôžitkov takých, ktoré nie sú v rozpore so snahami o upevnenie ľudovej moci v spoločnosti, ktoré neodporujú známym uzáverom vedy a ktoré nepopierajú právo ľudu ovládať a spravovať si svoje vlastné osudy.

Formulujem schválne takto všeobecne charakter obsahu kultúrnych statkov, ktoré nám šíriť prichodí, nielen preto, aby som sa vyhnul priamemu názvu, že má to byť obsah socialistický, ale preto, aby som nevytlúčil také, ináč pokrokové hodnoty, ktoré socialistické nie sú. Sú takéto hodnoty? Ano, sú. Všetky pozoruhodné úsilia našej vlastnej minulosti na poli literárnom a vedeckom tvoria takéto hodnoty. Preto na ne upozorňujeme pri našej kultúrnej práci. Nie len z úcty k tradičnej minulosti, ale preto, lebo sú dobrým príspevkom pre našu prítomnosť a priamo pre našu socialistickú budúcnosť. (*Potlesk.*)

Popri spomínaných a samozrejme tiež nových, súčasných snaženiach vlastných, mocným pomocníkom pri tvorbe slovenských kultúrnych hodnôt tohto druhu je zintenzívňujúci sa slovanský život u nás, predovšetkým však život československý. Vôbec je podstatným znakom orientácie novej slovenskej národnej kultúrnej tvorby a kultúrnej práce, že se neuzaviera do hraníc vlastnej nacionálnej obmedzenosti, ako sa o to usilovaly snahy, ktoré si nahováraly, že takýmto spôsobom zachránia národný charakter našej kultúry. Skvelým kladom šesťročia t. zv. samostatnosti Slo-

venska — ak možno hovoriť pri nej o kladoch — je snád predovšetkým skúsenosť, že sa takýmto spôsobom nevytvorilo vôbec nič kultúrneho a nič živého pre kultúrny život. Pri tom ideológia fašistická, lebo jej domáce klerofašistické vydanie, bolo len jednou závorou kultúrneho rozvoja; druhou bola izolácia od kultúr nám najbližších i vzdialenejších. Ukázalo sa proste, že pri odlúčenosti na zásade nacionálnej výlučnosti, nevytvorí sa nič, leda nezuživé torzo nech už myslíme na ktorékoľvek odvetvie kultúrnej práce a priamo na jej cieľ, na človeka. Ukázalo sa, že týmto spôsobom odchovať možno nadutca alebo zbabelca, ale nie sebavedomého človeka, že možno odchovať bezohľadného surovca, alebo poddajného otročika, nie však ušľachtilého člena širšej spoločnosti, vedomého si vlastných práv a actívneho k právam druhého.

Prichodí mi povedať ešte niektoré letmé poznámky o slovenských kultúrnych problémoch. Náša revolúcia a s nej i oslobodenie nášho ľudu prináša nové podmienky politické, spoločenské a hospodárske, podmienky i mocný pohyb na kultúrnom poli. Podstatným znakom tohto pohybu je úsilie o demokratizovanie kultúry. O jej demokratizovanie v kvalite i v kvantite, v rozšírení i v jej usposobení, aby mohla byť rozšírená. Zdarné rozriešenie tejto úlohy je prvoradou povinnosťou slovenskej kultúrnej politiky. Jej oporami sú tradičné kultúrne úsilia vlastné, domáhajúce sa v najlepších svojich prejavoch takej istej demokratizácie a obdobné úsilia v slovanských kultúrach, najmä v jej najbližšej kultúre, v kultúre českej. Vás prosíme, aby ste tomuto ruchu, týmto našim úsiliam venovali pozornosť. Nie iba sviatočnú, príležitostnú, ale takú Šaldom požadovanú „poznávaciu prácu“. Už tým podporíte azda z polovice naše snaženia, ale dosiahnete a dosiahneme týmto spôsobom ešte niečo: spoločné kultúrne snahy československé, jednotnú tvárnosť kultúry československej. Báza socialistická, základnica pokrokovosti, je schopná ju uniesť; jedine ona je schopná ju niesť. Na nej je možno je vytvoriť. Sme o tom presvedčení. Prosím, aby ste si i vy túto myšlienku osvojili. (*Potlesk.*)

Predseda

Děkuji panu pověřenci Novomeskému za jeho významný projev, projev velkého významu nejen pro obecné obzory, které otvírá pro zajímavost myšlenek, ale také proto, že nám podává imponantní obraz toho, co se ve skutečnosti na Slovensku děje a co přispívá k vybudování jednotné československé kultury. Pan pověřenec Novomeský nám to řekl nejen jako řečník, ale také jako ten, kdo

řídí osudy nové socialistické kulturní politiky na Slovensku. Za vše to mu upřímně děkujeme. (*Potlesk.*)

Dále prosím pana prorektora Karlovy university prof. dr. Jana Mukařovského, aby přednesl svůj koreferát k projevu pana pověřence Novomeského.

Dr Jan Mukařovský

Dámy a pánové, vážené shromáždění!

Mám-li se ujmouti slova po panu pověřenci Novomeském, cítím se v rozpacích. Protějškem tématu jeho přednášky není a nemůže být mých několik skrovných slov, nýbrž dosavadní všechna sjezdová jednání — aspoň v jistém smyslu. Proti problémům kultury české nebo také obecně československé staví jeho přednáška problematiku slovenskou. Mně pak může připadnouti nejvýše jediná věc: upozorniti několika málo slovy na dnešní stav otázky, které se říká československá, totiž otázky vztahu mezi Čechy a Slováků jako mezi dvěma navzájem nejbližšími slovanskými národy, i jako mezi obyvateli a vlastníky téhož státu. Nechci a nemohu ovšem také otázku, takto omezenou, probírat v historické perspektivě nebo dotýkati se jejího dosavadního dosahu zásadního, snad filosofického. Mohl bych sotva v této krátké promluvě o takovýchto věcech říci něco stejně podstatného jako nedávno Clementis v některých svých státech Odkazu z Londýna.

Chci proto jen zcela letmo pohlédnout na vývoj posledních několika desetiletí tak, jak se na něj všichni pamatujeme, jak jsme jej přímo prožívali, trpěli jím i radovali se z něho, kdykoliv jsme, Češi i Slováci, byli skutečností donuceni zamyslet se nad tím, co nás spojovalo a co nás dělilo.

Vzpomeňme nejdříve doby mezi oběma světovými válkami, kterou jsme se stanoviska svých vlastních národních a státních dějin zvyklí nazývat dobou první republiky. Co jsme se tehdy o vztahu mezi Čechy a Slováků napřemýšleli, nadiskutovali, ba co sporů o něm bylo. Jeden či dva jazyky, jedna či dvě kultury atd., a to mluvím jen o oněch Čechách a Slovácích, kteří byli upřímně a z hloubi srdce přesvědčeni, že se Češi a Slováci sešli ve společném státě navždy a k obapolnému prospěchu. Nemám tedy na mysli ani chamtivost Čechů ani chamtivost české strany agrární, ani zarytost slovenských autonomistů. Československý vztah byl tehdy pro lidi dobré vůle mnohem spíš problémem, nad kterým se hloubalo, než otázkou, kterou bychom byli řešili prakticky. Po

odtržení v letech druhé světové války přišla pak situace již velmi změněná. These o dvou národech změnila se ve skutečnost obecně uznávanou, skutečnost, jejíž promyšlenost byla uznávána. Otázka jednoho či dvou jazyků pozbyla půvabu a přitažlivosti, zato však radostná skutečnost československého státu nabyla takové samozřejmosti, jaké dosud nikdy neměla. Důkazem toho je i okolnost, že ti, kdož kdysi ve straně lidové a jejím okolí si zahrávali s myšlenkou oddělení obou národů, byli teď krystalisací poměrů donuceni přiznat barvu a odhalit se jako zrádci nejen státu, ale i vlastního národa. Otázka československá pozbyla v obnoveném státě své hlubokomyslnosti, přestala být obecnou úvahou a nabyla obrysů značně konkrétních, když se po prvé po válce sešli na Dobříši spisovatelé slovenští a čeští ke společné poradě. Přišli tehdy i na řadu úvahy velmi dílčí, rázu praktického, jak koordinovat české a slovenské organizace spisovatelů, jak způsobit, aby se v českých zemích čtly knihy slovenské a ve slovenských české i jiné úvahy těmto podobné. Nelze ovšem tvrdit, že by úvahy tohoto druhu byly vedly k praktickým výsledkům závažnějším než někdejší akademické úvahy obecné, tak záležitost české četby na Slovensku a zejména slovenské v Čechách zůstala nedořešena.

Vedle těchto úzce kulturních pokusů a nezdarů probíhal však ještě proces jiný, kultuře zdánlivě vzdálený, industrialisace Slovenska, náprava křivdy, které se na Slovensku dopouštěla politika několika desetiletí předchozích. Proces zdánlivě vzdálený kultuře a přece v něm, a právě v něm, jeho prostřednictvím byl zahájen vývoj nesmírně dosažný. Slovenský dělník, jehož význam v národní společnosti slovenské se tím posiluje a vzrůstá na náležitou míru, si s dělníkem českým porozumí mnohem jinak a mnohem bezprostředněji než český inteligent a slovenský inteligent si byli s to porozumět v době ještě nepřilíš dávné. Kladl se tehdy velký důraz na stránku jazykovou. Jedni tvrdili, že se čeština se slovenštinou musí sblížovat, jiní je chtěli vzájemně oddalovat, jedni je prohlašovali za jazyk týž, jiní za jazyky různé. Spory ty jsou dnes už dávné a nic neříkající. Tehdy však, když byly živé, jádro skutečnosti v nich přece jen bylo. Nešlo totiž v pravé a hluboké podstatě věci o to, říká-li Čech vedu a Slovák vediem, ale o to, že česká a slovenská inteligence, vzešlá každá z jiné politické i obecněkulturní tradice, mluvily různými jazyky i tenkrát, když se vyjadřovaly slovy týmiž. Nuže, dělník, který zahazuje svůj nástup industrialisací Slovenska, nezná těchto rozdílů a těchto nedorozumění. „Mateřštinou dělníka je práce,“ napsal kdysi Vla-

dislav Vančura, mysle tím mnohem víc než zevní roucho jazykového projevu. A práce také spojuje českého a slovenského dělníka. Čím větší váhu bude mít dělník v Čechách a na Slovensku, tím snazší bude vzájemné dorozumění. Takový byl stav před koncem letošního února, který tak mnohé změnil a jehož důsledky nám denně ukazují novou tvář věcí a denně dosvědčují, že pro socialistickou společnost není otázek neřešitelných.

Jaké tvářnosti nabývá ve světle nového stavu věcí otázka kulturního vztahu československého? Nebylo by nic snazšího tvrdit — jako pointu a vyvrcholení — že po odstranění obtíží mizí nyní docela. Nebylo by to však správné. Nemůže zmizet se světa otázka, která má reální podklad. Řekněme analogii: znárodněním průmyslu nezmizely rozdíly mezi jednotlivými závody i nejpříbuznějšími, duch každého z nich, jejich schopnost soutěže a chuť do ní. A podobně je tomu i se vztahem mezi českou a slovenskou kulturou. Jejich vztah je dialektický: jsou jedno a různé zároveň a nebylo by ani dobře, aby tato rozmanitost zmizela. Nesmí ovšem napříště býti překážkou. Dialektické rozdíly se neodstraňují, nýbrž vyrovnávají syntesou a v oblasti praxe se nepřezírají, nýbrž zužitkují. To, na čem záleží, je, aby rozdíly byly cítěny nikoli jako zásadní cizost, nýbrž jako různé projevy hluboké a podstatné jednoty. Tuto jednotu však, jak jsme již řekli, zaručuje napříště vláda lidu, lidu nejen českého a slovenského, ale i československého, protože sjednoceného prací za stejným cílem, za blahem celku; dělník, řekli jsme již, nezná partikularismu, ať jakéhokoli druhu.

Je však ještě jedné věci zapotřebí: aby otázka kulturního vztahu československého a dokonce i československého vztahu vůbec nebyla pocíťována jako něco zvláštního, co je samo pro sebe, něco co existuje jen v těch chvílích, kdy si výslovně připomínáme a uvědomujeme, že v tomto státě žijeme vedle sebe: Češi a Slováci. Ne tak: československá otázka je obsažena v každém našem počinu, na každý náš počin působí, a ať chceme či nechceme — každý náš počin má vliv na její vztah. Přejeme si ovšem my kulturní pracovníci, aby česká kniha a české umění pronikaly na Slovensko a slovenské do Čech, ba víc: aby každý kulturní čin vykonaný v tomto státě platil hned při svém zrození pro celý stát a celou jeho kulturu. Má-li však takový poměr vzniknout, je třeba, aby i na něj bylo aplikováno pojetí kultury, jakého si žádá socialismus. I tu musí padnout předěl mezi prací tak zvanou duševní a fyzickou, předěl mezi kulturou hmotnou a duchovní.

Jen tak lze převést všechny činy a každý detail života v tomto státě a v těchto národech na společného jmenovatele československé jednoty. A tady je osudová nutnost, kterou jedině — jak řekl pan poverenik Novomeský — může vyřešit společnost socialistická a také ji vyřeší. *(Potlesk.)*

Předseda

Děkuji velmi upřímně panu profesorovi Mukařovskému za jeho projev, který byl posledním na našem sjezdu. Dovolte mi, abych poděkoval vám všem, kteří jste měli dosti pracovní vytrvalosti a neopustili jste sjezd předčasně a dovolte, abych také poděkoval junákům, kteří nám zde dva dni obětavě dělali pořadatelskou službu. *(Potlesk.)* A nyní prosím zástupce resoluční komise, Václava Řezáče, aby nám přečetl návrh sjezdové resoluce.

Václav Řezáč

Vážení přátelé!

Mluvím jako zástupce resoluční komise. Předsednictvu sjezdu došlo mnoho velmi podnětných návrhů, které se zabývaly detailně všemi úseky našeho kulturního života. Nebylo možno přirozeně pojmout je všechny do této resoluce, která by tím nabyla formy malého spisku. Přesto žádný z těchto návrhů nepadl pod stůl, všechny budou uveřejněny ve sjezdovém sborníku a všechny se stanou základnou další podnětné práce, jmenovitě státních kulturních rad, jejichž zřízení resoluce navrhuje.

A nyní přikročuji ke čtení resoluce Sjezdu národní kultury.

Resoluce sjezdu národní kultury

Kulturní pracovníci všech odvětví duchovní práce se sešli na Sjezdu národní kultury, aby se rozhodně přihlásili k národnímu celku, vedenému obrozenou Národní frontou. Vyjadřujeme svůj radostný souhlas s jednotnou kandidátkou Národní fronty, která upevňuje jednotu našeho lidu, záruku budoucnosti národa a síly republiky. Ujasnili jsme si pracovní úkoly i mravní odpovědnost, jež nám ukládá nová epocha našeho národního života.

Celý národ ožívá nadšenou vůlí k budovatelské práci. Kulturní pracovníci, kteří jsou nedělitelnou částí svého lidu, cítí, že ne-

mohou zůstat stranou tohoto velkého obrodného kvasu. Doba, kdy kulturní pracovníci pracovali v pyšném osamění a namnoze v trpkém odporu k životu staré společnosti, nadobro minula. Kultura přestala být statkem, vytvářeným jen pro omezený kruh lidí a stává se napříště obecně uznanou společenskou silou. Byla právě tak, jako lid sám, osvobozena z kapitalistického zajetí a vstupuje do údobí rozmachu, kdy všechny tvořivé složky národa přecházejí do odhodlané ofensivy za hmotné i duchovní obohacení pracujícího člověka, za socialismus, za mír mezi národy a štěstí každého jedince.

Umělci, vědci a kulturní pracovníci vůbec musí proto obrátit svou tvář k současnosti, jejím mnohotvárným potřebám i k její nové, široké problematice. Vycházíme z přesvědčení, že i v kultuře osamělé usilování vede k anarchii a že nadešel čas, aby i zde se napříště pracovalo záměrně a plánovitě. Navrhujeme proto, aby byly zřízeny Státní rada pro umění a Státní rada pro vědu, jakožto vrcholné instituce, které opírajíce se o umělecké a vědecké organizace, o všechny lidové a kulturní orgány, by podchycovaly veškerou tvůrčí iniciativu, podporovali ji a plánovali a pečovali tak o rozkvět a nejvyšší možné rozšíření vědy a umění.

Za prvé dva úkoly těchto nových institucí považujeme vypracování návrhů na reorganisasi Akademie věd tak, aby sloužila jako živé, dělné středisko vědeckého bádání a aby byla zřízena Národní galerie.

Zřízení těchto vrcholných institucí kulturních předpokládá širokou decentralisaci, umožňující bohaté rozvinutí kulturního života v krajích, jejichž osobitý vývoj musí být podporován v zájmu mnohotvárnosti a košatosti kultury.

Proto požadujeme, aby s pronikavou reformou vysokých škol byly upevněny jednotlivé fakulty v krajských střediscích, aby byla postátněna divadla v Brně, Ostravě a v Liberci, aby byly budovány a všemožně podporovány další prostředky k zintenzivnění krajové kultury. Jednou ze základních podmínek rozvoje kulturní práce je existenční zabezpečení kulturních pracovníků, umělců i vědců. Očekáváme, že v tomto směru naše nová vláda, v dohodě s kulturními organizacemi, rozřeší tuto bolestnou otázku.

Za všechny tyto podněty se staví kulturní pracovníci obou našich národů, Češi i Slováci, a vyslovují shodné přání, aby jejich vzájemné soužití a sblížování bylo posíleno vyučováním jazyka slovenského na školách českých a češtiny na školách slovenských a aby byly vytrvale hledány a uskutečňovány všechny prostředky,

jimiž lze dosáhnouti naprostého prolnutí obou bratrských kultur. *(Potlesk.)*

Chceme, aby naše kultura napomáhala sblížení československého lidu s ostatními slovanskými národy, se všemi skutečně demokratickými a pokrokovými silami ve světě, aby byla tvrzí proti válečnému štvání i imperialistickému dobyteltví a zpátečnictví.

Vůdčí směrnicí veškeré kulturní práce u nás musí býti široká kulturní ofensiva, aby kulturní tvorba se stala majetkem všech pracujících lidí, majetkem celého národa. *(Potlesk.)*

Předseda

Slyšeli jste, vážený sjezde, resoluci. Kdo je pro ni. *(Hlasuje se.)* Kdo je proti této resoluci? — Zdržuje se někdo hlasování? — Není tomu tak. — Děkuji vám. Sjezdová resoluce byla tedy přijata jednomyslně. *(Potlesk.)*

(Pěvecké sdružení pražských učitelů zazpívalo státní hymnu.)

Prohlašuji Sjezd národní kultury za ukončený. Na shledanou! *(Potlesk.)*

(Konec v 18.04 hod.)

VÍTĚZSLAV NEZVAL

MARIE PUJMANOVÁ

Písenné projevy k diskusi

Libuše Hanušová

Nikdo by nemohl lépe vyjádřit bojové poslání literatury a umění, než jak to vyslovil na Sjezdu národní kultury Louis Aragon, když podtrhl vlasteneckou funkci umění v jeho přímém působení a účasti v osvobozovacím boji národů a v boji za mír.

Mluvil také ministr národní obrany, armádní generál Ludvík Svoboda. Není to jen voják, představitel naší armády; je také z nejvýznačnějších představitelů našeho I. a II. odboje a proto mluvil i za náš odboj, neboť mezi bojem doma a za hranicemi byl jen rozdíl v prostředcích, nikoli však v duchu a cílech.

Zmínil se o tradici Žižkově a Husově v našem národě, o dějinných velikánech, kteří byli výkvětem národního ducha a zůstali mu vzorem. Chtěla bych jen připomenout všem kulturním pracovníkům, že se nemůžeme spokojit jen s velkými tradicemi naší velké minulosti, neboť by to znamenalo ustrnutí. Tyto tradice je nutno doplňovat a čerpat také z naší současnosti. Naše doba není méně velká než byla doba husitská — je vlastně pokračováním v její tradici a jejím dovršováním. Je tedy povinností nás, kulturních pracovníků, abychom tyto prameny nezasypávali předčasným zapomenutím a lhostejností. My je známe, protože jsme svou dobu prožívali a prožíváme. Ale po nás nastoupí generace nová, jimž musíme zanechat bojový a mravní odkaz této doby. Po této stránce jsme svým povinnostem ještě mnoho dlužni. Ani podněty z I. odboje nebyly ještě zdaleka vyčerpány a po zásluze oceněny a zachovány příštím generacím. Máme několik významných děl, a chtěla bych tu především připomenout nezapomenutelné dílo našeho zemřelého Jaroslava Kratochvíla „Cesta revoluce“. I když

v našem umění bylo zachyceno z I. odboje několik legendárních postav, sociální ideály I. odboje nebyly ještě dostatečně zhodnoceny a osvětleny a nemají své hrdinské postavy. Mnohé bylo zamčeno a skresleno a zůstalo dluhem naší literatury prvnímu odboji. Nemáme svého Čapajeva.

Pokud jde o II. odboj, stále ještě čeká na své umělecké hodnotitele a tvůrce. Máme sice inflaci odbojové literatury, nemáme však své hrdiny II. odboje — kromě Fučíka. Ale náš II. odboj byl nesen desetitisíci hrdinů z lidu, kteří čekají, až se jejich odkaz stane pochodní v rukou celého národa. Nejde o to, abychom zvěčňovali mučednictví, které je sice strašlivou obžalobou nacismu, nemůže se však stát národním odkazem. Mučednictví bylo průvodním zjevem našeho odboje. Pochodní odboje byl však uvědomělý národní duch a odkazem tohoto boje je jeho mravní náplň, jeho národní a socialistická idea. Boj také nevedli jen žalařování a popravení — boj vedly i naše zahraniční armády, naši partyzáni, a měli své krásné a velké vzory. Tito bojovníci a hrdinové naší současné historie musí být postaveni před oči národu a promlouvat svými činy a svým odkazem k jeho mravnímu a národnímu vědomí. Musí proniknout do krve národa a do jeho vědomí právě tak, jako jej proniká tradice Žižkova a Husova. V tom jsme daleko pozadu za literaturou sovětskou a za význačnými díly polských bratří. Tam vydala krvavá žeň války bohatou duchovní úrodu.

Úkolem našich mistrů je zvednout z prachu zapomenutí velké postavy odboje a spojit je věčným poutem s dnešní a budoucí živou skutečností.

Generál Ludvík Svoboda mluvil na sjezdu o branné morálce národa. Branná morálka, to je duch národa. Uvědomělý, statečný a obětavý. Nestačí jej jenom oživit v dílech našich umělců. Musí se stát majetkem celého národa. Tvůrčí podněty pro díla našich básníků, romanopisců a dramatiků, čerpané z I. a II. odboje by byly ztraceny, kdyby jejich díla nebyla vložena do rukou lidu. Ústřední kulturní komise Svazu osvobozených vězňů i ostatních odbojových složek a komise v odbočkách nestačí na tyto úkoly. Všichni kulturní pracovníci mají povinnost, aby výtěžky našeho I. a II. odboje vnesli nejen mezi lid, ale především do škol. Naše mládež musí být odbojovými ideály svých bratří a otců cele proniknuta a z této tradice musí vycházet její další pokrokové výboje k novým cílům.

Shrnuji tyto úkoly do tří bodů:

1. V požadavek, aby naši umělci čerpali podněty z obou našich odbojů a vytvořili nám hrdinné postavy.

2. Aby kulturní pracovníci vnesli díla a myšlenky našeho odboje mezi lid.

3. Aby škola založila na těchto tradicích svou politickou výchovu. Nezapomínejme, že z bojů naší dělnické třídy a z našeho I. a II. odboje vyrostla naše dnešní radostná skutečnost!

Dr Václav Husa

Dovolu mi několik poznámek o dnešních úkolech naší historické vědy. Myslím, že tu není třeba zvlášť připomínat, jak mimořádné postavení má právě historie mezi všemi vědami a že není třeba také opakovat to, o čem se tu už ve svém dopoledním projevu zmínil pan ministr Nejedlý — co znamenaly a co znamenají dějiny pro náš národní život.

Toto významné a možno říci ústřední postavení historické vědy zavazuje však i historiky, aby si dnes, kdy tu společně uvažujeme o nových cestách naší národní kultury, položili především otázku, zda naše dějepisectví dobře plní svou společenskou funkci v národě a aby se zamyslili nad tím, jakou cestou má naše historická věda dále jít.

Na nedávném sjezdu historiků se ukázalo, že naše dějepisectví je dosud v krizi a že mnozí jeho představitelé si neuvědomují závažnost a odpovědnost historické práce v našem národním životě. Ukázalo se, že mnoho našich historiků se stále ještě nevymanilo z liberalisticko-buržoasního pojetí vědy, že zůstává v zajetí mrtvé kabinetní učenosti a vědeckého *l'art pour l'art* a že tematika jejich prací nevyrůstá z potřeb doby. Ukázalo se dále, že část našich historiků podléhá dosud konservativnímu a reakčnímu pojetí české minulosti, jak jerazil Pekař a jeho škola a že ulpívá na zastaralých a dávno překonaných spiritualistických hlediscích při studiu a výkladu dějin. A ukázalo se konečně, že mnozí naši historikové — pokud vůbec zasahují do přítomnosti — prozrazují neuvěřitelnou naivitu a neporozumění problémům dneška a že se někteří z nich stali ideologickou oporou reakčních politických proudů, které usilovaly zabrzdit nebo dokonce zvrátit dnešní směr společenského vývoje.

Krise, kterou prochází část našeho dějepisectví, je dozníváním *krise funkce a smyslu tvůrčí práce*, jakou v období rozkladu kapitalismu prošly a dosud procházejí všechny oblasti vědy i umění.

Ale právě proto, že historie má tak závažné poslání v národě, jsou důsledky této vleklé krise v dějepisectví mnohem povážlivější než ve většině ostatních vědních oborů. Tím většího úsilí je však třeba, aby zbytky této krise byly rychle překonány a aby naše dějepisectví skutečně plnilo úkoly, jež od něho národ očekává.

Historiografie v novém pojetí nemůže už ulpívat ve skleníkové atmosféře samoúčelné katedrové učenosti, jak ji vypěstovala do nejrůznějších forem měšťácká věda německá, pod jejímž jednostranným vlivem do nedávna žila většina našich historiků. V tomto ohledu bude ještě třeba naše dějepisectví důkladně *odněmčit*.

Moderní historická věda se nemůže izolovat od života, musí vycházet z dneška a odpovídat na otázky, jež klade přítomnost minulosti. Přitom je však třeba, abychom o přítomnosti a životu nemluvili jen abstraktně, nýbrž abychom si konkrétně řekli, o jakou přítomnost tu běží. Neboť do omrzení opakované heslo, že „historie je učitelkou života“, zůstává prázdnou a nezávaznou frází, jestliže si neřekneme jasně, *jaký* život a *jakou* přítomnost máme na mysli.

Musíme mít jasno v tom, že přítomností a životem jsou pro nás především ty společenské síly v našem národním životě, jež jsou nositeli a uskutečňovateli nových progresivních sociálních idejí — ty síly, jež usilují o vyšší, dokonalejší a spravedlivější organizaci společnosti. Studium a vyučování historie — jako ostatně každá jiná vědecká práce — má jen tehdy svůj pravý smysl a hodnotu, je-li v souladu s tímto bojem pokrokových společenských sil o lepší a dokonalejší budoucnost.

A to je právě to nejpodstatnější, čím se liší zaměření funkce našeho nového dějepisectví od staré, měšťácké historiografie: úkol historie nevidíme v tom, aby samoúčelně hromadila minulé fakta, ani jen v tom, aby pomáhala přítomnost poznávat, nýbrž hlavně a především v tom, aby pomáhala *přítomnost měnit a zdokonaľovat*.

Historik, právě tak jako každý jiný vědecký nebo umělecký pracovník, musí se svou vědeckou i vychovatelskou prací činně účastnit toho velkého společného boje našeho lidu, vedeného na všech úsecích společenského života o nové uspořádání světa na socialistických základech. Doba strašného otřesu, kterou jsme prožili, doba šíleného mučení a zabíjení milionů bezbranných lidí, doba, kdy ještě zdaleka nejsme úplně zajištěni před nebezpečím, že všechna ta hrůza by se mohla ještě jednou a snad v ještě větších rozměrech opakovat, doba, kdy ostatně nepřilíš daleko od

nás, v Řecku, ve Španělsku i jinde se v těchto hrůzách bez ustání pokračuje — tato doba zavazuje všechny vědecké pracovníky, aby nezůstávali stranou, nýbrž aby se plně zařadili do boje za nový společenský řád, jež odstraní příčiny hrůz válek, útaku a vykořisťování. A jestliže to platí o kterémkoliv intelektuálním oboru, platí to dvojnásob o historiceích, neboť dějepisectví může mít v tomto boji mnohem větší podíl, než kterákoliv jiná společenská věda.

Naše dějepisectví stojí před velkým úkolem nového vyličení dějin českého i slovenského národa, dějin života a bojů českého i slovenského lidu. Jde o to vyzvednout a nově zhodnotit vše, co bylo v našich dějinách politicky, sociálně i kulturně pokrokové a prohloubit v nejšířších lidových vrstvách znalost našich velkých národních tradic a celého kulturního dědictví našeho lidu. Ze všeho nejdříve je třeba v tomto duchu vypracovat *nové historické učebnice* pro všechny stupně našich škol a neméně důležité je, aby v tomto duchu byly napsány i nové *populární historické příručky* pro potřebu naší lidovému.

Pro splnění nových úkolů naší historické vědy otevírají se nám po 25. únoru letošního roku i nové předpoklady a možnosti. Teprve nyní bude možno dokonale zabezpečit historické výzkumy a provést *reorganisasi historické práce*, po níž se v naší historické obci už dávno marně volá. Chystaná přestavba Akademie věd, o níž tu dopoledne hovořili pan ministr Nejedlý a pan profesor Valouch, umožní, aby se v nových poměrech stal střediskem veškeré badatelské práce na poli historie reorganizovaný *Historický ústav*, zapojený do sítě ostatních vědeckých ústavů při Akademii.

Jedním z předních úkolů tohoto ústavu bude, aby provedl evidenci všech historických pracovníků a aby na místo dosavadní bezplánovitosti a liberalistické anarchičnosti vnesl do historického bádání pevný *pracovní plán*, vytyčený *podle naléhavosti úkolů*. V rámci činnosti tohoto ústavu bude možno společným úsilím *pracovních kolektivů* zmáhat i velké badatelské úkoly, jež jsou nad síly jednotlivců.

Nové poměry nám dnes už také dávají možnost, abychom uvedli do pořádku přebujelou spleť různých *historických spolků a organizací* a abychom zjednodušili a koordinovali i činnost našich *historických časopisů* a podobně. Věříme, že v nových poměrech se vytvoří i nové předpoklady pro zlepšení lidských vztahů mezi vědeckými pracovníky a pro *zvýšení úrovně kritického hodnocení historické práce*. Tak jako téměř ve všech oborech intelektuální

činnosti i v historii dosud pocítujeme nedostatek věcné a opravdu tvůrčí kritiky, jež je jedním z hlavních předpokladů pokroku vědeckého bádání.

A konečně dnes se nám otvírá i možnost ještě užší spolupráce s historiky slovenskými i s historiografií všech ostatních slovanských národů, především s historickou vědou sovětskou, jež právě v posledních letech vstoupila do takového rozmachu, jaký nemá nikde ve světě obdoby.

Jsme přesvědčeni, že ve společném úsilí splní naše historická věda všechny úkoly, před něž bude postavena a že také čestně obstojí v bratrské soutěži s veškerou historickou vědou slovanskou.

Josef Husák

Jedním ze základních prostředků, jímž se šíří vzdělání a výchova i do nejdlehlých vesniček a zapadlých samot, je hodnotná kniha. České knize děkuje náš národ za své obrození, česká kniha to byla, která nás povzbuzovala v těžkých dobách persekuce, česká kniha připravovala první i druhý odboj. Knize především děkujeme za místo, jaké zaujímáme mezi nejpokrokovějšími národy světa. Kniha je základním prostředkem sebevzdělání a sebezdokonalování, poněvadž je snadno dosažitelná a protože může působiti stále. Její vliv bude tím větší, čím soustavnější bude její působení na nejširší masy lidí.

Aby bylo dosaženo účinné demokratisace věd a umění knihou, musíme se vydatněji starat o národní instituce, které umožňují distribuci kulturních hodnot, zejména na našem venkově. Jsou to naše veřejné obecní knihovny, zřízené podle zákona ve všech politických obcích. *Měli bychom se postarat o to, aby v nejkratší době novelisací knihovnického zákona byly dány základní finanční předpoklady k jejich náležitému rozvoji, k jejich důstojnějšímu umístění a vybavení účelným nábytkem, především pak k jejich doplnění hodnotnými a živými knihami českých klasiků i srozumitelnými díly autorů současných. Vítáme proto rozhodnutí ministra informací o doplňování veřejných knihoven vybranými díly českých klasiků, vítáme též zakládání venkovských kulturních družstev, od nichž si slibujeme zvýšený zájem i pomoc pro naše veřejné obecní knihovny. Jejich dosavadní dotování ve většině obcí,*

jejich umístění a vybavení je naprosto nedostatečné a nedůstojné.

Knihy formou i obsahem zastaralé budou nahrazeny živě a přístupně psanou novou pokrokovou literaturou naší i překladovou, především slovanskou. Jen živé knihy dovedou získati zájem dnešního čtenáře. Dobrá kniha naučná i zábavná nám pomůže vychovat nového člověka. Při této příležitosti prosíme učitele a profesory všech typů škol, aby ve větší míře než dosud probouzeli ve všech předmětech zájem mládeže o knihy, aby ve vyučování poukazovali na příslušnou četbu naučnou i na beletrii, která zábavným způsobem připraví žáky na výklad nové látky, nebo ji zajímavým způsobem doplní. *Při vyučování literatury by měli učitelé vycházet z vybraných typických ukázek spisovatelovy tvorby a stále by měli upozorňovat na funkci jednotlivých významných děl v dnešní socialisující společnosti. Dokáže-li naše škola vzbudit v dítěti nepomíjivou úctu a lásku ke knize, zvýší se podstatně počet čtenářů veřejných knihoven, vzroste počet knihovniček domácích a tím se zvedne celková kulturní úroveň národa. Škola skoncuje s odloučeností od života, stane se živou složkou národního organismu a bude mu sloužit. Naučí mládež chodit do knihoven a vybírat knihy. Vysvětlí mládeži, že knihovna není jen na ukrácení dlouhé chvíle, nýbrž že je to důležitá instituce vzdělávací a výchovná.*

Jak chtějí sloužit naše veřejné knihovny budování lidově demokratické republiky?

Jen člověk vzdělaný může spravovat veřejné záležitosti v lidové demokracii. Vedle škol, rozhlasu a filmu se soustavně o vzdělání lidu starají veřejné knihovny. Jsou to kulturní střediska obcí, šířící myšlenky pokroku a spravedlivého sociálního řádu. Živými knihami chtějí bojovat o nového lepšího člověka, mravně dokonalejšího, sociálně citícího, státně politicky uvědomělého a snášenlivého, všestranně rozumově i citově vzdělaného. Četbou hodnotných knih vychovávají občana se širokým rozhledem po světě, samostatného v rozhodování, ušlechtilého a pevného charakteru, majícího úctu k práci pro celek a za své činy vždy odpovědného. Knihami usnadníme splnění dvouletého plánu i připravované pětiletky, jestliže budeme na příklad četbou z oboru zemědělského pomáhat našemu rolníku racionálněji hospodařit. Půjčováním praktických a srozumitelných příruček technických usnadníme práci dělníkům z různých oborů, pomůžeme zlepšit pracovní výsledky, naučíme čtenáře vážit si práce fyzické. Kniha umožní našemu venkovskému člověku žít plněji, šťastněji — žít životem kulturního člověka.

Soustavným zvyšováním vzdělanosti lidu slouží knihovny lidové demokracii, neboť demokracie potřebuje občanů vzdělaných, pokrokových a odpovědných. Knihami zlepšíme pracovní morálku (Baarův Jan Cimburá, Bassův Cirkus Humberto, Kličekův román *Do posledního dechu*, Avdějenkova kniha *Miluji, díla Gladkovova, Pilňakova, Erenburgova, Katajevova, Ostrovského a j.*). Kniha pomůže přeměnit celý náš život hospodářský, kulturní, mravní i sociální. Knihami zlepšíme svět. Knihovní rady a knihovníci se ovšem musí starat o to, aby byli jmenováni autoři, zejména sovětští představitelé socialistického realismu, u nás opravdu čtení. *Potřebujeme knihovníky, kteří mají ke knize a k národní kultuře živý vztah, potřebujeme zanícené apoštoly osvěty, kteří budou hledat a také najdou cestu knihy ke čtenáři.* Stanou se tak zprostředkovateli nejvyšších duchovních hodnot, ochránci národního zdraví.

Důležitá je otázka vzdělání knihovníků venkovských knihoven. Dobrý knihovník by měl rozumět správě knihovny a měl by znáti základy naší i cizí literatury, měl by však také být dobrým pedagogem, psychologem a propagátorem hodnotné knihy a knihovny. Jeho úkolem není pouhé mechanické půjčování knih. Dobrý knihovník musí rozumět čtenáři, musí mu umět poradit a vést ho od četby jednoduché k četbě složité a hodnotnější, musí četbou vychovávat, léčit, přivádět na správnou cestu životem. Iniciativní knihovník ve spolupráci s osvětovou a knihovní radou a místním národním výborem založí v obci veřejnou čítárnu s příruční knihovnou a zorganizuje čtenářské kroužky a besídky, v nichž bude učit číst s porozuměním, s užitekem i duchovním požitkem. Jen vzdělaný knihovník splní úkoly, které na něho doba klade. *Aby byl na tyto úkoly řádně připraven, mělo by být postaráno o soustavné knihovnické školení všech kandidátů učitelství, neboť především učitelé by měli být knihovníky všude tam, kde je škola. Prospělo by rozvoji lidového knihovnictví, kdyby práce v knihovně byla učitelstvu započítána do služebního úvazku a kdyby všichni učitelé prošli řádným knihovnickým školením na pedagogických fakultách.* Krátkodobé knihovnické kursy by se pak konaly jen pro knihovníky neučitele v obcích bez školy.

Dekretem presidenta republiky o státní péči osvětové byla zřízena funkce knihovnických inspektorů. *Tato funkce se plně osvědčila, neboť přičiněním knihovnických inspektorů byly v našem pohraničí vybudovány veřejné knihovny úplně od základů a knihovny ve vnitrozemí jejich zásluhou nabývají takového významu,*

jaký jim podle zákona v našem národě náleží. Umlkly hlasy reakce o zbytečnosti a neúčelnosti knihovnických inspektorů, těchto nových a zanícených služebníků lidové osvěty. Vždyť s knihovníky veřejných knihoven chtějí pečovat o výchovu nového člověka, politicky uvědomělého, vzdělaného rozumově i mravně. *Očekávají, že naši spisovatelé napíší taková díla, jež tuto výchovu usnadní. Bude to na prospěch lidu i lidově demokratické republiky.*

Dr Jaroslav Charvát

Všechny přednášky a diskuse, které jsme dosud na sjezdu národní kultury vyslechli, třebaže thematicky rozdílné, vyznívaly jediným radostným závěrem: že kultura, do níž je zahrnována i věda, jsou po 25. únoru dány veliké možnosti rozvoje. Věda je rovněž nedílnou součástí života, vyrůstá z něho a život zpětně ovlivňuje. A zvláště věda historická, která představiteli vědeckého socialismu byla právem označena za vědu základní. Ne ovšem ona faktografická historie, nýbrž historie, která je vědou o původu, procesech a vývoji historických zjevů a o jejich skutečných, nikoli uměle vykonstruovaných souvislostech. Je vědou usilující o to, aby byly objeveny všeobecné pohybové zákony, které se v dějinách lidské společnosti prosazují jako panující. Těto historické vědy není historické studium samoúčelným věděním pro vědění. Dějepisectví je ve výhni života a musí pracovat pro život. Jeho společenský význam a dosah je tím větší, čím pronikavěji se uplatňuje praktická aplikace jeho výsledků v sociálním životě. Tehdy přestává být historik „důstojným vědcem“, tehdy je — jak výstižně řekl Stalin, sociálním inženýrem, politikem.

Aby historie mohla dostáti této své funkci, kterou společnost od ní právem žádá, musí být splněny technické předpoklady pro ni jako vědu. Především musí být splněn požadavek, aby byl sebrán pokud možno všechen pramenný materiál. Ten je dvojitý druh: písemný a materiál památek hmotných. Obě tyto dvě skupiny historických pramenů se podstatně liší látkou, významem i metodou, jíž jsou zpracovávány. Historikům, školeným historickým materialismem, jsou cizí a vzdálené spory, vedené idealistickými theoretiky dějin o tom, kterým pramenům má být dáována přednost. Neztotožňují se ani s těmi, kdož tvrdí, že jenom písemné památky jsou nejvýznamnějším svědkem minulosti, ani s těmi, kdož zastávají názor, že hmotné památky umožňují lepší představu určitého období než všechny kroniky, listiny a listy. Pro

ně jsou prameny písemné i hmotné jedním pramenem života a každé oceňování pramenů podle látky považují právem za zbytečné. Jsme si ovšem vědomi, že jsou v dějinách vývoje lidské společnosti období, kdy hmotné památky jsou jediným svědectvím vývoje, a že jsou období, kdy vedle pramenů hmotných hovoří k nám svědectví písemná. Avšak ani v těchto obdobích, kdy proti němým památkám hmotným mají nespornou výhodu prameny písemné, ani tehdy prameny hmotné nesmějí býti jejich pouhým doplňkem. Jejich hodnota je tím více oceňována — nehledíme-li k výtvarným a uměleckým dílům — protože jsou přímými doklady způsobu výroby, materiálních statků nezbytných pro existenci lidí, určujících hospodářskou základnu celé společnosti.

Připadají-li tedy moderním historikům spory o přednostní postavení mezi historickými prameny zbytečnými, pak naopak velmi závažným je pro ně požadavek, aby prameny obojího druhu byly shromážděny a sebrány v co největší úplnosti. Aniz bychom připouštěli významový rozdíl mezi oběma druhy pramenů, přece jejich hmotná podstata určuje způsob jejich uložení a uchování. Místy, v nichž se soustřeďují písemné prameny, jsou jednak archivy, jednak knihovny. Archivy slouží nejen potřebám správním, z nichž vlastně vyšly, nýbrž především vědeckým výzkumům historickým, tedy národnímu dějepisu a národní osvětě. Z této vědecké, společenské a národní funkce archivů vyplývá, že není možno činiti rozdíl mezi archiváliemi státními, zemskými a samosprávnými, církevními, mezi archivy jednotlivých spolků, korporací a archivy soukromými. Neboť všechny tyto archivy jsou nebo mají být majetkem národního dějepisu, všechny stojí nebo mají státi pod ochranou národa, všechny musí podléhati zákonu o ochraně písemných památek.

Tyto vytčené úkoly archivů zdůvodňují i nezbytný závěr, který logicky navazuje na ochranný princip: jednotnou, promyšlenou a řádně uclánkovanou organizaci všech archivů. Dosavadní plány na reorganizaci všech dosavadních archivů — ponecháme-li již stranou možnosti jejich uskutečnění — ztroskotaly před neodstranitelnou překážkou rozdílu archivů veřejných a soukromých. Nejpokrokovější plány na archivní organizaci dospěly nejvyšší meze, když odstraňovaly dualismus mezi archivy státními a samosprávnými. Jíti dále znemožňoval liberalisticko-buržoasní řád. Dnes, ve společnosti, která jde k socialismu, je možno uskutečňovat plány, které minulá doba si netroufala ani navrhnout. *Je třeba, aby veškeré archivnictví bylo svěřeno pouze jednomu*

resortu, ministerstvu školství a osvěty, aby mu byl dán zákonný podklad vydáním archivního zákona a aby byla vybudována síť archivů, opřená o organizaci veřejné správy. Tato síť musí hleděti také ke kulturním potřebám jednotlivých zemí a krajů a odpovídati požadavkům decentralisace. Bude sahati od ústředního státního archivu, soustřeďujícího archivy ústředních úřadů i archivy korporací a zařízení celostátních, přes fondově vzrostlé zemské archivy, přes nově zřízené oblastní archivy až k archivům městským a obecním. Mimo to budou i archivy zvláštní pro úřady a zařízení, která svou povahou vyžadují zvláštní úpravu archivní péče.

Rovněž místa, v nichž se soustřeďují památky hmotné, musea i galerie, sloužící vědeckému badání a vzdělání lidu — galerie pak nadto ještě k povznesení a rozšíření výtvarné kultury — musí býti předmětem veřejného zájmu a veřejné péče. V musejnictví je především nutno usilovat o to, aby postátněním dnešního Národního musea v Praze a eventuálním začleněním ostatních museí celostátního významu bylo vytvořeno Národní museum pro oblast celého státu. Dalšími články musejní organizace budou musea zemská, krajská, okresní a místní. Kromě těchto různých stupňů vlastivědných museí, ať už všeobecných nebo zvláštních, budou musea odborná, jejichž existenci neurčuje vlastivědný program, protože jsou zájmově přičleněna k některému vědeckému nebo technickému podnikání. A stejně jako archivnictví vyžaduje zákonný podklad, tak i péče o musea a jejich organizace nabude pevné půdy vydáním musejního zákona.

Daleko složitější je ochrana hmotných pramenů nemovitých, které jsou pod širým nebem, ochrana jednotlivých historických staveb, čtvrtí, památkových enklav, ba celých měst a přírodních rezervací. Tyto památky stojí přímo uprostřed života, stýkají se s technickým rozvojem a často jsou vážnou komunikační závadou. Z toho plyne, že dnešní památkářství přestává být jakousi soukromou, stranou stojící disciplinou, která jen konzervovala jednotlivosti anebo úporně bojovala, o jejich zachování, i když dávno byly vytrženy z celku, k němuž náležely a staly se proto nepravdivým dokumentem. Proto ochrana památek nemovitých je dnes zvláštním úkolem v plánování měst, s nímž moderní urbanista musí počítat, nechce-li budovat výhradně jen extensivně, ale především intenzivně. K uchování nemovitých památek je bezpodmínečně třeba památkového zákona. Všechny velké škody, které jsme v minulých letech utrpěli v architektonickém obraze

Praha a jiných měst, byly způsobeny z velké části individuálním postupem soukromých vlastníků, jejichž stavební podnikání bylo vedeno jen zřetelem vlastního prospěchu bez ohledu ke kulturnímu, estetickému, ethickému nebo i hospodářskému prospěchu celku. Neboť je obecně známo, že umělecké památky jsou rovněž důležitým činitelem v plánovaném cizineckém ruchu, se všemi jeho hospodářskými důsledky. Památkový zákon kromě učlenění organizačně pevné, v kompetenci jasné a administrativně jednoduché památkové péče musí jí propůjčiti možnost svrchovaného rozhodování ve prospěch celku na úkor soukromého vlastnictví. Státní kulturní majetek vzrostl nevídaným způsobem konfiskacemi podle obou dekretů presidenta republiky, a úměrně vzrostla i odpovědnost nové společnosti za bezpečí a náležitě využití těchto hodnot ve prospěch lidu. Základnou k provádění těchto úkolů je jedině památkový zákon.

Protože, jak jsme již včera slyšeli z úst pana ministra informací, v nové ústavě je vtělena věta, že „kulturní statky jsou pod ochranou státu“, dočkají se archivy, musea i hmotné památky konečně toho, oč usilovaly generace archivářů, musejníků a památkářů. Ale všichni tito pracovníci, které ochrání stát svou autoritou, musí si býti vědomi toho, že to mohl provést pouze stát nového typu, stát socialisující lidové demokracie, a že této lidové demokracii mají osvědčovat nejen svou vděčnost, nýbrž že k ní mají také své povinnosti. Musí umožnit, aby kulturní hodnoty, jimi spravované, byly konsumovány co největším počtem, aby třídní výsady, které vládly v jejich spotřebě odstranili, aby staré řídké konsumenty nahradili masami nových návštěvníků, aby nejen Národní divadlo bylo opravdu národním, t. j. navštěvovaným lidem, nýbrž aby jimi byly vpravdě a nejen podle názvu i Národní museum a Národní galerie. Je v jejich moci, aby to učinili. Zdá se, že dosud naše musea, galerie, vědecké knihovny a archivy sloužily v podstatě jen odborníkům, protože jejich chod nebral vůbec zřetel na to, že jsou časově nedostupny pracujícím lidu. Je třeba umožnit střídami služeb, aby pracující vrstvy mohly tyto ústavy opravdu navštěvovat tak, jako po práci navštěvují divadla, kina, sportovní podniky a koncerty. To však ještě nestačí. V tomto znárodnění kulturních prostředků je nutno zpřístupnit je nejen časově, ale i hodnotným a při tom jasným výkladem, který podá společnosti vše, co bylo zjištěno individuálním bádáním a co dříve zůstávalo výsadou několika jedinců-odborníků.

Bylo včera profesorem Štollem řečeno, že nyní jdou společně

básníci a státníci. Doplnil bych to tím, že těmi státníky jsou u nás vynikající vědci a že jeden z nich je nejen ministrem, nýbrž i historikem, a byl archivářem a musejníkem. A nepochybujeme, že jako školský zákon je a bude nerozlučně spjat se jménem profesora Zdeňka Nejedlého, tak že k jménu historika Zdeňka Nejedlého se budou vázat všechny očekávané reformy v archivnictví, musejnictví a památkářství.

Ing. František Konečný

Vážený sjezde!

V tvůrčí rozhlasové práci stojíme stále před novými nečekanými úkoly a klademe si velmi často otázku, jak vytvořit pro probíhající skutečnosti novou výrazovou zvukovou zkratku, neboť sdělné prostředky rozhlasového šíření, které jsou sociálně i kulturně nevybřové, mají tak veliký dosah, že se stávají prostředkem opravdu lidovým, tím že se obracejí k posluchačům vzdělanostně a sociálně nediferencovaným. Tato lidovost znamená v praxi orientaci na většinu národa, na ty vrstvy, jejichž úloha v celém národním dění je nejdůležitější — na pracující lid. Proto je samozřejmé, že lidový charakter šíření rozhlasové tvorby musí být v souladu s obsahem rozhlasového vysílání — s jeho náplní. Rozhlas jako mohutný prostředek sociálně sdělný zobrazuje život člověka i jeho práci a svým vlivem sociálně podněcujícím probouzí a opravdu podněcuje také aktivní účast našeho lidu na kulturní tvorbě. Rozhlas uskutečňuje znárodnění našich duchovních hodnot, otvírá cestu hodnotnému umění, rozvíjí a zvyšuje úroveň lidového vzdělání, otvírá cesty největším kulturním hodnotám a umožňuje styk celého národa s nejlepšími zdroji naší kultury. Na všech těchto kulturních úsecích nechce rozhlas jen prostředkovat, nýbrž osobuje si roli tvůrčí. Ve své lidovosti má rozhlas závazek srozumitelnosti, který ovšem neznamená lichocení zaostalosti nebo zjednodušení. Rozhlas není tedy pouze potrubím kulturního vodovodu, ne pouze tlumočnickem myšlenek, nýbrž vstupuje přímo do tvůrčího procesu, stává se důležitým činitelem kulturním i politickým, budujícím nový život a nové hodnoty. Tato schopnost tvůrčí iniciace uvádí v život decentralisaci tvůrčí činnosti a vtahuje celý národ k intenzivnímu životnímu projevu, ať je to na kterémkoliv úseku práce. Rozhlas mluví k jedinci, vytváří nového člověka, ale odezvu má v kolektivu, složeném z těchto jedinců, v jejichž osobní změně spočívá

kolektivní touha po výstavbě nového světa. Rozhlas je síla sociálně, kulturně a politicky scelující, která vytváří svým programem veliké názorové celky. Rozhlas tvoří především pro potřebu doby a tvořit pro potřebu doby znamená mít na paměti nejen tuto vlastní dobu, ale i její cíl a smysl.

Cílem a smyslem našeho společenského úsilí je budování šťastného a kulturního života.

Rozhlas si proto u nás už po květnu 1945 formuloval své úkoly nově a zavedl nový prvek do své programové praxe — činnost organizující v praktickém budovatelském úsilí, avšak i v úsilí kulturním i vývoji politickém. Tu bylo třeba vyvíjet iniciativu. Šli jsme dále a formulovali si vytváření uměleckého programu jako programu vycházejícího z budovatelských potřeb naší národní společnosti a tak se vytvořil problém nového záměrného řazení hodnot, uložených v kulturním dědictví i tvorbě současné, v rozhlasovém programu. A zároveň se vynořil problém nové interpretace, určené účinem, jehož má býti záměrně dosaženo.

Na této problematice pracujeme už tři léta. Složitost problému je v tom, že rozhlas je svérázné pole i v uměleckém ohledu a že způsoby a formy, osvědčené v oborech jiných, nelze mechanicky přenášet na pole rozhlasové, naopak, je tu třeba tvořit nově, má-li být využito všech možností, které obsahuje tento nový mocný kulturní prostředek, jakým je rozhlas.

Toto jsou speciální otázky tvůrčího oboru rozhlasového a snad se zdají být úzce profesionální, avšak mají opravdu své místo a význam, neboť ve svém dosahu jsou záležitostmi celonárodní kultury.

Svým programem vytváří rozhlas zcela nové zážitky i nové kulturní hodnoty.

Rozhlas jediný může v určité době znárodniti i složité kulturní hodnoty a také to dělá, neboť ví, že průběhem let se i laická vrstva posluchačů systematickou uvědomovací prací sblíží s tím, co napoprvé bylo jí složité, cizí a nepochopitelné. K tomuto pochopení napomáhají často drobné umělecké formy. Víme, že složitá symfonická díla Sukova mají lidovou odezvu proto, že lid zná a miluje Sukův pochod V nový život. Rozhlas, který je velkým konsumentem také menších uměleckých forem, nepoužitelných nikde jinde, dává takto nejen možnost průpravných prací k dílům složitým, velkým a vznikajícím ve velikém časovém rozmezí, nýbrž dává zároveň tvůrcům možnost, aby se v kratším časovém úseku přimkli k myšlenkovému světu lidu, aby jej spoluvytvářeli a našli ve

svém uměleckém úsilí správné odstíny časového a dobově podmíněného výrazu, jímž se spojují v jednotu s lidovou mentalitou.

Velikým a závažným úkolem tvůrčím je pro nás vytvoření dokonalé české řeči sdělné. Kultura mluvy a projevu je u nás neobyčejně zanedbána. Není to pouze záležitost praktické výslovnosti, nýbrž i záležitost syntaxe a poetiky řeči. Úpadek hovorové řeči je pocítován na všech stranách, ale nejvíce ze všech jej pocítuje rozhlas, neboť rozhlasový mikrofon je zkušebním kamenem pro všechnu nepoctivost jazykovou, pro frázi a kýč. Řeč zhrublá, zbavená svého stavebného půvabu, musí být zdokonalena po všech stránkách. To není jenom úkolem škol, to je záležitostí všech tvůrců slovesné kultury, aby se spolu s rozhlasem vydali na brigádnickou práci. Nemůže to však být brusičství ve starém smyslu, neboť zde jde o zásadní přestavbu a převýchovu mluveného projevu a vedoucí představou má být dokonalost řeči znějící, řeči neliterární, řeči sdělné. Ta je pravou podstatou rozhlasového projevu.

Rozhlas nejlépe prakticky poznává pokřiveniny řeči, neboť se setkává s vyhraněným stylem spisovným, kazatelským a hereckým, slangem i dialektem, s pochybným zvukovým zabarvením. Kouzelné bohatství lidové řeči, uchované v lidu, prokazuje, že zdrojem řeči je opravdu lid sám a svou tvůrčí silou mluvnou je a bude stálým pramenem živoucí mluvy.

Sdělití kulturní hodnoty rozhlasem znamená vyjádřiti je slovem jadrným, obsažným a plastickým. K této práci, k tomuto tvůrčímu úkolu vyzývá rozhlas všechny kulturní pracovníky našeho národa. Dovolává se tu lidové tradice vypravěčské z dob dřívějších.

Po stránce výrazové jde rozhlas po vlastních cestách a nemůže prakticky užívat prvků filmových nebo divadelních, literárních a naukových. Nalézání těchto vlastních výrazových prostředků je v užším smyslu jeho velkým tvůrčím problémem a funkcí. Jsou to otázky, spojené s vytvářením nejvhodnějšího rozhlasového projevu v oboru nejširšího lidového vzdělání, v oboru nejužší účelné spolupráce s novou školou a v podchycení kulturního zájmu široké vrstvy pracující mládeže, která dosud vyrůstala bez jasnějšího kulturně-politického programu. Stejně závažné jsou jinde neřešené rozhlasové úkoly při aktivisaci žen a jejich účasti na kulturně-politické tvorbě našeho života. Vytváření uměleckého programu pro pracující je stále polem rozhlasového hledání a vytváření, i když řada speciálních dílčích rozhlasových forem byla již časem ustálena. Vytváření uměleckého rozhlasového typu reprodukčního

a vytváření vlastní speciálně rozhlasové umělecké režie je nesnadné a patří stále do vnitřní tvůrčí činnosti rozhlasu.

Stejně bohatá je tvůrčí problematika rozhlasového zpravodajství, kde je nutno vytvářet nové formy projevu reportážního, úsporné zpravodajské zkratky a rozhlasové kursivy.

Rozhlas se stává v některých úsecích kulturní práce činitelem avantgardním, neboť při své distribuční rychlosti a snaze být aktuálním jest velkým konsumentem kulturních hodnot a proto přinucen spotřebním tlakem i spontánní touhou po uměleckém zpracování živých procesů v národě, podněcuje pro svou potřebu současnou tvorbu. I takovou práci účastní se rozhlas vytváření nové životní formy a je aktivní součástí budovatelského úsilí. Ve všeobecném rozvoji, ke kterému rozhlas napomáhá, rozvíjí se současně také sám. Avšak teprve v nových politických poměrech, ve státě lidově demokratickém, může se rozhlas plně rozvinout po stránce technické a ještě více programové, neboť rozhlas, patřící lidu, může růst a plnit své poslání v nejvyšší formě tam, kde si lid vládne sám. Náznorným obrázkem pro toto tvrzení jsou poměry v Americe, kde v rozhlase vidíme postupnou programovou degeneraci.

V této diskusi nemůžeme rozvinout všechny rozhlasové problémy v jejich šíři. Ale jak živá je tato tvůrčí a kritická rozhlasová práce, nejlépe dokumentuje to, že jsme druhým státem v Evropě, který vydává theoretický čtvrtletník Rozhlasovou práci a dvakrát do roka skládá rozhlas účty ze své práce a rozvíjuje celou šíři a hloubku těchto otázek v pravidelných a obsáhlých vydáních projevů a diskusí i z programových konferencí.

Novostí svých problémů, jejich domýšlením a řešením staví se Československý rozhlas na jedno z předních míst ve světě a stále hodnoty tohoto tvůrčího procesu stanou se jistě i mezinárodním přínosem.

Originálním vytvářením rozhlasové theorie v okruhu slovanských států a lidových demokracií vytváříme předpoklady pro jednotnou programovou koncepci těchto bratrských rozhlasů a opět tak proslapáváme cestu k velikému nástupu.

Závažnost a veliký dosah rozhlasové tvorby byly tak nově a správně doceněny ministerstvem informací tím, že ministr Kopecký je pojal do oboru kulturní tvorby, pravidelně odměňované státními cenami a tím, že loňského roku po prvé v dějinách Československého rozhlasu tuto státní cenu udělil pracovníkům Československého rozhlasu. To je závazkem pro všechny spolupracovníky rozhlasu

a zároveň výzvou ke všem tvůrcům naší kultury, aby nám pomáhali vytvářet svou prací nový československý rozhlasový sloh, nové pojetí jeho funkce a zařazení jeho práce v nejdůležitějších společenských změnách našeho národa.

Ctibor Kováč

Vážení účastníci sjazdu, milí posluchači!

Keď hovoríme o zľudovení a rozšírení našej národnej kultúry, potom, myslím, treba povedať niekoľko slov o rozhlase.

Akú mohutnú prácu pre šírenie a zľudovenie kultúry môže konať a koná rozhlas, si môžeme predstaviť zo skutočnosti, že asi v júni budeme mať u nás 2 milióny rozhlasových koncesionárov a že rozhlas denne pri svojom vysielaní od piatej hodiny rannej do polnoci shromažďí pri prijímacích aparátoch päť miliónov poslucháčov. Posluchači sa shromažďujú v rodine, v rozličných posluchových krúžkoch a okrem toho rozhlas sám zameriava svoje jednotlivé vysielania priamo na určité vrstvy, má na pr. svoje osobitné vysielanie pre školy, ktoré je vekove odstupňované, ďalej osobitné vysielanie pre deti, tiež pre dospeljšiu mládež, pre ženy a podobne.

Rozhlas, pravda, nesprostriedkuje kultúrne a umelecké hodnoty len priamo, t. j. že reprodukuje hotové umelecké diela, prípadne ich rozhlasové adaptácie (napr. rozhlasové úpravy divadelných hier a pod.), ale i nepriamo, t. j. že hovorí a referuje o umeleckých dielach, alebo udalostiach, že reportážmi robí najširšie vrstvy poslucháčstva účastnými na dôležitých kultúrnych slávnostiach, ako sme sa mohli v tomto týždni presvedčiť pri oslavách Karlovej univerzity, alebo ako sme sa mohli včera večer alebo dnes presvedčiť, pri vysielaní záberov z tohto sjazdu.

Rozhlas však ide ešte ďalej za svojim poslucháčom. Ide za ním priamo na jeho pracovisko a organizuje zájazdy svojich hudobných i zábavných súborov do tovární a závodov.

Rozhlas ťaží zo všetkého, čo kultúrna tvorivá práca prináša celému národu, inšpiruje sa na všetkých výtvoroch minulosti i prítomnosti a v mnohom vyvoláva zámernú a účelnú produkciu budúcnosti. Je si vedomý svojho tesného vzťahu k životu a k celej tvorivej oblasti národnej. Uvedomujeme si, že zpravodajsky, naukove i umelecky zasahuje povzbudive do myšlienkového sveta veľkej časti ľudu, i toho, že vedel pretvoriť primitívnejší názor na

kultúrny vzťah človeka k hodnotám viac-menej absolútnym. Rozhlasová práca v celom rozsahu znamená zápas pedagogický, apoštolát veľkej myšlienky slúžiacej národu, iniciatívu k činorodej účasti ľudových vrstiev na kultúrnej výstavbe celonárodnej, premietanie zdravých a silných hodnôt kultúrnych, vytvorených za celkom odlišných podmienok, ako sú dnešné, k cieľom na ktoré sa pôvodne nemyslelo, ktoré však majú prirodzené a zdravé právo na hodnoty kultúrne. Rozhlas je nástrojom rozšírenia a zľudovenia našej kultúry.

Rozhlas nie je však iba reprodukčným prostriedkom alebo len nástrojom šírenia a zľudovenia našej kultúry, rozhlas nie je iba odrazom kultúrnych hodnôt v rozhlasovom zrkadle, ale rozhlas je a chce byť niečím viac — totiž priamo organizátorom a budovateľom nášho národného, politického i kultúrneho života. Túto svoju úlohu si rozhlas uvedomil až po oslobodení, odvrátil svoj výhradný záujem od buržoáznych a úpadkových vrstiev, a naopak obrátil ho celkom k širokým vrstvám pracujúceho ľudu, k budovateľskému typu nového československého človeka. Odpútal sa od psychologie výlučne buržoáznych a maloburžoáznych vrstiev a zaoberá sa psychológiou pracujúceho ľudu. A práve preto, že si tento prelom rozhlasovej práce veľmi dobre uvedomovali predtým vládnuce reakčné vrstvy, preto tak veľmi útočili a sabotovali ešte pred nedávnym rozhlas a jeho nové pokrokové programové zameranie. A naopak by sme mohli povedať, že práve rozhlas, ktorý je umením novým, môže sa až v novej spoločnosti naplno rozvinúť a uplatniť, lebo je skutočne umením ľudovým. Nie je spoločensky výberovým, nie je výlučným, ale je ľudovým v najlepšom slova zmysle, pretože je zameraný k celému národu a každému je jeho posluch ľahko prístupný. Okrem toho čerpá rozhlas z ľudových vrstiev najväčšiu časť svojich spolupracovníkov. Rozhlas netvorí len rozhlasoví pracovníci, ale mal by ho tvoriť celý národ, aby sa mohol stať ukazovateľom našej cesty k socializmu. Tohto si je rozhlas vedomý, a preto vystupuje práve tu, na Sjazde národnej kultúry so svojimi požiadavkami.

Základnou požiadavkou rozhlasu je, aby celá kultúra našich národov vo všetkých svojich složkách naukovej, umeleckej i civilizačnej sa premietla do rozhlasového sveta a aby tým i zasiahla k ľudovým vrstvám, ktoré konajú svoje pracovné dielo za obvodom bezprostredného dosahu kultúrnych útvarov. Aby to mohol uskutočniť, rozhlas si žiada účasť najlepších osobností, kultúru tvoriacich, žiada na nich dobrú vôľu a oddanosť myšlienke rozširovania

a zľudovenia našej kultúry. Právom dosahu svojej práce, právom toho, že súčasne prináša kultúrne hodnoty miliónom ľudí, reklamuje pre seba spoluprácu kultúrnych tvorcov vo všetkých odboch, účasť na svojom vychovávateľskom diele. Rozhlas zdôrazňuje, že kultúrny výtvor a kultúrna hodnota vôbec nie je iba záležitosťou uzavreného okruhu ohraničených záujmových skupín. Dovoľáva sa toho, že každý občan, plniaci povinnosti voči štátu a národu, má prirodzený nárok na styk s kultúrnym tvorcom, či už je to básnik, učenec, skladateľ, vynálezca, alebo vykladač diela a myšlienky, uloženej v tvare, ktorý zatiaľ rozhlasove nemožno priamo reprodukovať (napr. diela výtvarné).

Obrovská práca rozhlasu, venovaná rozširovaniu a zľudoveniu kultúry, bola by však márna, keby nebola podporovaná i zľudovením technických vymožeností rozhlasových — totiž predovšetkým výrobou ľudového prijímača za obecnú prijateľnú cenu, aby sme zabránili tomu, že program, ktorý často s úsilím a s najväčšími ťažkosťami a nákladmi vyrobíme, reprodukuje sa potom poslucháčovi ako bezcenná vec, škripajúcim a piskajúcim starým aparátom.

Rozhlas pripomína všetkým budovateľom národnej kultúry, že jeho účin je často nárazový, a že v dobrom prepracovaní rozhlasovom môže byť základná myšlienka kultúrneho diela pohnútkou nielen jednotlivcom, ale i celým masám, aby zatúžily po bližšom stretnutí sa s kultúrnou hodnotou, aby sa k nej bližšie dostaly a aby sa osobným pričinením zmocnily kultúrnej hodnoty ako svojho vlastného statku, ako nedeliteľnej súčiastky svojho vlastného sveta.

Preto si je rozhlas vedomý toho, že svojou silou inšpiruje najširšie ľudové vrstvy, a volá k účasti všetkých členov národného tvorivého kultúrneho súboru. Vyzýva ich, aby si uvedomili celú rozhlasovú silu, aby ťažili zo svojej skúsenosti i zo skúsenosti odborných rozhlasových pracovníkov, a aby dali svoje sily a vedomosti k dispozícii rozhlasu, kde sa priamo dohovoria s miliónovým poslucháčstvom. Odbornosť, spojená s rozhlasovou skúsenosťou a s praxou, privedie tu odbory kultúrnej práce do styku s ľuďom na celom štátnom území. Môže vyvolať vlnu záujmu o určitý kultúrny obor a tiež prispieť k skutočnému rozšíreniu a zľudoveniu celej našej kultúry. Práca pre rozhlas znamená prácu pre ľud. Práca pre rozhlas znamená výbojný nástup kultúry.

Na to myslite všetci vy, ktorí tvoríte kultúrne hodnoty, i vy, ktorých úlohou je približovať kultúrne hodnoty ľudu.

Československý státní film má dnes již plné právo, aby byl spolu s ostatními obory umění a vědy zastoupen na Sjezdu národní kultury. Dnes to není již jen proto, že film jakožto umělecká disciplína na tento sjezd patří, ale především proto, že se již konkrétními výsledky své práce za necelé tři roky od zestátnění přes své některé pochopitelné nedostatky do národní kultury zařadil.

Sjezd národní kultury je prvou velkou příležitostí informovati o výsledcích a plánech, získat pro film nové spolupracovníky umění i vědy a stát se apelem k prohloubené výchově obecnstva.

Převedení filmu z jeho pouze komerční základny, jakou měl za soukromopodnikatelského systému, na základnu kulturně politickou, vyžádalo si tolik intenzivní práce a bojů, že nebylo ani času o výsledcích a plánech informovat, třebaže je možno vykazovat výsledky za tři roky větší nežli za celé předchozí období.

Úspěch čs. filmu na festivalu v Cannes v roce 1946, kde rok mladá zestátněná československá kinematografie získala tři ceny, t. j. stejně cen jako Francie a Amerika, s nimiž se dělila o druhé až čtvrté místo po SSSR, který zaujal první místo, dále úspěch Týdne československého filmu v Anglii, úspěch na festivalu v Bruselu a Locarnu a zejména světové vítězství na festivalu v Benátkách potvrzují rostoucí hodnotu československého filmu. V Benátkách zaujal československý film počtem a významem sedmi mezinárodních cen první místo v soutěži jedenadvaceti národů. Po prvé v historii československého filmu a po prvé v historii benátských festivalů.

Významný podíl na těchto úspěších mají noví lidé v československém filmu. Nepočítáme-li krátký, kreslený, loutkový a zpravodajský film, bylo jen v dlouhém filmu uvedeno devět nových režisérů, z nichž jeden je Slovák, kteří hned svými prvními filmy zaujali v československé filmové tvorbě vesměs významná místa.

Rovněž v distribuci filmů se uplatňuje nový způsob, vytlačující postupně bývalé mechanické a v podstatě jen komerční uvádění filmů a uplatňující stále více hlediska kulturně politická. Pravda, ještě mnoho filmů se promítá v našich kinech, které tam nepatří, ale i to je otázkou poměrně krátkého času. Premiéry významných, především českých filmů, jsou již nejen v Praze, ale

současně i v řadě dalších větších i menších měst. Předměstí dostávají svá premiérová kina, roste síť kin dětských, putovních, kin Čas, v malých místech se zřizují kinostanice, sociální a léčebné ústavy dostávají svá kina, mládež má možnost vidět filmy za jednotné vstupné, jiná a další opatření jsou již provedena nebo se již připravují. V historických zemích bude v nejbližší době otevřeno pětistě nové kino od revoluce a připočteme-li sedmdesát devět nových kin na Slovensku, byla tato čísllice již překročena. Síť našich kin se tedy za tři roky zvětšila o víc než jednu čtvrtinu. Hospodářské výsledky československého filmu umožňují přispívati i na jiné obory umění a kultury.

Na rozdíl od Ameriky, Anglie a Francie, kde počet ročně vyrobených filmů katastrofálně klesá, ve slovanských zestátněných produkcích plánovitě stoupá. Česká a slovenská filmová tvorba vzroste každým rokem o pět dlouhých filmů, aby v roce 1954 dosáhla roční produkce šedesáti filmů, z nichž 6 až 8 bude slovenských. Tento náročný úkol vyžaduje získávání nových a nových spolupracovníků jak z umění tak i z vědy. Nejen pro film hraný, kreslený a loutkový, nýbrž i pro film lidovýchvonný, osvětový a vědecký. Tu čeká československý film od Sjezdu národní kultury první pomoc: získání a zapojení nových a dalších umělců i vědců nového ducha, aby svým poměrem k sociální skutečnosti, k novému člověku a tvořícímu se socialismu vtiskli československému filmu jeho pevný výraz, prohloubili jeho umělecký profil a objevili nové hodnoty ve filmové tvorbě českého a slovenského národa. Budoucí tvorba českého a slovenského filmu potřebuje především lidí mladých duchem, lidí odvážných uměleckých cílů a lidí jasného pohledu na skutečnost. Film potřebuje být stále více a více obklopen láskou a péčí našich kulturních pracovníků. Potřebuje nové náměty spisovatelů, nové režiséry, architekty, scénáristy, střihače, technické odborníky, desítky a stovky nových pracovníků, aby nejen kvantitativně, ale i kvalitativně splnil svůj úkol a plán. Zejména účast spisovatelů a speciálně pak potřeba nových scénáristů a střihačů jsou úzkými profily československého filmu.

Literatura, divadlo, výtvarnictví, hudba, věda, celá československá kultura musí dát našemu filmu novou krev, aby dosavadní výsledky byly nejen udrženy, ale i zvýšeny. Nedávný sjezd mladých spisovatelů na Dobříši byl jedním z prvních nových setkání literatury a filmu, kdy ne již jen ojedinele, ale přímo hromadně

se projevil oboustranný zájem o spolupráci. Naším divadelním režisérům — Škodovi, Burianovi, Paloušovi, Bagarovi a jiným — nabízíme možnost filmové režie, vedle jejich divadelní práce. Divadla ve velkých i malých městech mají desítky neobjevených herců, kterým otvíráme dveře československého filmu. Z naší mládeže za pomoci kulturních, osvětových, uměleckých a vědeckých pracovníků musíme přitáhnout všechny talentované jednotlivce k filmu. Filmová praxe i vysoká filmová škola jim dají pevný základ. Hospodářské výsledky státního filmu pak zaručí všem filmovým pracovníkům dobré honorování jejich práce.

Kromě této naléhavé pomoci má československý film pro Sjezd národní kultury druhý závažný komplex úkolů: být širokým apelem k systematické výchově obecnstva, jehož kulturní úroveň se od revoluce podstatně zvýšila, ale která ještě zdaleka neodpovídá ve svém celku kulturní úrovni státu budujícího socialismus. Vliv a význam, jaký mají pracovníci všech oborů československé kultury mezi lidem, jim dává úkol zapojit se jak působením individuálním, tak působením organisovaným a masovým do této závažné výchovné práce, jejímž úkolem je, aby filmy nejlepší měly také vždy největší úspěch a aby náš divák dovedl nejen rozeznat hodnotu od pahodnoty, ale aby také dovedl dát dobrému filmu svým zájmem, propagací a návštěvou takovou podporu, jakou si film zaslouhuje a kultura potřebuje. Představme si jen tu moc a sílu, jakou má upozornění nebo dokonce článek umělce či vědce ve prospěch dobrého filmu. Tuto moc a tuto sílu je nutno zapojit do celého našeho kulturně politického dění a speciálně pak do výchovy filmového obecnstva. Vždyť vedle rozhlasu a tisku je film nejmasovějším činitelem. Sto čtyřicet milionů návštěvníků v československých kinech za minulý rok musí být sto čtyřicet milionů návštěvníků dobrého filmu. Osvětové, vědecké, umělecké, tělovýchovné, odborové, politické a jiné organisace by měly mít všude filmové komise, které by se věnovaly nejen uplatnění vztahů své činnosti k filmu, nýbrž i podpoře dobrého filmu, aby zvýšením kulturní úrovně filmového obecnstva mohly snadněji plnit své úkoly a cíle. Návštěvník dobrého filmu je současně i návštěvníkem dobrého divadla, dobré výstavy, čtenářem dobré knihy, posluchačem hodnotné hudby. Kulturní veřejnost a naši novináři jsou stále ještě velkými dlužníky československého státního filmu a dobrého filmu vůbec. I při vědomí, že sami mají mnoho úkolů vlastních, patří film chťe nechtě také mezi jejich úkoly.

Připravujeme v každém místě kolem kina nebo skupiny kin

zřízení filmových kulturních sborů, v nichž by byly zastoupeny osvěta, odbory, mládež, tělovýchova a jiné složky našeho veřejného života. Tyto sbory budou prostředníkem mezi kinem a obecnstvem, budou pomáhat návštěvě dobrého filmu a současně budou i mluvčím potřeb a požadavků našich diváků, našich národů. Jejich prostřednictvím bude nejen spoluřízen program a provoz kin, ale současně i hledány způsoby, jak dobrý film podepřít a jak přispět k výzkumu veřejného mínění v oboru návštěvy filmu. Budou tak nejen pomocníky a spolupracovníky našeho státního filmu vůbec, nýbrž i našich tvůrčích filmových pracovníků zvláště. Jejich prostřednictvím a širokou pomocí pracovníků československé kultury urychlí náš státní film svůj vývojový proces a naše obecnstvo svůj kulturní vzestup.

Sjezd národní kultury musí dát československému filmu tuto pomoc. Československý film musí dát české a slovenské kultuře vyspělou filmovou tvorbu.

Šaša Machov

V obrazu naší kultury, do níž zavál únorovými dny nový vzduch, nemůže a nesmí chybět ani umění taneční. Toto umění, jehož prastaré kořeny nalézáme právě v lidové tanečnosti, má svou obecnou srozumitelnost přímo masový dosah a význam. Žije mezi námi v četných formách: od radostně výbušného projevu tanečnicka lidového až po vrcholnou umělou formu jevištního baletu. Toto umění nemůžeme zavírat do rezervací: lidový tanec do rezervace folkloristického exotu a jevištní tanec do rezervace snobů a baletomanských gurmánů.

Roztříštěnost sil, sobecké zájmy méně schopných jednotlivců a tak častý zápas talentů o existenční a pracovní možnosti nepřispívaly nijak k utěšenějším vyhlídkám do budoucnosti. V tom ohledu se již leccos změnilo a musí ještě změnit. Divadelní zákon prospěl také tanečnímu umění a tanečnickům. Pod společnou střechou 22. svazu Revolučního odborového hnutí se scházejí konečně všechny pozitivní síly v oboru tanečním. Objevuje se snaha, masově podchytit a obrodit tanečnost širokých vrstev lidových, jejíž vrcholnou uměleckou kvintesencí má být právě zřízený Československý sbor národního tance. K revoluční vymoženosti státní taneční školy, zřízené vzácným pochopením ministra Nejedlého při našich hudebních konservatořích, přistupují tak zákony, opatření a akce další, jež dávají podmínky a možnosti slibnému roz-

voji našeho tanečního umění. Dnes nastává chvíle, abychom si vytkli hlavní cíle a určili konkrétní tvůrčí úkoly. Především: nechceme umění výlučně, nýbrž při veškeré umělecké přísnosti lidové. To znamená, vyjádřeno co nejstručněji, umění tvořené z lidu pro lid. Pro pracující lid vesnic i měst, pro lid naší lidově demokratické republiky. To je úkol závažný i závazný. Taneční umění, takto nazíráno, nemůže být lechtáním smyslů a samoučelnou artistní hrou. Musí mluvit lidem o lidech, jeho tematika se musí rozšiřovat, jeho forma zdokonalovat a konkretisovat. Mám nyní na mysli jevištní formu tanečního dramatu, balet. Také do světa romantických přízraků baletních, do světa šablonovitých princezen a „královen loutek“ musí zavát nový vzduch. Nemůžeme a nechceme žít stále jen z retrospektivy, předkládat dnešnímu divákovi a vnucovat mu vkus buržoasie minulého století. A tu se obracím jménem všech pokrokových choreografů, tanečnic a tanečníků na naše spisovatele, libretisty a hudební skladatele, aby nám vytvořili baletní díla, jež bychom s radostí mohli na našich jevištích provádět. Nová díla, v nichž by dnešní pracující člověk našel prostě hrdiny a ne fantomy a z nichž by čerpal nejen osvěžení, ale i mravní posilu a povzbuzení ve své budovatelské práci. Mezi uměním a životem nesmí ležet propast. Umění musí ze života čerpat a život obohacovat.

Chtěl bych si od přítomných autorů a skladatelů skoro vynutit slib, že nezapomenou na umění tance a na balet. Chtěl bych jim takřka vnutit úkoly a zvu je srdečně, aby přišli mezi nás, choreografy a tanečníky, do našich baletních sálů a na naše zkoušky, aby se seznámili se zákony a problémy tance. Jsme jim ochotni všemožně přispět v jejich tvůrčí práci nejen proto, že jde o nás, ale že jde především o široké masy diváků, kteří čekají na naše společné dílo, nové duchem a obsahem, dílo pokrokové a hodné velké doby, v níž žijeme.

Dr Jiří Müller

Také do muzeí zavane teď čerstvý vzduch, jenž probudí umrtvené předměty, aby srozumitelně promlouvaly k širokým vrstvám lidu o historii a přírodním bohatství naší země a celého světa. Sledujeme-li historii musejnictví, vidíme na jejím počátku především evropská musea s jejich dlouhodobým vývojem, sledovatel-

ným od počátků sběratelství ve 14. stol. až do konce 19. stol. — století liberalismu, kdy se stala typickými musei pro vzdělance a představovala skladiště nepřeborného počtu předmětů všech vědních oborů. Mnohá z těchto muzeí udržela se ve své ztrnulosti až do dnešní doby.

Značně odlišným jeví se nám vývoj muzeí v Americe, kde byla zakládána současně s ostatními veřejnými institucemi téměř při samém vzniku osad a měst. Jejich program byl již předem stanoven a jsou především v úzkém vztahu ke školám, které nemají vlastních sbírek k demonstraci. Oproti starobylým institucím evropským, značně tuhým a neohebným, jsou musea v Americe mnohem pružnější, mají velkorysá lidovýchovná zařízení s veřejnými přednáškami a speciálními kursy a těší se proto značné oblibě veřejnosti.

Kulturní přestavba SSSR projevila se značnou měrou i v musejnictví, jež se stalo důležitým prostředkem lidovýchovným. Bohaté sbírky, nashromážděné hlavně v 18. a v 19. století, byly účelně instalovány k srozumitelnému přiblížení vědy širokým vrstvám lidu, takže dnes jsou tamní musea význačnou složkou veřejného školení. Systematicky sledovaný zájem veřejnosti a tím získaná psychologická zjištění jsou podkladem k neustálému zdokonalování instalace a k podchycení stále většího počtu poučení hledajících návštěvníků, jenž dosahuje až milion osob ročně.

V dnešním kulturním přerodu očekávají i naše musea velké úkoly, které nesporně povedou k celkové změně jejich struktury. Kladný postoj k lidovýchovnému poslání muzeí se projeví především účelným zjednodušením instalace stálých expozic, které musí systematicky, srozumitelně a bez únavy podat návštěvníkům přehledné poučení, jehož docílíme nejsnáze pomocí vizuální instalační metody, po případě pomocí metody názorné pedagogiky. Bez ní, zejména u vědních oborů, jichž materiál postrádá samočinné přitažlivosti, je dnes lidovýchovné předvedení musejních předmětů téměř nemyšlitelným.

Zvláště intenzivní a mnohostranný účinek vyvolávají musejní výstavy, jež se stanou nepochybně páteří lidovýchovné činnosti muzeí. Výstavy, předváděním aktuálních námětů, oživených vtipně volenou, třebaš nezvyklou, ale dobře pedagogicky působící projekcí map a obrazových tabulí, vzbuzují značnou přitažlivost a umožní podati co největšímu počtu návštěvníků poutavou formou vědecky správné poučení k současným domácím i světovým událostem kulturním, sociálním i politickým.

Takto široce zaměřená lidov ýchovná činnost museí vyžádá si nezbytně součinnosti značného počtu externích spolupracovníků i pomoci kruhů v ýtvárných, neboť s dnešním nepatrným počtem zaměstnanců postačí musea sotva plnit vlastní jejich poslání, t. j. shromažďování musejního materiálu a jeho pečlivé ošetření a uchování k poučení dnešním i příštím generacím a vlastní vědeckou práci badatelskou. Musea, postavená zvýšenou lidov ýchovnou činností na novou ideovou základnu, stanou se nezbytným činitelem v kulturní výstavbě státu a splatí tak národu dlužnou daň z nemalých, i když dnes nepostačujících částek národního důcho du, vynaložených na jich udržování.

Chystaný musejní zákon a postátnění celostátně významných museí v zemích českých a na Slovensku, k němuž slibným začátkem bude, patrně již v nejbližších měsících provedené postátnění Národního musea v Praze s jeho přírodovědnými i duchovnědnými odděleními, včetně oddělení českého a slovanského národopisu a postátnění Náprstkova musea všeobecného národopisu v Praze, přinesou jistě netušené možnosti jich dalšího rozvoje a nového ideového zaměření. Jednotné a uvědomělé vedení, prováděné kolegiem odpovědných vedoucích jednotlivých museí, v čele s organizačně schopným a museologicky vyspělým odborným vrchním ředitelem snáže vyřeší naléhavé otázky jak odborné, zejména nutné provedení organisace sbírek a přesné vymezení další sběrné činnosti jednotlivých museí, pořízení společných zařízení laboratorních, technických, reprodukčních atd., nedosažitelných jednotlivým museím pro značný pořizovací náklad, tak zvláště jednotné programové řešení akcí lidov ýchovných a jich účinnou propagaci.

Zapojením museí do celostátní kulturní výstavby budou značně zvýšeny i požadavky, které budou kladeny na jich odborné vědecké síly, jimž jsou svěřeny v ochranu poklady našich museí, představující dnes již miliardové hodnoty národního majetku. Kladné výsledky lidov ýchovné činnosti museí přispějí nemalou měrou i k spravedlivějšímu zhodnocení vědecké práce musejní, jak stalo se již jinde, především v SSSR. K řešení této otázky značně přispěje i snaha Sdružení vědeckých pracovníků o stejné hodnocení práce ve vědeckých institucích s prací na školách vysokých, jež by umožnilo i musejním pracovníkům věnovat plně veškerou energii jak vědecké, tak i lidov ýchovné činnosti, abychom co nejdříve i v našich museích spatřili proudy tisíců, poučení hledajících návštěvníků.

Dr Miloslav Novotný

Nejsem historik z povolání, o čisté historii se tady mluvit neodvážím, ale zato jsem literární a vůbec tak trochu kulturní historik a alespoň v tomto bodu bych chtěl promluvit, třebaže nejsem delegován ani žádnou naší institucí historiografickou, ani naší Společností literárně historickou. Chtěl bych říci aspoň tolik, že i politická historie a literární historie a vůbec každá historie se také musí vynasnažit, aby přidala ze svého, co může a dovede, k budovatelskému plánu, k výstavbě našeho socialistického státu. Jen co na nás čeká práce, abychom si s nových hledisk osvětili celou svou minulost, abychom v ní našli všechny ideové spoje, jež vyústily v naše letošní osvobození, abychom dali každé postavě z našich dějin, co jí *ny ní* náleží a abychom nezapomněli ani na nikoho z nejskromnějších a skoro bezejmenných přida vačů, kteří se nějak zúčastnili práce na stavbě, již teď dostáváme pod krov. Letošní výročí r. 1848 nám takových vděčných vzpomínek ukládá víc než dost, a budou jejich objektem nejen Havlíčkové a Fričové, ale i faktor Groll, který u Vetterlů tiskl velezrádné letáky a Štěpán Donovský, jenž ty letáky psal a kovolitec Branislav Mencl a každý z těch, kdož byli obětí revoluce a persekuce. Při této nové přehlídce se ukáže, kdo pracoval a obětoval se, a naopak, kdo zde jen tyl a příživníčil, hýčkaje si svou osobivě posvátnou personu.

A stejně jako za historiky literární cítím povinnost alespoň několika slovy promluvit i za ty, kdož dávají naší literární práci roucho knižní. Pan ministr Václav Kopecký nám ve svém projevu oznámil radostnou zprávu, že se vláda Československé republiky rozhodla připojit k dosavadním státním cenám za literaturu a umění novou cenu za krásně, dokonale vytvořenou knihu. Pokládám tento dar pana ministra Kopeckého za oficiální uznání, jež naše socialistická republika vzdává vysoce vyspělé československé typografii a našemu bibliofilství. Prosím, abyste ty bibliofily chápali nikoli jako stolní společnost, jež vychutnává exotické umělé ráje a kuriosní knižní narkotika, nýbrž jako sbor, jenž iniciativně zasahuje do knižní výroby a dává jí zákony a řád. A tak tedy jménem československých typografů, byť jimi nezplnomocněn, a jménem našich knihomilů a knihomolů, jimž mám nyní čest být úřadujícím místopředsedou, panu ministru Kopeckému za tento dar upřímně děkuji a jsem si přitom vědom, že my, kteří jsme zájem o fysickou knižní krásu pěstovali dosud přece jen akademicky a soukromě, musíme v novém uspořádání našeho státu i širým vrstvám každé setkání s knihou naplňovat radostí z ušlechtilosti

a dokonalosti, jež na první pohled vyslovuje naši úctu k ideovému, vědeckému, básnickému a výtvarnému obsahu knihy.

Po této úvodní exkursi, k níž mne přiměly podněty, jak je přinášelo sjezdové jednání, se dostávám k úkolu, jenž mi byl dán organizací, již zde zastupuji. Svaz českých knihovníků mně uložil, abych oznámil, co chceme dát výstavbě Československé republiky, čím chceme přispět k našemu společnému údělu budovatelskému. A naopak: co zase očekáváme od představitelů naší lidové demokracie a naší kultury, abychom své úsilí mohli převést v požehnaný výsledek.

Svaz českých knihovníků předstupuje před vaše plenum s čistým štítem. Nepošpinili jsme si jej od 5. května 1945. Bývalo to s námi v té době od května do února často opravdu všelijaké a byli jsme několikrát nebezpečně ohroženi. Byli jsme národními socialisty téměř od začátku difamováni jako organizace levičácká a přímo komunistická, a chtěli nás ochromit, umlčet, znemožnit. Ale — nepodařilo se jim to. Už r. 1946 nám podali demisi. U nás tedy došlo k demisi o dvě léta dříve. My demisi přijali a řekli jsme si, že budeme pracovat bez nich, jako by se nic nebylo stalo. Oni se však nespokojili se svou secesí, podrývali nám půdu, kde mohli, klevetili o nás a zejména — majíce v rukou úřední klíčové posice ministeršské, sabotovali nám, co kde mohli. Všecko. R. 1947 o valné hromadě SČK se přichystali konečně, že nás svrhnou a že se zmocní knihovnického vedení. Ale přepočítali se. A víte, kdo nás tenkrát zachránil? Musím to zde říci, abych našim zachráncům mohl veřejně znova poděkovat před vámi: byli to naši knihovníci nejlidovější, nejskromnější, na něž se jistě tehdy staří knihovničtí spekulanti dívali spatra nejpovýšenějšího, byli to — *knihovníci z knihoven Gottwaldových*. A zavilí naši nepřátelé se připravovali znova ještě důkladněji, aby nás mohli letos o valné hromadě roznést na kopytech. Ej, nevyšlo jim to po druhé: přišel jim do toho *únor*. A byli by se přepočítali, i kdyby nebyl přišel *únor*: neboť my jsme sledovali jejich podzemní hnutí a Gottwaldovi knihovníci byli už zase nachystáni v masách ještě hustších, s praky a sudlicemi. Ale zaplať Pánbůh, že přišel ten *únor*!

Únor mocensky, politicky odstranil ze SČK poslední rozvrtné, sabotérské, osobivé živly. A *únor* nás knihovníky zbavil i všech jejich pomocníků v MŠO, všech těch, jimž nebyly ničím všechny naše *pradávné* návrhy na reformu československého knihovnictví. Co jim záleželo na tom, že jsme s kolegy ze Slovenska utvořili koordinační výbor, že jsme intervenovali až u ministra Stránského

a že nám Stránský slíbil udělat důkladný pořádek v zásuvce pana sekčního šéfa, kde náš návrh dřímá od léta 1945!

A proto přicházíme nyní s radostí a s obnovenými nadějemi před nové představitelé vlády Československé republiky, před pány ministry prof. Zdeňka Nejedlého a Václava Kopeckého a před všechny kulturní pracovníky a dáváme konečně bez překážek a zábran do budovatelského rozvrhu všechny své síly, všechn svůj rozum a um, celé své širé a účinnivé sřetězení rukou.

Abyste nám práce vydařila, aby bylo dobře použito našich mozků a rukou, a zejména aby bylo využito nejlépe i všeho budovatelského, kulturně tvořivého materiálu, jenž distributorsky prochází našima rukama, t. j. *knih*, pokládáme za nutné, aby byly splněny naše základní požadavky. Postupujeme-li logicky, základ všeho bude reorganizace všeho knihovnictví u nás. Musí to být *reorganizace organická*: aby se funkce jednotlivých knihoven nekřížily a navzájem nezastíraly, musíme každému jejich druhu vytknout úkol i smysl.

Začneme-li shora, nejvyšší útvar bude *Národní knihovna*, konservační, presenční, jakoby museální. Cítíte jistě sami, jak je nám zapotřebí takového institutu. Co jsme dosud měli, nebylo nic samo o sobě. Složky, z nichž by měla NK vzniknout, jsou knihovna Národního musea, t. zv. NK z Národní a universitní knihovny a bohemikální fondy universitní knihovny. Je mi skoro líto, že již Umělecká beseda přišla s návrhem národní sbírky na Národní galerii: *i na Národní knihovnu by bylo třeba něčeho takového*. Vždyť přece NK má shromažďovat a uchovávat klenoty naší literární a knižní kultury, zachraňovat je po celém světě, kdekoli se vyskytnou na trhu, i z rukou soukromníků. Nedovedete si představit, co by tento úkol spotřeboval peněz! Dosavadní NK v Národní a universitní knihovně je dotována asi 150 000 Kčs, což dostačuje sotva na vazbu povinných výtisků, knihovna Národního musea má nákupový přiděl asi 80 000 Kčs. Z toho se ovšem nedá zachránit nic, takže všecko to, o čem jsme snad čtli, bylo pro Národní museum koupeno za peníze, které bylo nutné vyprostit jinde. A jaké to byly poklady, přes něž na př. loni nebylo možná přejít prostě k dennímu pořádku, k nákupům několikakorunkovým. Abych jmenoval aspoň ukázky: cisterciácký pergamenový rukopis z konce XIV. století, ukradený z Vyššího Brodu a námi zachycený na aukci v Ženevě; rukopis Moudrosti starých Čechů J. A. Komenského, nabídnutý nám z Německa; celý rukopisný a kresebný fond máchovský z Kokořína a zejména dva veliké svazky záznamů

spisovatelky Boženy Němcové, dva drahocenné svazky, jež mi bylo jako prvnímu z literárních historiků dopřáno dostat do rukou. A což teď, po hospodářské proměně u nás, jaké teprve přijdou spousty drahocenností na trh! Tady nebude lze počítat s tisíci, nýbrž s miliony!

V Národní knihovně se budou družít *knihovny studijní nebo univerzitní a speciální*, z nichž bude moci být půjčováno badatelům i domů. A pak přijdou již knihovny *krajské, obecní, závodní*, ta hustá vrstva knihoven, jež shrnujeme do kategorie knihoven lidových.

Pro vytváření a správu knihoven je potřebí vydat *nový zákon o celém knihovnictví*, náhradu za zákon č. 430 z roku 1919, dnes už zastaralý. S tímto novým zákonem souvisí i reforma *knihovnického školení*, jež bylo dosud roztrženo (zase jen z důvodů osobních) na Státní školu knihovnickou a t. zv. knihovnické kursy na universitě. Svazu českých knihovníků by se zamlouvalo, byla-li by příští výchova knihovníků připojena k pedagogické fakultě.

Proč? Řekl jsem: knihovník je distributor knižní kultury, ať vědecké, ať umělecké, ať pouze čtenářské. Je tedy vědci i čtenáři spolupracovníkem. Je významným činitelem ve vzdělání mimoškolním. Výchova osvětová a výchova knižní nemají tedy mezi sebou valných přehrad.

My knihovníci sami chceme k tomuto živému, živnému úkolu přispět vším, čím dovedeme přispět. Připravujeme na př. reformu, již bude člověk opět trochu osvobozen od útlaku papírového úřadování. Chceme dávat knihovníkům do rukou *tištěné lístky katalogisační*, aby už nemusily denně 2—3—4000 knihovníků psát do písmene tytéž popisy jedné a téže publikace. Čas, který bude takto získán, bude věnován kulturní, výchovné, zpravodajské práci s čtenáři, knihovník bude nikoli opisovač titulů, nýbrž sám čtenář knih a znalec a průvodce v literárním výběru.

A dále si představujeme novou organizaci knihoven jako soustavu, *jež dovede každou knihu — třeba i unikát — doručit čtenáři*, který po ní zatouží. Z Národní knihovny bude ovšem takto půjčováno jen do ostatních knihoven vědeckých, jež na Moravě, ve Slezsku, na Slovensku přece jen budou blíž k čtenáři. Knihy, které budou v knihovnách studijních nebo univerzitních, budou půjčovány i do knižnic administrativních, obecních, závodních, ano i do knihoven Gottwaldových.

Jak vidíte, v úpravě knihovnictví, jak po ní toužíme, nám jde o důslednou demokratisaci knihovnické služby, bez postranního,

osobního chytráctví, jež dosud leckde zavázelo, a proto máme právo vás žádat, abyste na nás nezapomínali, abyste nám dali, co jste povinni dát skrze nás sami sobě. Pan ministr Václav Kopecký nám dal nejkrásnější inauguraci těchto nadějí: za jeho milionový dar pro lidové knihovny v pohraničí mu jménem všech nás knihovníků děkuji ze srdce upřímného.

Vojtěch Pavlásek

Československá škola se bude vyvíjet v nové, lepší organizaci, kterou uskuteční základní školský zákon. Už od začátku příštího školního roku budou všechny naše děti do 15 let chodit do jednotné školy, kde se všem dostane stejné příležitosti k výchově i k vzdělání.

Naši pedagogové pracují teď s nadšením na přípravách pro jednotnou školu. Rámcové osnovy jsou již hotovy, včas budou hotovy i osnovy podrobné a potom nastane práce na učebnicích. S tímto úkolem souvisí, a to je náš hlavní úkol — dát našemu školství novou vnitřní náplň.

Při tom se nesmíme zamotat do formálností, do organizační stránky školské reformy, do metodikaření. Největší pozornost musíme věnovat *obsahu výchovy*.

A tady se vychovatelé naší mládeže — učitelé a profesori — musí státí dělníky při výstavbě našeho státu — jako všichni uvědomělí pracovníci v kterémkoli oboru. I naši učitelé budou vytvářet svou práci nové hodnoty.

Chceme, aby se naše škola stala onou „dílnou lidskosti“, jak žádal Komenský, dílnou nové morálky, nového vlastenectví, nového poměru k práci, ke společnosti, ke státu.

Náplň naší školy musí být budována na vědeckých základech a s ideovým a politickým zaměřením k lidové demokratické současnosti a socialistické budoucnosti.

Zde bych se chtěl zmínit, že už dříve, v první republice a ještě před tím, projevovali u nás pokrokoví vychovatelé snahy reformovat školu. Můžeme se poučit z výsledků, kterých dosáhli, i z chyb, kterých se dopustili. Snahy těchto lidí, kteří se pokoušeli vytvořit typ čínorodé demokratické školy, se vesměs rozběhly do methodických dílčích reforem v jednotlivých předmětech. Výsledkem byly přeplněné osnovy a přetěžování žactva. Zvláště bývalá střední škola je toho dokladem. Stala se mučírnu, která cpala

do žáků páté přes deváté, všelijaké učenosti v takovém množství, že žáci na to vůbec nestačili.

V ideové výchově se dopracovali výsledků jen jednotlivci. Československá škola ve smyslu ideí národa Husova, Žižkova, Komenského, Masarykova se v první republice naprosto neuskutečnila. Je to samozřejmé, protože tyto ideje se podstatně rozcházejí s tehdejšími společenskými zřízeními.

Opravdu demokratickou školu můžeme tedy budovat teprve nyní po květnové revoluci a po únorové očistě Národní fronty. Teprve nyní můžeme dát celé výchově obsah, jaký si přeje náš pracující lid.

Teprve teď, když se změnil náš stát a změnil se také poměr občana k tomuto státu, kdy vyrůstá u nás nové vlastenectví, je možno vychovávat ve škole vlastence, mládež oddanou lidově demokratické republice.

Idea nového vlastenectví, láska k republice, která se stala ochránkyní všeho pracujícího lidu, to je jeden z pilířů výchovy v nové škole. Naši učitelé budou v dětech pěstovat lásku k vlasti tím, že jim povědí o slavných dobách našeho národa, o velkých lidech, kteří z tohoto národa vzešli, o všech tradicích, z nichž vyrůstá naše velká současnost a budoucnost.

Ale idea nového vlastenectví pramení v nemenší míře přímo ze současných budovatelských úspěchů pracujícího lidu, z úspěchů obrozené Gottwaldovy vlády, z hrlosti na lidově demokratické zřízení našeho státu, které je vyšší a pokrokovější než zřízení mnoha jiných států. Je to radostný úkol, který mají před sebou naši vychovatelé: učit naši mládež, aby milovala vlast, která je dnes tolik milování hodna. Učit naši mládež, aby milovala náš lid, který s velikou obětavostí buduje naši zemi.

Dnes, kdy se u nás mění poměr občana k práci, změní se i *po-měr žáka k práci*, jak k práci duševní, tak fyzické. Ukážeme mládeži, jak práce byla po staletí těžkým břemenem, a teprve dnes, kdy byl znárodněn průmysl a provádí se pozemková reforma, stává se práce jednotlivce čestným úkolem, jímž slouží jednotlivce celému národu. Necht' naše mládež pozná, jak osobní blahobyť jednotlivce v naší společnosti je závislý od blahobytu celého národa, od prosperity státu, a že jednotlivce může náležitě rozvinout své schopnosti jen v kladné součinnosti s touto společností.

Mládež pochopí, že pracující třída je vedoucí silou v národě, nej-pokrokovější silou. A že státy, které úlohu pracující třídy podceňují, státy, v nichž je pracující lid vykořisťován — a to jsou

všechny kapitalistické státy, kdyby si stokrát říkaly demokracie — jsou státy zaostalé.

Naučíme mládež ctít hrdiny práce v socialistické společnosti, ukážeme na důležitost zvýšit produktivitu práce. Lenin učil, že produktivnost práce je nejdůležitější a nejvýznamnější věcí pro vítězství nového společenského řádu. Náš lid to ví, a nepřeje si návrat starých časů. Nejen že plní dvouletý plán, ale určil si protiplán a plní jej. Škola musí brát účast na tomto úsilí našeho pracujícího lidu. Dospělejší mládež dokazuje brigádami, že nechce být jen divákem v tomto nádherném zápase.

Dnes, kdy účtuje náš lid s buržoasní morálkou, v které měřítkem všech hodnot byly peníze a osobní zisk, dnes, kdy se tvoří v širokých masách pracujícího lidu nová demokratická a socialistická morálka, je nutné, aby škola vštěpovala mládeži *tuto novou morálku*.

Tady — zejména tady — si nepředstavujeme nějaké moralisování, nějaké kázání o morálce. *Celý život školy, celý způsob práce v ní, bude tvůrcem této nové morálky.* Kde jinde, než především ve škole musí naše děti poznat, co je solidarita pracujících, ve škole se musí dítě naučit pohrdat nízkým sobectvím, prokazovat úctu a lásku druhu k druhovi, poznat, že měřítkem všech hodnot je člověk a jeho tvořivá práce, užitečná celku. Ve škole se musí naše mládež naučit i nenávidět. Nenávidět zlo a všechny ty, kteří by chtěli člověka, naši vlast, náš nový život poškozovat a ničit.

To je obsahem nové morálky, to jsou hodnoty, které má za úkol vytvářet nová československá škola.

Bude je vytvářet ve všech předmětech a na všech stupních. V matematice jako v přírodních vědách, v hudební výchově jako v deskriptivní geometrii, nebo ve vědách humanitních. Novou školu naplníme vším, co je živé, tvořivé, co slouží životu, pracujícímu člověku, nové společnosti.

Abychom dali škole tuto žádoucí náplň, *potřebujeme vzdělané pedagogy.* Máme české pedagogické klasiky, máme to štěstí, že naše školství řídí Zdeněk Nejedlý, že můžeme čerpat ze zkušeností sovětských pedagogů.

Máme schopné učitele a profesory, kteří jdou s dobou, jdou s pracujícím lidem a chtějí se učit, jak svému národu vychovat nové zdatné pokolení.

Sovětští pedagogové vytvářejí moderní školu jako pravou školu lidskosti, dílnu nového humanismu. Sovětská pedagogika prošla očistou od všeho, co do této vědy vnesli kapitalističtí theoretikové

a všichni stoupenci staré měšťácké morálky, ti reformisté, kteří chtěli vyrábět ve školách pro kapitalistické vládcy otroky jejich běžících pásů.

Tohle musí naši učitelé pochopit. Budeme jim nápomocni, aby si mohli zrevidovat názory na výchovu. Budeme se všichni hodně učit. Začneme Komenským a budeme pokračovat na našich pedagogických fakultách se Zdeňkem Nejedlým a se všemi pokrokovými vědci.

Být učitelem v lidově demokratickém státě — to je veliké poslání. Je to však také veliký závazek. Znamená to uskutečňovat požadavek, že kultura patří lidu. Znamená to vychovávat národu zdravou, vzdělanou, optimistickou, sebevědomou mládež. To jsou veliké úkoly. Jejich poctivým plněním pomohou naši učitelé v nové škole ruku v ruce s ostatním pracujícím lidem uskutečňovat u nás lepší život, uskutečňovat v naší zemi socialismus.

Antonín Šafařík

Hledají se cesty, jak přiblížit umění širokým vrstvám lidovým, jak vytvořit nové, lidové umění.

Chci vám říci o jedné, kterou jsme již před dvěma roky nastoupili: Je to Soutěž tvořivosti mládeže!

Začali jsme skromně.

Ve 46. roce jsme vypsalí amatérskou soutěž v literatuře, ve výtvarnictví a v hudební skladbě. Zúčastnilo se jí 213 pracovníků. Proběhla takřka bez povšimnutí a přesto se objevila, hlavně v literární soutěži, řada nadaných mladých lidí, kteří už psali o tom, co viděli kolem sebe, o tom, jak žijí.

V minulém roce jsme rozšířili soutěž o zpěv, recitaci, tance, divadlo, hudbu, a hlavní důraz jsme položili na soubory. V této soutěži jsme soustředili 237 souborů, přes 6000 mladých lidí, na 3000 literárních, hudebních a výtvarných prací. Provedli jsme řadu okresních kol a sedm krajských soutěží. Největší sílu a životnost projevíly v soutěži soubory. Provedly během půl roku 8000 vystoupení nejen na divadelních a koncertních podííh, ale především tam, kde vyrůstaly. V našich místních skupinách, na závodech, na školách. Vidělo a slyšelo je kolem 1 000 000 lidí.

Není náhodou, že právě v souborech nám vyrůstali i nejlepší jedinci. Chlapci a děvčata, kteří recitovali a zpívali v souborech, byli o mnoho lepší než ti, kteří soutěžili jednotlivě. Ukázalo se, že i v naší umělecké práci nadaný jedinec se daleko lépe vyvíjí v sou-

boru, než když pracuje úplně sám. Teprve kolektiv mu dává možnost plně uplatnit a rozvinout všechny tvůrčí schopnosti.

A právě tak i básničky, hry a písničky, které psali chlapci a děvčata ze souborů, byly daleko silnější, životnější, než práce těch, kteří tvořili izolovaně. A zase není náhodou, že tam, kde se organizování soutěže věnovali ne jeden nebo dva lidé, ale celý kolektiv, byla nejen účast, ale i úroveň nejlepší. Tak to bylo především v kraji Velká Praha. Neříkám to proto, že bych tento kraj chtěl vynášet nad ostatní, ale proto, že právě tady se nejdříve projevíly výsledky uvědomělé kolektivní práce: v soutěži, v kultuře i v jiné svazácké činnosti.

Když se jednalo o zapojení pražského kraje do Světového festivalu mládeže, přišli jsme s návrhem, že z vítězných souborů ze Soutěže tvořivosti utvoříme velký amatérský soubor. Mnozí se nám smáli a nevěřili. Říkali, abychom se zabývali něčím užitečnějším, že je to moc velká fantazie, že to nedokážeme a pod. Žili jsme mezi mladými lidmi. Znali jsme dobře jejich schopnosti. Znali jsme dobře sílu kolektivní práce. Dokázali jsme to. Vytvořili jsme umělecký amatérský soubor pracující a studující mládeže, který měl 400 členů. Díky morální a hospodářské podpoře ministerstva informací měl soubor možnost dostatečné přípravy a zúčastnil se Světového festivalu demokratické mládeže, kde zpíval, recitoval, tančil a hrál.

Slovanské i ostatní národy poslaly k nám především vyspělé profesionální soubory. Jsme hrdi na to, že jsme byli jediní, kteří postavili velký amatérský umělecký soubor. Obstál více než čestně.

Při uskutečňování této práce zdolali jsme nejednu překážku, včetně úkladů bývalého pana ministra Stránského. Čtrnáct dnů po tom, kdy list páně ministrův napsal, že SČM neexistuje, zkoušel náš krajský soubor ve Valdštynské zahradě a pan exministr se hodinu přesvědčoval z oken svého sídla, že SČM existuje — a jak! Dalekohled mu nakonec nestačil a tak poslal osobní sekretářku, kterou jsme ochotně informovali, jaký soubor to je a co všecko dělá.

Ovšem pro takové lidi, jako byl pan Stránský, jsme netvořili. Tvořili jsme pro ty, kteří po našem vystoupení přicházeli a chtěli od nás písně, které jsme zpívali, ba často i celý program. Bylo mezi nimi i hodně cizinců.

Měli jsme radost, že naše práce lidem něco dává. Byli ovšem i takoví, kteří hlídali každý náš pohyb, slabiku a tón, kteří čekali na každou chybičku, kterou uděláme. Těmto lidem — nebylo jich

na štěstí na Festivalu mnoho — uniklo to, co dobře viděla, slyšela a přijímala velká většina ostatních posluchačů. Unikla jim radost a nadšení mladých lidí z nového života, který prolínal prací celého souboru.

Pro takové lidi jsme tvořili, kteří jako my znali a na vlastní kůži poznali těžký život za první republiky a za protektorátu, kteří věří v to, co my, milují to, co my, kteří s námi společně uskutečňují novou životní krásu.

Za práci na Festivalu se nemusíme stydět. Během pěti neděl provedl soubor 13 velkých a přes padesát menších vystoupení. Který náš soubor tolikrát mluvil k lidem — a který jim říkal to, co my?

Festival skončil. Soubory se rozešly po své práci, do níž si odnášely sílu a krásu kolektivního tvoření.

V podzimních měsících uzavírali jsme STM 1947. Její vyvrcholení jsme 26. října spojili s Národní směnou v Lucerně. Toto spojení nebylo pro nás jen symbolické. Ti, kteří zde zpívali, recitovali, tančili a hráli, ve své každodenní práci v továrnách, na polích a ve školách plní poctivě své pracovní úkoly. A není náhodou, že zároveň s ukončením soutěže a Národní směny bylo v Lucerně vyhlášeno založení Kulturního kádru SČM. Kulturní kádr SČM je svazkem mladých kulturních pracovníků, vyrůstajících a žijících mezi pracujícími. A tvořících nejen pro ně, ale především s nimi!

Jeden z prvních úkolů pracovníků kulturního kádru bylo získat do soutěže 1000 souborů a 25 000 účastníků. Mnozí se nám posmívali, pochybovali, nevěřili. Pokládali nás za fantasy. A bylo i dost těch, kteří říkali: Ale k čemu to bude, nějaká soutěž tvořivosti? Dejte pokoj s recitováním a zpíváním! Dnes máme jiné starosti — závažné budovatelské a politické úkoly. Snažili jsme se přesvědčovat — a to ne vždy s úspěchem, že nedělitelnou součástí našeho života je hospodářství, politika i kultura, a že je nutné, abychom pomohli hlavně mladému člověku rozvinout i tvůrčí umělecké schopnosti.

Po zkušenostech z loňska jsme se pustili do nové soutěže. Rozšířili jsme ji i prohloubili. Zatím co loňského roku byla vypsána jen pro členy SČM a ROH, zúčastňuje se jí letos i mládež neorganizovaná od 10 do 28 let.

A přesto, že v době náboru do soutěže byl ministrem školství Stránský, přesto, že SČM byl napadán, přesto, že jsme pracovali s minimálním počtem sil a za těžkých hospodářských podmínek, podařilo se soustředit do soutěže ne 1000, ale 1500 souborů, ne

25 000, ale téměř 50 000 mladých lidí. To se nám podařilo ještě před únorovými událostmi. A proč? Proto, že ti, kteří soutěž připravovali, poctivě dřeli? Jistě! Taky. Ale především proto se soustředilo 50 000 mladých v kulturní práci, že v nich tvůrčí síla je! Bylo jenom třeba pomoci ji rozvinout. Není rozhodující, že velká část soutěžících neovládá ještě techniku projevu. Rozhodující je, s jakým poměrem k dnešnímu životu tvoří. A ten poměr je kladný a čistý.

Hovoří se často o novém člověku. Myslím, že ho již můžeme ukázat. Žijí mezi námi noví lidé. Setkal jsem se s nimi na příklad v Domažlicích. Bylo to o Národní směně vítězství. Chlapci a děvčata, kteří dopoledne pracovali na nádraží, přišli většinou bez oběda rovnou na okresní kolo soutěže. Zpívali a recitovali. Ale jak! Z těch jejich básniček a písní zrovna vane radost z práce, je v nich znát, s jakým elánem se rozmachují motykou, kladivem, jak radostně a silně dovedou zabořit do země pluh, jak pevně a jistě vedou spřežení nebo stroj. Ne, to není jen básnický obraz. To je pravda. A zrovna tak, jak přenášeli krásu a radost své práce do uměleckého projevu, tak přenášejí radost a krásu z uměleckého tvoření do své práce. Není jistě náhodou, že lidé, kteří vedou soubory, jsou pravidelně nejlepšími pracovníky ve svém zaměstnání. Nositelé průkopnického odznaku z pracovní soutěže jsou mezi prvními v soutěži tvořivosti. A chlapci a děvčata na Stavbě mládeže? Pracují 8 až 12 hodin denně, překonávají normy, a letos každý brigádník mimo pracovní soutěžení bude soutěžit i v kultuře.

A nejen na Stavbě a v Domažlicích jsou tihle noví lidé, najdete je u nás i jinde. Myslím, že už jich je dneska více než těch 50 000 ze soutěže. Poznáte je podle toho, jak pracují, jak žijí, jak zpívají. Všichni snad ještě nestaví dobře domy a železnice, všichni snad ještě nedovedou přesně stavět tón vedle tónu, ale v každém jejich pohybu, v každé jejich hláске je celé jejich srdce. A všimněte si dobře jejich očí. Září. A i když jsou unavené, jsou čisté jak oči dětí. Jsou to opravdu děti, tím, jak opravdově mají rádi i nenávidí. Nezáleží na tom, zda jim je patnáct, dvacet nebo sedmdesát let. Každý z nich může mít mnoho různých chyb. Ale všichni mají jednu společnou vlastnost: milují tento život, který pomáhají vytvářet, milují ty, kteří pracují s nimi. A z hloubi duše nenávidí to, co by tenhle život chtělo zničit. Dovedou dobře rozpoznat, co je dobré a co je špatné, neboť mají nejenom horká srdce, ale i chladné a jasné hlavy.

Myslím, že to, o čem jsem teď mluvil, úzce souvisí s novým

lidovým uměním. Úkolem soutěže tvořivosti je nejen rozvinout tvůrčí umělecké schopnosti, ale zároveň vychovávat duševně bohaté, ale i prosté, srdečné a statečné lidi. Uspořádáním soutěže dali jsme základ ke splnění tohoto úkolu a je především nutné, abychom ji dobře ukončili. Právě probíhá druhé kolo soutěže ve všech krajích Čech a Moravy. 16. až 19. května vyvrcholí reprodukční část soutěže v rámci Slovanské zemědělské výstavy. *Mistři, umělci, kulturní pracovníci a všichni, kterým záleží na tom, jací lidé nám rostou, přijďte se podívat, posoudit, ale přijďte si i pohovořit, dát své vědomosti a zkušenosti našim chlapcům a děvčátům. Nezůstanou vám to dlužni.*

Bude třeba vyřešit řadu úkolů.

Soubory pracují za nejtěžších podmínek. Zkoušejí v hospodách, v různých kumbálech a podobně. Málokde mají vlastní místnost. Bude nám trvat delší dobu, než se nám podaří vybudovat všude kulturní domy. Proto ihned musíme zajistit, aby v každém místě byla vyhrazena alespoň jedna místnost, kde by soubory mohly zdarma zkoušet. Je málo vhodného materiálu, jež soubory pro svou práci potřebují. Je nutné vydávat aspoň jednou za měsíc kulturně výchovný časopis, který bude přinášet především vhodný kulturní materiál: básně, písně, povídky, pásma, krátké divadelní hry.

Všem soutěžícím (nejen vítězům) bude nutno věnovat další péči. Pomáhat jim dále v práci. Nejdříve jednorázovým, později pravidelným školením. V soutěži nám vyrůstají stovky nadaných lidí. Bude třeba předělat a doplnit naše umělecké školy. Do dosavadních uměleckých škol nemůžeme nikoho posílat, nejen z nedostatku hospodářských prostředků, ale především proto, že by nám z nadaných mladých lidí vychovali více či méně dobré řemeslníky, ale nikoliv lidi-umělce. Nepodceňujeme technickou vyspělost, ale technika není základ. Je to prostředek.

Bude nutno vybudovat Lidovou uměleckou školu. Pracujeme již na tom, jak si tuto školu představujeme. Rádi přijmeme každou poctivou pomoc. Přes letní měsíce musíme zhodnotit a zpracovat literární, výtvarné a hudební práce. Z výtvarných prací uspořádáme několik výstav, literární práce a hudební skladby vydáme.

Projevuje se stále větší zájem mládeže o film. Kromě hotových amatérských snímků dostáváme v soutěži řadu filmových námětů, čerpajících přímo ze života mládeže. Vyplývá z toho nutnost, aby Svazu české mládeže byla svěřena samostatná výrobní skupina, natáčející výhradně dětské a mládežnické filmy. Svaz české mlá-

deže má nejlepší předpoklady k tomu, aby z této skupiny vytvořil důležitou složku v kulturní výchově naší mládeže a přivedl k filmové práci řadu mladých filmových pracovníků.

Považuji za nutné říci závěrem ještě toto: jednou se nám, členům Kulturního kádra SČM vytklo, že všechno staré zavrhuje. Zda prý vůbec uznáváme nějaké vzory? To je ovšem omyl. Nezavrhuje. Ostře kritisujeme. A hlavně to, co *dnes* vyrůstá špatného. A snažíme se říci, jak to udělat líp. A snažíme se sami to udělat. Neříkáme, že se nám to vždy podaří. A vzory máme. Erben, Čelakovský, Němcová, Neruda, Jirásek, Aleš, Mánes, Smetana, Janáček.

Naším vzorem jsou všichni ti, kteří již za první republiky se přimkli k pracujícím a zároveň s nimi, svou tvorbou a celým žitím bojovali za uskutečnění spravedlivého života. Julia Fučíka, S. K. Neumanna a Zdeňka Nejedlého nejen ctíme, ale máme nesmírně rádi. A dobře si pamatujeme, co říkali: Nebuďte pohodlní! Nepřejímejte bez promýšlení! Hledejte vlastní cesty! Jsme hrdi na to, že jsme vlastní cestu našli, promyslili a že již po ní jdeme. Jsme hrdi na to, že žádný stát lidové demokracie nepořádal v takovém rozsahu kulturní soutěž pro mládež jako my.

Dokončíme soutěž tvořivosti mládeže 1948. Připravíme Národní soutěž tvořivosti, které se zúčastní nejen mládež, ale v které dáme možnost rozvinout tvůrčí kulturní schopnosti všem našim lidem bez rozdílu věku. První rok soutěžily sta, druhý tisíce, třetí desettisíce a příští rok to budou statisíce. I tento úkol splníme. Ne pro to číslo, ale pro radost z práce, pro radost z tvoření. Dnes nehledáme již lidovou kulturu. Dnes ji budujeme. Pro člověka.

Jožka Šarševá

Naše taneční umění se počalo rozvíjet po první světové válce, ale rostlo bez solidních základů, napodobovalo klasické formy nebo navazovalo na cizí neorganicky vymyšlené směry. Nemohlo proto najít cestu k živému člověku a tím méně k širokým lidovým vrstvám.

Lidová tvořivost odumírala pod tlakem postupující industrialisace. Unavený a podvyživený tovární lid se nenechával snadno ošidit nabízenou lacinou zábavou, která nekladla nároky na jeho tvůrčí sílu.

A propast rostla.

Bylo zde již povolanejšími řečeno jaké jsou úkoly umění v na-

ší lidové demokracii. A já mohu s velkou radostí konstatovat, že tanec, který dosud pokulhával za ostatními obory umění, má na této nové cestě vyhlídky snad nejpříznivější. Do jeho okruhu bude možné snad nejsnadněji strhnout široké vrstvy lidu k přímé účasti na radostné tvůrčí umělecké činnosti. Neboť životní radost našich předků krystalisovaná v tancích, zpěvech a zvycích nezmižela docela. Jsou i v Čechách ještě pamětníci a na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku je lidová tvořivost ještě živá.

A tady je základ, z kterého bude naše taneční umění vycházet, aby rostlo organicky a v porozumění s lidem a pro něj.

Za okupace mnoho nám pomáhala národní píseň a po osvobození ozývala se stále častěji. Tančící Rudá armáda a styk s tančící mládeží celého světa, zvláště s mládeží slovanských národů vyvolal živou touhu také zatančit si v rytmu — tepu našeho národního života. Ale my v Čechách jsme zjistili, že to nedovedeme. A přece věřím, že se znovu roztančíme v obkročáku, furiantu, cibulince, šmikurandě, tetce a hacafourku a rejdovače a jak se všechny tance našich pradědečků jmenovaly, ale že je naplníme svým životem a budovatelským optimismem.

V mé víře mne utvrzují kromě živelné touhy, kterou kolem sebe vidím, především zkušenosti, které jsem získala u národů bratrské Jugoslaviie.

Tančí tam staří i mladí. Lid tvořil po staletí své poroby a tvořil i za poslední války. Partyzánské písně a kola opěvují hrdiny odboje i hory, které partyzány chránily. Partyzánská lidová tvorba měla nesmírný význam v boji o svobodu.

Vláda Jugoslaviie dobře zhodnotila tvůrčí sílu lidu, kterou nic nezdolalo, a organizuje, usměrňuje ji. I z nejztracenějších horských sel volá zpěváky a tanečníky na okrskové festivaly, dává jim soutěžit v nejhezčí a nejčistší formě tance, vítěze posílá do soutěží zemských, aby pak odtud ti nejlepší se ukázali svému Titovi, Bělehradu, Moskvě, Praze, Sofii atd. Tento zájem o nejkrásnější tance a zpěvy sdružuje celý národ a má veliký národně politický význam.

Je těžko si odmyslet od jejich budovatelské práce tuto radostnou službu životu — lidový tanec a zpěv. Je tomu tak i v SSSR i v Bulharsku atd. Zaváděná industrialisace v době, kdy národ již zná hodnoty své lidové kultury, tuto nezničí, naopak ona se stává nejen důležitou složkou, ale i naplněním lidské touhy po kráse.

Jako první dojem poválečné Jugoslaviie zůstal mi pohled na kolo

vojáků v plné zbroji tančících v záru červencového poledne. Viděla jsem, jak je samozřejmé, že v továrnách, lomech, na polích, o brigádách ani nemluvě, při práci, která právě nevyžaduje celé rozumovosti, se zpívá, že při obědě, večeři se chvíle oddechu naplňuje písní a tancem a jak mladí mámi na starých mistrech lidové tvorby jejich vzpomínky.

V Luzaropolji v Makedonii v kuchyni Kooperativy bývalo v poledne i večer přeplněno, když tam vařil starý bojovník — komita. Všude v každé dědině ovšem věří, že jejich kola a jejich písně jsou nejkrásnější.

Chlapi jako hory, tanečníci mečových tanců — Rusalijci — se stávají úplně malými dětmi, když se ptají, myslíme-li, že při příštích soutěžích jejich tance zvítězí. Staré i mladé naplňuje touha reprezentovat v druhých státech svou zem, udivit všechny lidi a přesvědčit je, že jejich tance jsou nad všechny tance světa a takto proslavit Jugoslaviie.

Umělecké sbory lidových republik, které zpracovávají prvky lidové tvorby, jsou miláčkem širokých mas a jejich pýchou. Když se u nás ukázala zdravá touha po tanečním projevu, tu ministr Kopecký, který zná tuto potřebu naší mládeže a národa, rozhodl účinně pomáhat tanečním skupinám všech krajů republiky. A nyní nám také založil Československý sbor národního tance, abychom se i my krystalisovanou formou lidové tvorby mohli postavit po bok sborům ostatních slovanských národů, abychom nestáli jako chudí příbuzní u bohatých našich slovanských bratří. Tento sbor má být ukazatelem cesty ke skutečnému projevu lidové tvůrčí síly, aby se nedošlo k nějakému museálnímu folkloru. Konečně se může od diletantských pokusů přejít ke skutečné umělecké tvorbě. Založení Československého sboru národního tance je mezníkem v historii našeho tance.

Dnes jsou dány předpoklady k tomu, aby se náš tanec, který byl dosud při výčtu odvětví umělecké tvorby jen zřídka uváděn, zařadil jako rovnocenný a doufám, že nadto, s využitím příznivých okolností, o kterých jsem se zmínila, splní první mezi všemi úkol, aby se stal uměním vsutku lidovým. Jistě mu všichni popřejete šťastnou cestu!

Jan Štern

Mám zde promluvit na mohutném shromáždění dělníků kultury nejen jako začínající kulturní pracovník, ale jako jeden z tisíců, kteří převezmou za nevelkou řadu let osud československé kultury

do svých rukou. Budu zde mluvit za ty, jimž se otevírají široká vrata tvůrčí svobody, pakliže tím rozumíme možnost vykonat pro lidi maximum na svém pracovním poli.

Budu zde mluvit za mladé dělníky kultury. Když říkám mladé, nemyslím tím jen generaci. Stavět generaci proti generaci bylo by stejným nesmyslem, jako stavět stav proti stavu, město proti venkovu, rasu proti rase. Generační problémy existovaly jen pro měšťáckou společnost, kde bylo množství podobných hrází mezi lidmi. My nechceme revoltovat proti našim pokrokovým učitelům a otcům, budeme však bojovat proti všem, kdož by ještě chtěli izolovat kulturu od politiky a hospodářství, kdož by ji chtěli izolovat od života mas. Kultura — praví manifest dělníků a studentů — to jsou turbíny a básně, to je veškerá příroda, podmaněná a přetvořená člověkem. Čím širší bude základna naší práce, tím košatější bude koruna výsledků.

Budeme bojovat proti všem, kdož by chtěli třeba i levou frází zakrýt svou pohodlnost nebo nemožnost zařadit se do tohoto dynamického dění, které se odehrává v politické a hospodářské podstatě národa. Jsou lidé, kteří sedí na vavřínech svých minulých skutečných nebo méně skutečných zásluh a nejraději by z nich žili jako rentiéři. Kultura však není renta, a jak říká Erenburg — nelze ji zavřít do nedobytné pokladny.

Když padl poslední výstřel v květnu 1945 na pražských ulicích, vylezla ze sklepů řada podobných rentiérů, ozdobených kokardou a sršicích bojovností. Dnes se pak bude hlásit ke slovu i řada rentiérů kultury, ozdobených kokardou pravověrnosti a sršicích bojovností ve směru nejmenšího odporu. Těm pak my mladí říkáme: do budoucnosti se nevstupuje ani přihláškou, ani peticí. Do budoucnosti se vstupuje tvorbou, reálným zápasem a vývoj odkopne každého, kdo v sobě ponese balast přetvářky, chytračení a sobeckých ambicí. Neboť taková je logika revoluční doby.

Hovořilo se o sjezdu mladých spisovatelů na Dobříši, a myslím, že ne vždy správně byla chápána ideová jednotu, vyjádřená bezvýhradným přiznáním k socialismu i ke všem důsledkům, které z toho vyplývají pro kulturní pracovníky. Fakt, že mladí vystupují společně jako pracovní kolektiv, nemá základnu věkovou nebo generační; má základnu ideovou. Poznali jsme, že ideologie socialismu je ideologií našeho mládí, které po zkušenostech s fašismem došlo k zralému rozhodnutí změnit svět, žít lépe a čistěji. Věčný elán mladých našel konečně přirozenou formu, do níž se mohl vlít. Nesešli jsme se tam na společné základně jen lidé mladí věkem,

ale většinou lidé mladí přesvědčením a odhodláním. Proto pro nás neexistují hráze věkové, ale hráze ideové, hráze principů života, v nichž nechceme znát kompromisů. Postavili jsme si závazky. A postavíme si je i zde. Kdo je naplní, bude milován svým národem, bude žít. Kdo zradí, půjde k čertu. Třetí možnosti není.

My mladí vědci i umělci máme několik ctižádostí. Chceme dosáhnout, aby věda a umění přestaly být jen teorií života. K tomu je třeba, aby se mladým vědcům a umělcům dostalo dobré ideové přípravy. Kde je jasná páteř ideová, tam je cílevědomost pracovní a páteř mravní.

Dále: je třeba, abychom vytvořili technické předpoklady pro vědce a umělce, aby mohli svou práci přiblížit praxi. Sbližování mezi technickým učením a průmyslem, zkušební praxe mladých vědců v závodech, to je již plánováno. Je však třeba dát i mladým umělcům, zvláště pak literátům a výtvarníkům, možnost poznat život v továrnách, na vesnici, v pohraničí, aby tematika jejich děl mohla odpovídat sociální zakázce. Umožněte v ještě větší míře pracovní zájezdy do ciziny, zvláště pak do SSSR a slovanských zemí. Talent, říká Čechov, toť znalost života. A my se proto chceme učit, učit a učit.

Třetí naší ctižádostí je naučit se pracovat plánovitě a kolektivně. Proto na příklad na dobříšském sjezdu mladých spisovatelů byly rozdrčeny a zrušeny skupiny a skupinky, a živelně vznikl kolektiv mladých, který chce spolupracovat a potřebuje pro to pochopení a podmínky. Chceme úzce spolupracovat se SČM; navázali jsme již těsnou spolupráci s filmem (vytvoření samostatné filmové skupiny) a soustředíme se kolem časopisu, v jehož redakci budou mladí kulturní pracovníci. Za to, že nám bude umožněno vytvořit literárně vědecký měsíčník a za vytvoření filmové skupiny mladých, děkujeme především ministru Václavu Kopeckému, který pro naše snahy projevil tak vzácné pochopení. Avšak podpora, již se nám prostřednictvím ministra Kopeckého dostává vlastně z rukou pracujícího lidu, nás zavazuje. Zavazuje nás k usilovné práci a k střežení ideové čistoty. Naše kolektivní činnost neznamená toleranci k teoriím a názorům sobeckého individualismu. Formalismus, zobecňování osobních neurasthenických nálad, nechuť k závazkům, pohrdání lidem, to vše nenajde v našem středu místa a zdravé jádro mladých takové zjevy bude přísně potírat i ve vlastních řadách.

Nechceme být jen předvojem ideovým a pracovním, chceme být těž předvojem charakterovým. Odmítáme teorie, že umělec a

občan jsou dvě různé osobnosti. Pošleme k čertu talenty, které budou ve svém osobním životě bezpáteřníky, chameleony, sobci. My mladí věkem, ale především ideou a odhodláním, odmítáme všechny formy měšťáckého sobectví. Odmítáme sobectví, jež se kryje pod etiketou experimentu nebo nonkonformismu. Největším experimentem dneška je učinit z vědy a umění záležitost milionů a nikoliv jenom laboratorní činnost, mající cíl sama v sobě. I ta nejabstraktnější věda — matematika — potřebuje stálého kontaktu s technickou praxí, aby nezaběhla do samoučelného formalismu. Natož pak umění.

Právě tak se díváme na nonkonformismus. Největším nonkonformismem bude právě překonat předsudek, že umění musí být vždy nekonformní, že je nějakým výlučným šamanismem, že nemá sociálních závazků. Proti maximalismu individualistů, kteří sice od přítomnosti, společnosti a socialismu chtějí maximum obdržet, ale minimum dát, stavíme svůj maximalismus mládí, jež chce být vždy tam, kde je zápas nejprudší a úkol nejtěžší. A tímto dobříšským válečným pokřikem zdravím náš sjezd.

„Chraňte mládí,“ volá Gorkij, „chraňte mládí, které má čtyři společné rysy s kolektivem komuny: radost z práce, vůli obětovat se, odříkání se výsad, hrdost na lidství.“

Chraňte pramen mladosti v sobě, v národě, v republice, a pak vytvoříme kulturu bohatou jako život, pak vychováme člověka, který rozdrtí svět divochů, křepčících svůj válečný tanec kolem zlatého prestolu kontrarevoluce.

Škpt. SNB František Turnovec

Také příslušníci SNB se hlásí do velké rodiny konsumentů a tvůrců národní kultury. SNB už jasně prokázal, že nemá nic společného se starým pojetím bezpečnosti, která stavěla její členy do zneuctvující úlohy hlídačů pokrokových snah pracujícího lidu rukou i ducha.

Jak farizejské je poučování o svobodě a demokracii od těch, kteří ještě dnes používají svých bezpečnostních sborů proti lidu, kteří se pracujícího lidu a kulturních pracovníků bojí. Náš SNB už ví, kde je jeho místo v společenském dění; ví, že to jsou jen pracující rukou a ducha, kdož vytvářejí všechny kladné hodnoty hmotné i duchovní. Ví to zásluhou lidově demokratického řádu, zásluhou své osvětově politické výchovy. Té výchovy, která byla trnem v oku reakčním činitelům předúnorového parlamentu a

kteří byla jejich zásluhou v SNB likvidována. Doporučujeme-li dnes my, kdož jsme s osvětově politickou výchovou v SNB začínali, její znovuzavedení, věříme, že náš návrh bude přijat. Potřebujeme tuto výchovu nejen v armádě, ve Svazu brannosti, Sokole, ale především v SNB, v nástroji lidově demokratické vnitřní národní bezpečnosti. Skutečnost, že koncem měsíce nám odevzdají dělníci Leteckých závodů v Jinonicích dar, tři automobily Aero Minor, na který odpracovali dobrovolně stovky hodin po své práci, je jasným svědectvím toho, že žijeme v nové době. Kde, kromě Sovětského svazu a zemí lidové demokracie, je takovýto čin možný? Úkol, který před nás položil ministr vnitra V. Nosek, stát se nejen ostrým nástrojem vůle lidu, ale sborem lidem milovaným, se naplňuje.

My, příslušníci SNB, věříme, že vy, mistři a dělníci české a slovenské kultury, pomůžete střežit, upevňovat a rozvíjet naši vnitřní národní bezpečnost, bezpečnost, která je v přímém vztahu k národní kultuře. Náš boj proti hospodářskému a politickému šmelinářství musí být doplněn vaším bojem proti šmelinářství kulturnímu. Proti všem těm kořistníkům fašismu, kteří u nás dosud vegetují a kteří jsou především skryti ve staré, odumírající kultuře měšťácké. Maloměšťácké opatrnickví, duševní lenost, kulturní malodušnost, nihilismus, chytrácké pálení svíček pánu bohu a čertu současně a jiné špatnosti kapitalistické epochy musí být odstraněny. To je váš úkol. Básník a umělec musí zůstat bojovníkem. Bojovníkem za „zítrky, které zpívají“, za zítrky, které se blíží. Mistři a dělníci naší kultury, zpívejte nám o hrdinství tohoto boje, hrdinství budování socialismu, brigád dělníků, zemědělců, vojáků, příslušníků SNB; ukazujte nám lidi, kteří se zbavují pověr a předsudků, lidi čisté a statečné a moudré, lidi, kteří nejsou z papíru, ale ze života. Jste inženýry lidských duší, máte ten nejdůležitější úkol a nemůžete proto tvořit bez vědomí kázně a odpovědnosti, nesmíte vyrábět duchovní zmetky a nedochůdčata. Ministr Nejedlý vám ukázal jasně cestu, kterou je třeba jít. Věříme, že tento veliký, i když dosud ne plně ukázněný parlament československé kultury splní to, co od něj požadujeme. Že z každého řádku, verše, obrazu, filmu, sochy, melodie, z vědeckých pracoven, divadel, škol bude znít jasná a srozumitelná řeč socialistického zítřka.

Této vaší práci zdar a čest!

Boleslav Vomáčka

Vážení přátelé, soudruzi a soudružky!

V tomto sále Lucerny sešli jsme se před 3 lety na večeru kulturních pracovníků, ve kterém ministr školství Dr Zdeněk Nejedlý a ministr informací Václav Kopecký pronesli velký programový projev na thema „Za lidovou a národní kulturu“. Byl to velmi prozřetelný čin těchto vedoucích osobností našeho kulturního života, který měl za účel osvětliti novou kulturní situaci a nové její potřeby a usnadniti orientaci tvůrčích umělců při hledání nových cest v novém kulturním lidově demokratickém prostředí. Pamatuji se, jak profesor Dr Zdeněk Nejedlý vyústil svoji znamenitě argumentovanou řeč v heslo: „Dnes každý kulturní pracovník musí vědět, na kterém místě má stát.“ Myslil tím zajiště, že má stát na straně lidu, na straně pokrokové levice, za vládou Klementa Gottwalda, politicky a umělecky na půdě nejlepších národních tradic.

Pro mnohé kulturní pracovníky byla tato výzva, po zkušenostech války a po jejím výsledku, samozřejmostí a postavili se hned na toto správné místo. Ne všichni. Mnozí byli tak zakotveni v minulém způsobu myšlení a tak zaujati výsledky své tvorby ve svých uzavřených studovnách a pracovištích, že ani hned nepochopili potřebu, aby se vyrovnali s problémy a úkoly nové převratné doby. Nebyl to radostný pohled na to, jak se v nastávajících měsících a letech po květnové revoluci mnozí kulturní pracovníci chovali a na jaké scestí zaváděli kulturu zatvrzelostí svých, dobou již překonaných názorů a předsudků. Vrátili se po okupaci k pracovnímu stolku, jako by nebylo hrůz války a zkušeností z koncentračních táborů a jako by nebylo otrěsného důkazu vítězných tvůrčích sil sovětského lidu, vedeného novým světovým názorem. Někteří dokonce se pokusili i o to, aby ve spojení s politickými rozvratníky vrátili kulturní vývoj do starých kolejí. Bohužel, nacházeli v tom pomoc v naší odborné kritice, která v těchto dobách svoji odbornost neosvědčila a nestačila na nově dané velké úkoly. Ustrnula na formalistické estetice, prozkoumávající umělecké dílo jako zjev sám o sobě, a místo aby tvůrčí umělce vedla a ukazovala jim nové cesty k novému rozmachu tvůrčích sil v duchu lidovém a socialisujícím, přitakávala a posluhovala tendencím a směrům, které vývojem jsou určeny k rozhodné změně.

Platí to zejména též o naší moderní hudbě, která vedena formalistickými principy zabředla do tak zvané „čisté hudby“ způsobem,

který je bez vztahu k životu a odcizuje se životnímu dění. Touha po vnější originalitě vedla k zapírání vzorů naší nejlepší hudební tradice a k napodobování vzorů cizích, nesprávně chápaná snaha po pokroku vedla k násobení akumulací výrazových prostředků až do nesrozumitelnosti a bezcitnosti, dostávala se čím dál tím více do rozporu s reálnými skutečnostmi života, jsouc nevěšimavá k volání doby. Ovládla svým formalistickým a neživotným názorem hudební tvorbu tak, že dokonce na ty tvůrčí umělce, kteří rozpoznali a vycítili vzniklé tak protiklady a kteří hledali a nacházeli svoji cestu v duchu národních tradic, pohlížela téměř jako na zpátečníky a zrádce pokroku. A i zde hudební kritika selhala a nekonala správně svoji funkci analytika a posuzovatele hudebních děl v průsečíku světového dění. Ještě ve vrcholném údobí únorové krise místo aby volala „Pozor, soudobá hudbo!“ aplaudovala jí své „bravo“, netušíc, že nastává i pro tento kulturní úsek doba velké změny.

Vítězné překonání únorové vládní krise lidem Klementa Gottwalda vrhlo ostré světlo i na tento problém a přispěje patrně k tomu, že tato životu odcizená kvantita modernismu se přemění v novou kvalitu, kvalitu v duchu naší národní lidové revoluce a v duchu našich nejkrásnějších národních tradic. Nebudíž mi zazlíváno, že ve stručném rozboru naší moderní hudby vytýkám jen její stinné stránky. Mám za to, že je třeba v nastávajícím ozdravovacím procesu naší národní kultury právě poukázat na ty zjevy, které zdravému vývoji mohly by státi v cestě anebo tento vývoj zpomalovati. Oprávnění k tomu čerpám z dlouholetého pozorování našeho hudebního života a z každodenního styku s rozmanitými vrstvami lidu ve své sociální praxi. Bylo by chybou stavěti se k této krizi moderní české hudby se škodolibou radostí. Naopak tato moderna, ve které je mnoho krásné snahy a talentu, může pocífovati sama radost z toho, že tato velká doba láme bludný kruh, ve kterém se octla, a otevírá jí cestu k novému vývoji.

Jaká je cesta, která vede z tohoto bludného kruhu? Myslím, že nejprve je třeba překonávati pýchu, pocházející z vydobytých tvůrčích i společenských posic a na své vlastní tvůrčí podstatě provésti analytický řez, který by ukázal, co je v kom vskutku pravdivého, lidského, rodného. Není to procedura lehká. Zde nestačí jen studium partitur. Snad je třeba na čas i ve tvůrčí práci ustát. Takové zjevy byly i u velkých, dnes klasických Mistrů, v dobách jejich tvůrčí krise. Je třeba poctivě se prokousat k pravé národní tradici, ke zkušenostnímu prozkoumání člověka, lidu, světa. Pře-

devším pak je nutno osvojit si jako základ myšlení *novou ideologii*, založenou na poznání vědeckého socialismu a nového světového názoru Marx-Lenin-stalinského, neboť tato ideologie usnadní hledání nové cesty směrem k *lidové a socialisující tvůrčí aktivitě*. Je třeba, jak to žádal profesor Dr Zdeněk Nejedlý před třemi lety, aby i moderní tvůrce uvědoměle se postavil na stranu pokrokové levice, do předních řad obrozené jednotné Národní fronty a novou funkční povahou své tvorby se zapojil do budovatelského programu vlády Klementa Gottwalda. To vše teprve dodá umělci odvahu, tvůrčí jistotu, radost z práce, to mu umožní, aby se zdarem překonal tvůrčí krizi, to převede ho bez dlouhého hledání a bloudění do zdravého proudu české kultury.

Resoluční návrhy a pozdravy

**RESOLUCE KULTURNÍCH PRACOVNÍKŮ
DVANÁCTI OKRESŮ OLOMOUCKÉHO KRAJE**

Pozdravujeme první Sjezd národní kultury jako manifestační projev významu, který je přikládán všem, kdo jakkoliv spoluvytvářejí náš kulturní život.

Stavíme se plně za program vlády Klementa Gottwalda, uvědomující si, jaké nové a dalekosáhlé úkoly vyplývají pro nás z nových podmínek změněné společenské struktury, zejména pokud jde o zlidovění obsahu i rozsahu vši kulturní práce. Slibujeme, že pokud je na nás, věnujeme všechny své síly, abychom přispěli k uskutečnění těchto úkolů.

Zvláště však považujeme za svou povinnost zdůraznit při této příležitosti význam, který po našem soudu přísluší krajskému zřízení jako nezbytné základně pro uskutečnění započatého socialistického procesu. V realizaci krajského zřízení spatřujeme zároveň velké zadostiučinění pro dlouholeté programové usilování předsedy vlády, který nepřestal klást důraz na správnou decentralisaci se všemi jejími důsledky, ať jde o její zlidovění, to znamená skutečné zdemokratisování lidové správy, či o vytváření nových možností kulturního vývoje.

Proto vítáme také v této nové, důsledně regionálně zaměřené politice odvrát od dosavadního centralismu, jehož neblahé důsledky jsme tak těžce pocítovali právě na poli kulturním. Očekáváme proto, že se nám dostane plné podpory ve všem snažení, o vytváření co nejpočetnějších kulturních středisk v přesvědčení, že jedině v takových podmínkách se budou moci podílet na kulturním dění všechny vrstvy národa. Předpokladem však je, že bude bedlivě a soustavně přihlíženo ke všem krajeovým potřebám a zejména k jejich zvláštnostem a odlišnostem tak, aby nově budovaná nebo dotvořovaná střediska mohla plnit své specifické úkoly krajeové.

Nedosáhli bychom těchto cílů, kdyby nebylo odpovědně pečováno v souhlase s hospodářským plánováním také o hospodářské podmínky kulturního života i kulturních pracovníků v jednotlivých krajích, neboť jen za tohoto předpokladu je splnitelné kulturní plánování krajové ve školství, divadelnictví, hudbě, výtvarnictví, filmu, rozhlasu, knižní produkci, periodickém tisku, lidových výchově atd.

Zvláště pak považujeme za svou povinnost upozornit na závazky, které nám po kulturní stránce ukládá naše pohraničí. Zde bude zejména nutno pracovat k tomu, aby dosud různorodé populační složky srůstaly ve stejnorodý celek nedělitelné součásti národní společnosti.

Konečně varujeme před ochuzováním krajů odvážením vzácných a dlouhou tradicí posvěcených sbírek a knihoven, v nichž se obráží mnohdy staletá historie krajů.

V tomto duchu pozdravujeme tento sjezd, o němž věříme, že znamená začátek nové etapy v dějinách naší národní kultury.

PŘEDSEDNICTVO SJEZDU NÁRODNÍ KULTURY V PRAZE

Pěvecká obec československá i Ústřední filharmonická jednota pozdravují Sjezd národní kultury.

Obě tyto celonárodní organizace se staví plně do služeb lidu a budou usilovat o to, aby svým hudebním uměním posilovaly budovatelské zaměření a pozitivní postoj všeho pracujícího lidu naší vlasti. O jejich upřímné snaze svědčí nedávná, přímo manifestační účast předních pěveckých těles na večeru brigád a protiplánu v tomto sále. Předseda ÚRO, Ant. Zápotocký, pravil tehdy ve svém projevu: „Po prvé v historii přišly naše pěvecké sbory v takovém množství k dělníkům.“ — Tedy toto bude cesta, kterou půjdeme my, členové Pěvecké obce československé i Ústřední filharmonické jednoty, v budoucnu.

Pěvci sami činí pak apel na naše básníky a hudební skladatele, aby vytvořili novou, budovatelskou a socialistickou literaturu sborového zpěvu. Stanou se pak nejoddanějšími a nejnadšenějšími tlumočníky této nové sborové tvorby.

Za POČ:

J. Stanislav, Václav Havlíček

Za ÚFJ:

J. Stanislav

SJEZD NÁRODNÍ KULTURY PRAHA - LUCERNA

Pěvecký sbor českých učitelů, shromážděný na své pravidelné pracovní zkoušce v Pardubicích, zdraví váš sjezd. Přihlašuje se plně ke spolupráci při šíření hudební kultury v řadách pracujícího lidu naší republiky i bratrských národů slovanských.

Sbormistr Dr Josef Plavec

Starosta Jan Klímeš

Tajemník Ladislav Peřina

PŘEDSEDNICTVO SJEZDU NÁRODNÍ KULTURY, PRAHA, LUCERNA

Jsa jinak zadán, nemohu býti mezi vámi. Proto alespoň touto cestou tlumočím vám svou upřímnou zdravici s přáním, aby sjezd se stal požehnáním pro náš duchovní a kulturní život v době, kdy demokracie lidová připravuje se k rozvíjení v demokracii socialistickou.

Bohumil Laušman, náměstek předsedy vlády

Dary

AŤ ŽIJE PROTIPLÁN!

Takový byl název kulturního večera ve velkém sále Lucerny 7. dubna 1948. Proč právě takový název pro kulturní večer, kde se zpívalo, recitovalo, tančilo? Jaké bylo poslání programu večera, jaké bylo obecnstvo a kdo byl účinkujícím?

Večer „Ať žije protiplán“ se konal v první den plenárního zasedání Ústřední rady odborů a dva dny před zahájením Sjezdu národní kultury. Byl příspěvkem Revolučního odborového hnutí tomuto sjezdu, slovem i činem k jeho diskusi.

Organisovaly jej závodní kluby ROH a komise pracovních brigád. Brigády jsou uhelné, zemědělské, strojní, lesní a jiné. Zaplňují účinně mezery v nedostatku pracovních sil všude, kde takové mezery vznikají a vzniknou. Od května 1945, kdy se zrodilo hnutí brigád dobrovolných pracovníků, jsou ve stavu stále mobilisace. Loni uzavřely závody a města pracovní družbu s vesnicemi a doly a hnutí začalo býti lépe a pevněji organisováno. V celém vývoji mělo své přednosti i nedostatky, ale kladné prvky převažovaly. Vyrostla v něm řada schopných a uvědomělých organisátorů, kteří nedali na pomluvy a výsměch reakce. V prvním roce dvouletky zasáhly na některých úsecích zvláště účinně.

Závodní kluby ROH, které má u nás více než 1500 závodů, mají blízko k brigádám a spolupracují s nimi od začátku. Jejich orchestry, pěvecké, divadelní a recitační kroužky jezdily s nimi i za nimi. Večery v pražské Lucerně, jako „Stavíme republiku“, „Ať žije brigáda“, byly vždy společným dostaveníčkem před novou cestou s velkými úkoly. „Ať žije protiplán“ je třetí v řadě. Protiplán roste ze stejných kořenů jako hnutí brigád. Z pracovního nadšení

splnit a překonat plán, z vůle organisovat práci novým způsobem.

Program večera měl hlavní těžiště v písni lidové, národní i umělé. Písňe rostly a rostou z lidu podobně jako brigády a protiplány a vše, co si lid zamane. Jsou zpívány velikými sbory, nejlepšími, jaké má Praha. Zpívali Pražští učitelé, učitelky, Typografia, Hlahol a Křížkovský. Z Trnavy přijel nejlepší slovenský sbor „Bradlan“. K nim se přidal sbor mládeže Perun, horničtí učňové ze Sokolova, skupina KOVO z ČKD. Pořad dovršily sbory jugoslávských učňů, bulharských studentů a pražský sbor ruských písní a tanců.

Na 800 účinkujících se střídalo na dvou podííh Lucerny, vyprodané, přeplněné brigádníky a účastníky plenární schůze ÚRO.

Písňemi večera byly Bendlův sbor „Svoji k svému“, Kuncova-Bezručova „Ostrava“ i dnešní píseň uhelných brigád, Smetanova „Rolnická“ a Bendlova „Žnecká“, Vrbova „Dožínková“ a řada národních písní českých, moravských, slovenské písně o lidech, horách, řekách, lesích slovenské krajiny. Také písně „Práci čest“ a „Slobody deň“ s tóny, volajícími lid, jako vysílač Banská Bystrica v historických dnech.

Do proudu melodií písní recitovala Božena Půlpánová Jana Nerudy Romanci o roku 1848.

Skupina mládeže KOVO a ČKD přednesla Sládkovy úsečné sloky básně Je proti nám, kdo nejde s námi. Hudební pořad měly na starosti hudby SNB a pražských elektrikářů.

Mezi brigádníky nastoupili vedoucí nejlepších brigád pražských závodů a předměstí. Vlajky republiky, ROH a standarty Bojovníků práce. V čele pochodovaly dvě první, pomalu historické brigády z roku 1945: zemědělská z továrny VDO, dnes věleněné do národního podniku Křížík a uhelná z EP hlavního města Prahy. Promluvil k nim náměstek předsedy vlády Ant. Zápotocký, ministři Zd. Fierlinger a J. Ďuriš. Ke slovům uznání se družila slova o příštích úkolech. Největší odměnou brigádníkům byl však okamžik, kdy předseda sociální demokracie Zd. Fierlinger přivítal námět s. Ant. Zápotockého z plenární schůze ÚRO o jednotném 1. máji a o jednotné kandidátce do voleb a kdy si soudružsky stiskli ruce. Brigádnická Lucerna pozdravila tento akt upřímným a hromovým jásosem.

Program zakončili horničtí učňové hornickými písněmi, učňové jugoslávští písněmi o Titovi a srbským kolem, Perun polskou partyzánskou, bulharští studenti svými písněmi a národními tanci a sbor Československo-sovětského přátelství ukázkami ruských tanců. Dvěma bojovnými písněmi uzavřel program slovenský

Bradlan. Nadšené uvítání Slováků, Jugoslávců a Bulharů ukázalo pocity obecenstva a jejich vystoupení se stalo vyvrcholením večera.

Večer byl nadšenou přihláškou pracujících ke splnění dvouletky do 28. října, k protiplánování v závodech a nepřetržitosti hnutí pracovních brigád. Byl současně ukázněnou manifestací lidové kulturní tvořivosti. Tradiční sbory Pěvecké obce československé vystoupily po boku mladých pěveckých skupin ROH a SČM s radostným elánem.

Byl to důstojný předvečer Sjezdu národní kultury.

Pěvci, divadelníci, hudebníci splnili také tímto večerem první úkol svého akčního pracovního programu pro rok 1948. Dalším úkolem jejich je oslava stoletého výročí premiéry Tylových Kutnohorských havířů 24. dubna. Případá na sobotu a všichni ochotníci nastupují v tento den na pracovní brigádu, aby tak oslavili výročí významného sociálního díla. A hrát, zpívat a recitovat budou opět v předvečer jednotného 1. máje a ve výročí slavných dnů květnového povstání. Pracovních úkolů lidové kulturní tvořivosti je mnoho, ale přistupují k nim jednotně a zvládnou je jistě tak dobře jako program večera „Ať žije protiplán!“.

František Kubr

FILMOVÝ POMNÍK HRDINNÉ SOVĚTSKÉ DÍVCE

Mladička sovětská občanka Zoja Kosmodemjanská byla za své neohrožené hrdinství a skvělé občanské ctnosti posmrtně vyznamenána řádem Hrdiny Sovětského svazu. Režisér Lev Arnštam a skupina jeho spolupracovníků postavili — lze-li tak říci — Zoje filmový pomník. Snímek „Zoja“, poctěný Stalinovou cenou, byl u nás promítán po první na loňském světovém festivalu mládeže. A již tenkrát chytil za srdce každého jedince z pestrého mezinárodního obecenstva, které mu přihlíželo často bez dechu, často propukajíc v potlesk. Mladí lidé všech ras a národů, lidé ze všech koutů světa porozuměli hlasu filmu a porozuměli také odkazu Zoji, mladičké členky moskevského Komsomolu, hrdinné partyzánky a mstitelky bestialních velkogermánských zvěrstev, nehynoucího vzoru zářivých vlastností a výkvetu uvědomění sovětského člověka.

Film „Zoja“ je novým přesvědčivým důkazem o avantgardnosti sovětského filmového umění, avantgardnosti v pravém slova

smyslu, která ukazuje cestu všem pokrokovým filmařům na světě, avantgardnosti obsahu, před nímž všechny jiné, hlavně formální výboje, zůstávají daleko pozadu jako neužitečně bledničkové. Scenáristé Arnštam a Čirkov zarámovali běh mladého Zojina života do jejích posledních chvil, kdy se jí v mučednickém bezvědomí rozvíjí souvislá vzpomínka na všechno, co prožila. Byl to bohatý, plný a krásný život! Narozena ve dnech, kdy všechn sovětský lid truchlil nad smrtí Leninovou, stala se Zoja symbolem nástupu vítězného sovětského mládí, které ani nejkrušší muka a oprátka nacistického kata nemohly zlomit v obětavém vlastenectví a nemsmlouvavé nenávisti proti silám tmy a hrůzy. Od prvních dětských krůčků, přes školní léta, v nichž ji zastihl vpád běsnících germánských plenitelů, jde Zoja čistým vývojem dívky, rostoucí od úkolů všedních dní až k vrcholu lidského hrdinství. Film předsvědčuje čirými filmovými prostředky, že Zoja nemůže jednat jinak, že musí být partyzánkou, že musí dát všechny své myšlenky, síly a posléze i život do služeb země, která jí — jako milionům jejích rostenců — otvírala nejšťastnější život.

Záchvěvy prvních uvědomělých citů, drobné dětské radosti i nsnáze, postupně rostoucí zvědavost nadané dívky, oddaná láska k mladickému příteli a nadšený zápal pro sovětskou skutečnost, to všeho proniká každým záběrem. A odráží se to z každého hnutí tváře, z každého pohledu, z každého uměřeného gesta tvárné herečky K. Škvorcové (i G. Vodjanické jako Zoji v pozdějším věku), jejíž prostá a přirozená krása obličej upoutává diváka ve všech chvílích. Výborné jsou také ostatní herecké výkony, jako ostatně snad ve všech sovětských filmech. Z galerie mistrovských výkonů jmenujme aspoň B. Poslavského jako Filina a B. Podgorného jako německého oficíra. „Zoja“ je další z vrcholů sovětského filmového umění. Režisér Arnštam dovedl postavit až drtivý kontrast hrdého vlastenectví a obětavosti sovětských lidí proti zpupné fašistické zvrhlosti a surovosti. Dokonale výtvarně cítěný obraz kamery N. Renkova a dramatická hudba D. Šostakoviče dotvářejí dílo k nezapomenutelnému účinku.

Karel Vaněk

ODPOVĚĎ ATOMOVÝM ŠTVAČŮM

Po druhé v krátké době natočili čeští režiséři film podle námětu známého spisovatele K. Čapka: po M. Fričovi, který využil Čapkových povídek, uchopil Ot. Vávra fantastický román „Kratatit“.

Látku, která se takřka už před pětadvaceti léty obírala vynálezem pustošivé trhavy, působící rozpadem hmoty, Vávra zaktuálnil, domyslíl a mnohde i přemyslíl. Základní humanistický postoj Čapkův ovšem — a samozřejmě — ponechal, ale obohatil jej o nové vyústění, dal mu sociální platnost a zbavil jej čapkovské náklonnosti k setrvání v uspořádání společnosti, jehož zápory Čapek sice vidí, ale nehodlá měnit. V Čapkově románu jsou postřehnutelné známky tichého soucitu i se všemi těmi, kdo chtějí vynálezu kratatitu zneužít pro své útočné cíle. Čapek je lituje jako pobloudilce, ale teprve Vávra jim dává podobu kapitalistických imperialistů a nechává dovést boj znásilněného objevitele trhavy s nimi až do konce. Čapek uniká z ničivého kruhu, který se nad světem svírá, tím, že nechá vynálezce zapomenout na výrobní formulku. Domnívá se, že temné síly jsou tím zbaveny pokušení a že si svět najde další pokojnou cestu. Vávra správně nevěří v takové řešení a odhaluje i odstraňuje kořeny zločinné moci. Čapek vidí ve smečce bořitelů pobloudilce, Vávra v nich odhaluje zločince proti lidstvu. Proto se také Vávruv vynálezce rozhoduje dát kratatit do služeb pokroku, aby „svítil a hřál“, aby život usnadnil, a ne zahubil. Proto se rozhoduje „začít znovu“. To jsou nejvýraznější rozdíly ve smyslu námětu, byl osnovu děje ponechal Vávra v souladu s románem. Zestručnil ji ovšem a zaostřil na orientaci vynálezce k společnosti. Neobírá se příliš vnitřkem postav, ale staví je v nových souvislostech a protikladech. Celému filmu dává předznamenání horečnatého snového vidění, jako by chtěl říci, že v této době prožívá lidstvo děsný prorocký sen. Filmem, který staví divákům před oči, dává návod, jak se zbavit tlačivé mury atomové bomby. V tomto směru dostává „Kratatit“ jasné a nabádavé poslání. Jím si zaslouhuje, aby vnikl na plátna zahraničních kin. Vávra se odvážil podat svědectví o postoji našeho pokrokového člověka k strašáku atomové bomby. Podal je účinně a správně.

Přepis románu pro film (Ot. a Jar. Vávrové) dopadl příkladně. Scenáristické zpracování Vávrovo dostává často až reportážně zkratkovitý sled scén. Je náročné na divákovu vnímavost, ale není nesrozumitelné, třeba že ztížené prolínáním děje a horečného snění. Využívá se tu dovedně filmových triků a baladické fotografie Hanušovy. Tu podporuje vsutku účinně a funkčně vysoce kvalitní hudba J. Srnky, překvapující novými zvukovými efekty. Jako režisér zde odvedl Ot. Vávra snad svoji nejlepší práci. Jeho dřívější akademická uměřenost až chladnost vymizela takřka úplně

a je nahrazena lyrickou dramatičností a horce cítěným obsahem látky.

Z herců je na prvním místě K. Höger, který dostal v Krakatitu vlastně svou prvou velkou příležitost ve filmu. Jeho Prokop je na hony vzdálen dřívějším sladkobolným elegánům a vrkavcům. Je to člověk posedlý prací, rváč z masa a kostí. K němu se řadí Fr. Smolík svým venkovským lékařem dr. Tomešem, lidumilem, uvědoměle věřícím v pracující lid. Nataša Tánská jako jeho dcera Anči má půvab prvních milostných vznětů a dokazuje znovu hereckou inteligenci (jen více péče o řeč!). Princezna francouzsko-české herečky Florence Marly je komponována na efekt chladného zjevu, ale dostatečně nepřesvědčuje. V detailních záběrech je zrazována kamerou a naporád trpí mluvou. Ed. Linkers zahrál hochštaplerského agenta jako by to dokázal snad sotva kdo jiný z našich herců, ale vždycky také nepřesvědčil. Cynickou povrchnost a protřelou mazanost své postavě však dal, podobně jako nadutou bohorovnost Démonu J. Plachý. Z ostatní bohaté galerie herců má střídmost vyrovnanost Průchův stařeček-pošťák (opět čapkovsky změkčilý závěr, který filmu ubírá gradaci). Také F. Vnouček a V. Fabiánová jsou na místě.

Vcelku je „Kratatit“ ve skupině našich špičkových filmů, které se mohou měřit bez obav s díly zahraničními.

Karel Vaněk

HUDBA NA SJEZDU NÁRODNÍ KULTURY V PRAZE VE DNECH 10. A 11. IV. 1948.

Hudba (a zvláště výkonné hudební umění) se významně podílela na vnějším zdatu Sjezdu národní kultury v Praze ve dnech 10. a 11. IV. 1948. Před dopoledním i odpoledním sněmováním kulturních pracovníků ve velkém sále Lucerny vyhrávaly pro dobrou náladu kapely. V sobotu ráno to byla *Učňovská hudba z ČKD*, vedená kapelníkem Hajným, po poledni *Hudba hradní stráže*, řízená kapelníkem majorem R. Urbancem. V neděli přišli našim umělcům zahrát *horníci z Kladna a Dechová hudba dopravních podniků hl. města Prahy* (kap. Zajíc). Tím už byla přímo na sjezdu navázána přátelská pouta mezi těmi, kteří až dosud dělali t. zv. „vysoké umění“ s těmi, kteří dobrou zábavnou hudbu propagují mezi lidem. S tohoto hlediska byla účast lidových amatérských kapel

na sjezdu přínosem a kladem. Ostatně: všechny jmenované soubory prokázaly značnou technickou úroveň. A byly vesměs přijaty sněmujícími kulturními pracovníky s radostným nadšením, zvláště když jejich zástupci přišli na hlavní tribunu jménem hrajících dělníků, horníků a vojáků pozdravit pracující inteligenci.

Sjezd byl zahajován i ukončován *znělkou*, napsanou k této příležitosti *Mirolavem Barvíkem*. Během sněmování však vystoupily ještě další soubory, které — tentokrát zpěvem — oživily a zpestřily průběh sjezdu. *Pěvecký sbor SČM* z pražského kraje zpíval novou a zpěvnou písničku *Jana Seidla*, nazvanou podle Gottwaldova hesla „*Kupředu, zpátky ni krok!*“ Seidlovi se tato písnička opravdu povedla a vzbudila značný ohlas nejen pro svou hudební svěžest, ale i pro vtipně napsaný text, v němž se říkalo přesněji: *Kupředu, levá! Zpátky ni krok!* Není pochyby, že se Seidlova pochodová píseň rychle rozšíří mezi mládež. Smetanovu *Píseň svobody* zpíval *Dětský sbor Čs. rozhlasu*, řízený prof. Kulínským a v závěru sjezdu *Pěvecké sdružení pražských učitelů*, vedené prof. Doležilem, zapělo státní hymnu.

Významnou sjezdovou událostí byly hlavně dary Sjezdu národní kultury. Tak hned v sobotu večer byl ve Smetanově síni *slavnostní koncert*, pořádaný Uměním lidu a Čs. rozhlasem a věnovaný *Čs. rozhlasem* jako dar Sjezdu. Řídil ho šéf rozhlasového orchestru Karel Ančerl. Už tato skutečnost byla zárukou, že po umělecké stránce to bude koncert mimořádně hodnotný. A také byl. Vstupenky dostali účastníci sjezdu zdarma, hodně jich však šlo (zvláště těch mimopražských, což je pochopitelné) do Národního divadla, kde se hrála Janáčkova *Její pastorkyňa*. Předností sobotního slavnostního koncertu bylo, že na něm před každým číslem hovořil o díle a skladateli prováděných prací Dr. Mirko Očadlík, známý svou nevšední schopností přiblížit slovem všem posluchačům každé dobré umělecké hudební dílo. Pořad koncertu byl sestaven tak, aby dával obraz hudebního vývoje od prvních let, kdy se objevilo nacistické „hnědé nebezpečí“: následovaly za sebou skladby našich uvědomělých skladatelů, psané od r. 1932 do poslední doby. Byla to nejprve předehra Víta Nejedlého „*Svítání*“, psaná v roce 1932 ke stejnojmennému Verhaerenovu dramatu, dílo plné úpornosti a dramatického vzruchu. Dokazovalo, jak mladý umělec dávno věděl, kam se ideově zařadit, a to i v době, kdy mu ještě ani umělecký výraz nestačil k plnému vyjádření. Dva žalmové zpěvy Jana Hanuše, psané v r. 1941, představovaly docela jiný svět. Celkem tradičními prostředky se tu autor obrací od sku-

tečnosti k víře v nadpřirozeno, zvuk jeho orchestru je mnohem hladší a s tragickou situací národa nás spojuje jen žalmový jnotaj a věnování skladeb památce Franty Kocourka a dr. Zdeňka Němce. Žalmy velmi procitěně zazpíval Jiří Schiller z Velké opery 5. května. Dalším skladatelem byl účastník partyzánského hnutí Jaroslav Doubrava. Na koncertě bylo provedeno finale z jeho Stalingradské symfonie, psané v letech 1943—44. Široce rozložená a vystupňovaná hudební stavba, drtivá právě tak jako strašný zápas u Stalingradu. Druhá půle koncertu se charakterem velmi lišila od první části: vtípně instrumentované a bezstarostné Variace pro orchestr na vlastní thema od Iši Krejčího byly psány v letech 1946—47. Je to jedna z těch skladeb, které jsou prvními záblesky na cestě za novým slohem, za novou hudbou, jasnou, srozumitelnou, čistou a přece vrcholně uměleckou. Československá polka Václava Dobiáše je už na této cestě nejdál. Pomáhá jí také hodně už sám námět: je to zhudebněný plakát dvouletkového slibu. Text upravil básník Fr. Halas. Polka byla sice provedena bez závěrečného baletu, ale přesto ukázala, jaká muzikantská živelnost je základem autorovy osobnosti a kolik pevné vůle je v něm ke splnění nových úkolů, které hudbu dnes čekají. Není to nijak poslední slovo, ani Dobiášovo, ani dnešního vývoje. Je to však radostná skutečnost, že to jde a půjde v naší hudbě k cílům, vytyčeným hlavně na sjezdu. Orchester Čs. rozhlasu, pěvecký sbor Čs. rozhlasu i dirigent Ančerl sklidili hodně potlesku. Koncertu byl přítomen pan ministr školství a osvěty prof. dr. Zd. Nejedlý.

Představení, jímž se *Národní divadlo* připojilo k darům Sjezdu národní kultury, byla reprisa opery *L. Janáčka Její pastorkyňa*. Představení, které řídil K. Nedbal, mělo při slavnostně povznesené náladě posluchačů, velmi dobrý průběh zásluhou výborných pěveckých výkonů hlavních představitelů, M. Podvalové (Kostelníčka), Š. Jelínkové (Jenůfa), B. Blachuta (Láca), O. Masáka (Števa). Znamení pěvecké výkony poněkud zastínily režii, která nedovedla dramaticky vyhrotit zejména Kostelníččinu krizi a zoufalý vnitřní zápas ve druhém jednání. Herecké výkony v této části opery vyznívaly celkem přesvědčivě, i když některým scénám chyběla ona drásající bezprostřednost bídy lidských citů. Dobře hrající orchestr, čisté znějící sbory a účelná výprava zaručily velmi srdečný úspěch u naplněného hlediště.

Koncert České filharmonie za řízení Rafaela Kubelíka ve Smetanově síni byl rovněž darem Sjezdu. Večer se vyznačoval zvlášť radostnými okolnostmi: za první tím, že byl nastudován bezplatně

všemi zúčastněnými umělci; za druhé reprodukční úroveň večera byla na neobyčejné výši, čímž dirigent i orchestr prokázali, že si byli dobře vědomi významu příležitosti; za třetí pak se zde dostalo ke slovu novodobé hudební umění české i sovětské díly, která vpravdě důstojně reprezentovala kulturní vyspělost obou bratrských národů.

„Ruská předehra“ Sergěje Prokofěva, kterou byl zahájen pořad večera, vznikla záhy po skladatelově návratu do Sovětského svazu po čtrnácti letech odloučení. Radost a pohoda číší z každého taktu tohoto díla, vystavěného na ruských lidových themech. Dále Symfonietta pro malý orchestr od Jana Kapra z programní symfonie „Prolog“ od Jana Seidla: jaké to vynikající ukázky toho, jak naši mladí skladatelé pracovali za války! Seidlovi bylo 33 a Kaprovi dokonce pouhých 25 let, když komponovali svá díla, když vyzpívali vše to, co je tísnilo, co je zarmucovalo na hrůzném osudu vlasti a na dočasném vítězství nejzrůdnějších sil v dějinách lidstva. Kapr tak učinil převážně v tónu lyrickém, zatím co Seidl spíš v ladění dramatickém. Je-li Kaprova hudba zdrojem posílení, čerpaného z klidné, nezdolné víry, pak Seidlovy tóny, založené převážně na rapsodicky zvlněných furiantových rytmech, vyzývají na poplach, burcují k boji.

A nakonec vrchol pořadu: Janáčkova rapsodie pro velký orchestr „Taras Bulba“: „Nenajdou se na světě ty ohně, muka, jež by zničila sílu ruského lidu“, toť slova, která Janáčka — podle vlastního doznání — inspirovala k vytvoření tohoto velkolepého díla v letech 1915—16, v době, kdy byla stejně palčivě aktuální, jako o čtvrtstoletí později. Ale jaká to jasnozřivost hárála ve velkém moravském mistrovi, že pravdivost jeho hudbou vyjádřené myšlenky platí dnes stejně silně, ne-li ještě silněji? Toť právě ona věrojatnost pravého umění, bez níž pro umělecké dílo a pro jeho tvůrce není nesmrtnosti, ani v jeho lidsky omezeném smyslu.

Bylo-li by vůbec nutno dokazovat význam české hudební tvorby v minulosti i v přítomnosti pro kulturní i mravní sílu národa, pak právě tento večer lépe než cokoli jiného by mohl posloužit jako důkaz, že naše hudba byla vždy na straně pokroku a vždy proti těm, jímž svoboda znamenala asi totéž jako čertu svěcená voda. Duch Smetanův jí vévodí už po celé století; kdy který kulturní proud šel za praporem čistším a lidštějším? M. B. P.

„HOŘE Z ROZUMU“ JAKO SYMBOL PROMĚNY SVĚTA.

Nebylo bez hlubšího symbolického smyslu, jestliže Vinohradské divadlo věnovalo Sjezdu národní kultury, který otevřel naší kulturní tvorbě nové výhledy, právě představení Gribojedova „Hoře z rozumu“: hru, která podává kruté pravdivý obraz celé epochy, již u nás definitivně uzavřel letošní únor, hru, která pronáší ve jménu čistého lidství, nezkaženého citu a zdravého rozumu drtivý odsudek světa, založeného na životní lži, předsudcích a klamu. Geniální dílo klasika ruského dramatu, od jehož napsání uplyne právě letos sto dvacet pět let, bylo vskutku přímo předurčeno k tomu, aby účastníkům sjezdu přidrželo před očima obraz staré společnosti, která ubíjela, znemožňovala a vylučovala ze svého středu vše, v čem cítila svěží tvořivou sílu, jasnozřivost a odvahu. Ústřední hrdina „Hoře z rozumu“ Čacký je mohutnou básnickou parabolou osudu nejlepších představitelů inteligence v starém společenském řádu, je příměrem celé hrdinské historie boje za pravdu ve světě, otráveném lží. Protože říká pravdu, je Čacký prohlášen sborem obecně vážených knížecích idiotů, opentlených figurin, fintivých opic a hadrových panáků za šílence. Motiv šíleného dánského prince Hamleta, který pronáší nejhlubší životní pravdy, dostává zde nový smysl: jediný čistý, moudrý a spravedlivý mezi bláznů je vyhlášen za blázna. Pravda je pro tento svět šílenstvím a šílenství je v něm pravdou. Čacký, zhnusen šlechtickou Moskvou a hluboce zraněn milostným zklamáním, zůstává tragicky sám. Prchá z Moskvy, ale nemá, kam by před ní uprchl. Jeho boj nemůže být ničím jiným, než zoufalou individualistickou revoltou. Bohatství intelektu a citu, která v něm jsou, se nebudou mít kde rozšířit a rozkošatit. Není sil, o které by opřel svůj boj. Jeho spravedlivá nenávisť nemůže zakotvit ve veliké lásce. V tom je rozdíl a protiklad dvou epoch, Gribojedovy a naší. Čackého zoufalství se mění ve vědoucí sílu, jeho osamělost se rozplývá ve společenství všech pracujících rukou a ducha, na němž pracujeme. Jeho nenávisť přestala být bezmocná a stala se, spojena s nenávisť uvědomělého lidu, strašlivou zbraní proti včerejšku. Jeho láska smí dnes zrát a vydávat plody. Jeho intelekt je nejvzácnějším nástrojem boje za nový svět. Není moci Famusovových, Zagoreckých a Skalozubů, pronásledujeme na každém kroku všechny zbylé Molčaliny, litujeme Sofie a léčíme je normálním, prostým, dělným životem. To je cesta, kterou nemohl jít Čacký. A přece si

není přát nic jiného, než aby v jeho dědicích žila a množila se všechna jeho mravní čistota, lidská ryzost a statečnost.

Je s podivem, že právě tento nejskvělejší z pokladů ruské klasické komedie, hra, která zakládá a hned i vrcholí tradici ruského kritického realismu v dramatech, nezdolala dosud na našich scénách ani zdaleka tak, jak odpovídá jejímu významu. Ač bylo „Hoře z rozumu“ přeloženo do češtiny už dvakrát, ještě žádný z překladatelů se neuměl ani zdaleka přiblížit soustředěné epigramatičnosti a oslnivé lehkosti Gribojedova verše. Kostířatost a neumělost překladů byla zajisté jednou z vážných překážek, jež bránily zdomácnění „Hoře“ na našich jevištích. Teprve nové přebásnění B. Mathesia, M. Marčanové a Z. Niliusové otevře této hře trvale cestu na českou scénu, neboť se mu podařilo přiblížit se originálu právě v jeho nejcharakterističtějších kvalitách.

Frejkova režie vidí ovšem Gribojedova spíše našima dnešními očima a proto hlavní důraz přenáší na Čackého útočnou obžalobu. Svět, který Čackého obklopuje, má u Gribojedova ještě všechnu hrozivost a tragicky ničivou sílu. Ve Frejkově pojetí nabyly spíše rysy groteskních. Slavná plesová scéna, při níž se ve shromážděné společnosti šíří lavinovitě zpráva, že Čacký zešlel, má u Frejky, zvláště ve svém vyvrcholení (tanec zsinale bledých stínů, „opor“ carské společnosti za zvuků hudby, jež se proměňuje v pohřební melodii), obľudnost a sílu přímo drtivou. Přispívá k tomu mohutná a účinná architektura scény Fr. Trösterera, která zvláště silně podtrhuje vyznění závěrečné scény na ohromném, prázdném schodišti.

Herecky je to nejucelnější představení, jakého kdy jsme byli ve Vinohradském divadle dosud svědky, dokonale slučující tři odlišné herecké vrstvy v jediný stylový celek. Celému představení ovšem dominuje Čacký VI. Šmerala. Od studentské lehkosti a rozdyčtosti prvního jednání, přes rétorické šermířství druhé scény, připravuje se Šmeral k frontálnímu útoku třetího a hlavně pak závěrečného jednání, v němž jeho drtivě pravdivý pathos ještě umocňuje a okřídľuje bolest smrtelně raněného srdce. Jemu po bok se staví Sofie, kterou za onemocnělou Štěpničkovou převzala Hegerlíková. Žulově pevným výkonem je groteskně prokreslený Famusov J. Plachého, V. Vydra znovu přesvědčuje v roli hřmotného Skalozuba o svém neobyčejném, charakterně komickém fondu. Mladá J. Adamová v roli Lízy a přední členové souboru v ostatních menších rolích, zejména A. Iblova, M. Rýdlová, M. Rosůlková, G. Nezval a j., doplňují obraz krásného představení, k němuž úvodem promluvil režisér a ředitel Vinohradského divadla Jiří Frejka

o nových úkolech vinohradské scény, která se dnes na novém základě a s přesně vyhraněným společenským posláním vrací k slavné průkopnické éře Hillarově. Jiří Hájek

POŘADY ČESKOSLOVENSKEHO ROZHLASU KE SJEZDU NÁRODNÍ KULTURY

Ke Sjezdu národní kultury zařadil Československý rozhlas ve svých pořadech mluveného slova celou řadu relací, v nichž připomínal úkoly nastávajícího sjezdu a jejich závažnost již několik dní před konferencí kulturních pracovníků.

28. III. na Praze I. hovořil spisovatel Jan Noha na thema „*Hořící člověk*“.

„Vypudit z duše a srdce člověka úzkost a strach z neštěstí a vložit do rukou lidu tvořivé zbraně politiky, vědy a poesie, znamená v souhrnu vložit do jeho zábranky tvořících rukou zbraně kultury. Po sjezdu závodních rad a rolnických komisí sejde se v dubnu v Praze v podmínkách času únorem již pročištěného Sjezd národní kultury. Tento sjezd bude sjezdem duše a srdce lidu, aby z nich vyšel a dal směrnice nové obsahovosti a nové thematicy všeho umění a aby také určil způsob, jakým budou tyto největší statky národa spravedlivě rozdělovány. Škola, rozhlas, tisk a film budou tu postaveny před konkretisací svých nových úkolů a knize, obrazu a soše bude tu otevřena a naznačena cesta k tomu, komu jedině patří: svobodnému společenství pracujících lidí. Úrodná samota umělcova pracovního stolu nebude rušena ničím, co by jí ubralo na intenzitě práce, ale radostné očekávání jeho díla celým pracujícím národem je závazné a navždycky rozruší nezdravý izolacionismus. Spojení s životem lidu, jemuž se musí umělec odevzdat cele, bude Sjezdem národní kultury proklamováno na dílech, která díky tomuto svému zdravému základu neznají času a trvale dávají národu radostný dar duchovního zdraví. Sjezd národní kultury, jehož hlavními mluvčími budou ministři Nejedlý a Kopecký a profesor Štoll, bude sjezdem vzdělanců, kteří neopustili lid ani zradou, ani idealistickým předstíráním modernosti, ani intelektuálsky mrzačícím kompromisnictvím a přizpůsobivostí, ale bude sjezdem rovným sjezdu závodních rad a rolnických komisí, protože jako ony, ale zase ve své oblasti, bude mít odvahu začít znovu.

Začínat každý den znovu — i to je úkol politiky, vědy a poesie.

Je to úkol života a jeho nositele — člověka. Mějme je v úctě, která přikládá ruku k dílu, mějme je v úctě, která spolutvoří i politiku, i vědu i poesii. Tak se staneme lidmi hořícími, nositeli ohně života a jeho dárci, tak se staneme politiky, vědci a básníky. Učiniťme z nich nástroje života a nebudeme pak nikdy říkat, že politika je svinstvo, že věda je nadřazená a nepřístupná, a že poesie je nesrozumitelná. Myslím na takovéto poslání těchto mohutností života ve chvíli, v dějinné chvíli, kdy lid jako svaté hoření naší země měl odvahu zase jednou začít znovu. Tak základně, tak moudře, tak hluboce i lidsky.“

Týž den připravil Čs. rozhlas v relaci „*Hovoříme s posluchači*“ četbu z knihy *Ilji Erenburga „Od války k míru“* o dnešní velikosti a odpovědnosti práce tvůrčích umělců.

31. III. byla v *Kulturní hlídce* zařazena rozšířená zpráva o přípravách sjezdu.

2. IV. přinesla rovněž *Kulturní hlídka* zprávu o ustavení sdružení výtvarníků TVAR.

4. IV. vysílal Čs. rozhlas v nedělních *Živých slovech* přenosem z Brna úvahu *Ing. Františka Konečného „Co, proč a jak“* o tom, proč se sejdou zástupci všech kulturních složek.

4. IV. v nedělním „*Okénku pro ženy*“ připomněla Olga Vojáčková, co bude úkolem Sjezdu národní kultury.

„Chceme, aby byl náš lid v úzkém denním styku s tím nejlepším, co vyvěrá z duší a srdcí, z vědomí a mozků kulturních pracovníků celého pokrokového světa.“

4. IV. na stanici Praha II. byl přečten článek *Miroslava Krleži „Posílají nás do Asie“*, který je psán na adresu těch kulturních vůdců na západě, jimž je pojem skutečné kultury, a zejména kultury slovanského světa, neznámý.

5. IV. byl vysílán ve večerních *Rozhlasových novinách rozhovor se spisovatelem Václavem Řezáčem* o tom, co očekávají spisovatelé od Sjezdu národní kultury a *Kulturní hlídka* přinesla informace o sociálním zabezpečení skladatelů.

6. IV. v *Rozhlasových novinách* seznámil *Ing. Miroslav Kouřil* posluchače s organizací a s přípravami Sjezdu národní kultury. *Kulturní hlídka* přinesla zprávu o divadelním zákoně a komentář.

7. IV. v *Rozhlasových novinách* upozornil posluchače režisér *Jindřich Honzl* v rozhovoru s profesorem Vladimírem Kovářikem, nač se může těšit divadelní obecnost po vydání nového divadelního zákona.

„Divadelníci chtějí rozšířit svou práci z měst k malým městem i k vesnicím, chtějí každému dělníku, ať pracuje v továrně nebo na poli, poskytnouti kus opravdové radosti z divadelního představení. Chtějí probudit touhu po ušlechtilé lidskosti všude, u horníků, u zemědělských dělníků, v továrnách a chystají se, že vyjdou k nim do městeček a vsí a chystají se také, že pozvou tyto dělníky do svých velkých státních divadel takovým způsobem, že je budou svážet do měst divadelními vlaky, jako se v devadesátých letech sváželo vlastenecky smýšlející obecnost do Národního divadla v Praze. Povzbuzení a radost nebude proudit jen s jeviště, ale radost nového diváctva bude znovu povzbuzovat i herce.“

8. IV. Ve vysílání *rozhlasu pro školy, v Kulturním okénku* vysílal Čs. rozhlas *rozhovor s dramatikem Stanislavem Lomem*.

V dopoledním vysílání *pro ženy* bylo upozorněno na Sjezd národní kultury a zařazen pohovor akademické malířky Berty Weissové o tom, jak zkrášlit svou domácnost.

9. IV. vysílal rozhlas *pro školy v ranním hlášení školám* připomínku *prof. Vladimíra Kováříka*, který promluvil o významu Sjezdu národní kultury k žákům nižších středních škol.

Rozhlasové noviny vysílaly *rozhovor s režisérem Otakarem Vávrou* o nových úkolech našeho filmu.

10. IV. v *ranním hlášení školám* hovořil *Oldřich Kryštofek* k mládeži vyšších středních a odborných škol.

Kulturní hlídka přinesla obsáhlou zprávu o dopoledním zasedání sjezdu.

V *rozhlasových novinách* jsme vysílali podrobné zpravodajství a montáž z dopoledního zasedání, trvající 18 minut.

Ve večerních hodinách jsme vysílali na Praze I. několik poznámek *prof. dr. Arnošta Kolmana o národně lidovém umění*.

11. IV. v nedělních *Živých slovech* promluvil *Dr. Josef Brambora* na thema „*Co lidem se nestalo, nikým se nestalo*“.

„Jestliže básníky bude číst a skladatele poslouchat jen vybraná část národa, nebude to ničím —, teprve až všechen lid toho bude schopen, bude úkol tvůrců kultury vyplněn.“

V dopoledních hodinách vysílal Čs. rozhlas přímým přenosem řeč pana ministra *Zd. Nejedlého* a *Rozhlasové noviny* přinesly opět zpravodajskou montáž i se záběry natočenými při dopoledním přímém přenosu, která trvala 30 minut.

12. IV. byla vysílána podstatná část z referátu *profesora Ladislava Štolla* o tvůrčích problémech naší kultury. (Část I.)

13. IV. přinesla *Kulturní hlídka komentář* ke sjezdu.

19. IV. bylo vysíláno pokračování referátu *prof. Ladislava Štolla*.

Tak rozhlas hmatatelně prokázal, jakým je významným prostředkem pro popularisaci otázek národní kultury.

Zdeněk Novák

VÁCLAV RABAS

TODOR PAVLOV

Doslov

Když v únorových dnech československý pracující lid promluvil na sjezdu závodních rad rozhodné slovo proti kontrarevoluci a prosadil demokraticky svou vůli proti reakci, sešlo se několik kulturních pracovníků, z jejichž podnětu vyšel pak 25. února 1948 manifest „Kupředu, zpátky ni krok“. Rychlý vývoj a prudký spád událostí dal kulturním pracovníkům možnost promluvit bezprostředně k ukončení boje. Mistři kultury se postavili do jedné řady s dělníky, uvítali svolaný sjezd rolníků a přihlásili se do prvních řad obnovené Národní fronty. Stovky podpisů, které potvrdily tento počín, ukázaly, že kulturní pracovníci bez výhraďy stojí za lidově demokratickou republikou a že jedině v cestě k socialismu spatřují záruku kulturního vývoje národa. Manifestem „Kupředu, zpátky ni krok“ byl v únorových dnech viditelně potvrzen svazek dělníků, rolníků, živnostníků a pracující inteligence — byla potvrzena skutečná Národní fronta. To, s čím reakce počítala, se nepotvrdilo; národ se nerozdělil, jeho jednota byla nejen zachována, ale utužena.

Mistři i dělníci naší národní kultury vyzvali všechny tvůrčí síly národa, všechny představitele vědy a umění, aby se přihlásili o svůj pracovní podíl na tomto velkém národním díle, aby se stali opravdovým živým svědomím národa, razili nové výhledy, formovali novou mravnost, obohatili národní život přínosem nových duchovních hodnot. Staňme se také apoštoly nového slovanství, které přináší světu konkrétní lidskost, myšlenku důstojného míru a radostné dělnosti pro národní obec. Vytvořme živou spolupráci se

všemi bratrskými slovanskými národy, jak ve vědách, tak v umění, vyvolejme v život mohutné proudění mezi našimi národními kulturami.“ Tato slova, formulovaná jako výzva, se stala slibem — slibem mistrů kultury celému národu. Vlastenecká povinnost povolala v únorových dnech pod prapor republiky také kulturní pracovníky, a oni, věrní slavným tradicím české kultury v r. 1918, věrní těm, kteří z jejich řad byli umučeni a zavražděni okupanty, znovu rázně řekli, kde je jejich místo.

V únoru jsme zaznamenali veliké budovatelské úsilí našeho lidu, rozvinutí tvořivých a iniciativních sil v hnutí protiplánovém v závodech a na vesnici. Nezaspali však ani kulturní pracovníci. Výzva spisovatelů k vesnici podnítila mohutné kulturní hnutí, které nám pomůže překonat kulturní rozdíl mezi městem a vesnicí. Slib spisovatelů psát a slib divadelníků hrát v souborech Vesnického divadla je toho nejlepším dokladem. Svazek rolníků s mistry kultury je významným způsobem utužován a doplní tak o něco starší svazek dělníků s mistry kultury. Ale i ve vlastní oblasti tvůrčí to nově raší. Mladí spisovatelé pořádali na Dobříši svůj sjezd nikoliv jako podnik sektářsky generační, nýbrž jako významnou konferenci o tvůrčích povinnostech všech spisovatelů při budování nového státu. Šlo jim především o to, aby vyvolali konkrétní tvorbu: romány, básně, povídky — ale také filmová libreta, rozhlasové hry a texty nových písní. Jejich úsilí podnítilo řadu prací a přinese užitek.

Vědomi si odpovědnosti vyplývající ze slibů manifestu, vědomi si závazků, které musí kulturní pracovníci převzít, chtějí-li poctivě plnit své poslání, vědomi si prvních náznaků nové tvůrčí práce, dali iniciátoři manifestu podnět ke svolání sjezdu národní kultury, sjezdu výkvětu české a slovenské kulturní tvorby. Tak se stalo, že měsíc po vydání manifestu, 25. března 1948, se sešel přípravný výbor sjezdu, který zvolil předsednictvo, předsedu spisovatele Jana Dráha a místopředsedu prof. dr. Jana Mukařovského. V době, kdy v mohutném kvasu naší národní společnosti prožívá přerod i celá organizační struktura národní kultury, v době, kdy definitivně zanikají

organismy přežilé, v té době je dán pevný bod k plánování a určování úkolů. Sjezd národní kultury v r. 1948 se stal mezníkem v tvůrčí práci kulturní a stal se zárodkem stále instituce, která by řídila tvůrčí práci, určovala kulturní plán a rozhodovala o ideovém směru naší kultury. Sjezdu se zúčastnili Češi i Slováci a tak bylo v celostátním měřítku jednáno o problému národní kultury, o problémech obou jejich národních větví.

Tři roky hledají kulturní pracovníci nové cesty a nové metody tvůrčí práce. Až na nepatrné výjimky prošli jsme obdobím tři let tvůrčích rozpaků. Ale právě tyto výjimky nás utužují v přesvědčení, že po sjezdu a po nových sjezdech se roztočí motor nového kulturního vývoje na plné obrátky a košatý strom naší národní kultury vydá nové svěží ratolesti.

Miroslav Kouřil

OBSAH

Kupředu, zpátky ni krok!	7
Před sjezdem	
Jaro národní kultury (<i>Jan Drda, Svobodné noviny</i>)	11
Sjezd národní kultury (<i>Tvorba</i>)	13
Před významným sjezdem (<i>Tvorba</i>)	16
Netradiční herecké sněmování (<i>Niké Honcová, Právo lidu</i>)	17
Vytvoříme velkou národní kulturu (<i>J. Rybák, Rudé právo</i>)	19
Kulturní pracovníci v Národní frontě (<i>sn, Svobodné noviny</i>)	20
Nové perspektivy hudebních skladatelů (<i>M. Barvík, Rudé právo</i>)	22
Radostné dary Sjezdu národní kultury (<i>is, Rudé právo</i>)	23
K založení čs. sboru národních tanců (<i>Věra Petříková, Svobodné noviny</i>)	23
Zdroj zdravé kultury (<i>E. F. Burian, Svobodné noviny</i>)	25
Na pomoc skladatelům (<i>Štěpán Lucký, Práce</i>)	26
Vševýtvarnické družstvo skutkem (<i>František Doležal, Národní osvobození</i>)	27
Budeme mít státní taneční sbor (<i>P., Rudé právo</i>)	28
Uznání tvůrčí práce hudebních skladatelů (<i>fb, Zemědělské noviny</i>)	30
Sociální zabezpečení hudebních skladatelů (<i>vs, Svobodné slovo</i>)	32
Konec agentů s kulturou (<i>Jan Gemrich, Svobodné noviny</i>)	33
Před Sjazdom národnej kultúry v Prahe (<i>ZAS, Lud.</i>)	35
Základy nové divadelní tvorby (<i>ý, Zemědělské noviny</i>)	36
Přehledka práce: Divadelní žatva 1948 (<i>Zemědělské noviny</i>)	37
Nové možnosti architektů (<i>Otokar Mrkvička, Svobodné noviny</i>)	38
Národní knihovna klasiků (<i>Svobodné noviny</i>)	40

Organisace hudebního života v socialistické společnosti (<i>jb, Právo lidu</i>)	41
Ofensiva naší kultury. Propagace kultury na nových cestách (<i>Mladá fronta</i>)	43
Na prahu skvělé etapy divadelnictví (<i>věk, Rudé právo</i>)	44
Architekti a Sjezd národní kultury (<i>Miroslav Kouřil, Lidová demokracie</i>)	44
Inteligence bez rozpaků (<i>Gustav Bareš, Svobodné noviny</i>)	46
Plakát Sjezdu národní kultury	49
Provolání přípravného výboru	51
Program Sjezdu národní kultury	53
Znělka Sjezdu národní kultury	54
10. dubna 1948 dopoledne	
Jan Drda	57
Telegram Dr E. Benešovi	58
Telegram Antonínu Zápotockému	59
Návrh slovenských kulturních pracovníků	59
Generál Ludvík Svoboda	60
Todor Pavlov	63
Dr Václav Vacek	63
✓ Ladislav Štoll	66
Marie Majerová	90
Dr Jaroslav Dubnický	91
Václav Rabas	93
✓ Václav Řezáč	94
Ing. arch. Jiří Kroha	101
Stanislav Lom	103
Bedřich Smetana: Píseň svobody	105
Kresby Karla Štětkaře: Jan Drda, Marie Majerová	106
10. dubna 1948 odpoledne	
Zástupce pražské vojenské posádky	109
Tristan Tzara	110

Louis Aragon	111
Václav Kopecký	114
Václav Rabas	134
Dr Rudolf Mrlian	134
Dr J. L. Fischer	142
Dr Jan Racek	145
Jaroslav Vařura	147
11. dubna 1948 dopoledne	
Otakar Vávra	151
Zástupce kladenských horníků	154
Petr Konečný	154
Klement Gottwald	157
Dr Zdeněk Nejedlý	161
Václav Dobiáš	189
Michal Chorváth	189
M. Grillot	194
Gen. Dr Jaroslav Procházka	196
Dr Miloslav Valouch	199
Ing. arch. Jaroslav Pokorný	203
Julo Horvát	206
Jan Škoda	207
Dopis od nakladatelství Svoboda	211
Dopis Howarda Fasta	212
Jan Seidel: Kupředu, zpátky ni krok (píseň)	213
11. dubna 1948 odpoledne	
Josef Hudeček	217
Dr Walter Feldstein	221
Dopis Pěveckého sboru českých učitelů	223
Bengt Gunnas	223
Alois Fišárek	224
Ing. arch. Augusta Müllerová	228
Karel Nový	229
Dr Jaroslav Tomášek	231

Dr Jan Malík	233
Dr Ján Poničan	239
Dr Ladislav Haškovec	242
Ladislav Sieger	245
Felix Montier	246
Laco Novomeský	247
Dr Jan Mukařovský	256
Resoluce Sjezdu národní kultury	259

Kresby Karla Štětkaře: Vítězslav Nezval, Marie Pujmanová 262

Pisemné projevy v diskusí

Libuše Hanušová	265
Dr Václav Husa	267
Josef Husák	270
Dr Jaroslav Charvát	273
Ing. František Konečný	277
Ctibor Kováč	281
Ing. Lubomír Linhart	284
Saša Machov	287
Dr Jiří Müller	288
Dr Miloslav Novotný	291
Vojtěch Pavlásek	295
Antonín Šafařík	298
Jožka Šaršeová	303
Jan Štern	305
Škpt. SNB František Turnovec	308
Boleslav Vomáčka	310

Resoluční návrhy a pozdravy

Resoluce kulturních pracovníků dvanácti okresů olomouckého kraje	315
Pozdrav Pěvecké obce československé a Ústřední filharmonické jednoty	316
Pozdrav náměstka předsedy vlády B. Laušmana	317

Dary

František Kubr: Ať žije protiplán!	321
Karel Vaněk: Filmový pomník hrdinné sovětské dívky	323
— Odpověď atomovým štváčům	324
M. B. P.: Hudba na Sjezdu národní kultury	326
Jiří Hájek: Hoře z rozumu jako symbol proměny světa	330
Zdeněk Novák: Pořady Čs. rozhlasu ke Sjezdu národní kultury	332

Kresby Karla Štětkaře: Václav Rabas, Todor Pavlov . . . 336

Doslov

Ing. arch. Miroslav Kouřil	337
--------------------------------------	-----

KULTURNĚ POLITICKÁ KNIHOVNA

Řídí Jiří Žantovský

6

SJEZD NÁRODNÍ KULTURY

Sbirka dokumentů

Redigoval Miroslav Kouřil. Obálku navrhla Lucie Weisbergrová. Kresby Karel Štětkář. I. vydání v nákladu 5500 výtisků vydalo nakladatelství Orbis v Praze v červnu 1948. Písmem Ideal vytiskla tiskárna Orbis, Praha XII, Stalinova 46

Brož. 75 Kčs

SJEZD NÁRODNÍ KULTURY

Sbírka dokumentů

Únorové události zasáhly pronikavě také do skladby našeho kulturního života. Tak jako sjezdy závodních rad a zemědělců na poli politikém, i dubnový sjezd pracovníků na úseku kulturním znamená předěl ve vývoji všech složek naší národní kultury.

V době, kdy nechceme, aby se cokoliv dalo bezhlavě, bez plánů, postrádala česká veřejnost, a hlavně kulturní a osvětoví pracovníci venkovští, kterým dosud chybí bezprostřední styk s Prahou, příručku, kde by byla podrobně analysována naše současná kulturní situace, jasně nastíněn plán kulturní práce i do budoucnosti. Sbírka dokumentů ze Sjezdu národní kultury tento úkol plní. Je nepostradatelným pramenem nejen pro ty veřejné činitele, kteří se sjezdu nemohli účastnit, nýbrž pro každého občana, který již dnes ví, že rozvoj kultury jde ruku v ruce s naším životem politickým i hospodářským. Nejpopulárnější lidé, mistři české a slovenské kultury, umělci, vědci a technici, projednali na Sjezdu národní kultury stěžejní otázky našeho duchovního života a vytyčili tak cestu, po níž půjdeme dál.

V základním sjezdovém projevu ukázal profesor Ladislav Štoll nové skutečnosti, před nimiž stojíme a na nichž budeme budovat. Ministr školství a osvěty Dr. Zd. Nejedlý se zabýval podrobně otázkou tradic našeho národního kulturního života, z kterých vždy vycházela kultura, jež spěla k rozkvětu, a ukázal tak na východiska, z kterých i dnes musíme vycházet, poněvadž jsou nejbližší naší mentalitě i našemu novému socialistickému zřízení. Ministr informací Václav Kopecký se zabýval otázkou, která se prvně v dějinách kultury uskutečňuje: distribuci kultury, cestou od kulturního pracovníka ke kulturnímu spotřebiteli. Projev slovenského pověrnice L. Novomeského osvětluje problematiku kulturní práce na Slovensku. Řada drobných referátů, diskusní příspěvky a rozsáhlý soubor všech tiskových projevů kolem sjezdu doplňují tyto základní stati.

Protokol o nástupu pracovníků ducha všech oborů k uskutečňování velkého díla české a slovenské kultury ve službách lidu zůstane nadlouho svědectvím živým a opravdu instruktivním, které přesahuje význam sbírky dokumentů.

OZVĚNOU ŽIVÉHO SLOVA

přednášek, diskusí, rozhlasových debat a jiných významných projevů
je knihovna

Přednášky a diskuse

1. **DISKUSE** s univ. prof. dr. Arnoštem Kolmanem (rozebráno)
2. **SOVĚTSKÁ PEDAGOGICKÁ VĚDA**, I. A. Kairov (rozebráno)
3. **UMĚNÍ A KÝČ**, Otakar Mrkvička 14 Kčs
4. **O SOVĚTSKÉ DEMOKRACII**, V. A. Zorin 10 Kčs
5. **DVOULETÝ PLÁN OBNOVY A VÝSTAVBY ČSR**, Ing I. Frejka (rozebr.)
6. **O ŽIVOTĚ, LITERATUŘE A POLITICE**, J. B. Priestley 15 Kčs
7. **NOVÉ ZÁKLADY ČESKÉHO PERIODICKÉHO TISKU**, K. F. Zieris 18 Kčs
8. **STÁTNÍ PÉČE OSVĚTOVÁ**, Boh. Šefl 14 Kčs
9. **UMĚLECKÁ MLUVA**, univ. prof. dr. Fr. Trávníček 12 Kčs
10. **BEDŘICH VÁCLAVEK JAKO SOCIOLOG LITERATURY**, dr. Ludvík Svoboda 12 Kčs
11. **SOCIÁLNÍ POLITIKA VE DVOULETÉM PLÁNU**, univ. prof. dr. Zd. Nejedlý, Ant. Zápotocký, dr. Fr. Kraus 15 Kčs
12. **PROBLÉMY PRÁCE VE DVOULETÉM PLÁNU**, dr. Vl. Fišera, dr. J. Kotek, ing. K. Maněna, prof. dr. E. Šlechta, dr. Tisch, A. Vandrovec 35 Kčs
13. **ODBOROVÉ ORGANISACE, MZDY A NÁRODNÍ POJIŠTĚNÍ V LIDOVÉ DEMOKRACII**, E. Erban, dr. J. Gallas, E. Vojanec v tisku
14. **NÁBOŽENSTVÍ A SVĚTOVÝ NÁZOR**, prof. dr. Frant. Linhart v tisku
15. **UMĚLECKÁ VÝCHOVA A ŽENY**, dr. O. V. Zich v tisku
16. **NAŠA ZAHRANIČNÁ POLITIKA**, Dr. Vladimír Clementis 16 Kčs
17. **ŘEKNI MI, CO ČTEŠ**, rozhovory s mládeží o knihách, Vlad. Kovářek a Jan Pilař 20 Kčs
18. **KULTURNÍ JEDNOTA A JEJÍ PROGRAM**, prof. dr. J. B. Kozák, prof. L. Štoll, prof. dr. F. Kovárna 16 Kčs
19. **MYŠLENKA JEDNOTNÉ ŠKOLY**, prof. dr. V. Přihoda 24 Kčs
20. **DVĚ PŘEDNÁŠKY NA ZASEDÁNÍ UNESCO**, L. Aragon a Julian S. Huxley v tisku
21. **CO JE SMYSLEM ŽIVOTA**, prof. dr. A. Kolman (II. vydání) 25 Kčs
22. **ÚNOR 1948. SLOVO K VYCHOVATELŮM**, prof. dr. J. L. Fischer v tisku

Tato edice poskytuje mnohé ideové podněty, bohatý kulturně politický materiál a informace osvětovým pracovníkům, spojuje venkovské zájemce se středisky kulturního života, dává učitelům i studentům příležitost se seznámit s autentickými prameny současného duchovního dění, zachovává dokumentárně jinak nepřístupné texty k vědeckému zpracování či k aktuální polemice.

ORBIS, PRAHA XII, STALINOVA 46

U všech knihkupců